T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI

Burhan TUNÇAY

ŞANLIURFA-2023

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI

Burhan TUNÇAY

Danışman
Doç. Dr. Levent BİLGİ

ŞANLIURFA-2023

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Levent Bilgi danışmanlığında, Burhan Tunçay'ın hazırladığı **"TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI"** konulu bu çalışma 22/06/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

◉ Oybirliğiyle / Oy çokluğu ile

İmza

Danışman	**Doç. Dr. Levent Bilgi**	**……..**
Üye	**Dr. Öğr. Üy. Mehmet Sümer**	**……..**
Üye	**Dr. Öğr. Üy. Halef Nas**	**……..**

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yapıldığını ve enstitümüz kurallarına göre düzenlendiğini onaylarım.

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN

Enstitü Müdürü

Bu çalışma: ……. Tarafından Desteklenmiştir.

Proje No : ……

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

	T.C. **HARRAN ÜNİVERSİTESİ** **SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ** **TEZLİ YÜKSEK LİSANS** **ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN FORMU**	**Doküman No : HRÜ-KYS-FRM-015** **Yayın Tarihi : ..../…./.20…** **Revizyon No :** **RevizyonTarihi :** **Sayfa No : 3 / 227**

ÖĞRENCİNİN	
Öğrenci No	205210004
Adı / Soyadı	Burhan Tunçay
Anabilim Dalı/Programı	Türk Dili ve Edebiyatı / Tezli Yüksek Lisans
Tez Konusu	Tarık Günersel'in Hayatı ve Sanat Anlayışı

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen yüksek lisans tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 203 sayfalık kısmına ilişkin, 22/05/2023 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 7'dir. Ayrıca tez çalışması hiçbir blok kopyalama içermemektedir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,

2- Kaynakça hariç

3- Alıntılar hariç/dâhil

4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini ve Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tez çalışması Orijinallik Raporu alınması ve kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

22/05/2023

Hazırlayan Öğrencinin İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 22/05/2023

Doç. Dr. Levent Bilgi

ÖZET

TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI

TUNÇAY, Burhan

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Levent BİLGİ

Haziran, 2023, 203 Sayfa

Bu çalışmada yazar, şair, aktivist, oyuncu, aforist, öykücü, düşünür gibi çok yönlü bir sanatçı olan Tarık Günersel'in hayatı ve sanat anlayışı incelendi. Tarık Günersel, Türk edebiyatında somut şiir denilince ismi en başta anılması gerekilen şairlerden birisidir. Türkiye'de ilk şiir atölyesini açmış, Dünya Şiir Günü'nün belirlenmesinde öncü olmuştur. Şiirlerindeki üslup ve şaşırtıcı buluşlar, öykü ve piyeslerindeki şiirsel anlatım Günersel'i özgün hale getiriyor. Anı kitabında 1982-1986 yılları arasında bulunduğu Suudi Arabistan'ın sosyal, kültürel hayatıyla ilgili bilgiler vermesi bu eseri önemli kılmaktadır. Günersel'in hayatıyla ilgili olan kısımların çoğu yazarla muhtelif zamanlarda yapılan online görüşmelerden oluştuğu için birinci el bilgilerdir. Bu çalışmada Günersel'in somut şiirleri, edebi ve düşünsel anlamda ülkeye ve dünyaya katkıları ele alındı. Günersel'in 20 yaşında karar verip tüm eserlerini o yönde değiştirip dönüştürdüğü, birçok türden ve eserden oluşan Mozaik Destan Projesi ve bununla bağlantılı olarak Yeryüzü Uygarlığı Projesi de incelenip tüm hatlarıyla ortaya konuldu. Bu çalışma, yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Günersel'in hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ele alındı. İkinci bölümde 1980 Sonrası Türk şiiri ve somut şiir ana hatlarıyla belirtildi. Üçüncü bölümde Günersel'in şiirleri incelendi. Günersel'in en çok yazdığı tür şiir olduğu için bu çalışmanın ana omurgasını da bu bölüm oluşturmaktadır. Dördüncü bölümde öykülerinin kısa özetleri verildi. Beşinci bölümde Günersel'in yayımlanmış piyeslerinin geniş özetlerinin yanı sıra piyesler dil, zaman ve mekân açısından incelendi. Altıncı bölümde aforizmaları tematik olarak sınıflandırıldı. Yedinci bölümde anı eseri tanıtılıp eser hakkında fikir oluşması adına eserden örnekler verildi. Tarık Günersel'in çok sayıda eseri olduğu için bu çalışmada eserlerinden bazı ürünler örnek alınmış ve tümevarım yöntemiyle yazarın sanat anlayışı ortaya konulmuştur. Bu şekilde, yazarın Türk edebiyatındaki konumu tespit edilmeye çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Mozaik Destan, Yeryüzü Uygarlığı, Somut Şiir, Aramco, Tarık, Günersel

ABSTRACT

TARIK GUNERSEL'S LIFE AND ART APPROACH

TUNCAY, Burhan

Master's Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Assoc. Prof. Levent BILGI

June, 2023, 203 Pages

In this study, the life and artistic understanding of Tarık Günersel, who is a versatile artist such as a writer, poet, activist, actor, aphorist, storyteller and thinker, was examined. Tarık Günersel is one of the poets whose name should be mentioned first when it comes to concrete poetry in Turkish literature. He opened the first poetry workshop in Turkey and became a pioneer in determining the World Poetry Day. The style and surprising inventions in his poems and the poetic expression in his stories and plays make Günersel unique. The fact that he gives information about the social and cultural life of Saudi Arabia in his memoir between 1982-1986 makes this work important. Most of the parts about Günersel's life are first-hand information, as they consist of online interviews with the author at various times. In this study, Günersel's concrete poems and his literary and intellectual contributions to the country and the world were discussed. The Mosaic Epic Project, which consists of many genres and works, and the Earth Civilization Project in connection with this, which Günersel decided at the age of 20 and changed and transformed all his works in that direction, was also examined and revealed in all its lines. This study consists of seven chapters. In the first part, Günersel's life, works and literary personality were discussed. In the second part, post-1980 Turkish poetry and concrete poetry were outlined. In the third part, Günersel's poems were analyzed. Since the genre that Günersel wrote the most is poetry, this section forms the main backbone of this study. In the fourth chapter, brief summaries of their stories are given. In the fifth chapter, besides the extensive summaries of Günersel's published plays, the plays were analyzed in terms of language, time and space. In the sixth chapter, his aphorisms were classified thematically. In the seventh chapter, the memorial work was introduced and examples were given in order to form an idea about the work. Since Tarık Günersel has a large number of works, some of his works were taken as examples in this study and the author's understanding of art was revealed by induction method. In this way, the position of the author in Turkish literature was tried to be determined.

Kewords: Mosaic Epic, Earth Civilization, Concrete Poetry, Aramco, Tarık Gunersel

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU II
ORİJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ III
ÖZET IV
ABSTRACT V
İÇİNDEKİLER VII
EKLER LİSTESİ XIII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. AİLESİ, ÇOCUKLUĞU VE EĞİTİM HAYATI 5
1.2. KRONOLOJİK OLARAK TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI 7
1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ 14
1.4. ESERLERİ 19
1.5. MOZAİK DESTAN PROJESİ 29
1.6. GÜNDEMİNDEKİ PROJELER 31

İKİNCİ BÖLÜM

1980 SONRASI ŞİİR VE SOMUT ŞİİR

2.1. 1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ 32
2.2. SOMUT ŞİİR 34
2.2.1. Dünya Edebiyatında Somut Şiirin Gelişimi 34
2.2.2. Türk Edebiyatında Somut Şiir 35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. ŞİİRLERİN TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ 38
3.1.1. Tabiat 38
3.1.2. Ölüm 40
3.1.3. Tarihi Kişilikler 42
3.1.4. Evren 50

3.1.5. Tarihi Olaylar 52
3.1.6. Ülkeler, Şehirler 54
3.1.7. Aile 56
3.1.8. Mitoloji 57
3.1.9. Bilim 60
3.1.10. Özgürlük 63
3.1.11. Kölelik 63
3.1.12. Süzülümler 64
3.2. ŞİİRLERİN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ 68
3.2.1. Nazım Şekilleri 73
3.2.1.1. Geleneksel Yerli Nazım Biçimleri 74
3.2.1.2. Yabancı Edebiyatlardan Alınan Nazım Şekilleri 75
3.2.1.3. Serbest Nazım Şekilleri 77
3.2.1.3.1. Karışık Düzenli Serbest Şekil 77
3.2.1.3.2. Tamamen Serbest Nazım 78
3.2.2. Görüntüye Dayalı Şekil Denemeleri 81
3.2.2.1. Kırık Mısra Düzeni 81
3.2.2.2. Somut Şiir 84
3.2.2.2.1. Harf ve Hecelerle Yapılanlar 84
3.2.2.2.2. Kelimelerle Yapılanlar 87
3.2.2.2.3. Semboller ve Rakamlarla Yapılanlar 89
3.2.3. Hacim Bakımından Şekil 93
3.2.3.1. Kısa Şiir 93
3.2.3.2. Uzun Şiir 95
3.3. ŞİİRLERİNDE DİL VE ANLATIM 96
3.3.1. Sözcük Kadrosu 97
3.3.2. Dil Sapmaları 99
3.3.2.1. Yazım Sapmaları 99
3.3.2.2. Ses Sapmaları 105
3.3.2.3. Kelime Sapmaları 106
3.3.2.4. Sesbilgisel Yinelemeler 110
3.3.2.5. Biçimbirimsel Yinelemeler 112

3.3.2.5.1. Ön Yineleme (Anaphora) 112
3.3.2.5.2. Art Yineleme 113
3.3.3. Fonetik Şiir 114
3.3.4. Konuşma Dili 116
3.3.4.1. Ünlemler 119
3.3.4.2. İkilemeler 120
3.3.4.3. Deyimler 121
3.3.5. Cümle 123
3.3.5.1. Nesre Özgü Cümle Kuruluşu 123
3.3.5.2. Ulantı (Anjanbıman) 125
3.3.6. Dilde Tasarruf Yolları 128
3.3.6.1. Düşünce Çizgisi 128
3.3.6.2. Kelime İçine Harf Ekleme 130
3.3.6.3. Eksiltili İfade 131
3.4. ŞİİRLERİNDEKİ ÜSLUP TÜRLERİ 132
3.4.1. Hitabet Üslubu 133
3.4.2. Hiciv Üslubu 134
3.4.3. İç Konuşma Üslubu 136
3.4.4. Övgü Üslubu 137
3.4.5. Yakarış Üslubu 138
3.4.6. Diyalog Üslubu 139
3.4.7. Şaşırtma Üslubu 141

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN ÖYKÜLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. PRE- GENESİS / YARATIŞ ÖNCESİ (2009) 143
4.2. TANIŞMA (1994) 143
4.3. ŞERLOK HOLMES'İN SON DAVASI (1979) 144
4.4. TUTUKLAMA (1977) 144
4.5. DÖNÜŞÜM (1985) 145
4.6. HİTLER'İN KÖPEĞİ (2007) 145
4.7. BİR GEÇİŞ TOPLUMUNDA (1978) 146
4.8. KORKULUK (1972) 146

4.9. AYAKKABI BOYACISI ÇOCUK (2009) 146
4.10. ÖDÜN (1976-1983) 147
4.11. BİR BİRİNCİ TEKİL KİŞİ (1975-1982) 147
4.12. LEĞEN, SU VE BAŞKA ŞEYLER (1982) 147
4.13. BABA-OĞUL (1977) 148
4.14. 12 EYLÜL 1980 148
4.15. KAPSÜL (1984) 148
4.16. SURAT (1984) 149
4.17. OSMANLI FERDİYET FIRKASI KURULUYOR (1996) 149
4.18. ELMA ÇEKİRDEĞİ GİBİ (1976-1984) 149
4.19. SANDIK ODASI (1982) 149
4.20. MARY (1989) 150
4.21. BİR ERKEK İLE BİR KADIN (1978) 150
4.22. KRAVAT (1979) 150
4.23. AÇIK EVLİLİK (2001) 151
4.24. BİR EVLENMEME (1984) 151
4.25. PEKİ KÜÇÜK KIZ BENİ NEDEN GÖREMEDİ (1988) 151
4.26. SELİME (1971-1972) 152
4.27. SOHBETLER (1992) 153
4.28. TÜL (1994) 153
4.29. RİCA (2009) 154
4.30. ZİYARET (2009) 154
4.31. BAY FOBİ'NİN MACERALARI (2007-2009) 154
4.32. KRAL İLE KENDİSİ (2009) 155
4.33. BEDENLERE İNANIR MISINIZ (1997) 155
4.34. SES (2009) 155

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN PİYESLERİNİN İNCELENMESİ

5.1. ALTIN POST 156
5.2. NERON İLE APRİPPİNA 162
5.3. ZIRHLI KURT 167
5.4. YARIM BARDAK SU 172

5.5. KADER PLANLAYANLAR 178
5.6. YİĞİT KIZLAR 181

ALTINCI BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN AFORİZMALARININ İNCELENMESİ

6.1. AŞK VE DUYGULAR 186
6.2. İNSANİ ÖZELLİKLER 187
6.3. BİLİM, EVREN VE DOĞA 187
6.4. SİYASET 187
6.5. HAYAT 188
6.6. TOPLUMSAL ELEŞTİRİ 188
6.7. YARATICILIK, SANAT VE EDEBİYAT 189

YEDİNCİ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN HATIRALARININ İNCELENMESİ

7.1. KUMLAŞMAK, ARAMCO-ARABİSTAN ANILARI 190
SONUÇ 195
KAYNAKÇA 199
EKLER

EKLER LİSTESİ

Ek-1: *Sonsuzluk Solukları* (Fotoğraf). Ek s.1

Ek-2: *İzdüşümler.* İstanbul (Fotoğraf). Ek s.1

Ek-3: *Piyesler 1.* (Fotoğraf). Ek s.1

Ek-4: *Kumlaşmak- Aramco.* (Fotoğraf). Ek.s.1

Ek-5: Günersel, annesi Güngör Tanyeri ile sergi fotoğrafı. Ek s.2

Ek-6: Günersel'in kompozisyon yarışmasında kazandığı kitap. Ek s.2

Ek-7: Günersel'in çocukluk anılarını anlatan kitap. (Fotoğraf). Ek s.2

Ek-8: Dünya Şiir Günü bildiri metni. Ek s.3

Ek-9: Frankfurt Kitap Fuarı paneli. Ek s.3

Ek-10: Günersel'in şükran plaketi. Ek s.4

Ek-11: Antolojisinde yayımlanan *Düğme* adlı şiir. Ek s.4

Ek-12: Günersel'in verdiği röportaj. Ek s.5

Ek-13: Günersel'in toplantısı fotoğrafı. Ek s.5

Ek-14: Günersel'in *Hamlet* çevirisi. (Fotoğraf). Ek s.6

Ek-15: AB Edebiyat Ödülü Türkiye Jürisi Başkanlığı. (Fotoğraf). Ek s.6

Ek-16: Fransızca *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* fotoğrafı. Ek s.6

Ek-17: Günersel'in yazarlık semineri fotoğrafı. Ek s.7

Ek-18: Günersel'in *Dünya Edebiyatı Seçkisi*'ndeki fotoğrafı. Ek s.7

Ek-19: Aile fotoğrafı. Ek s.8

Ek-20: Sunum fotoğrafı. Ek s.8

Ek-21: Günersel'e ait bir fotoğraf. Ek s.9

Ek-22: Günersel'in büstünün fotoğrafı. Ek s.9

Ek-23: Günersel'e ait fotoğraf. Ek s.10

Ek-24: Yeryüzü Uygarlığı katılımcılarının fotoğrafı. Ek s.10

GİRİŞ

Tarık Günersel, 1953 yılında İstanbul'da doğmuştur. Yetiştiği aile çevresi; sanata, okumaya ve yazmaya büyük önem vermişlerdir. Annesi sıkı bir okur ve sanatsever, amcası çevirmen, dedesi ise bir düşünürdü. Günersel'in böyle bir ortamda büyümesi onun sanatçı kişiliğinin oluşmasında büyük etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Günersel hakkında, Türk edebiyatında az sayıda makale ve piyeslerini topladığı *İktidar Beşlemesi* adlı eserini inceleyen *Bir Sonsuzluk Deneyimi Olarak Yazmak* adlı eser haricinde bir çalışma yapılmamıştır. Yaptığı bunca çalışmaya ve üretken bir yaşam sürmesine rağmen pek tanınmamıştır. Çünkü 20 yaşındayken insanları daha serbestçe gözlemleyip yazabilmek için mümkün olduğu kadar tanınmadan yaşamayı ve bununla beraber zengin (çok yönlü) yaşamak, hayatın zenginliğine yaraşır zenginlikte yazmayı kararlaştırmıştır. Ona göre erken ün tehlikelidir. Eserlerinde, özellikle şiirlerinde, oldukça cesur denemeler deneyler ve buluşlar yapmış ve bu denemeler, bazı akademik çevreler tarafından hoş karşılanmamıştır. Tarık Günersel en çok somut şiirleri ile bilinir. Zaten onun hakkında yapılan çalışmaların ekseriyeti yazdığı somut şiirleri ile ilgilidir. Somut şiirin her türlüsünü yazmıştır. Bu şiirler bazı akademik kesimlerce anlamı ikinci plana attığı, şiirlerin bir anlam taşımadığı iddiasıyla eleştirilmiştir. Tüm tepkilere ve direnişlere rağmen o; yeni biçimler, yeni anlatım imkânları, yeni mecazlar üretmekten ve var olanları geliştirmekten vazgeçmemiştir.

Birinci bölümde yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verildi. Yazarın hayatı incelenirken onun hakkında yazılan eserlerden ve kendisine ait kişisel web sitesinden[1] yararlanıldı. Kronolojik olarak Tarık Günersel'in hayatı başlığındaki bilgiler ise yazarla muhtelif zamanlarda yapılan görüşmeler ve yazışmaların derlemesinden oluştu. Günersel'in sanat ve fikir gelişimini bu başlıkta görmek mümkündür. Edebi kişiliğini oluşturan saptamalar ise tüm eserleri incelendikten ve edebi kişiliği hakkında ipucu veren kaynaklar incelendikten sonra ortaya konuldu. Tarık Günersel, çok sayıda eser yazmıştır. Eserleri başlığında, yayımlanan eserlerinin kısa bir özeti ile beraber eserlerin künyesi hakkında bilgi

[1] www.tarikgunersel.com

verildi. Bazı eserleri, henüz yayımlanmamakla beraber çoğu yayımlanmıştır. Bu çalışmada yapılan tüm incelemelerde Günersel'in sadece yayımlanan eserleri dikkate alınmıştır.

Bu bölümde ayrıca Günersel'in, hayatı boyunca uğruna emek verdiği ve tamamlamaya çalıştığı Mozaik Destan Projesi açıklanmaya çalışıldı. Mozaik Destan Projesi, Tarık Günersel'in yirmi yaşında oluşturmaya karar verdiği bir projedir. Bu, hem eserlerini de yaşam tarzını da içine alan bir projedir. Günersel'in yazdığı ve yazacağı tüm eserler, Mozaik Destan Projesi'nin eksik parçasından birini tamamlamaya yöneliktir.

İkinci Bölümde 1980 Kuşağı Şiirinin ana hatları ve özellikleriyle beraber somut şiirin tanımı ve tarifi yapıldı. Somut şiirin Türk ve dünya edebiyatındaki tarihi incelendi.

Üçüncü bölümde Günersel'in en çok yazdığı tür olan şiirleri içerik, biçim, dil, anlatım ve kullandığı üslup türleri başlıkları altında incelendi. Günersel'in şiirleri daha fazla olduğu için bu çalışmanın ana omurgasını da şiir incelemeleri oluşturdu. Somut şiirin Dünya ve Türk edebiyatındaki gelişimi hakkında bilgi verildi. Somut şiirler tasnif edildi. Çeşitli eserlerinden seçilen bazı şiirlerin analizi yapıldı. Alıntılanan şiirlerde dizeler arası boşluklar şairin kendi tasarrufudur. Bazı sözcüklerde güncel imla ve noktalama kurallarına göre yanlışlıklar göze çarpabilir, fakat bu yanlışlıklar şairin bir üslup özelliğidir. Çalışmamızda imla ve noktalama tarzının ve dize mizanpajlarının orijinal hallerine sadık kalındı. Bu bölümde alıntılanan Günersel'in genç yaşta yazdığı bazı şiirlerin yanına şiirlerin yazım tarihi konulmuştur.

Dördüncü bölümde yazdığı öyküler incelendi. Öykülerini de diğer eserlerinde olduğu gibi zaman içerisinde değiştirmiştir. *Bir Geçiş Toplumunda* yayımladığı ilk öykü kitabıdır. *300 Yaş Konuşması* adlı eser ise kronolojik olarak en son yayımladığı eserdir. Bu bölümde özeti verilen öyküler, Günersel'in en son yayımladığı kitaptan alınmıştır. Bu kitap, daha önce yazdığı öyküleri revize edip içine alan bir eserdir. Kitapta ayrıca henüz yayımlanmayan bazı piyeslerin hikâye edilmiş hali de mevcuttur.

Beşinci bölümde Günersel'in yazdığı piyesler incelendi. Beş piyesten oluşan ve *İktidar Beşlemesi* adıyla yayımlanan bu eserdeki piyeslerin geniş özeti verildi. Karakterler, zaman ve mekân hakkında bilgiler verildi. Feyzan Korur'un, Kıbrıs Savaşı'ndan önce ve sonra yaşananları iki karakter üzerinden anlattığı *Rüzgâr Üstü* adlı bir öykü kitabı yazar. Günersel de bu kitaptaki iki öyküden hareketle, bu öyküleri tiyatro metnine adapte eder ve *Yiğit Kızlar* adlı eserini yazar. Çalışmamızda bu eser de aynı ölçütlere göre incelenmiştir.

Günersel, 20'ye yakın piyes yazmış çoğu da sahnelenmiştir. Bu çalışmamızda ise sadece kitap haline getirilen piyesler incelenmiştir.

Altıncı bölümde Günersel'in aforist ve düşünür yönünü ortaya çıkartan *Uzay Bilinci* adlı eser incelenmiş ve bazı aforizmalarına yer verilmiştir. Bu kitaptaki bazı aforizmalar; diğer eserlerinde bulunan bir pasajdan, dizeden alınmışken bazıları ise tamamen orijinaldir.

Yedinci ve son bölümde Günersel'in tek hatıra kitabı olan *Kumlaşmak* eseri incelenmiştir. Günersel 1982 yılında gerek ülkedeki sosyal ve siyasal koşullardan gerekse o dönemdeki maddi sıkıntılardan ötürü Suudi Arabistan'a gider. Orada Aramco adlı bir şirketin kampında İngilizce öğretmenliği yapar. Bu eserde, o dönem yaşadığı zorlukları, uyum problemlerini, bazı eserlerin ilham kaynağını ve Suudi Arabistan'ın sosyal, kültürel yaşamı hakkında bizlere bilgi verir. Bu eserden bazı pasajlar ve cümleler alıntılanmıştır.

Günersel üzerine bir çalışma yapmaya karar verdikten sonra kendisine sosyal medya platformu üzerinden birkaç kez mesaj yazdım. Aylar süren bekleyişe rağmen herhangi bir cevap vermedi. Son olarak kişisel web sitesinden mail adresine bir mesaj yazarak şansımı son kez denedim. Bu kez de cevap vermeseydi başka bir konu üzerine yoğunlaşacaktım. Maili yolladıktan çok kısa bir süre sonra bana dönüt verdi. Sosyal medya platformundan gönderilen mesajı görmediği söyledi. Kendisi ve eserleri hakkında araştırma yapmak istediğimi ifade edince kendisi de mutlu oldu. Kişisel cep telefonu numarasını verdi. Kitaplarını yollamak için adres istedi. Bu ilgi karşısında şaşkınlığımı gizlemek zor oldu.

Günersel'in mütevazılığı, ilgisi, yaz sıcağında her hafta çevrim içi toplantı uygulamalarıyla şiirleri ve fikirleri hakkında bilgi vermesi, hayatı ile ilgili hiçbir

kaynakta bulamayacağım bilgileri yazması, teşekkür ve şükrandan fazlasını hak ediyor. Bu çalışma, Tarık Günersel ile bitmeyecek bir iletişim kanalı açtı. Günersel, iyi bir şair, iyi bir oyuncu, iyi bir piyes yazarı ve iyi bir insandır. İnsanlığa, doğaya dair iyileştirici fikirleri olan bir aktivisttir. Her ne kadar kendisine teşekkür etmek yeterli olmasa da en derin saygılarımı sunarak teşekkür ediyorum.

Her konuda desteğini benden esirgemeyen, bana rehberlik eden, bir hocadan çok bir abi gibi davranan; tecrübe, bilgi, birikimlerinden istifade ettiğim Doç. Dr. Levent Bilgi'ye, Dr. Öğretim Üyesi Halef Nas'a ve bana bu akademik yolu açan Doç. Dr. Mustafa Öztürk'e teşekkür ediyorum.

Bu çalışmayı gerek ders döneminde gerekse tezin yazım aşamasında bana moral ve güç veren sevgili eşim Ayşe'ye, çeşitli haylazlıklarla bu meşakkatli süreci sabote etmeye çalışan oğlum Dersim Arjen'e armağan ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. AİLESİ, ÇOCUKLUĞU VE EĞİTİM HAYATI

Şair, öykücü, senarist, tiyatrocu, oyuncu, aktivist, dramaturg, çevirmen, aforist, yönetmen, eğitmen olan Mustafa Tarık Günersel; annesi Güngör Tanyeri 19, babası İsmet Günersel'in 26 yaşında yaptıkları evlilikten bir yıl sonra 27 Haziran 1953 Cumartesi günü İstanbul'da dünyaya gelir. Tarık Günersel henüz iki yaşındayken annesi ile babası boşanır ve onun velayeti annesinde kalır. Kitap okuma sevgisini borçlu olduğu bankacı annesi Güngör Tanyeri tarafından yetiştirilir. Babası İsmet Günersel ise siyasetle uğraşır aynı zamanda mizahi yönü gelişmiş bir edebiyatseverdir. Hayat ortağı olacağı ve ileriki zamanlarda çevirmenlik yaparken bazen de destek alacağı (ve sonra kendisi de çevirmen olan) Füsun Günersel ile 1978'de evlenir. Bu evlilikten 1980 yılında Adalet Barış Günersel ismini verecekleri bir kız çocuğu dünyaya gelir. Dr. Adalet Barış Günersel, şimdilerde eğitim psikoloğu ve yazardır.

Tarık Günersel, geniş ve kültürel zenginliği olan bir aile ortamında büyür. Amcası, Almancadan Türkçeye Goethe'nin *Demir Elli Şövalye* piyesi dâhil doksan kadar eser kazandıran bir çevirmen ve aynı zamanda tıp doktoru olan Saffet Günersel'dir. Büyükbabası Necmeddin Günersel ise büyük patlama teorisini Allah'ın varlığına bir delil olarak gören ve İslam'ı hurafelerden arındırmaya çalışan bir araştırmacıdır. Tarık Günersel'in bugün farklı tür ve konularda eserler yazmasını çocukluğunun geçtiği bu ortama bağlamak isabetli olacaktır. Tarık Günersel, "İlkokulda edebiyat, tiyatro, klasik batı müziği ve opera sevgisini annesi Güngör Günersel Tanyeri'den; tarih, mizah ve siyaset sevgisini babası İsmet Günersel'den; felsefe, bilim, araştırma ve uzun süreli çalışma sevgisi ve eleştirelliği büyükbabası Necmeddin Günersel'den; resim ve çeviri sevgisini amcası Dr. Saffet

Günersel'den"[2]alır. Günersel, kendisiyle yapılan bir söyleşide "Rahmetli anneciğim Güngör Tanyeri kitaplar almanın yanı sıra yedi yaşında papyon takıp tiyatroya, operaya götürürdü beni ve ben palyaçonun trajedisinden etkilenip eve dönüp kendimce palyaço makyajı yaptım arya söyleyip ağlamıştım. Başkalarını eğlendiren kişinin iç trajedisi…"[3] Diyerek annesinin kendisi üzerindeki etkisini belirtmiştir. Büyükbabası Necmeddin Günersel'in yayımlandığını göremeyeceği eseri olan *Mukadderat ve İrade* adlı kitabı yazarken sergilediği mücadele Günersel'de büyük bir etki yaratır. Günersel, hayatının merkezine koyduğu ve tüm eserlerini bir parçası saydığı Mozaik Destan Projesi'ni henüz düşünecek yaşta değilken bile bulunduğu aile ortamı bir mozaiği andıracak kadar çeşitli ve zengindi.

Günersel, okuma yazmayı Moda İlkokulu'nda öğrenir. Kadıköy Maarif Koleji'nde ortaöğrenimi sürdürürken AFS Uluslararası Bursu[4] kazanır ve liseyi Amerika'da Sheboygan North High School'da tamamlar. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1978 Şubat'ında mezun olur. Askerlik yaptığı yılda 12 Eylül askeri darbesi olur. Tarık Günersel o vakitlerde Kuleli Askerî Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yapar. 1982-1986 yılları arasında Suudi Arabistan'a Aramco petrol şirketinde İngilizce öğretmenliği için gider ve oradaki gözlemlerini, anılarını 'Kumlaşmak' adlı bir dosya haline getirir. Bu dosya ancak 12 yıl sonra 1999'da İshak Reyna'nın kurduğu Kaf Yayınevi bünyesinde kitap haline getirilip yayımlanır.

1987-91 yılları arasında Nur Yaşar ile Tacettin Gökşen'in kurduğu Gök-Dil Dershanesinde öğretmenlik yaptıktan sonra 1991-2014 arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda dramaturg ve oyuncu olarak çalışır. Tiyatroya alınması İBB Kültür Dairesi Başkanı Hilmi Yavuz'un, Genel Sanat Yönetmeni

---

[2] Funda Özşener, *Bir Sonsuzluk Deneyimi Olarak Yazmak, 1. bs. (İstanbul:* Mitos-Boyut Yay.), 14**.**

[3] www.dailymotion.com, "Marifet Kapısı/ Tarık Günersel", erişim: 02 Temmuz 2020, https://www.dailymotion.com/video/xmtxz9.

[4] AFS Kültürlerarası Programlarının temelleri, Amerikalı genç gönüllülerin Birinci Dünya Savaşı'nda Fransa'da gönüllü ambulans şoförlüğü yapmaları ile atılmıştır. AFS gönüllüleri İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa, Kuzey Afrika, Hindistan ve Burma'da görev yaparak barışı kültürlerarası bir anlayışla desteklemeye hem savaş sırasında hem de sonrasında da sürdürmüşlerdir.
10 ülkeden 52 lise öğrencisinin 1947'de Amerika Birleşik Devletleri'nde misafir edilmesi ile AFS, 16-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerine yönelik bir program haline gelmiştir.1971'e kadar öğrenciler sadece ABD'de misafir edilirken sonra bu öğrenci değişimi dünyaya yayılmış ve böylece uluslararası bir organizasyon şeklini almıştır.
https://www.turkkulturvakfi.org.tr/ "AFS Tarihi: Cesaretle Değişim Yaratmak ", Erişim 05 Mayıs 2023, https://www.turkkulturvakfi.org.tr/hakkimizda/tarihcemiz.

Gencay Gürün ile tanıştırması vesilesiyle olmuştur. Tarık Günersel 1992 yılında Türkiye'nin ilk şiir atölyesini açar. Tarık Günersel, 2007-2009 ve 2011-2014 yıllarında PEN'in Türkiye merkezi başkanı olarak görev yapar. 2010 Tokyo Kongresinde PEN Uluslararası Yönetim Kurulu'na seçilir, iki yıl katkıda bulunur. 2015'te başkan seçilen Zeynep Oral'a yardımcı olmak için 2022 sonuna kadar PEN Yazarlar Derneği'nde Uluslararası İlişkiler Sekreteri olarak görev yapar.

Tarık Günersel torunlarıyla daha çok vakit geçirmek için emekli olur. 'Yaş 70, işler bitmemiş,' der. Üretmekten hiç vazgeçmeyen Günersel, sosyal medya platformlarından hem Türkiye'deki hem de dünyanın farklı ülkelerindeki kendi deyimiyle 'Dünyadaşlar' ile söyleşiler yapmaktadır. Bu faaliyetler bir yandan Mozaik Destan'ın eksik parçalarını tamamlamaya bir yandan da Yeryüzü Uygarlığı Projesi'ni geliştirmeye yöneliktir.

1.2. KRONOLOJİK OLARAK TARIK GÜNERSEL'İN HAYATI[5]

Anne ve babanın ilgilendiği konular, onların hobileri çocuklar üzerinde ciddi öneme ve etkiye sahiptir. 1955 yılında Tarık Günersel'in anne ve babasının boşanması, ardından velayetin annede kalması, annenin ciddi bir okur ve modern sanatlarla uğraşması, çocuğunu bu yönde geliştirmek için çaba göstermesi, Tarık Günersel'in hayatındaki ilk ciddi kırılmadır. Tarık Günersel ile yapılan yazışmalarda ilk anılarının anne ve baba boşandıktan sonra annesiyle beraber daha önce oturdukları Laleli-İstanbul'dan, Kadıköy-Bahariye'ye şimdiki adıyla Dr. Esat Işık Caddesinin sol bitişiğindeki bahçeli, iki katlı ve daireli küçük apartmanın alt katında yaşamaya başladığı eve ait olduğu söyler. Anneannesi Faize ile dedesi Azmi Tanyeri ve sadece dört yaş büyük olan teyzesi Râset ile onlara Erzurum'dan gelip evleninceye kadar on yıl ablalık eden, emek veren Ayşe (asıl adı Sülbiye) de katılır. Annesi, Tarık Günersel için bir bebeklik defteri hazırlar ve o deftere göre Tarık'ın Günersel'in ilk öğrendiği kelimelerden ikisi 'Lütfen' ile 'Kalem'dir. Daha o yaşta mütevazılığın ve yazarlığın ilk adımını atmış gibidir.

[5] Bu bölüm, Tarık Günersel ile 2022 yılı içerisinde muhtelif zamanlarda yapılan görüşmelerden derlenmiştir.

1958 yılında annesi ile beraber Bursa'ya akraba ziyaretine gider ve burada Yahya Kemal Beyatlı'nın Sessiz Gemi şiirini duyunca adeta büyülenir. Sonrasında hiç tanışmadığı büyük teyzesi Bursa Kız Öğretmen Okulu öğrencisi Ayhan Tanyeri 1946'da 17 yaşında beyin tümöründen ölmüştür. Evde ölümden hiç bahsedilmediği için bu ölüm, Günersel'i etkiler.

1959 Eylül'ünde ilkokula başladığı ilk sabah Müdür Doğan Bey'in bahçede konuşma yaparken 'Binaenaleyh' sözü onun ilgisini çeker. Çünkü onun, bu sözü ilk duyuşudur. İlk defterine yaptığı ilk resim, evdeki büyük kahverengi kitaplıktır. Sınıfta okumayı söken ilk öğrenci olarak kalp üstüne kurdele kazanır.

1960 yılında yazarlıkta ilk adımını atmaya başlar: kısa ve yoğun bir diyalog yazar. Tarık Günersel'in çoğu eserinde kendini gösteren kısalık ve yoğunluk, adeta bu yaşta oluşmaya başlamış. Annesinin onu psikoloğa götürüp zekâ testleri yaptırması da bu yıllardadır. Çok sonraları bir akrabasının belirttiğine göre 8- 8,5 yaşında 16 yaş zekâsı, yaklaşık IQ 190 civarı çıkmış.

1961'de radyoda Yassıada yargılamasında hâkim Salim Başol'un konuşmasından oldukça etkilenir. Bu konuşma, 2002'de Menderes bağlantılı yazdığı *Yarım Bardak Su* oyununda yankı bulur.

1962 yılında İstanbul Erenköy semtine taşınırlar. Zihni Paşa İlkokulu onun yeni okuludur. Yeni okulunda şiirler, öyküler yazar. Okuldaki arkadaşları onun masal-öykü anlatışını sevip ona 'Masal Babası' der. Komşunun Karagöz sunuşundan hoşlanıp evde Karagöz takımı hazırlayıp oynatır. Yazar ve tiyatrocu olma isteği bu yıllarda şekillenir. Shakespeare'in "*To be or not to be"* sözünden etkilenir ve 'Ben de böyle yalın ve yoğun yazmalıyım' der. İlkokulda sınıf mümessili seçiminde iki adaydan biri olur. Seçimi kaybedince rakibinin yanına gider, onu kutlar ve kendisine nasıl yardımcı olabileceğini sorar.

1963 yılında 10 yaşındayken ilk tiyatro projesini oluşturur. Bu proje: Kadıköy Maarif Koleji sınavlarını kazanmak, İngilizce öğrenmek, liseye gelince AFS Uluslararası Bursu kazanıp Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmek, oradaki okulda Mark Twain'in *Bayan McWilliams ve Yıldırım* adlı öyküsünü sahneye uyarlayıp yönetmek ve oynamak. Bu projeyi adım adım gerçekleştirir. 1971 yılında oyunu uyarlar, yönetir ve oyunda oynar.

1963-64 eğitim- öğretim yılında bir defter hazırlar. Bu defter 2016 yılında "10 Yaş Defterim" adıyla Yazardandirekt tarafından armağan olarak e-kitap şeklinde yayımlanır. Bu kitap; o dönemin müfredatını, öğretmenlerin öğrencilere yazdırdıklarını, Günersel'in yaptığı haritalar, biyoloji dersine ait çizimleri içermektedir. O döneme bir çocuğun gözüyle tanıklık etmemizi olmamızı sağlaması bakımından önemli bir eserdir. Günersel; bu defterde en büyük eserinin, yaşayışı olacağını dile getirmesi, Günersel'in, hayatını bir sanat eseri gibi görmesi ve daha o yaşta geleceğe yönelik büyük planları olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

1964 yazını baba, büyükbaba ve babaannesiyle Ankara-Keçiören'de geçirir. Babası İsmet Günersel ona: güzel 'Davudî' sesiyle aktör gibi canlandırarak Herodot Tarihi'nden bölümler okur. Solon ile bağlantılı bir olaydan etkilenir. Bu olayı yaklaşık kırk yıl sonra 2003'te yazdığı *Yarım Bardak Su* adlı piyesinde alıntılıyor. Günersel henüz 11 yaşındayken daktilo kullanmaya, mektupları daktiloda yazmaya başlar. Kapağına ağaç resmi yaptığı ilk dosyası 1992'de İrfan Çiftçi'nin başında olduğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Kolu'nun hazırladığı sergide yer alır.

1964 yazında büyükbabası Necmeddin Günersel, *Mukadderat ve İrade* adlı eserini tamamlar ve ona 'Çocuksun ama anlarsın.' diyerek bu eserden bölümler okur. Bu kitap; evrenin oluşumunu, Big-Bang -Büyük Patlama teorisini, insanın evrendeki yerini, yaratılışını ve çeşitli dini, sosyal konularını işler. (Bu kitap büyükbabasının ölümünden sonra Günersel'in amcası Saffet Günersel tarafından az sayıda da olsa basıldı.) Büyük Patlamayı ve ona yol açan bir yaratıcının olması gerektiğini, o gücün de Allah olduğunu savunan büyükbaba bunu Tarık Günersel'e anlatır. Günersel ise 'Büyük Patlama' ile Allah arasında zorunlu bağlantının olmadığını düşünür ama büyükbabasını üzmemek adına bunu dile getirmez. Türkiye'nin en iyi okullarından olan Kadıköy Maarif Koleji'nin sınavlarını kazanır. Bununla beraber Sait Joseph Lisesi'ni de kazanır ama bu okula, fazla disiplinli atmosferi sevmediğinden ötürü kayıt olmaz. Tarık Günersel, henüz 11 yaşındayken kişiliği, hangi yöne doğru gideceğini, hayattaki amacını ve hangi yolda yürüyeceğini belirlemiş, bununla beraber temel hayat perspektifini oluşturmaya başlamıştır.

1965 başında Kadıköy Maarif Koleji'nde Türkçe öğretmeni Nezahat Somar bir kompozisyon yarışması düzenler. 11 yaşındaki Tarık Günersel 'On cümle yazıp

on alacağım,' der ve tam on cümleden oluşan kompozisyonu ile 10 alıp yarışmayı kazanır. Armağanı *Keşifler ve İcadlar Ansiklopedisi* olur. Aynı yılda okul tiyatrosunda Moliere'in *Cimri* oyununda Müfettiş rolü de oynar. Küçük yaşta hem oyuncu hem de yazar olmaya başlamıştır. Ama Tarık Günersel 14 yaşına varınca yazarlık ve tiyatro ile yetinmeyip 'Özgürleşme Ahlakı' oluşturmayı amaçlar. Dünyaya katkılarda bulunan bir düşünür ve eylemci de olmak ister. Daha küçük yaşlar iken toplumsal sorumluluk bilincini kazanır. Bu bilincin oluşmasında Tevfik Fikret'in fikirlerinden etkilenmesinin de payı vardır. Bunların dışında okulda hem müzik korosunda hem de okulun atletizm takımında yer alır. Çok sonraları babasının 3 bin metrede okullar arası yarışmada İstanbul üçüncüsü olduğunu da öğrenir.

1966 yılında İngiliz düşünür Bertrand Russell'ın yazdığı *Niçin Hıristiyan Değilim* adlı kitap Tarık Günersel'in dini fikirlerini etkiler. Kitapta işlenen ahlak için din gerekli mi, din uygarlık için gerekli mi? Tanrı'nın varlığı gibi temel konular genel olarak Tarık Günersel'in dinleri sorgulamasına yol açar ve tercih ettiği terimle doğacılığa yönelir.

1967'nin başında parkinsonlu dedesi Azmi Tanyeri ölür. Aynı evdeki ilk yitiriştir bu. 1967 yılının ortalarında tek başına İzmir'e otobüs yolculuğu yapmasına annesi izin verir. Bir mola esnasında, yere uzanmış yoksul bir içkici ile söyleşi yapıp onun fotoğraflarını çeker. Bu, Tarık Günersel'in yaşamındaki ilk röportajdır.

1968 yılında İstanbul'un Erenköy semtinden Kadıköy-Moda'ya Yeni Fikir Sokağı'na taşınırlar. Tarık Günersel, bu yeni evinde ilk kez küçük de olsa kendisine ait bir odaya sahip olur. Odasının duvarlarından birine Âşık İhsanî'nin *Sorumluyum ben çağımdan* dizesini pankart yapıp asar. Başka bir duvarına da Che Guavara ile Soljenitsin'in fotoğraflarını asar. Masasında da Bertrand Russell'ın ve Kafka'nın fotoğrafları olur. Tarık Günersel henüz 15 yaşındayken fikirleriyle tüm dünyayı etkilemiş sanatçıları ve eylem adamlarını okur, onları takip eder. 1968 yılının Mayıs ve Haziran'ında Fransa'da başlayıp tüm dünyada ayaklanma ve protestolarla devam etmiş öğrenci ayaklanmalarından önce 1968'in Nisan'ında, şiirlerini derlediği küçük mavi deftere *Kavgam* adlı bir şiir yazar. Şiirin son üç dizesi şöyledir: *Amerika'da zenci, doğuda Vietnamlıyım. Hak içindir uğraşım. Dünya yurttaşıyım.*

Tarık Günersel, dünya siyaseti hakkında yazmaya devam ediyordu ABD'nin Kamboçya'yı bombalaması ile Sovyet Rusya'nın Çekoslovakya'yı işgaline tepki duyuyor ve bunları yazılarında dile getiriyordu. Aynı yılda annesinin arkadaşı Fikret Bey, kendisine daktilo armağan eder. Tarık Günersel bir yandan dünyanın siyasi durumuyla ilgili yazılar yazar bir yandan da okuldaki sanatsal faaliyetlerle ilgilenir. Okulda İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan Deniz Uyguner'in yönettiği Turgut Özakman'ın "*Güneşte On Kişi"* adlı oyununda rol aldıktan sonra Uyguner, Tarık Günersel'in şiir defterine coşkulu bir güvenle "Geleceğin büyük aktör ve ozanı" yazıp onun deha sahibi olduğunu vurgular.

Kadıköyspor'da yaşıtlarıyla basketbol oynarken takım antrenörü Faruk Akagün, Günersel'in basketbol yeteneğini Milli Takım kaptanı Şengün ile kıyaslayıp 'deha sahibi olduğunu' söyler. Bu övgüler, Günersel'i hem sevindirir hem de ona sorumluluk yükler. Sınıf arkadaşı Coşkun Sarpman ikisinin iyi anlaşacağını düşünerek Günersel'i Harika Çocuk olarak Paris'te müzik eğitimi gören Selman Ada ile tanıştırır. Şiirlerine bakınca 15 yaşındaki Ada ona: 'Operalar yazmak istiyorum. Librettoları sen yazmalısın.' der. Nitekim 1988'de *Ali Baba ve 40 Haramiler* operasını beraber yazarlar. Daha sonra da başka operalar yazmaya devam ederler.

Lise 2'de iken sanılabileceğinin aksine edebiyat bölümünü değil, daha kolay diye fen bölümünü seçer. Edebiyat bölümünü seçerse kalın kitaplar ezberlemek zorunda kalırdı, bunun yerine formüller öğrenmeyi tercih eder.

Nâzım Hikmet'in *Yaşamaya Dair* adlı şiiri bu dönemde onun en sevdiği şiirler arasında yer alır ve hatta bu şiiri teybe okuyup kaydeder.

1969 yılında Günersel Franz Kafka'nın *Değişim* adlı novellasını tanıtma yazısı yazar. Bu, onun ilk kitap tanıtma yazısıdır. Tarık Günersel'in Franz Kafka hayranlığının devamı olarak 2017'de Çekya gezisinde Prag'daki Kafka müzesine gider. Kitap tanıtma yazısını tiyatro yazısı takip eder. Kenter Tiyatrosu'nda oynanan *Batak Göl* adlı oyun hakkında bir yazı yazar.

Kadıköy Maarif Koleji'nin okul yönetimi, Birleşmiş Milletler'in kuruluşunun anma günü vesilesiyle Günersel'den bir yazı ister. Günersel, Birleşmiş Milletler'i yetersiz bularak ağır bir biçimde eleştiren bir konuşma yazıp kınar. Okul yönetimi yazıyı beğenir ama okunmasını uygun bulmaz. Aynı yılda Günersel'de sınırların,

ulusların ve sınıfların aşıldığı bir ‘Dünya toplumu’ fikri oluşur. Bu amaçla AFS Uluslararası Bursu’na başvurur. Yazılı ve sözlü sınavları kazanarak lise son sınıfı ABD’de okuma hakkı kazanır ve liseyi ABD’de bitirme imkânına kavuşur.

ABD’nin Wisconsin eyaletinde Donovan ailesi tarafından bir yıl boyunca ağırlanır. ABD’deki Okulu olan Sheboygan North High School’da 10 yaş tiyatro projesini gerçekleştirir. ABD Tarihi bağlamında makale yazar. Makale konusu olarak *Freedmen’s Bureau* adlı iç savaş ertesi kölelikten kurtulan kişileri normal hayata hazırlamaya dönük kurumu seçer. Bu, Tarık Günersel’in İngilizce yazdığı ilk makaledir. Bunların dışında arkadaşlık ilişkileri de zenginleşir. Dünyanın farklı ülkelerinden o bursu kazanıp gelen öğrencilerle arkadaşlık kurar. Onlara ve ayrıca Amerikalılara Türkiye’yi tanıtıcı konuşmalar yapar. Atatürk’ü över, ama ülkenin yeterince demokratik olmadığını söyler.

1971 yılının yazında ABD’deki edebiyat öğretmeni Ralph Percey, İstanbul’a gelip ona konuk olur. Öğretmeni ile birlikte Bursa’ya gidince 5 yaşında dilendirilen Selime’yi tanır, onu alıp valiye götürür. Selime olayını 1972’de anı-öykü olarak yazar. Daha sonra bu öykü, 2002’de Semih Gümüş tarafından *Notos* dergisinde yayımlanır. 1970 yılının başlarında henüz ABD’ye gitmemişken Kadıköy Maarif Koleji’nin İngiliz Edebiyatı öğretmeni Pesen Şentürk, Tarık Günersel’in yazarlık yönünü beğenip ona İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne girmesini önerir. Orada henüz 26 yaşında genç bir asistan olan Murat Belge ile de tanışabilecektir. Nitekim öyle olur. 1971’de istediği bu bölümü kazanır ve Prof. Dr. Berna Moran, Prof. Dr. Mina Urgan, Prof. Dr. Cevat Çapan gibi başarılı akademisyenlerin öğrencisi olur. Çeviri, Günersel’in en başarılı olduğu derstir. Bu dersin hocası da Tatyana Moran’dır. İkinci alan olarak da antropolojiyi seçer ve Prof. Dr. Nephan Saran’ın öğrencisi olur. Üniversiteye mali nedenlerden ötürü ara verir ve daha sonra ‘Sir Philip Sidney’in *An Apology of Poesy (Şiir Savunması)* adlı eseri üzerine yazdığı tez ile altı buçuk yıl sonra 1978 Şubat’ında üniversiteden mezun olur. Son dönemi tam gün çalışmak zorunda kalması ve psikolojik buhran nedeniyle ancak iki buçuk yılda bitirmiştir.

1972 ortasında Moda'da sezgi ustası Erol Çakatay ile tanışır. Sezgi gücünü, inanılmayacağı kaygısıyla, genelde gizli tutar. Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya şiir dosyasını götürmesi de bu yılda yaşanır.

1982-1986 yılları arasında Aramco şirketine ait bir kampta çalışanlara İngilizce öğretmek için Suudi Arabistan'a gider. Yurt dışına gitmesinin sebepleri arasında Türkiye'de gerçekleşen 12 Eylül askeri darbe ve daha çok mali sebepler sayılabilir. Daha sonra oradaki deneyimlerini *Aramco- Kumlaşmak* ismiyle Kaf yayınları tarafından 1999 yılında kitaplaştırılır.

1992 yılında Türkiye'nin belki de ilk şiir atölyesini açar. Bu atölyede temel etkinlik yazmaktır. Sonraları aralarında Mazhar Candan, Mehmet H. Doğan, Gülseli İnal, Şükran Kozalı. Talat Halman'ın da bulunduğu on şair ve eleştirmen ile bir şiir enstitüsü kurar. Kendi şiir atölyesi ile şiir enstitüsü birleşir ve bildirge yayımlayarak Şiir Uzayı Laboratuvarı (∞ +1) adını alır. Tarık Günersel, '21 Nisan'ın, Dünya Şiir Günü olması fikrini gündeme taşır. Şair Gülseli İnal da '21 Nisan' gününü Dünya Şiir Günü için uygun bir tarih olarak önermesiyle Günersel'in fikri destek bulur. "Hayat için Şiir, Şiir İçin Hayat" düsturuyla hareket eden Şiir Uzayı Laboratuvarı, 4 Nisan 1996'da: 21 Nisan "Dünya Şiir Günü" başlıklı bir bildiri yayımlar. 1997 yılında bu fikir, PEN Türkiye merkezi tarafından Uluslararası PEN gündemine taşınır. Uluslararası PEN bu fikri benimser. UNESCO 1999'da 21 Mart gününü "Dünya Şiir Günü" olarak belirler. Günersel, ayrıca bu süreci otobiyografisinde belgelerle kapsamlı anlatma kararındadır.

Günersel'in kütüphanesi de çok çeşitlidir. Kütüphanesinde edebiyat kadar bilim eserleri de olagelmiştir. Felsefe, mitoloji, tarih, antropoloji, psikoloji ve astrofizik en sevdiği alanlar arasında yer alır.

Günersel, 2013-2019 yılları arasında Birgün gazetesinde çeşitli konularda köşe yazıları yazmış ve hâlâ şiir yazmaya, Mozaik Destan Projesi'nin eksik parçalarını tamamlamaya devam eder.

ABD'deki internet dergisi Sampsonia Way'de 2013-18 yıllarında aylık makaleler yazar. Bu çalışma yapılırken 2023'te *Culture and Politics* (Kültür ve Siyaset) adı ile yayına hazırlamaktaydı.

1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Tarık Günersel, kendi eserlerini "Worstseller" (en az satan) olarak görür. Eserlerinin birçoğu, az satılmış ve kendisi 300 okurunun olduğunu ve bunların çoğunun da yazar olduğunu ifade eder. Tarık Günersel, eserlerini bir varoluş amacıyla yazar. Çeşitli türlerde eser vermekle beraber onun eserlerini tek bir eser olarak değerlendirmek daha faydalı olacaktır. Eserlerini, Mozaik Destan Projesi kapsamında değerlendirirsek onun "Hem piyeslerinde hem de tür farkı gözetmeksizin diğer yapıtlarında süreklilik ve bütünsellik tutumunun belirginleştiği"[6] görülecektir.

Eserlerinde kullandığı dil oldukça yalındır. Türkçe kelime seçimine özen gösterir. İyi derecede İngilizce bilmesinden kaynaklı bazı şiirlerini İngilizce de yazar. İmge ya da fikir hangi dilde oluşursa o dilde yazar. Tarık Günersel'in şiirleri canlı ve yürüyen şiirdir, yol boyunca gördükleriyle türlü değişikliklere uğrar. Yıllar boyunca üzerinde çalıştığı şiirleri de olmasına rağmen onun için önemli olan şiirin kaç yılda yazıldığı değil son hali ile nasıl olduğudur. Yayımlanan şiirlerin kölesi olmadığını, şiirlerini bu anlamda değiştirebileceğini düşünür. Günersel, şiir konusunda oldukça titizdir. Yaptığı çevirilerde atasözü ve deyimlerden sık sık yararlanır. Şiirlerinde kafiye ve redif kullanır ama bu unsurları kullanmayı bir zorunluluk olarak görmez. Klasik şiir biçimlerinden ziyade serbest tarzda şiir yazar. Konu itibariyle daha çok insanlık ve uygarlık tarihine, mitolojiye, evrene, bilime ve tabiata ağırlık verir. Duygular ve kişisel hesaplaşmalar Günersel'in şiirinde pek yer almaz. Şiirleri, ilham değil yoğun çalışma sonucu ortaya çıkar. Günersel başka sanatçıların üslubundan etkilenmeyi bir sorun olarak görmez. "Bu etkilenmeyi "üslup flörtü" kavramıyla karşılar. Hatta genç şairlere çok etkilenmeleri, çok taklit etmelerini, etkilenmekten kaçınmanın kişiyi fakirleştirdiği için etkilenmekten kaçınmamalarını"[7] tavsiye eder.

İlham ve şiir yazma süreci hakkındaki fikirleri dikkate değerdir. "İlham, amatörce (kötü bir şey değil) bir kavram, kanımca. Zihni kendi haline bırakırsanız fikir ve değerlendirmeler arasında ara sıra ilginç 'çarpışmalar' olabilir. Verimli bir trafik kazasıdır ilham. Trafik kazası sayılır, çünkü gündelik hayatın öncelikleri arasında yer verilmeyen düşünce ve sözler belirir. Bizi heyecanlandıran, şevke

[6] Özşener, *Bir Sonsuzluk Deneyimi Olarak Yazmak,13.*
[7] Haz. Hasan Ersel, *Sözden Müziğe Şairler ve Bestecileri,* (İstanbul: YKY, 2010),56-80.

getirip yazmaya iten, o an için 'ilham' ya da 'esin' kavramı kullanılabilir. Ama yoğun yaşayıp düşünmeye ve zihinde neredeyse sürekli yazmaya yakın bir tarzda yaşamaya başlarsanız, öyle bir hayat seçerseniz, o zaman zihindeki o tür 'çarpışmalar' daha sık olur. Verim artar."[8]

"Günersel'in, şiirinde mekânı ve zamanı nasıl hem sorunsal olarak hem de yerleşik aklı aşan bir biçimde tanımladığına bakınca sözlü dilin mekânla ve zamanla ilgili sınırlarını aşma çabalarının bir sonucu olarak 19. yüzyıl başlarında doğmuş bir tür olan somut şiiri…"[9] sık sık yazmıştır." Türk edebiyatında görsel şiir denilince ismi en önce sayılan şairlerden biridir. Türk ve Dünya edebiyatına mal olmuş şair ve yazarlardan yaptığı *Süzülüm* adını verdiği tarz da önemlidir. Süzülüm: okuduklarını aklının süzgecinden geçirmesi ve bunu konsantre ve şiirsel bir dille ifade etmesidir. Mevlâna, Yusuf Has Hacip, Avni, Selimi, Hacı Bektaş-ı Veli Sadi Şirazi gibi sanatçılardan yaptığı süzülümlerde form olarak klasik nazım biçimlerinin yapısına ve şiirin özüne sadık kalmıştır. Söz konusu süzülümleri; beyitleri halinde oluşturmuştur. Bazılarında redif, kafiye kullanmış bazılarını da hece ölçüsüyle yazmıştır. Bazılarında ise hangi sanatçının hangi divanından ve şiirin kaçıncı beytinden süzülüm yaptığını da beyitin numarasını vermek suretiyle göstermiştir.

"Tarık Günersel, şiirimizin bir başka yıldızıdır. Zekâ işidir, kültür işidir şiirleri. Sözcük ekonomisinde ustadır. Somut şiiri başarıyla denemiştir. Harflerin görselliğinden yararlanır. Şiiri bir performans sanatına çevirdiği de olur. İlerici, insancıl içeriklidir şiirleri. Tarihin en eski çağlarından bugüne kolaylıkla uzanır. Bilimi katar şiire. Bütün dünya onun evidir. Duygularınızla değil aklınızla okumalısınız Günersel'in evrensel şiirini."[10]

"Gerçekten özgün olan Günersel, modern Türk şiirinin en cüretkâr keşiflerinin çok ötesine geçmiş; post-modernizm, somut şiir, bilgisayar estetiği, post-dekonstrüksiyonizm ve gramatolojinin uçlarında ürünler vermiştir. Günersel, sadece muhayyilesinde var olan bir dünyayı sergilemektedir. Onun şiiri Türk dilinde bir başkasının şiiriyle ne benzerlik ne de bir ilişki taşır… Günersel, Türkiye'de romantizme saldıran başlıca şairdir. Zaman zaman kişilik dramlarını işlediğinde bunu

[8] Rıza Aslan, *Şairin Parmak İzi,* (İstanbul: Artshop Yayıncılık, 2013.), 74
[9] Necmiye Alpay, Evren Erem (1995). "Güzeldi Bu Yeterince İmkânsızdı", (Söyleşi). *Sombahar* (Ocak-Şubat, 1995): 38.
[10] Oğuz Demiralp, *Sorularla 20. Yüzyıl Edebiyatımız*, (İstanbul: Kapı Yayınları, 2023). 135

ya efsane tarzında ya da duygularından arınmış olarak yapar. Tarık Günersel, saz şairi olmayan ve şiirin bilimsel imkânlarını keşfeden ilk Türk şairidir."[11]

1958'de Yahya Kemal'in *Sessiz Gemi* şiirinden, 1961'de şiir-öykü yazmaya başlar. 1962'de edebiyata yoğunlaşmak için resim tutkusuna gem vurur. Ama görsel anlatım isteği sonraki yıllarda somut şiir ile belirmiştir. 1968-70 yıllarında Fazıl Hüsnü Dağlarca, Melih Cevdet Anday, Orhan Veli, Özdemir Asaf, Cemal Süreya, Cahit Sıtkı Tarancı, Nâzım Hikmet ve Behçet Necatigil'den etkilenir. Kendi dünyasının şiirlerini yazarken onların üslup ve tekniklerini kullanarak da yazar. Böylece verimli bir çıraklık dönemi olur. Özgün diyebileceğimiz ilk şiirleri 1971'de ABD'de lise sondayken İstanbul özlemini belirten *Günbatımı* ile; Türk edebiyatında belki ilk çevreci şiir olan *Michigan Gölü* ile erken olgunluk dönemi başlar. 1973'de *Sözcükleri Arıyorum* ve *Katedral* ile 1974'te yazdığı *Fotoğraflar* gibi şiirler Günersel'in en iyi şiirleri arasında sayılabilir. Günersel, kendi kuşağından sayılabilecek Ahmet Güntan, Gülseli İnal, Lale Müldür, Ozan Telli, İzzet Yasar, Enis Batur gibi sanatçılardan etkilenmiştir.

Günersel Türk edebiyatında en çok somut şiirleri ile tanınır. Hatta antolojilere alınan şiirlerinin çoğu somut şiirleridir. Tarık Günersel'in, edebiyata yoğunlaşabilmek için resim sevgisine gem vurduğunu daha önce belirtmiştik. Resim sevgisi daha sonra somut şiirlerinde ortaya çıkar. Günersel somut şiirlerini ilk kez yayımladığında somut şiir diye bir şiir biçiminin varlığından habersizdi. Bunu, yayımladığı *Otmopoli'de Akşam* adlı eserin kapağında şiirler/ tablolar yazmasından anlayabiliyoruz. Günersel somut şiirin varlığını somut şiir yazdıktan sonra öğrenir. Dolayısıyla Günersel somut şiirde ne kendisinden önceki somut şiirlerden etkilenmemiştir.

Günersel'in şiirine biçim ve içerik açısından hâkim olan çeşitliliğe öykülerinde de rastlıyoruz. Minimal öykü diyebileceğimiz tek cümlelik öykülerin yanında uzun öyküler de yazmıştır. Günersel, her şeyden önce bir şairdir. Şairliğin verdiği geniş imgelem dünyası, yaratıcılık ve dili kullanma becerisi öykülerine de sirayet etmiştir. Bazı öykülerinde sıradan, günlük hayatta bize önemsiz gelen konuları seçerken bazılarında da bilinen öykülerin parodisini yapmıştır. Uzun

[11] Talat Sait Halman, "*World Literature Today*", Sonbahar, 1990.

öykülerinde uzun cümleler kurmada ve betimlemelerde oldukça başarılıdır. Öykülerinde sık sık diyalog tekniğini de kullanmıştır. Günersel'in en sevdiği öykü yazarları arasında Mark Twain Sait Faik, Çehof ve O. Henry sayılabilir.

Günersel yoğun ve yalın yazmayı sevdiği için roman türüne mesafeli durmuş hatta birçok ünlü romanlardaki bazı cümleleri uzun, sıkıcı ve gereksiz bulduğu için o romanları okuyamamıştır.

Tarık Günersel'in piyeslerine bakıldığında içerik olarak genellikle tarihten, mitolojiden, yakınçağ siyasetinden, iktidar savaşlarından, sosyolojik olgulardan bahseder. Ne türde yazarsam, üslup olarak şiire kayıyor diyen Günersel, oyunlarında da şiirsel bir üslup kullanır. Yer yer oyun ve şiir, üslup açısından ayırt edilemeyecek ölçüde birbirine yaklaşır ve dramatik şiir özellikleri göze çarpar. Bazı piyeslerinde nesir dili kullanmışken bazı piyeslerinde ise şiire özgü bir dil kullanmıştır. Günersel'in; yaşamının ve sanat anlayışının tümünde özümsediği bir duruş olan yalınlık, piyeslerine de hâkimdir. Mümkün olduğunca az karakterli oyuncu gerektiren bir dünya kurmaya çalışır ve bunda başarılı da olur. Piyeslerindeki zaman ve mekân unsurlarının karakterler üzerindeki etkisi yok denecek kadar azdır. Karakterlerin kullandığı dil, kurduğu cümleler bu unsurların etki azlığını önemsiz hale getirir hatta metni yoğunluk açısından zenginleştirir. Piyeslerinde yarattığı karakterin çoğu şair ruhludur ve onları şair gibi konuşturur. Tiyatroda da Shakespeare, Öripidis, Sofoklis, Moliére, Samuel Beckett ve Arthur Miller gibi yazarları sever ve Shakespeare'in hep kalabalık piyesler yazdığını düşünür.

Günersel eserlerini oluştururken oldukça disiplinli ve titiz davranır. Sadece eser yazarken değil eserle ilgili bir yazı yazması gerektiğinde de aynı tavrı görürüz. "Esin Afşar, Günersel'in Selman Ada ile birlikte yazdığı *Ali Baba ve Kırk Haramiler* adlı operasını Ankara Devlet Operası'nda sahnelemek ister. İki sanatçıdan bir tanıtım yazısı ister. Selman Ada, altı sayfalık bir yazı yazar. Daha sonra Günersel ile Ada, 10 saatlik sıkı mesaiden sonra altı sayfalık metni kısalta kısalta iki satırlık tek cümle haline getirmişler."[12]

Günersel'in eser oluştururken en önem verdiği unsur yalınlık ve yoğunluktur. Uzun ve tekrar eden betimlemeler, duygular onun eserlerinde bulunmaz. Bu anlamda

[12] Ersel, *Sözden Müziğe Şairler ve Bestecileri* ,56-80.

onun bu tavrını en iyi anlatan tür aforizmalarıdır. Uzun yıllar gazetelerde yazdığı köşe yazılarında yaygın usule göre daha kısadır. Bazı yazıları tek cümle iken bazıları ise tek sözcüktür.

"Günersel; tiyatrosuz yapamayacak kadar kurgucu, tiyatroyu şiirsiz yapamayacak kadar yoğunlukçudur. En temellerinden başlayarak nesnelsel ve dilsel her şeye uç dillerden, kendi yarattığı melez dillerden bakar."[13]

"Harika Çocuk Yasası" ile Paris'e gönderilen piyanist Selman Ada ile *Ali Baba ve Kırk Haramiler* adlı operada librettoları Günersel yazmıştır. Bu opera "2012'de Almanya'nın Wuppertal Operası'nda Şef Florian Franneks yönetiminde Almanca olarak sahnelenen bu yapıt, bir başka ülkede repertuvara alınan ilk Türk operası" olmuştur. Aşkı Memnu adlı eserin opera uyarlamasını yapar. Adnan Bey ile Bihter'in imam nikâhını kıymak için bir imam gerekiyordur. Günersel nonteist olduğu için camiye gider ve imamdan bilgi alır. "Türkiye opera tarihinde, Nikâh sahnesi ve imamın bariton olduğu bir sahne ilktir."[14]

Bir dönem PEN Türkiye başkanlığı yapmış, daha sonra PEN uluslararası konsey üyesi olmuştur. Kendisi aynı zamanda edebiyatçılar derneği üyesidir. 15-20 kez jüri üyesi olduğu AB Edebiyat Ödülü'nde 2011 ve 2014 yıllarında olmak üzere iki kez Türkiye Jürisi başkanlığı yapmıştır.

Günersel'in şiirleri çeşitli antolojilerde de yayımlanmıştır. Türkiye'de hazırlanan *Türkiye'de Deneysel Edebiyat Antolojisi*[15] adlı eserde *F Klavyeye Saygı, 9/!!* ve *Hafız Divanından Süzülüm* adlı şiirleri yayımlanmıştır. Çeşitli dünya ülkelerinin çağdaş şiir antolojileri onun şiirlerine yer vermiştir. Fransa'da çıkan *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisinde: Seyahatname, Minimal* şiirleri, Japonya da Hiroşima temalı *Düğme* adlı şiiri yayımlanmıştır.

[13] Alpay, "Güzeldi Bu, Yeterince İmkânsızdı", 39.
[14] Ersel, *Sözden Müziğe Şairler ve Bestecileri,* 56-80.
[15] Haz. Murat Yalçın, *Türkiye'de deneysel edebiyat antolojisi*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.)

1.4. ESERLERİ

Şiir Kitapları:

Otmopoli'de Akşam

Günersel'in ilk şiir kitabı olan bu eserin ilk baskısı Yaşantı Yayınevi tarafından 1982 yılında yapıldı. 2014 yılında da 160. Kilometre Yayınları tarafından 2. baskısı yapıldı. Bu eser 56 şiirden ve 80 sayfadan müteşekkildir. Şiirlerinin içeriği ve şekli çeşitlilik göstermektedir.

Planlar Kalıntı Olduğu Zaman

Bu eser de Yaşantı Yayınları tarafından 1983 yılında yayımlanmıştır.

Nasıl Gidiyo' Kölelik?

41 şiir; çeşitli fikir ve önerilerden oluşan bu eserin çoğunluğu, şiirden oluşmaktadır. 2012 yılında Bencekitap Yayınları tarafından basımı yapılmıştır.

Muhafızgücü:1 - Hayalgücü:0

Bu eser şiir ve öykülerden oluşan bir mozaik görünümündedir. Gölge Yayınları tarafından 1989 yılında yayımlanmıştır.

Zaman Denen Oyuncak

Om Yayınları tarafından 1999 yılında yayımlanan bu kitap da bir şiir mozaiğidir.

İzler, (Toplu Şiirler)

Yapı Kredi Yayınları tarafından 1966 yılından 2006 yılına kadar Günersel tarafından yazılmış tüm şiirler, tek kitap haline getirilmiş ve 2006 yılında ilk baskısı yapıldıktan sonra yeni baskısı henüz yapılmamıştır.

Labirentin Kâbusu

Şiir-Öykü mozaiği olan bu şiir kitabı da Bencekitap tarafından 2012 basılmıştır.

Mevlana'ya Şükran

Günersel'in Mevlana'ya ait *Mesnevi* kitabından seçtiği fikirleri şiir olarak yorumlamasından oluşan bu eseri, Bencekitap tarafından 2013 yılında basılmıştır. Bu eser, 30 şiirden oluşmaktadır.

Gezi, Seçilmiş Şiirler

Günersel'in çeşitli şiirlerinin bir araya getirildiği bu eserin basımı, 2013 yılında Artshop Yayıncılık tarafından yapılmıştır.

İzdüşümler

Kırmızı Kedi Yayınları tarafından 2018 yılında "*Dünya zindan idi, zindan dünya oldu."* kapak yazısıyla yayımlanmıştır. Bu eser sekiz tarihi öyküselden oluşuyor. Öyküsel, Günersel'in, şiir ile öykü arasında olan her iki türün özelliğini taşıyan ama sadece bir türe ait olmayan türler için kullandığı bir kavram. İçerik olarak Hamurabbi'den, Neron'dan, Firavun'dan bahseder. Üslup açısından bakıldığında öyküsellerin, Günersel'in diğer şiirlerinden farklı olarak daha uzun olduğu görülür.

49 Poems From Mosaic

Artshop Yayınları tarafından 2008 yılında yayımlanan bu eser, Günersel'in 1973-2008 yılları arasında yazdığı şiirlerden yaptığı seçme şiirlerin İngilizce'ye çevrilmiş halidir.

Sonsuzluk Solukları

Günersel'in en son kitabı olan bu eser, 1966-2021 yılları arasında yazdığı şiirlerin yanı sıra yeni yazılmış şiirleri de kapsar. Artshop Yayınları tarafından 2021 yılında basılan bu eser, Günersel'in Mozaik Destan'ının ana omurgasını oluşturur. Bu eser incelendiğinde sadece içindekiler kısmındaki şiir isimlerine bakılarak kitap hakkında bir tematik taslak oluşur. Eser, evrenin oluşumundan başlayarak insanlık tarihindeki önemli olayları, kişileri kapsar. 171 şiirden oluşan bu eser, evrenin ve insanlık tarihinin sanatsal bakış açısıyla sunulması şeklindedir.

Öykü:

Bir 'Geçiş' Toplumunda

Yaşantı Yayınları tarafından 1983 yılında basılan bu öykü kitabının türü, Hikâyeler /Tablolar şeklinde belirlenmiştir. Kitapta sekiz adet öykü bulunmaktadır.

Bedenlere İnanır mısınız?

Om Yayınevi tarafından 1999 yılında yayımlanan bu eser, Tarık Günersel'in 1972-1999 yıllar arasında yazdığı 31 öyküden oluşmaktadır.

300 Yaş Konuşması

Günersel'in 1971-2009 yılları arasında yazdığı yeni-eski birçok öyküsünün bir seçkisi olan bu eser, 72 metinden oluşmaktadır. Bu eser, Kitap Yayınevi tarafından 2009 yılında yayımlanmıştır.

Anı:

Kumlaşmak- Aramco

1999 yılında Kaf Yayınlarından çıkan bu eser, 1982 ile 1986 yıllar arasında Suudi Arabistan'a giden Tarık Günersel Suudi Arabistan'ın resmi petrol şirketi Aramco 'da öğretmen olarak çalışmaya başlar. Dört yıl boyunca orada yaşadıklarını ve izlenimlerini anlattığı bir hatıra kitabıdır.

Felsefe- Deneme-Özdeyiş:

Uzay Bilinci

Broy yayınları tarafından 1993 yılında yayımlanan bu eser; Günersel'in 1971-1993 yılları arasında insan, hayat, aşk, dünya gibi insanlığın temel konuları hakkında

yazdığı 141 özdeyişten oluşmuştur. “Harika Çocuk” diye nitelendirilen ünlü besteci Selman Ada’ya ithaf edilmiştir.

Doğacı

Özdeyiş, şiir ve süzülümlerin yer aldığı bu eserin basımı, 2008 yılında Artshop Yayıncılık tarafından yapılmıştır.

Oluşmak- Yaşama Kılavuzu

Yaşama Düşünceleri adıyla da bilinen bu eser; Günersel’in “Süzülüm” adını verdiği bir tür damıtılmış şiirler, kendine verdiği öğütler ve çeşitli özdeyişlerden oluşmaktadır. Pan Yayıncılık tarafından 2011 yılında basımı yapılmıştır.

Piyesler:

Altın Post

İki perdeden oluşan bu komedi oyunu beş kadın ve on iki erkek oyuncuyla temsil edilecek şekilde yazılmıştır. Bir Ege kralı olan Pelyas, İason adlı genç yeğeni tahtın varisi olduğunu söyleyince onu başından savmak için ona zor bir görev verir. İason Doğu Karadeniz’de korunan Altın Post’u getirebilirse onun varis olabileceğini kanıtlayacağını söyler. Argo adlı gemiyle elli savaşçı yola çıkar. Kolhis Kralı Ayetes’in kızı Medea’nın İason’a âşık olmasıyla işler değişir ve İason Altın Post’u elinden kaçırır. Bu eser, Mitos-Boyut yayınları tarafından 1995 yılında yayımlanır.

Neron ile Agrippina

İki perde ve altı oyunculu bu piyes, 1992 yılında Mitos-Boyut yayınları tarafından yayımlanır. Germanicus’un kızı Aprippina, sanatçı olmak isteyen oğlu Neron’u imparator yapmak için Seneca’yı öğretmen olarak tutar. Gerekli şeyler yapıldıktan sonra Neron, imparator olur. Neron, önceleri müşfik ve reformist bir tavır takınır. Eski köle Anicetus’un, Neron’a annesinin onu öldürteceğine kanarak annesini öldürtür. Bu cinayetten sonra Neron karakteristik bir değişim yaşar ve vahşi, baskıcı bir imparator olur. Onu uyaramaya çalışan öğretmeni Seneca’yı ihanetle

suçlar. Zalim bir imparator olan Neron, halkın öfkesine maruz kalır ve intihara yönelir. Dostu, eski köle Anicetus'tan onu öldürmesini ister.

Yarım Bardak Su

Adnan Menderes'in başbakanlık döneminden esinlenilerek yazılan bu piyes, kurmaca ve gerçek karışımı bir yapıya sahiptir. Adnan Menderes ile piyanist bir kadın arasındaki hayali aşk ilişkisine dayanır. Demokrasi vaadiyle iktidara gelen Adnan Menderes, muhalefete baskı yapmaya başlar. Cumhurbaşkanına verdiği istifa mektubu kabul edilmeyen Adnan Menderes, daha sonra ordu müdahalesiyle görevden alınıp idam edilir.

Zırhlı Kurt

Osmanlı hükümdarlarından IV. Mehmet, tahttan indirildikten sonra tecritte hayat muhasebesi yapar. Babaannesi Kösem Sultan'ın çeşitli oyunları sonucu, küçük yaşlarda verdiği bir fermanın babası İbrahim'in ölüm emri olduğunu öğrendikten sonra bunalım yaşar. Bunalım sonucu ölümü dilemektedir. İki perdeden oluşan bu piyes üç oyunculudur.

Kader Planlayanlar

Tek perdeden oluşan bu karakomedi türündeki piyes, üç erkek ve iki kadın oyunculudur. Üç erkek ve bir kadın, dünyadaki problemleri kendi çıkarları açısından değerlendirirken çarşaflı bir kadın çıkar. Kendi çıkar ve iktidarları için yapmayacakları bir şey olmayan bu egemen güçler, garip bir durumla karşı karşıya kalırlar.

Yiğit Kızlar

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan önce ve sonra yaşananları iki genç kadının yaşadıkları üzerinden iki öykü yazan Feyzan Korur, bu öyküleri *Rüzgâr Üstü* ismiyle kitap haline getirir. Günersel de bu öyküleri *Yiğit Kızlar* ismiyle tiyatroya uyarlar. İki perdeden oluşan ve tek oyuncu için yazılmış bu piyesteki her perdedeki oyuncu, aynı zamanda anlatıcıdır.

Beş Kız Bir Oğlan

Milyaryıl

En İçten Sanallığımla

Keman & Gitar

Tanrılar Aydayken

İtiraf

Salondaki Uçurum

Mim oyunları, Vecihi Ofluoğlu için

Büyüsayar

Uyurgezerler

Yaşasın Delilik

Devrik Padişah

Bok Sosyolojisi

Tolstoy'u Tehdit

Dost mu,…?

Uyarlama:

Mrs Mc Williams ve Yıldırım (Mark Twain'in öyküsü, 1971)

Faust- Son Saat

Aşk-ı Memnu

Kiralık Konak

Yıldız olmak kolay mı?

Saatleri Ayarlama Enstitüsü

Son Sığınak

Anna Frank Olmak, Anna Frank

Aşkın Gözyaşları

Yiğit Kızlar

Librettolar:

Ali Baba ve Kırk Haramiler, Opera

Mavi Nokta, Poetik Opera

Aşkı-Memnu, Opera

Başka Dünya, Opera

Palto, Opera

9 Yansı (farklı konularda 9 kısa opera ya da nano-opera) 2019

Shekespeare, Hamlet, Opera (2020) (Günersel'in Shekespeare'den yaptığı kendi çevirisinden hareketle.)

(Tüm librettolar Selman Ada tarafından bestelenmiştir.)

Senaryo:

Eğreti Gelin, Şükran Kozanlı'dan hareketle, 2000

Vuslat, Şükran Kozanlı'nın romanından uyarlama, 2014

Yaptığı Çeviriler:

Perry Anderson: Antinomies of Antonio Gramsci / Gramsci, Salyangoz yayını 2008 (Belge 1988)

Gülşah Banda: Nemrut / Nimrod, Piyes, İngilizceye

Samuel Beckett: Godot'yu Beklerken -Uğur Ün ile Fransızca ile İngilizceden, Kabalcı yayını 2000

Giorgo Botonakis: Orestes

Tim Burton: Melancholy Death of Oyster Boy and other stories / İstiridye Çocuğun Hüzünlü Ölümü ve başka öyküler, Om yayını 2000

Ben Elton: Popcorn / Şiddet Market

Vaclav Havel: Leaving / Ayrılış

Savyon Liebrecht: The Banality of Love / Aşkın Sıradanlığı

Arthur Miller: Mr Peters'Connections / Bay Peters'ın Bağlantıları, Kabalcı

Sean O'Casey: The End of the Beginning / Tam Başlamışken

Stephen Poliakoff: "Hitting Town/Şehirde Bir Gece

İzzet Yasar: Esther Kyra, Senaryo, İngilizceye

William Shakespeare, Hamlet, Kırmızı Kedi Yayınları, 2020.

Rol Aldığı Bazı Tiyatro Oyunları:

"Baba Kız (Otto-Anna Frank)- Tarık Günersel, Tiyatro Su, 2019

Milyaryıl, Tarık Günersel, Tiyatro Su, 2014

Aşk-ı Memnu, T. Günersel, İstanbul Şehir Tiyatrosu (2000-2004)

Bizans Düştü, Turan Oflazoğlu, İstanbul Şehir Tiyatrosu

Deli, Refik Erduran, İstanbul Şehir Tiyatrosu (1992)

Kara Komplo / Moliere, Bulgakov, İstanbul Şehir Tiyatrosu (1993)

"Neron ile Agrippina", Tarık Günersel, Yönetmen: Özkan Schulze, Arama Tiyatrosu (2006)

Yaşasın Delilik, Tarık Günersel, Tiyatro Su (2005)

Yönettiği Oyunlar:

Bok Sosyolojisi, Tarık Günersel, Tiyatro Su 2011

Büyüsayar, Tarık Günersel, İstanbul Şehir Tiyatrosu Gençlik Günleri 1992

İş Teklifi, Tarık Günersel, Maarifliler Tiyatro Grubu 1995

Kiralık Konak, Yakup Kadri Karaosmanoğlu – Tarık Günersel, İstanbul Şehir Tiyatrosu 2004

Uyurgezerler, Çocuk Oyunu, T. Günersel, İSTEK Vakfı Beyhan Aral Lisesi 1992

Yaşasın Delilik, T. Günersel, Tiyatro Su 2005

Yıldızların Öbür Yanı, Tarık Günersel, Maarifliler Tiyatro Grubu 1994

Dramaturg Olarak Çalıştığı Oyunlardan Bazıları:

Godot'yu Beklerken, Samuel Beckett, Yönetmen: Orhan Alkaya

Hepsi Oğlumdu, Arthur Miller, Yönetmen: Burçin Oraloğlu

Metro Canavarı, Gürkan Gür, Yönetmen: Engin Alkan

Pazartesi Perşembe, Musahipzade Celal, Yönetmen: Engin Gürmen

Tensing, Memet Baydur, Yönetmen: Çetin İpekkaya

Filmografisi:

Eğreti Gelin Ladik - 2015 Sinema filmi: Senaryo: Zaim Güvenç-Şükran Kozalı Dramaturg: Tarık Günersel Yöneten: Zaim Güvenç-Deniz Güvenç

Uzak İhtimal - 2009 Sinema filmi Yöneten: Mahmut Fazıl Coşkun

Her Şey Aşk İçin - 2002 Dizi - Yöneten: Atıf Yılmaz

Abdülhamit Düşerken - 2002 Nahid Sırrı Örik - Yöneten: Ziya Öztan Çetin Öner, Meltem Cumbul… ile.

İkinci Bahar - 1998 Yöneten: Atıf Yılmaz - Türkan Şoray ile.

Cumhuriyet - 1998 Yöneten: Ziya Öztan - Rutkay Aziz, Savaş Dinçel, Dolunay Soysert… ile

Bir Sonbahar Hikâyesi - 1994 Yöneten: Yavuz Özkan - Zuhal Olcay ile.

Tatlı Betüş - 1993 - TV dizisi - Yöneten Atıf Yılmaz

Sarı Tebessüm - 1992 Yöneten: Seçkin Yasar

Düş Gezginleri - 1992 Yöneten: Atıf Yılmaz

Ölü Bir Deniz - 1989 Roman: Erhan Bener Yöneten: Atıf Yılmaz - Türkan Şoray ile

Düşman - 1977 Sabahattin Ali - Yöneten: Aydın Çeçen Görüntü Yönetmeni Kaya Tanyeri. Salih Dündar ile.

Aldığı Ödüller:

Kristal Martı Kadıköy Maarif Koleji ve Anadolu Lisesinden Yetişenler Derneği Onur Ödülü (2005)

İsmet Kuntay En İyi Dramaturg Ödülü (2011)

Ethos Ankara Uluslararası Tiyatro Festivali Onur Ödülü

Armağan, Tekin Sönmez Dil ve Sahne Sanatları Ödülü

Rosetta World Literatura Onu Ödülü

Writers' Capital (Yazarlar Başkenti) Uluslararası Vakfı'nın Panorama Altın Kitap Ödülü (Sonsuzluk Solukları)

1.5. MOZAİK DESTAN PROJESİ

Tarık Günersel'in Mozaik Destan projesi, birçok türden ve eserden müteşekkil tek eser projesidir. Günersel, bu mozaiği oluşturan her eseri birim olarak tanımlamayı tercih eder. 1995'te Necmiye Alpay ile yaptığı söyleşide Bu mozaiği daha önce, "Sınırsız Disket, Üst- Mozaik' gibi isimlerle anmıştı. Bu mozaiğin, kendisini uluslararası alana taşıyacak kitabı olacağını düşünüyordu.[16] Hayatı boyunca yazdığı ve yazacağı her eser, bu mozaik destanın eksik bir parçasını tamamlamaya yöneliktir. Her kitabını bu destan için bir konak olarak görür. Kendisi eserlerini "Natamam" olarak ifade eder. Tarık Günersel'in hiçbir eseri klasik eserler gibi başlayıp biten bir eser değil aksine daha önce yazdığı eserlere bir ek ve daha sonra yazacağı eserlere bir hazırlık niteliği taşır.

Günersel, bu projeyi şöyle açıklar: "Ben kendimi sınırlandırmadan çeşitli türlerde yazarım. Kitaplar yayınlanır sonra 8-10 yılda bir neler yazmışım diye bakarım. Seçme yaparım. Esnek bir yapı çerçevesinde bir mozaik oluştururum. Bu mozaik, ben yaşadığım sürede ters piramit gibi sürekli gelişir gelişir ve ben öldüğüm zaman bitmemiş olur. Çünkü zaten hedef gereği böyle bir eser bitemez. Ama acaba nasıl bir eser olur? İşte Mozaik Destan Projesi'nin 35. Yılındayım. Bir daha toplu şiirlerim yayımlanmayacak. *300 Yaş Konuşması* adlı öykü kitabım çıkıyor. Bir daha öykü kitabım yayımlanmayacak. Çünkü benim için tek eser var yazdığım. Tek eser inşa ediyorum ben. Şiirler mozaiği oluştu bir kıta olarak. Öyküler mozaiği oluştu. O da ayrı bir kıta. Aforizmalar mozaiği var. Şimdi kıtalar birbirine yaklaşıyor. Kıtalar buluşuyor. İç içe geçecekler ve ortaya şu anda 1500 sayfalık aşağı yukarı üç cilt olacak mozaik çıkacak."[17]

Kendisiyle yapılan bir söyleşide[18] "Ben aslında tek eser yazıyorum. Bu, yirmi yaşında verdiğim kararlarımdan biridir. Ben yaşadığım sürece gelişecek, öldüğümde bitmemiş olacak çeşitli türlerde bir mozaik destan. İki yıl önce Bangladeş'e davet edildiğimde bir sohbet esnasında kaç kitabınız var dediler. Saymadım, saymayı reddediyorum. Çünkü önemi yok. Çünkü ben tek eser yazıyorum." Diye cevap

[16] Alpay, "Güzeldi Bu Yeterince İmkânsızdı", 33.
[17] Ersel, *Sözden Müziğe Şairler ve Bestecileri,* 56-80.
[18] www.youtube.com, "Tarık Günersel - Bir Yazar Bir Eser - Wom Edebiyat - Yazarlar ve Eserleri", Erişim 1 Temmuz 2022, https://www.youtube.com/watch?v=WsJCe5V13Wo.

vermiştir. Söyleşinin devamında Shakespeare'den, Goethe'den ve Homeros'tan bahseder. "Shakespeare'in en büyük stratejik hatasının Shakespeare denince akla bir şey değil, birçok şeyin geliyor olmasıdır." der. Mesela: "Goethe" denince akla *Faust* gelir. Bir yazar, en çok bir eseriyle akılda kalmalıdır. Bu eser tek eser olmayıp birden çok eserin bir araya getirilmesiyle oluşan bir mozaik eser şeklinde olabileceğini düşünür. Tarık Günersel'in yazmaya başladığı zamandan beri uğruna emek verdiği bir projedir. Günersel, sadece yazdıkları ile değil benimsediği yaşam tarzıyla da bu mozaiğin parçalarını tamamlamaya çalışır. Tarık Günersel, eserlerini bu anlamda bir çeşit melez destan sayar.

2013 yılında dünyanın farklı ülkelerinden birçok yazarın imzasıyla duyurulan 'Yeryüzü Uygarlığı Projesi'nin bildirgesini de o dönemki PEN Türkiye başkanı olarak Tarık Günersel duyurur. 2013 yılında Yeryüzü Uygarlığı Projesi Bildirgesi'ni kaleme alan Günersel, farklı ülkelerden davet ettiği pek çok aydının bu bildirgeye imza atmasını sağlar.

Günersel, bu proje için "Hayatın zenginleşmesine milyarlarca insan katkıda bulunmuştur ve bir fikrin boşluktan doğuverme anlamında tamamen orijinal olduğunu söylemek zordur. Bazen çeşitli düşünce atomları belirli enerjilerle birleşip verime yol açar. Yeryüzü Uygarlığı Projesi bu tür bir adımdır ve olumlu zincirleme reaksiyonlara (ya da etkileşimlere) yol açması umulur."[19] ifadelerini kullanır. Bu projenin temel felsefesi ile Mozaik Destan Projesi, temelde benzerlik taşır. Yeryüzü Uygarlığı, hiçbir zaman tamamlanmayacak ve sürekli gelişme gösterecek bir olgudur. Bir sonuç değil bir süreçtir. İnsanın fikirleri ve yaşadıkları, statik bir halde olmaz, sürekli değişir. Bu değişim, süreklidir. Uygarlık da bu değişime göre dizayn olur. İnsan, kendisi ile beraber uygarlığı da değiştirir, geliştirir. Bu değişim, insan var oldukça devam edecektir. "Yeryüzü Uygarlığı Projesi" ve "Mozaik Destan Projesi" bitmemişliği ve belki de bitmeyecek olmayı esas alması noktasında benzerdir. Birey, yeryüzü uygarlığına ancak katkıda bulunabilir onu tamamlayamaz. Günersel de bundan sonra yazacağı eserlerle Mozaik Destan'a ancak katkıda bulunabilir.

[19] "Dünya Uygarlık Projesi Bildirgesi yayınlandı", Evrensel (27.08.2013), erişim: 04 Haziran, https://www.evrensel.net/haber/66253/dunya-uygarlik-projesi-bildirgesi-yayinlandi.

1.6. GÜNDEMİNDEKİ PROJELER

2013'te yazdığı kısa *Uvertür (Overture)* on yıl sonra 133 dilde okunabilmektedir. Daha çok dilde çevrilip antoloji olarak kitaplaşması, Günersel'in gündemindedir. Çevirmen adı olmayan diller, birer Google çevirisi olup değişmeye açıktır.

UVERTÜR

İnsanım.
Başka canlılarla birlikte bir canım.
Doğanın parçasıyım.
Emek ve dayanışmadan yanayım.
Haksızlık ve şiddete karşıyım.
İnsan olarak haklarım,
dünya barışı için ödevlerim var.
Katkılar katkılara yol açsın.

İngilizce hazırladığı kapakta, 2023 başı itibariyle, aşağıda yazılan dillerle beraber 133 farklı dil yer alıyor.

Afrikaans * ***Akan*** * ***Albanian*** Entela Kasi * ***Amharic***
Arabic Raed Al-Jishi * ***Armän*** Lila Cona * ***Armenian*** İkna Sarıaslan
Aymara Teofilo Laime Ajacopa * ***Bosnian*** Ferida Duraković * ***Bulgarian*** Alek Popov * ***Chinese*** (***Mandarin***) Aynur Güneş * ***English*** T Günersel
Esperanto Giorgio Silfer * ***Estonian*** Kätlin Kaldmaa * **Filipino** Mildred DJ Par
French Beverly Barbey * ***Gaelic*** Meltem Arıkan * ***Kazakh*** Asel Omar * ***Khmer*** Yorn Young * ***Kiswahili*** Maximillia Muninzwa * ***Kurdish*** (***Kurmanji***) Selîm Temo
Latin Bedia Demiriş * ***Laz*** Nükhet Eren * ***Nepali*** Prem Timalsena * ***Pashto*** Aslam Jami * ***Polish*** Anna Nasilowska * ***Quechua*** Teofilo Laime Ajacopa
Turkish Tarık Günersel * ***Urdu*** Aslam Jami * ***Uyghur*** Kaiser A. ÖzHun

.
.
.

İKİNCİ BÖLÜM

1980 SONRASI ŞİİR VE SOMUT ŞİİR

2.1. 1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ

12 Eylül 1980'de gerçekleşen askeri darbe sonrası "Apolitik, tüketimi önceleyen, toplumsal bağları çözülmüş, bireyci bir insan tipi, muteber vatandaş olarak topluma dayatılır. Öte taraftan toplum politikadan uzaklaştırılır, politik kutuplaşmalar yerini ara tonlara bırakır, politik ve düşünsel çatışmaların yerini sığ bireysel tartışmalar alır. Bu bağlamda politik anlamda daha izole bir kültürel üretimin kapıları 1980 darbesiyle aralanır. Çünkü Türkiye'nin ekonomi politiğinin ana dinamiğini oluşturan 50'lerin taşra burjuvazisi, 60'ların ticaret burjuvazisi, 70'lerin sanayi burjuvazisi, 80'lerden sonra daha çok finans burjuvazisi biçimine dönüşmüş…"[20] Tüm toplumsal alanlarda olduğu gibi edebiyatta da büyük kırılmalar yaratmıştır. Bu dönem şairleri 1960 ve 1970 kuşağı onlara slogan, karşı çıkma, ses yükseltme gibi edebi miraslar bırakmasına rağmen şairler askeri darbenin etkisiyle içine kapanmış ve bu dönem şiiri, meselesi olmayan bir yapıya bürünmüştür. Bu kuşağın şairleri toplumun her tabakasında olduğu gibi sessizliğe bürünmüş amiyane tabirle kendi köşesine çekilmiştir. Bu kuşağın şairlerinde birçok farklı poetik yaklaşım mevcuttur. Her ne kadar farklı siyasal ve sanatsal görüşlere sahip olsalar da aynı derginin çatısı altında toplanabilmiş ve şiirler yayımlayabilmişlerdir. Fakat bu toplanmanın ortak bir 'ses' oluşturduğu, bir akım haline geldiği söylenemez. 1980 döneminin bir akım haline gelememesinin birçok farklı sebepleri mevcuttur fakat bunların belki de en önemlisi şiir anlayışlarının farklı olmasından ötürü ortaya çıkan kişisel tartışma ve çekişmelerdir.

1980 sonrası şiirinin toplumcu bir poetikadan çok; bireysel yönelimler bağlamında geliştiğinin en önemli göstergelerinden biri de bu dönemdeki şiir atmosferinin, dergi odaklı ve ortak poetikaları olmayan şairlerin rahatlıkla bir arada durabildiği yani merkezileşmemiş bir yönünün olmasıdır. Nitekim farklı eğilimlere

[20] Hasan B. Kahraman (1990). "Açıkoturum: 1980'lerin Sosyokültürel Profili", Varlık Dergisi, S. 995, s. 20.

sahip şairlerin belki de ortaklaştıkları tek payda 'şiire saygıdır.'"[21] Bu dönemde şiir üzerine farklı görüşler ortaya atılır, şiirin nasıl olması gerektiği sorularına cevaplar aranır. Bu gündemi belirleyen de çoğunlukla dergiler olur. "1980'lere dergiler açısından bakıldığında şiirin gündemini belirleyen genç dergilerin *Üç Çiçek, Poetika, Fanatik, Yönelişler, Şiir Atı, Ayrım Şiir, Ayane, Broy* vb. olduğu görülür. Yanı sıra *Gösteri, Varlık, Milliyet Sanat, Yazko Edebiyat* gibi kurumsal dergiler kuşak şairlerine zaman zaman sayfalarını açar. 1990'larda *Düşler, Sombahar, Dergâh, Ludingirra, Nar, İpek Dili* gibi dergiler bu şiire süreklilik kazandırır."[22]

Bu dönemi farklı biçimlerde tasnif eden araştırmacılar vardır. Bu dönemde poetik açıdan üç farklı yönelimin olduğu söylenebilir. ",1. Siyasal boyutun ya iyice görünmez kılındığı/dıştalandığı ya da alt katmana çekildiği modernist/ entelektüalist ve içrekçi (ezoterik) eğilimlere de sahip çıkan imgeci şiir, 2. Tepkisel bir konuma yerleşen ve siyasal boyutu militanca vurgulayan toplumcu gerçekçi ve militan tavrı fazla öne sürmemesine rağmen öykülemeci olmayı tercih eden, yalın söyleyişi öne çıkaran, içrekçi öğelere uzak duran toplumsalcı şiir, 3. Ezoterik ve politik içerimlere sahip olan, dünyevi olayları eleştirmesine rağmen son kertede maddesel yaşamı da tinsel/kültürel yaşamı da uhrevileştirmeyi öngören metafizik/İslamcı şiir."[23]

1980 dönemi şairleri arasında farklı şiir anlayışlarına sahip olmalarına rağmen: Murathan Mungan, Küçük İskender, Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen, Metin Celâl, Mehmet Müfit, Enver Ercan, Oktay Taftalı, Seyhan Erözçelik, Ahmet Güntan, Sami Baydar, Nilgün Marmara, Şavkar Altınel, Roni Margulies, Turgay Fişekçi, Yaşar Miraç, Adnan Özer, İhsan Deniz, Lale Müldür, Hüseyin Atlansoy gibi isimler sayılabilir.

Günersel, kendisini 1970 Kuşağı şairi olarak görür. Her ne kadar ilk şiir kitabı 1982 yılında yayımlansa da 1976 yılında bazı dergilerde şiirleri yayımlanırken o, 14 yıldır şiir yazmaktaydı. Tarık Günersel'in ilk şiir kitabı olan *Otmopoli'de Akşam* 1982 yılında yayımlandı. Günersel, edebiyat tarihi kitaplarında 1980 Kuşağı şairi olarak belirtiliyor. Dolayısıyla Günersel'i ilk kitabının yayım tarihi baz alarak 1980 kuşağı şairlerinden saymak doğru bir yargı olabilir.

[21] Fethi Demir, 1980 Sonrası Türk Şiirinin Başlıca Tartışma Alanları, *International Journal of Languages' Education and Teaching, Mannheim* ,3/1 (Nisan 2015) : 157.
[22] Baki Asiltürk, *1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası,* (İstanbul: Toroslu Kitaplığı, 2006), 31.
[23] Asiltürk, *1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası,*49.

2.2. SOMUT ŞİİR

Temel malzemesi sözcük olan şiirin, duygu ve düşüncelerimizi yansıtmak ya da anlatmak için zengin bir imkânı vardır. Sözcüklerin de yetersiz kaldığını ve "dilin olmadığını düşünen bazı şairler, şiiri sadece kelimelerle değil bazen bir harf bazen bir hece bazen de bir sözcüğün farklı kombinasyonlarını deneyerek yeni bir anlatım yoluna gitmişler.

Somut, görsel, deneysel, desen, şekilli, konkre şiir diye de anılan bu şiir şekli en çok somut şiir olarak bilinir. Sözcükleri belli bir düzende, ritmik bir değere kavuşacak şekilde bir araya getiren klasik şiir düzeni görsel şiirde terk edilmiştir. Dize yerine harf, hece, sözcük daha önemli hale gelmiştir. Görsel şiirde redif, kafiye, söz sanatları gibi unsurlara yer verilmez. "Bir konuya odaklanan şiir, okuru düşündürmeyi amaçladığı için olay ve kişi gibi öğeler de içermez."[24]

Somut şiir, harf, hece ya da sözcüğün türlü yollarla bir durumu veya olayı gösterme esasına dayanır. Bu şekilde şiirin okunmasından ziyade algılanması, sözcüklerle kurulan imgesel bir dünyanın yerine sözcük/hece/harflerle somut bir dünya kurulması amaçlanır. Somut şiirde malzeme az olduğundan okunması ve yorumlanması da daha çok çaba ve ayrı bir analiz gerektirir. Somut şiirle beraber şiir, sadece okunan değil aynı zamanda bakılan ve gösterilen bir özelliğe kavuşmuştur.

2.2.1. Dünya Edebiyatında Somut Şiirin Gelişimi

Dünyada somut şiirin ilk örnekleri olarak gösterilebilecek şiirler "Helenistik ve Roma dönemlerine aittir."[25] Bunlara örnek olarak da "Theocritus'un; *Çobanın Kavalı,* Vestinus'un *İkinci Altar*, Simias'ın *Öküz, Kanatlar"*[26] şiirleri verilebilir. Yirminci yüzyılda Mayakovski ve Apollinaire de somut şiir örnekleri sayılabilecek şiirler yazdı. 1940'lardan sonra farklı ülkelerde eşzamanlı ama birbirinden habersiz

[24]Umut Balcı - Yasemin Darancık, "Almanca Yazın Terimleri Sözlüklerinde "Somut Şiir"in Tanımı", *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (2007): 101-116.
[25] G. Gonca Gökalp-Alpaslan ,"Türk Edebiyatında Somut (Görsel) Şiir", *Türkbilig* (2005/10) :3-16.
[26] Abide Doğan-Eser Demirkan, "Somut Şiir Üzerine Bir Deneme I", *Türk Dili* 557(Mayıs 1998) : 452-462.

bir şekilde somut şiirler yazılmaya başlandı. "İtalya'da Carlo Belloli *Duvara Yapılmış Metin Şiirler*'i 1944 yılında, İsveç'te Öyvind Fahlström somut şiirlerini 1952'de, Somut Şiir Bildirgesi'ni ise 1953'te yayımlar. Somut şiiri bir akım haline getiren ve somut şiir bağlamda en tanınmış şair olan İsviçreli Eugen Gomringer, 1951'den itibaren yazdığı ve *Takımyıldızlar (Coıstellations)* adını verdiği ilk şiirlerini 1953'te ve *Çizgiden Takımyıldıza* başlıklı bildirgesini de 1954'te yayımlar."[27] Benzer tarihlerde Brezilya'da Haroldo de Campos, Decia Pignatari ve Augusto de Campos adlı şairlerden oluşan Noigandres adlı bir grup kurmuşlardır. Bu grubun somut şiir anlayışı hakkındaki ilk teorik yazılar da 1955 yılından itibaren yayımlanır. Bu yazıların birinde A. De Campos "Poesia Concreta" terimini kullanır.

1955 yılında Pignatari ve Gom Ringer'in tanışması ile beraber somut şiir, uluslararasında duyulmaya başlar. H. De Campos'un Prof.Max Bense'in daveti üzerine Almanya'ya gidişinden ve somut şiir anlayışlarını konferanslar yoluyla anlatmasından sonra, Almanya, somut şiir için bir merkez halini alır. Prof. Max Bense, daha sonra somut şiirin merkezi konumuna gelen Stuttgart Okulu'nun da başını çeker. Somut şiir türünün Avrupa'daki gelişimini; toplumsal, ekonomik koşullar ile ilişkili olduğu kadar, dilbilim alanındaki gelişmelerle ve yapısalcılık, biçimcilik, göstergebilim akımları ile bağlantılı olarak da düşünmek mümkündür"[28]

2.2.2. Türk Edebiyatında Somut Şiir

Dünya edebiyatında somut şiirin gelişimi ve bir akım haline gelmesi 1950'lerden sonra olmuş fakat Türk edebiyatında somut şiir, hiçbir zaman sistematik bir şiir akımı haline gelememiştir. Somut şiir diye bir şiir şeklinin varlığından Türkiye'de -herhalde ilk kez- Osman Türkay, Cep Dergisi'nin Haziran ve Temmuz 1968 tarihli sayılarında bahsetmiştir.[29]

Türk şiirinde her ne kadar somut şiirin ilk örneklerine Cumhuriyet Dönemi'nde rastlandığı söylense de somut şiirin Türk şiirindeki tarihini daha da

[27] Gökalp-Alpaslan, *"Türk Edebiyatında Somut (Görsel) Şiir"* 3-16.
[28] G. Gonca Gökalp, *Göstergebilim Açısından Bir Şiir Değerlendirmesi: "Bir Sözlükte Kitap Adları"* (Ankara: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı Yayınevi, 1998) 365.
[29] Gökalp-Alpaslan , "Türk Edebiyatında Somut (Görsel) Şiir" 3-16.

eskilere götürmek mümkündür. "Türk şiir geleneğinin önemli bir kolunu oluşturan Divan şiirinde de bu tür şiirler söz konusudur. Görsel düzenlemeler açısından genellikle resmin ön plana çıktığı bu metinler -özellikle Orta Çağ'ın Doğu ve Batı sanat anlayışları gereği denge, uyum, simetri gibi üç temel estetik ölçüte dayanır. Aslında, Divan edebiyatındaki şiir anlayışının özü de budur zaten. Klasik şiirin nazım birimi beyittir. Söz ve anlam gibi iki temel yapı, onun üzerine kurulmuştur. Ancak bir başka taraftan da ; beyitlerinin yazımı ve sıralanmasının belli bir düzeni olan gazel-kaside gibi nazım şekillerinde, poetik yapının klasik kodları değiştirilerek biçim düzeyinde görsel denemelere girişilmektedir."[30] Öyle ki divan şiirinde somut şiirler aldığı şekillere göre isimlendirilmiştir. "Ağaç figürü şeklinde olanlara müşeccer ya da teşcîr, hayvan şeklinde olanlara mücessem, daire şeklinde olanlara müdevver, kare şeklinde olanlara da murabba "[31] denmekteydi.

1921-1924 yılları arasında Rusya'ya giden Nazım Hikmet Ran, Rus şair Mayakovski'yle tanıştıktan sonra şiirinde biçim ve içerik bakımından birtakım değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklerden biri de somut şiirin ilk örnekleri sayılabilecek şiirler yazmasıdır. *Salkımsöğüt* şiiri biçimsel açıdan somut şiirden izler taşır. Nazım Hikmet'in *Salkımsöğüt* şiirinde: Atların görsel ve işitsel olarak uzaklaştığını anlatmak isterken sözcükleri de biçimsel olarak buna uygun bir formda oluşturmuştur. Türk edebiyatındaki bir başka şair Ercümend Behzat Lav da somut şiir örnekleri sayılabilecek şiirler yazmıştır. Söz konusu şairin *Korkuluk* adlı şiiri bu anlamda dikkate değerdir. Eser Demirkan, Ercümend Behzat Lav'ın hayatını ve eserlerini incelediği kitabında, bu şiir için; Apollinaire 'in 1918'de *Calligrames* adıyla yayımladığı şiirlerin etkisinde kalarak yazmış olabileceğini ve bunu, o dönem Türk edebiyatı için yeni bir şey olduğunu ifade eder[32]

İkinci Yeni akımının en önemli yazarlarından biri olan Cemal Süreya'da da somut şiirin izlerine rastlarız. *Uçurumda Açan* adlı eserinde bulunan *Striptiz*[33] adlı şiirinde, bir kadının üzerindeki elbise ve aksesuarları notalara benzetir ve notaları da

[30] Öztekin Özge, "Ontolojik Boyutta 'Döngüsel Süreklilik' & 'Değişim ve Dönüşüm'ü İmleyen Görsel Sembollerle Şiirin Biçim Düzeyinde Bilinçli Deformasyonu: Divan Şiirinde Deyişbilimsel Bir Önceleme Alanı Olarak Biçimsel Sapmalar", *Journal of Turkish Studies*, (2012/7) : 2144.
[31] Karabey, Turgut, "Divan şiirinde Sapmalar*", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2007/ 32): 15-38.
[32] Eser Demirkan, *Ercümend Behzad Lav: Hayatı, Sanatı, Eserleri,* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002),156.
[33] Cemal Süreya, (2012) *Sevda Sözleri*, (İstanbul :Yapı Kredi Yayınları, 2002) 156.

basamak halinde yazar. Notaları bu şekilde biçimsel sapmaya uğratarak yazması hem notaları ses değerlerine uygun bir şekilde pesten tize doğru sıralar hem de kadının eşyalarının önem sırasına da bir vurgu yapmış olur.

Behçet Necatigil'in 1975 yılında yayımlanan *Kareler/Aklar* adlı eseri, Türk şiirinde "somut şiir" denemelerinin ilk örneklerini içermektedir.[34] Necatigil'in, *Bir Sözlükte Kitap Adları*[35] adlı şiirinde somut şiirin özelliklerinden biri olan bir sözcüğü bağımsız ele almanın yanında sözcüklerin çok boyutluluğundan da yararlanmıştır. Bu bağlamda sözcükler her açıdan farklı okunabildiği için okura çoğul okuma imkânı da sunar.

Uzun yıllar Almanya'da kalıp öğrencisi olduğu Max Bense vasıtasıyla Stuttgart Okulu'nun Türkçe yazan tek temsilcisi olan Yüksel Pazarkaya da Türk edebiyatında somut şiirin en önemli temsilcilerinden biridir. Hatta somut şiir "Alandaki antolojilerde adı ve eseri yer alan tek Türk şairdir"[36] Özellikle 1965'ten sonra yayımladığı *Yârim Yârim* adlı şiirden sonra somut şiir örnekleri vermeye başlar.

Bu yazarların dışında son dönemlerde Metin Altıok'un *Bir Uyumsuz Rastlaşma*[37] Hüseyin Yurttaş'ın *Hiroşima'ya Ellinci Yılda Ağıt*[38], Akgün Akova'nın *Gökyüzünün Düşü*[39], Tarık Günersel'in *Bir Bakışmanın Hikâyesi*[40] Serkan Işın'ın *Huntington'un Felluce Tezleri*[41] adlı şiirleri de somut şiir anlamında dikkate değer örneklerdir.

---

[34] Gonca Gökalp, *Göstergebilim Açısından Bir Şiir Değerlendirmesi: "Bir Sözlükte Kitap Adları",* 365.
[35] Behçet Necatigil,*"Bir Sözlükte Kitap Adları", Kareler, (*Ankara: Bilgi Yayınevi, 1975), 39.
[36] Gökalp-Alpaslan , "Türk Edebiyatında Somut (Görsel) Şiir",3-16.
[37] Metin Altıok, *Bir Uyumsuz Rastlaşma, Neden", Bir Acıya Kiracı (Bütün Şiirleri),* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınlan, 1998), 376-388.
[38] Hüseyin Yurttaş, "Hiroşima'ya Ellinci Yılda Ağıt" *Edebiyat ve Eleştiri (*Eylül-Ekim 1995), 13-16.
[39] Akgün Akova, *"Gökyüzünün Düşü", Seçme Şiirler*, (İstanbul: Çınar Yayınları, 2000), 106-107
[40] Tarık Günersel, *Sonsuzluk Solukları*, (İstanbul: Artshop, 2021), 64.
[41] Serkan Işın, "Huntington'un Felluce Tezleri", *Yasakmeyve,* 12, Ocak-Şubat: 84.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. ŞİİRLERİN TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Muhteva, öz, iç-öz gibi kavramlarla da karşılanabilen içerik; genellikle şairin şiirde ne anlattığı, neyden bahsettiği gibi sorulara verilen cevabı karşılar. "Şair bilgiyi, düşünceyi, gündelik yaşantıyı yani bir bütün olarak şiirde kullanılan malzemeyi çıplak haliyle vermez."[42] Şair, dış dünyada gördüklerini ve yaşadıklarını deneyim süzgecinden geçirip okuyucuya ulaştırır. İçerik: konu, izlek, düşünce, olay, varlık, duygu, görüntü ve anlam gibi unsurların birleşmesinden oluşur. Tarık Günersel'in şiirlerinde kullandığı temalar genellikle şu şekildedir:

3.1.1. Tabiat

Tabiat, sanatın doğuşundan beri sanatçıların sıklıkla resmetmeye, anlatmaya, göstermeye çalıştığı bir temadır. İnsanlar modern hayatından karmaşasından kurtulabilmek, zihni meditasyon yapabilmek için kendilerini çoğunlukla tabiatın kollarına bırakır. Tabiatın bu yönü sanatçıları da cezbetmiş ve eserlerinde sıklıkla bu temayı işlemişlerdir. Tabiat, Günersel'in şiirlerinde çeşitli formlarda kendini gösterir. Söz konusu şiirlerinden biri olan *toprak* adlı şiir hem biçim hem de içeriğiyle farklıdır. Şiir, hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya doğru okunmaya imkân verecek bir şekilde yazılmıştır. Yukarıdan aşağıya doğru okunduğunda bir çiçeğin koparılmadan önceki an'ından başlayıp toprağa kadarki yolculuğunu anlatır.

el

bi şey yaklaşıyor

(ne demekse o)

[42] Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi,* (Ankara: Öncü Kitap, 2011), 13.

"çiçek" diye bi ses[43]

Aşağıdan yukarıya doğru okunduğunda çiçek için yaşamın başlangıcı sayılabilecek toprakla ilk buluşmasından başlayıp serpilip koparılmasına kadarki süreci anlatır.

toprakötesiymiş

toprakötesi sorular

her şey toprak diil mi yoksa

neden uzanıyorum yukarıya

toprak parçasıyım -her şey gibi

t o p r a k[44]

Tabiatın bir diğer önemli unsuru olan orman Günersel'in şiirlerinde yer alır. Orman hem insanı doyurması hem de koruyucu olması hasebiyle insanlar için önemli bir doğa parçasıdır. Tarık Günersel, bu şiirinde ormanı ilk insanların ava giderken yahut avdan dönerken sığındıkları bir yer olarak anlatmıştır. Avlanabilmek; maharet gerektirdiği için erkeklerin kendini gösterebilecekleri, erkekliğini ispatlayabilecekleri bir eylemdi. Söz konusu şiirde de bu durum ifade edilmiştir.

avdan döneni gösterdi anam

bak sen de erkeksin dedi

sen de çıkacaksın ava

Ava giderken bir mağarada çiftleşenleri görüp tekrar ormana kaçar, çiftleşen kızın onu takip ettiğini ve kendisiyle de çiftleştiğini ifade eder. Şairin, bu şiirde avlanmayı bir metafor olarak kullandığını şiirin son dizelerinden anlıyoruz.

eh bu can hoş bir sıcaklık tattı

biraz ak su aktı

ilk ve tek avım böyle oldu işte

gel de gülümseme ormana her girişte.[45]

[43] Günersel, *Sonsuzluk Solukları*, 29.
[44] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 74.

Teokritos'a ithaf edilen bir başka tabiat temalı şiir de *Çoban Şiirlerine Katkı'dır.* Çoban, kaval, köpek gibi çobanlıkla ilgili kavramların kullanıldığı bu şiir bir çobanın, babasından kalan kavalı saklamasını anlatır.

Babamın babası çobanmış oğlunun oğlu da öyle

Anlatırda anam kaval çalarmış büyükbabam

Köpeği varmış o zaman dağ taş dolaşırmış

Hadi ot saati hadi bakiym kuzular[46]

3.1.2. Ölüm

Edebiyatın en önemli temalarından biri de ölümdür. "Tolstoy'da büyük bir soru olan ölüm, Dostoyevski'de sara nöbetleriyle gelir. Shakespeare'in sözlüğünde ise ölüm, cinayetle yan yana yazılır".[47] Türk edebiyatında ölüm teması Cahit Sıtkı Tarancı ile özdeşleşmiştir.

Tarık Günersel'in ölüm temalı az sayıdaki şiirlerinden biri, *Göç* adlı şiirdir. Adından da anlaşılacağı üzere göç eden baba-kızın diyaloglarıyla oluşturulmuş ve çölde susuzluktan can çekişip ölen bir kız çocuğunu anlatır. Kız çocuğu, susuzluktan ötürü nerede olduğunu bilemeyecek kadar kendinden geçmiş halde babasına nerede olduğunu, anne ve kardeşine neler olduğunu sorar. Şiir, orta kısımlarında yağmur bulutunun varlığını ifade ederek okuyucuya umut verir; sonlara doğru üç nokta, nokta ve ünlem işaretiyle final yaparken kız çocuğunun öldüğünü kızın sessizliğinden anlarız.

-az dayan, vardık ner'deyse.

- ...

?

..

[45] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 15.
[46] Günersel, İzler, (Toplu Şiirler),199.
[47] Müslüm Yücel, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar ,* (Şanlıurfa: Yom Yayınları, 2005),115.

Canım?!

.

![48]

Ç/öl adlı bir diğer şiir de hem çöldeki susuzluğu ve sonrasında da susuzluktan sayıklayan birinin yok oluşunu anlatır. Şiirin ismi çöl veya öl diye okunabilir. Şair, şiire bu ismi vererek çölü ölümle eşdeğer tutmuştur. Zira çöl susuzluğu, çoraklığı ve sıcaklığı nedeniyle yaşamsızlığı ifade eder.

son soluklar yansıyor

artık olmayan suda

ç / ö l

sayıklama bu da

Susuzluktan sayıklayan, ömrünün son demlerini yaşayan kişi; kum ile birleşerek o sonsuz kum taneciklerinden biri olduğunu ve benliğini kaybettiğini, "y0kum" sözcüğünün içerisine 0 rakamını da yerleştirmiş ve varlığının son bulduğunu ifade etmiştir.

Ağır Yokluk adlı şiir ise Tarık Günersel'in 1990 yılında pankreas kanseri sonucu kaybettiği annesi Güngör Tanyeri için yazmıştır. Şiir dört bölüme ayrılmıştır. Daha önceki şiirlerde Tarık Günersel için ölüm yokluk demekti. Söz konusu bu şiirde annesinin ölümünden sonra annesini engin varlık olarak tasvir edip onun sonsuz olduğunu ifade ediyor.

Yanımda

Fakat uzak

Artık

O engin varlık[49]

Annesinin gittiği yerin kötü olamayacağını ve kendisinin de toprakla buluşmaya hazır olduğunu daha sonraki dizelerde anlıyoruz. Tarık Günersel, dini inanış

[48] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 73.
[49] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 138.

bakımından kendisini doğacı olarak nitelendirdiğini daha önce ifade etmiştik. Ölüm olgusu da onda bir yok oluş olarak karşımıza çıkıyor. Annesinin ölümünü bir süzülüş olarak nitelendirirken bir bakıma onu kuşa da benzetmiş olur. Şiirin belki de en ilginç kısmı; annesinin artık uzakta olduğunu, bir kuşun uçarken kanatlarının büründüğü şekle vurgu yaparak bir kuş kanadı çizer ve duygularını bu şekilde ifade eder. Şiir, bu haliyle okura bir görsellik sunduğu için görsel şiir olarak da nitelendirilebilir.

u

z

a

k

lı

k

lar

la dolu

a

r

t

ı

k[50]

3.1.3. Tarihi Kişilikler

Dünya var olduğundan beri tarihi değiştiren, tarihe yön veren kişiler olmuştur. Bu kişilerden bazıları insanların bedenine şifa olurken bazıları da insanların ruhuna şifa olmuştur. İnsanlığa şifa sunanların yanında ruhlarını ve bedenlerini yaralayan kişilikler de olmuştur. Günersel; şiirlerinde tıp, felsefe, edebiyat, tarih gibi alanlarda genellikle insanlık faydalı işler yapmış tarihi kişiliklere

[50] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 138.

yer vermiştir. Bu yer verme bir teşekkür anlamı da taşır. Günersel, bu tarz şiirlerinde bazen andığı kişinin ağzından şiiri yazarken bazen de ona seslenerek yazar.

Söz konusu temalardaki şiirlerden ilki *Hipokrat* adlı şiirdir. Hipokrat, bilindiği üzere tarihte bilinen ilk hekimdir. Tıp doktorlarının mesleğe başlamadan önce ettikleri yemini Hipokrat yazmıştır. Günersel bu şiiri Hipokrat'ın ağzından yazmıştır. Şirin ilk kısımlarında Hipokrat yemininden bahseder.

Hasta yararı başta gelir her adımda

Özgür ya da köle, kadın erkek,

Asla şehvetle yaklaşmam

Özel hayat sırları sırlarım olur[51]

Şiirin sonraki kısımlarında ise İnsanın, sağlığı için yapması ve yapmaması gereken temel davranışları şiirsel bir dille biraz da mizahi bir yaklaşımla anlatır.

Gece çiş çoksa gündüz kaka az olur

Böbrek derdi sonrası basur

İyiye yorulur

Sarılık olan az yellenir

Hıçkırık mı? Çözüm aksırık

Sıkıntı, esneme, titreme mi var?

Eşit miktar su ile şarap- o kadar[52]

Seneca ile Sürgünde şiirinde felsefe tarihinde Stoacı olarak bilinen "Romalı bir avukat olan, güzel konuşma sanatını öğrenen, Roma İmparatoru Neron'un eğitimiyle görevlendirilen Seneca[53] adlı filozofun sürgündeki zamanını ve kendisinin de sürgünde olduğunu söyleyerek ondan öneri talep eder.

-Akıl için sükûnet gerekir;

Öfkeye çare tepkiyi ertelemektir.

[51] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 32.
[52] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 33.
[53] Afşar Timuçin, *Düşünce Tarihi,* (İstanbul: İnsancıl Yayınları,1997), 221.

Yenilgiye dönmesin zafer

Övülünce belli olur karakter

Korkulmaktan korsun insan[54]

Adı bilinen ilk Türk yazarı ve ilk Türk tarihçisi olan Bilge Tonyukuk'un[55] diliyle yazılmış olan *Bilge Tonyukuk* adlı şiirde Göktürklerin Orta Asya'da düşman kavimlerin istilasından Ergenekon adı verilen bir dağa sığınmasını konu edinen Ergenekon destanına atıfta bulunarak o dönemin tarihsel olaylarını anlatmıştır. 634 yılında dikilen Göktürk Abidelerinin aslında Türklerin daha önce yok olmaktan nasıl kurtulduğunu, nasıl çoğaldığını ve bu tarihsel olayları kendinden sonraki kuşaklara aktarmak için bir hatırlatma eseri olduğunu söyleyerek şiire giriş yapar.

Unutma diye bu bengütaş

Sen kalmamıştı sende

Dil kalmamıştı dilinde

Şiirin devamında Türklerin abideler dikilmeden önceki sosyolojik durumuna dikkat çekip Bilge Tonyukuk'un Türkler için ne ifade ettiğinden bahseder.

Türler tükendi dediler

7 yiğit kalmış meğer –üçü kadın

İlteriş'i baş seçmişler

700 olmuşlar umutla

Bedenimde can görmüş İlteriş Kağan

Katıl dedi can buldum katıldım[56]

Hacı Bektaş-ı Veli İle adlı şiirde ise Tarık Günersel'in farklı bir yöntem denediğini görüyoruz. "Horasan'dan gelme Türk sufisinin gerçek hayatı bilinmemekle beraber bir vesikaya göre 1210-1270 yılları arasında yaşamış olan Hacı Bektaş-ı Veli'in[57] bazı sözlerini olduğu gibi almış ve şiire dâhil etmiştir. Bu

[54] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 41.
[55] N. Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (*İstanbul: Milli Eğitim Basımevi 1983), 70.
[56] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 42.
[57] Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı 2*, (İstanbul: Türkiye Yayınevi,1968), 129.

alıntılar bazen dizenin tamamı şeklinde bazen de bir sözcük halinde kendini gösteriyor. "Bir yazarın, başkasına ait olan herhangi bir söz yahut yazıyı, kalıp halinde eserinin terkibinde belirli bir maksat doğrultusunda kullanması[58]demek olan ve postmodern özellikli anlatılarda sıklıkla kullanılan montaj tekniğini bu şiirinde kullanır. Şiirde Hacı Bektaş-ı Veli'ye ait sözler italik yazı tipi ile gösterilmiş.

Hem öz güzelliği,

Hem söz güzelliği

Eline, diline, beline sahip ol;

Yoksa batak çeker: çıkmaz yol.

Eleştir kendini; aş

Geliş, özenle yaklaş:

Arın, arıt.

Ara ki bul, sen de

'Kendin 'de, Evren'de

Doğada yoksa sen üret;[59]

Hacı Bektaş-ı Veli, dünyadaki tüm milletlere aynı mesafede olacak kadar insanlık sevgisiyle doludur. İlim ve irfan, adalet, paylaşmak, dürüstlük gibi insana ve insanlığa dair bu mefhumlar üzerine felsefesini oturtmuştur. Tarık Günersel de Hacı Bektaş-ı Veli'nin bu görüşlerine katıldığını hatta ondan etkilendiğini de ondan yaptığı alıntılardan anlıyoruz. İnsanın yardımsever olması, herhangi bir farklılığından ötürü başkasını ötekileştirmemesi, bilimi, gelişmeyi, üretmeyi kendine şiar edinen insan tipi ile Günersel'in 'Dünyadaş' kavramının birbirine paralel olduğu da çok açıktır.

Günersel, Anadolu' da Türkçe şiir söyleyen ilk şairlerden biri olan Mevlâna Celaleddin Rumi'nin[60] diliyle yazdığı *Mevlâna* şiiri Mevlana'nın belki de tüm

[58] Karataş, Turan, "*Montaj" Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü,* (İstanbul: Perşembe Kitapları, 2001), 291.
[59] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 46.
[60] Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 318.*

fikirlerini, hayat görüşünü, temel felsefesini konsantre bir şekilde ifade etmiştir. *Ne olursan ol yine gel!* diyen Mevlana gibi insanlığa bir seslenişle başlıyor şiir.

Can, yaklaş cana. Sen bensin madem ben de sen,

Bu senlik benlik davası neden?[61]

Şiirin sonraki kısımlarında 'Hamdım, piştim, yandım' diyen Mevlana'ya nazire yapar gibi; hayvan öldüm, insan oldum sonra da şunu ekler:

Bitki öldüm, hayvanlığa yükseldim

hayvan öldüm, insan oldum sonra

Mevlana'nın ölüm gününe Şeb-i Arus kavramına bir göndermede bulunduktan sonra şiirin ilk kısmını bitirip ikinci kısmı diyebileceğimiz kısma geçer. Bu kısımda Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'e seslenir ve Şems ile Mevlana'nın ahirette buluştuğunu, onların sonsuza dek beraber olacağını ifade eder.

Kâşif Kristof Kolomb, kendi dönemindeki dünya haritaları inceler. O haritalardaki bilgileri doğru zannedip sürekli batıya giderse Çin'e ulaşılabileceğini düşünüyordu. Dünyanın çevresini yanlış hesaplayıp tesadüfen Amerika kıtasını keşfetmiştir. Günersel *Kolomb* adlı şiirinde Kolomb'un bu yanlış hesabının ona yanlışlıkla cesaret verdiğini dolayısıyla faydalı olduğunu ifade etmiştir.

Dünya çevresini 30 bin km sandım

'Okyanusu geçerim,' dedim.

Çap hesabım yanlışmış, iyi ki.

Cesaret edemezdim yoksa.[62]

Günersel, *Zırhlı Kurt* adlı piyesinden alıp Mozaik Destan'a ekleyen *IV. Mehmet* adlı şiirde ise "8 Ağustos 1648 tarihinde babası Sultan İbrahim yerine yedi yaşındayken tahta çıkarılmış ve ava olan aşırı merakı yüzünden kendisine 'Avcı' lakabı verilmiştir. Ülke, düşmanlar tarafından istila edilirken IV. Mehmet'in av merakı ve eğlenceler düzenlemesi sonucu devlet erkânı tarafından iki oğlu ile beraber

[61] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 47.
[62] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 52.

sarayın Şimşirlik dairelerine [63] konularak sıkı bir gözetim altında adeta zindan hayatı yaşayan IV. Mehmet'in bu durumunu anlatır.

Dünya zindan idi, zindan dünya oldu.

Herkes olmaya razıyım.

Her şey olmaya razıyım.

Kendimden başka.[64]

Kendi benliğine yabancılaşan bir IV. Mehmet portresi çizdikten sonra daha önce sahip olduğu hazineler, zenginlikler, kazandığı zaferler gibi dünyevi mutlulukları reddedip bir daha hiç sahip olamayacağı yaşantılara bir özlem duyar.

Sizin olsun şan şeref! Sizin olsun bütün tarih!

Sizin olsun bu dünya, yıldızlar, cennet!

Bana atmacamı verin!

Babamın bağrını, oğlumun ilk adımlarını verin.

Şiirin sonraki bölümlerinde hayata dair bir beklentisi kalmayan IV Mehmet'in boğdurulan babası gibi boğdurulmak istediğini ifade ederek şiiri vurucu bir şekilde sonlandırır.

Boğ beni, yedi yaşımda, iznimle

Babamı boğdukları gibi

Atmacam ol!

Şiirin tümüne bakacak olursak: ilk bölümde IV. Mehmet'in zorunlu bir münzevi hayat yaşaması, kaba tabirle zindana atılması ve bu olayın onu derin düşüncelere sürüklemesi, iç çekişmeleri, kendine ve hayata dair fikirlerini anlatır. İkinci bölümde geçmişe duyduğu özlemi, kendisiyle hesaplaşmasını, girdiği ruhi bunalımı, son bölümde ise onun ölüm isteği anlatılır.

Hatice Turhan[65] adlı şiirin, bir bütün olarak incelenmesi yerinde olacaktır. Osmanlı İmparatorluğu tarihinde fethedilen yerlerden alınan köle kadınların bir

[63] Abdulkadir Özcan, "Mehmed IV".*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 28: 417. (Ankara: TDV Yayınları, 2003).
[64] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 54.

bakıma kronolojisini çıkaran Tarık Günersel, Osmanlı imparatorluğunda padişahların eşi olan köle kadınların bazılarının da ismini sayarak onların aslında sıradan birer anne olmak istediğini, rutin bir hayat yaşamak arzusunda olduğunu ifade eder.

Olga böyle mi okşardı saçını Çelebi Mehmet'in?

Veronika böyle mi severdi oğlu Mehmet'i

*

Nicemiz kul köle.

Mora Despina Bunca düşkün müydü Fatih'e?

Ya Korelya - Bayezid'e?[66]

Bu tür tarihsel örnekleri şiirin devamında da sıralarken tüm bunların aslında iktidar hırsı yüzünden olduğunu ifade eder.

Can kattılar, can verdiler, can aldılar.

İktidar, iktidar, iktidar…

IV. Mehmet ve Hatice Turhan şiirleriyle Günersel'in özellikle Osmanlı Devleti'nin tarihine oldukça hâkim olduğunu bu tür detay bilgileri şiirselleştirmesinden anlıyoruz.

Alman matematikçi Bernhard Riemann (1826-1866) doktora derecesini bitirdikten sonra üniversitede ders verebilmesi için habilitasyon sınavını vermek zorundaydı. Habilitasyon: bazı Avrupa ve Asya ülkelerinde doktora derecesinden sonra verilmesi gerekilen bir sınavdır. Bu sınav, bir jüri önünde ve halka açık olmak suretiyle gerçekleşiyor. Riemann, doktorasını bitirdikten sonra habilitasyon jürisi karşısında ve halka açık bir konferans verir. Jüri başkanı da matematikçi Carl Frideric Gauss'dir. Riemann, diğer matematikçilerin aksine matematiği sembol ve sayılardan çok kavramlarla anlatır. Bu farklı anlatım tarzı jüriden tam not alır ve sınavı geçmiş olur. Gauss önceleri Riemann'ın doktora tez hocasıyken daha sonra yakın çalışma arkadaşı olur. Riemann bugün matematikçe kullanılan seksene yakın kavramın sahibi, Einstein'ın Genel Görelilik Kuramına ilham kaynağı olan bir

[65] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 55.
[66] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 57.

matematikçiydi[67] Tarık Günersel *Gauss ile Riemann* adlı şiirinde Riemann'ın jüri karşısında ders anlatma aşamasını anlatır. Riemann'ın matematiği kavramlarla anlatmasına atıfta bulunarak:

1859. Riemann sunumunu bitirince

Alaycı kahkahalar

"Böyle geometri olur mu ?!

Bu deliyle matematik zor!"[68]

Şiirin devamında Gauss, Riemann'ın sunumunu beğendiğini ve bu sunumla kendi devrinin kapandığını ifade eder. Tarık Günersel, şiirin sonunda Riemann'ın açtığı yolun, Einstein için bir ışık olduğunu ifade eder.

Alay edilen o geometri

Sonra Einstein'a veri

1933'te Nazilerin başa geçmesinden, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru intihar edene kadar propaganda bakanı olarak görev yapan ve ırkçı görüşlerinden dolayı Hitler tarafından sevilen Joseph Goebbels (1897-1945)[69] insanlık tarihi boyunca kitleleri etkilemek, onları harekete geçirmek için kullanılan farklı farklı propaganda tekniklerini en sistemli şekilde kullanan biriydi.

Tarık Günersel, *Goebbels* adlı şiirinde, Goebbels'in intihar zamanını şiirselleştirmiştir. Diğer şiirlerinin aksine bu şiir, diyalog halinde yazıldığı için bir manzumeyi andırır. Diyalog üslubuyla Goebbels'in tereddütlerini, korkularını dile getirmiştir. Şiirin başında Nazilerin asıl niyetlerini ve olması gerekeni, şiirin ilerleyen bölümlerinde ise Goebbels'in ailesiyle beraber intihar etmesini anlatır.

1945. Hitler'in intiharından sonra

Berlin'de Goebbels ile karısı Magda

Son akşam yemeğinde. Altı çocuklarıyla,

baş başa. Uyku vakti

[67] Ali Sinan Sertöz, Bernhard Riemann ve Kütleçekim Dalgaları, *Bilim ve Teknik Dergisi* 582 (Mayıs 2016), 80-85.
[68] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 68.
[69] Kuter Çelen, *Adolf Hitler Kimdir?,* (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2015), 149-150.

Çocukları bir bir zehirlediler.

Goebbels önce karısını vurdu,

sonra kendini.[70]

Müzisyen, Tiyatro yönetmeni, aynı zamanda profesör olan Victor Jara, Şili'deki muhalif ve sosyalist olan Salvador Allende'nin destekçisi hatta bu uğurda hayata veda etmiş bir kişidir. Victor Jara: darbe sonucu ülke yönetimine el koyan ve 1983'ten 1990'a kadar ülkeyi adeta demir yumrukla yöneten diktatör Augusto Pinochet tarafından öldürülmüştür. Bugün, Şili'de yapılan muhalif gösterilerde hala Victor Jara'nın adı anılmakta ve şarkıları söylenmektedir.

Elleri dünyanın tüm gitarları üstünde

kırdılardı ezdilerdi hani

Victor'un elleri güçlü eylemi

çalıyor tüm gitarları[71]

Victor Jara, elleri ve parmakları dönemin askerleri tarafından kırılmasına rağmen sahneye çıkıp zulme karşı gitar çalmaya, şarkı söylemeye devam ederek adeta bir direniş sembolü olmuştur.

Çal, Victor Yoldaş, söyle, Victor yoldaş

Tarık Günersel, Victor Jara için 'yoldaş' nitelemesi yaparak kendi dünya görüşü hakkında da bizlere ipucu veriyor. Sosyalist olması, tiyatro yönetmeni olması ve zulme karşı gelmesi nedeniyle Tarık Günersel; Victor Jara'yı kendine yakın hissetmiş, katilinin 42 yıl sonra yakalanmasını şiirin altına eklediği bir dipnotla eleştirmiştir.

3.1.4. Evren

Evrenin nasıl oluştu, sınırı ve sınırsızlığı var mı? Gibi sorular tarih boyunca insanların kafasını kurcalamıştır. Evren nasıl oluştu sorusuna kutsal metinler ve bilim

[70] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 78.
[71] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 105.

çok farklı cevaplar verir. Kutsal metinlere göre evren Tanrı tarafından yaratılmışken bilime göre bilim insanlarının Big-Bang (Büyük Patlama) adını verdikleri olayla oluşmaya başlamıştır. Günersel, kendini herhangi bir dine yakın hissetmez ve evrenin tanrı tarafından yaratıldığına da inanmaz.

İlk İlk adlı şiir evrenin aslında Büyük Patlama ile oluştuğunu oldukça konsantre bir şekilde anlatmıştır. Mozaik Destan olarak ifade ettiği *Sonsuzluk Solukları* kitabını her şeyi başlatan olay olan Büyük Patlama konusu ile başlatması da tesadüf değildir. Şiirin ilk dizesi iki kelimeyle başlar ve her dize daha geniş bir hal alır.

İlk İlk'in

az berisinde

*yim * az ötede*

ayrıntılı bir noktanın

sarsıntılı soluyuşu[72]

Şiir, bu yönüyle evrenin bir başlangıcının olduğu ve bu başlangıçtan itibaren evrenin sürekli genişlediğini[73] ifade eden Big-Bang teorisini dolaylı yoldan destekler.

İlk İlk adlı şiirinde Big-Bang Teorisine bir giriş yaptıktan sonra hemen sonrasındaki *Galaksiler vb* şiiri söz konusu teorinin detaylarını açıklayıp ilk patlama anında ve sonrasında elektron düzeyinde ne tür değişikliklerin olduğunu, evrenin sıcaklık değerini, büyüklüğünü şiirselleştirir.

evren mikroskopluk

bile değil

İfadesi bize evrenin atomaltı parçacıklardan oluştuğunu anlatır. Şiirin devamında evrenin karanlığını, sıcaklığını ifade eder. Daha sonra kronolojik olarak evrendeki değişikleri anlatır. Şiirin sonlarında yıldızları kimsesiz olarak nitelendirir ve bu olayların doğanın eliyle olduğunu söyleyerek şiiri bitirir.

sıcaklık 15 derece -mutlak sıfıra çok yakın

---

[72] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 8.
[73] Caner Taslaman, *Big Bang ve Tanrı, (*İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2013), 59.

ve kimsesiz yıldızlar

telif hakkı Doğa'nın

Tarık Günersel *Karanlık Gezegen* adlı şiiriyle evrende dolaşmaya devam eder. Karanlık gezegeni; kendi arzu, tutku, hayallerini konuşturmak suretiyle anlatır. Şiir, karanlığın gücünün yanında karanlık gezegenin gücünü de anlatır. Karanlık gezegen güneşi arzular, karanlıktan aydınlığa dönüşmeyi ister. Kendisini yalnız hissettiğini, kimsenin onu duymadığından anlıyoruz.

Hiçbir kulak duymuyor beni.

Dinlemeye değmiyorum besbelli.

Hiçbir göz erişemiyor bana

aldırdığım yok gerçi.

Kim demiş arzu düşmanı!

Tek umudum güneşe dokunmaktı.

Böylece Her Şey olacaktım.[74]

Karanlık Gezegen'i kaçaklar için bir sığınak, aynaya ısrarla bakanlar için bir hiçlik, tüm hayaller için bir bilgin, tüm tanımlar için idam fermanı olduğunu söyler. Işık ve karanlığını aslında birbirini bütünleyen, tamamlayan iki unsur olarak ifade eder ve onları âşık olarak nitelendirir.

-ılık damarların zavallı kaldığı

ışığın ancak karanlıkta dolaştığı

işte iki sevgili.[75]

3.1.5. Tarihi Olaylar

Ülkelerin ve insanların başından geçen bazı olay yahut olgular ülke ve insanlar için birer dönüm noktası olabiliyor. Bu, bazen ülkelerin kaderini

[74] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 29.
[75] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 30.

değiştirirken bazen de insanların kaderini değiştirebiliyor. Bu değişim iyi de kötü de sonuçlanabiliyor. Günersel *Sonsuzluk Solukları* adlı destanı oluştururken bu tür tarihi olayları şiirleştirdiği eserlerini de kronolojik bir şekilde destana dâhil etmiştir.

Tarihi olaylar temalı şiirlerden ilki *Çevirmen* adlı şiirdir. Bu şiirde İncil'i Latinceden İngilizceye çeviren bir edebiyatçı ve çevirmen olan William Tyndale'nin 1536 yılında boğazlandıktan sonra yakılmasını anlatır. Şiir, o dönemde kilisenin tekelinde olan Hristiyanlığın ve kutsal kitapları olan İncil'in halk tarafından anlaşılmamasını ve kilisenin gerçek yüzünün ortaya çıkarılmasının engellenmesini ironik bir üslupla anlatır. Günersel bu şiirin anlatımını diyaloglarla daha canlı kılarak okurda adeta o dönemde yaşama hissi yaratıyor.

1526, Londra. A, odun yığını!

-Eyvah, dedim, Kim yakılacak?

-William Tyndale. Gebersin!

-Suçu ne dersin?

-Suçtan beteri: Günah: İncil'i

İngilizceye çevirdi serseri![76]

"Pompei adlı şiirinde MS 79 yılında yanardağ patlaması sonucu nefessiz kalıp ölen, sonra taşlaşan insan ve kentin hazin durumunu anlatır. Yanardağ patlamasını tanrıların kızmasına bağlayan Günersel, o dönem halkının çoğunun inançlı bir şekilde öldüğünü ve bu olayın inanmamak ile açıklanamayacağını dolaylı yoldan belirtmiştir. Bu olayın tanrıları bile korkuttuğunu bir tarihçiden alıntılayarak şöyle bitirir şiirini:

Meğer tanrılar kaçmış bile[77]

Naziler ve Varşova şiirinde Nazilerin Yahudilere uyguladığı soykırımı eleştirir. Bu şiir, o dönemde yaşanmış hazin olaylara atıflarla doludur. Hitler'in bu soykırım sırasında ABD, Vatikan ve diğer dünya ülkelerinin sessizliğini koruması hatta sessiz kalmakla kalmayıp el altından bu soykırımı desteklediğini söyler.

[76] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 52.
[77] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 37.

Nazi Yönetiminde ABD'ye takas önerisi

Yahudilere karşılık kamyonlar

Ve bir tren dolusu Yahudi'yi İsviçre'ye yolladılar.[78]

Hitler ve Stalin arasında sıkışıp kalan ve bu durumu direnerek atlatmaya çalışan Varşova halkının bu direnişi sırasında bombalarla yerle bir olan Varşova'nın yıkık hali, ölen on binlerce direnişçi, Stalin tarafından kurşuna dizdirilen on binlerce Polonyalı subay şiirde kendisine yer buluyor. Satirik ve didaktik unsurların çokça bulunduğu bu şiirde dünya ülkelerinin sessizliğini eleştirdikten sonra yıkım ve ölümler sonrasında kentlerin yeniden inşa edilebileceğini söyler. Ölenlerin kalanlar tarafından unutulmadığını hatırlatıyor ve şiiri Hitler'den yaptığı bir alıntıyla bitiriyor.

Yönetilenlerin düşünmemesi yönetenler için ne şans![79]

3.1.6. Ülkeler, Şehirler

Günersel gerek ulusal gerekse uluslararası kurum ve kuruluşlarda üstlendiği görevler vesilesiyle birçok ülkeye seyahat etmiş, konferans ve toplantılara katılmıştır. Seyahatler sırasında gördüğü yerleri kendi penceresinden yorumlamış onlara yeni anlamlar kazandırmıştır. Bazı şiirlerde o ülkeye ait ikonik yerleri, o ülke ve insanlık için ne ifade ettiğini, tarihsel gelişimini, geçmişini anlatırken bazı şiirlerinde o ülkelerdeki rejimi, ülke geçmişinde kırılma yaratmış olayları anlatır.

Söz konusu temadaki şiirlerden bazıları incelenecektir. Bunlardan ilki *İspanya 75* adlı şiirdir. "İspanya iç savaşını kazanarak ülke yönetimini devralan ve 1939 ile 1975 yılları arasında ülkeyi yöneten General Franco'nun zamanla diktatörleşen rejiminin"[80] sona ermesinde o dönemde yapılan grevlerin de katkısı vardır. Tarık Günersel İspanya'nın anlatılacak, methedilecek birçok turistik yeri varken bu denli ülke ve insanları için kırılım yaratmış demokratik evrimi anlatması dikkate değer bir unsur.

---

[78] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 77.
[79] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 77.
[80] Uğur Serçe, Demokrasiye Geçiş Sürecinde İspanya Solu, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 23/42, (2022):117-168.

Bosna Hersek 94 şiirinde ülkede yapılan savaş sırasında insanlığı 'barbar' olarak nitelendirip bu katledilişe sessiz kalmakla suçlar.

İnsanlık seyrediyor kendi ırzına geçilişini, işkenceyle

katledilişini. Çok yaşa, Barbarlık![81]

Devamında orada yapılan katliamlar sonucu ölen insanlardan af diler ve tarihte insanlık için yaptıklarıyla iz bırakmış tarihi kişilikleri anar. Şiirin sonunda ise Hitler'in yaptığı katliamlara atıfta bulunarak huzur içinde yatmasını ifade ederek yapılanların Hitler'in yaptıklarından bir farkının olmadığını dile getirmiş olur.

Hitler huzur içinde yatsın;

Avrupa da ölüyor Bosna'da. Gerisi…

Sessizlik mi? Kolay. Gittikçe daha da

Ülkeler temalı bir diğer şiir ise *Bulgaristan* adlı şiirdir. Bu şiirinde Bulgaristan'a yaptığı bir seyahat sırasında (1976) tren istasyonundaki bir levhadan yola çıkarak ülkenin baskıcı rejimi hakkında bir çözümleme yapar ve o durumu eleştirir. Levhada "Barış" kelimesi yazar ve o kelimenin anlamını yanındaki gence sorar. Genç de kelimeyi çevirmek için polisten izin ister. Tarık Günersel, levhadaki bir kelimeden yola çıkarak hem koca koca tabloda barış yazacak kadar 'barışçı' hem de o kelimenin anlamını izinsiz çevirtmeyecek kadar despotik bir ülke rejimi tablosu çizer ve şiiri diyalog şeklinde ilerletip şöyle bitirir:

Bu da böyle bir disiplin;

'barış' sözcüğünü çevirmek için

polisten izin.[82]

[81] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 143.
[82] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 108.

3.1.7. Aile

Aile, toplumun temel taşıdır. Bir toplumun gelişimi de gerileyişi de ilk olarak ailede başlar. Çünkü aile toplumu oluşturan toplumun aynası olan bir yapıdır. Aile: çocuklar için en güvenli sığınak, anne ve baba için uğruna ömür verdiği bir kurumdur. Ailenin olmazsa olmazı bir evdir. Ev, içinde anne-baba-çocuk yaşıyorsa yuvadır. İçinde bu bireyler yaşamıyorsa dört duvardan oluşan bir barınaktır. Bir evi barınak olmaktan çıkaran ailedir. Günersel için aile, kızıdır, gelişimini borçlu olduğu annesidir, bazen beraber çalıştığı eşidir, ilk sorgulama tohumunu içinde yeşerten büyükbabası Necmeddin Günersel'dir. Aileyi anlattığı bu şiirlerinde bazılarında kızını bazılarında büyükbabasını bazılarında evlilik sürecini bazılarında da dede olma hissini anlatır.

İki Işık şiirinde henüz iki yaşında olan kızı ile büyükbabasının karşılaşmasını anlatır. Henüz hayatının ilk yıllarında olan kızını ve hayatının son demlerini yaşayan büyükbabasını 'iki ışık' olarak nitelendirir. Büyükbabasını 'devasa bir anı' olarak tarif eder ve onun henüz yayımlanmamış eserini hatırlatır. Biri henüz yaşayacak biri ise yaşayacağı ne varsa yaşamış iki insanın yarattığı, hissettirdiği duyguları tarif eder.

Yoğun yaşamış bir can

Yoğun yaşayacak yeni bir can[83]

Ba şiiri baba olmak üzerine yazılmış ironik bir şiirdir. İnsanların konuşmaya başladıklarında çıkardığı ilk hecelerden biri olan 'ba'nın aynı zamanda baba sözcüğünü de oluşturması tesadüf olmasa gerek. Şiirin başında bazı babaların var ile yok arasında olduğunu dolayısıyla henüz 'ba' hecesinde kaldıklarını söyler. Bu şiirde Tarık Günersel'in de baba olamayıp sadece 'ba' olarak kalma korkusunu içinde taşıdığını söyleyebiliriz. Baba olmak isterken babasına benzemekten korktuğunu ve babasının babalık şeklini beğenmediğini anlarız. Şiirde geçen 'Babamlaşmadan babalaşmalıyım' dizesi bunu bize gösteriyor. Çocukların özellikle erkek çocuklarının babasıyla yaşadığı problemler sonucu babasına karşı duyduğu öfke sanatın her dalında işlenmiş bir malzemedir. Çoğunluğun birleştiği nokta ise insanının en çok

[83] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 132.

eleştirdiği ve benzemekten en çok korktuğu şeye dönüştüğüdür. Bu korku Tarık Günersel'de şöyle belirir:

Babasılaşmayan babalardan

Olmak isterim ba'laşmadan[84]

Doğumlar şiirinde Kızının anne olma sürecini ve o süreçte kendisi ile eşinin duygularını anlatır. Şiirin başında kızının giydiği gelinliğin nedenini torununun doğumuna bağlar. Kızının doğumunu ve anne olmasını devrim olarak niteler.

Doğumu devrimdi

doğurması da devrim

hayatımızda[85]

Dede olduktan sonra hissettiklerini çağlayana benzettir. İnsan, yaşlandığında ölümü daha sık düşünmeye başlar ve ölüm korkusu adeta en yakın arkadaşı olur. Günersel için bu durum, tam tersine dönmüş

Dede olunca

Ölüm yok oldu birden

Zihnimden

Şiiri, torununun dede olmasını dileyerek ve kendisine bu hissi yaşatan doğaya şükrederek bitirir.

3.1.8. Mitoloji

İnsanoğlu dünyanın ve kendisinin yaratılmasına, çeşitli doğal süreçlerin oluşumunu ezelden beri anlamlandırmaya çalışmış, çeşitli akıl yürütmelerle, benzetmelerle, abartmalarla ifade etmiştir. Bu süreçlerin çoğu günümüz bilimin imkânlarıyla cevaplanmış durumdadır. Bilimin gelişmediği tarih öncesi dönemlerde bu tür süreçlerin oluşmasını çeşitli olay örgüleriyle bir araya getirerek mitos denilen

[84] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 133.
[85] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 162.

anlatıları doğurmuştur. Bu tür anlatılar bilinmezliğin doğurduğu kaotik ortamı bir nebze de olsa akılla kavranabilir hale getirmiş, "Böylelikle eski çağlarda yaşamış milletlerin, toplulukların inanmak için yarattığı tanrılar, periler, devler, kahramanlar ve onların etrafında gelişen hikâyeler mitolojiyi oluşturmuştur.[86]

Tarık Günersel, yaşamının çeşitli dönemlerinde mitoloji üzerine okumalar yapmış ve ilgisini çeken destanları, mitolojik söylenceleri kendi üslubuyla yorumlamıştır. Mozaik Destan'ını oluştururken evrenin yaratılışını ele alan bazı destanların şiirsel hallerini de Mozaik Destan'ın ilk sayfalarına koymuştur. Bu kısımda Tarık Günersel'in mitoloji temalı bazı şiirleri incelenecektir.

Bu şiirlerden ilki *Afrika* isimlidir. Bu şiir dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde evrenin Youruba söylencesine göre göklerin, aynı zamanda en yüce tanrı olan Olorun ile su tanrıçası Olokun'un birlikte bir dünya inşa etmesini anlatır.

İkinci bölümde yine aynı söylenceye göre Obatala ve Orunmila adlı tanrıların dünyadaki varlıkları biçimlendirmesini, üçüncü bölümde bu biçimlendirmenin kendisinde habersiz yapıldığını, kendi hâkimiyet alanına müdahale edildiğini düşünen deniz tanrısı Olokun ile en yüce tanrı olan Olorun arasındaki çetin mücadele anlatılır.

Dördüncü bölümde ise ilk üç bölümde anlatılan olayların anlatıcısı ile tanışıyoruz.

Bu şiirde tasvir edilen tanrılar, tanrı özelliğinden çok insana ait kızmak, üzülmek, hayal kırıklığına uğramak, pes etmek gibi zaaflara sahiptir. Şiir, bir tur rehberinin Afrika'ya yapılan bir turist kafilesine bu söylenceyi anlatması şeklinde kurgulanmıştır. Şiirden çok bir manzume özelliği taşıyan bu eser yer yer öykü yer yer bir tiyatro metni izlenimi uyandırır.

Mitoloji temalı şiirlerden bir diğeri Altay Türklerine ait Yaratılış destanını anlatan *Altay Yaratılış Efsanesi'*dir. "Bu destana göre "henüz hiçbir şey yokken Tanrı Kayra Han ve su vardı. Canı sıkılan Kayra Han kendisine benzeyen "Kişi" adlı bir varlık yarattı. İkisi bir süre uçtuktan sonra Kişi kendisini yaratan tanrıdan daha yükseğe uçmak istedi. Kayra Han buna sinirlenir ve Kişi 'den uçma yeteneğini alır.

[86] Cemile Kaptan Bozyar, Mitoloji ve Çağdaş Sanat, *Std,* (2016 Aralık):114.

Kişi suyun derinliklerine batar. Kişi, boğulmak üzereyken Kayra Han ona: Yüksel! diye emir verir. Kişi hem Kayra Han'ın emrettiği gibi suyun derinliklerinden toprak çıkarır hem de kendisi için de ağzına biraz gizlice toprak koyar. Kayra Han, Kişi'nin çıkardığı topraktan dünya yaratmak ister ve ona Büyü diye emir verir. Bu emirle Kişi'nin ağzındaki toprak da büyür ve Kişi boğulmak üzereyken tükürür, tükürdüğü topraktan bataklıklar, tepecikler oluşur. Bunu gören tanrı Kayra Han çok kızar ve Kişi'yi kendi âleminden kovup ona şeytan manasına gelen Erlig adını verir."[87] Destanın devamında Tanrı Kayra Han ile Erlig arasındaki mücadele anlatılır.

Günersel bu şiirinde hem Yaratılış Destanı'nın kendisindeki izlenimleri hem de yankısını anlatır. Şiirin başlarında ne yer için ne de gök için yerin olduğunu ifade ederek Tanrı Kayra Han'ın dünyayı yönetmeden önceki halini anlatır.

Yer yok yere

Yer yok

Yer yok göğe[88]

Yok sözcüğünü de sık sık kullanarak anlatımın temel manasını taşıyan yokluğu bir bakıma pekiştirmiş olur. Başlangıçta sadece suyun olduğunu Tanrı Kayra Han'ın konacak yer bulamadığı için dünyayı yarattığını ifade eder.

Günersel, destanın kendisindeki yankısını da destandaki kelimeleri başka sözcüklerle değiştirerek yepyeni bir şiir yazmış da olur. Destandaki üç balık, şiirin yankısında ben-sen-o şeklinde, su ise ego kelimesiyle ifade edilmiş. Kişinin egosu kişinin kendisinden hatta başka kişilerden da daha önemli hale geliyor. Her şeyi yutan, birçok davranışımızı tayin eden ego'nun su ile ifade edilmesi bilinçli bir seçim, dikkate değer bir durumdur. Bu şekilde egonun içinde kaybolan hatta boğulan bir insan profili çizer.

Üç balık ben sen o

Her biri öbürünü yiyen

Ben ben ben

[87] Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1.* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983),12.

[88] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 74.

Başkasını düşünmeden

"Ben- sen- o" arasında bir savaş hali sürekli bir çatışma vardır. Ego, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi düşünmeden diğerlerini yok etmeye çalışır. Şiir, genel olarak evrenin oluşumunu, yankısı ise kişinin ruhsal olarak çatışmasını anlatır.

Gılgamış Destanı tarihte bilinen en eski yazılı eserdir.[89] Uruk şehrini yöneten Gılgamış'ın faaliyetlerinden rahatsız olan halk, onu tanrılara şikâyet eder. Savaş ve aşk tanrısı olan İştar vahşi hayvanlarla yaşayan Enkidu'yu Gılgamış'ı öldürmesi için görevlendirir. Enkidu, Gılgamış ile savaşır ve yenilir daha sonra ikisi çok yakın dost olurlar. Enkidu Gılgamış'ı İştar'a götürür. İştar Enkidu'nun Gılgamış'a olan bağlılığını görür ve Enkidu'yu öldürür. Gılgamış, atası Utanpiş'e başvurur. Atası, ona gençlik ve ölümsüzlük sırrını verip onu gönderir. Gılgamış, rüyasında Enkidu'nun acılar çektiğini görür ve ölümsüzlüğün bu dünyada erişilebilecek bir şey olmadığını, gerçek ölümsüzlüğün bu dünyada unutulmamak olduğunu anlar.[90]

Tarık Günersel, *Gılgamış* adlı şiirinde destanın süzülümünü yapmış ve neredeyse destanı beş dizeyle konsantre hale getirmiş.

Uruk Kralımız mutsuz

Ölümsüzlük tutkusu

Canı Enkidu öldü.

Yaşarken yok, umutsuz

Kalan destan, utkusu

3.1.9. Bilim

Bilim; insanlığın bu denli gelişmesi, aklını daha iyi kullanması sonucu ortaya çıkan ve devam eden yenilikler toplamıdır. Bilim, genellikle nesirle açıklanıp yazılırken Tarık Günersel'de insanlığın ve kendi sanatının emeklemekten yürümesini kronolojik bir şekilde ele alan Mozaik Destan'ında nazım şeklinde karşımıza çıkıyor.

[89] Sait Bir, *Gılgamış Destanı* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019), 5.
[90] Sait Yilter, Gılgamış Destanı (Enome Eniş) ve Altay Türklerine Ait "Yaratılış Efsanesi"nde "Tanrı" ve "Yaratılış" Kavramlarının Karşılaştırılması, *Mecmua,* (2017) 29-40.

Bu temadaki şiirlerden ilki tema ile aynı ismi taşıyan *Bilim*'dir. Şiirin başında bilimin en yaygın sonucu olan aydınlanmayı ele alır. 1674'te Bejing Gözlemevi'nin Çinliler tarafından Cizvit papazlarına bırakılması sonucu bilimsel açıdan üstünlük Doğu'dan Batı'ya geçtiğini söyler. Bu olayla birlikte sorgulayan, eleştiren, özgürleşen beyinlerin Batı'da yetişmeye başladığını bu değişimler yaşanırken Batı'nın Doğu gibi Tanrı'dan medet ummadığını ifade eder. Şiirin özellikle son iki dizesinde bilime önem verdikleri için Batı'ya övgü, ellerindeki teknolojik aletleri kullanamadıkları için hatta herhangi bir problemde Tanrı'dan medet umdukları için Doğu'ya yönelik bir eleştiri söz konusudur.

Bilim, akıl-eleştiren, özgürleşen

Var sayılan tanrı(lar)dan çözüm beklemeden[91]

Tarık Günersel, *Virüs/ler* isimli şiirde pandemi döneminde büyük fedakârlıklarda bulunup insanlara büyük hizmetler eden sağlık çalışanlarına şükranlarını sunup tüm insanları virüsleşmekten kurtaran aşıları da anar. Ona göre bu pandemi insanların bireysel düşünerek tükeneceğini ya da dayanışma içinde olarak hayatta kalacağını vurgular.

Ziyaret şiirinde uzak bir gelecekten gelen ve daha önce dünyada yaşadığını öğrendiğimiz bir canlının dünyaya ziyaretini anlatır. Bu canlı iki milyon yıl önce dünyada yaşayan ve daha sonra uzaya giden bir kişinin ağzından yazılmış. Evrimle değişikliğe uğrayan insanların kalıp kalmadığını atalarından duyduğu insan profilinin değişip değişmediği kuşkusunu da içinde taşır.

Dünya'ya gidiyorum

Beni bekleyen yok

İnsan kaldı mı acaba

Türevleri nasıl?

Kim bilir nasıl farklıyız

Evrimlerle[92]

[91] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 53.
[92] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 182.

Sunuş şiiri de uzak geleceği anlatan bir şiirdir. Şiirdeki anlatıcı da bilinmeyen bir dönemde yaşayan ama bugünü de bilen birinin gelecekteki insanlara bugünle ilgili bilgi verir. Şiiri okuduğumuzda bir bilimkurgu filmi izliyor intibasına kapılırız. Şiirde geçen zamanda insanlarının sanal olduğunu, yeryüzü ve gökyüzünün daha farklı olduğunu, insanların artık normal yollarla doğmadığı tüplerde büyüyüp gelişiyor. Bu yüzden anlatıcının; bugünün insanlarına, zamanına, yaşantısına, dünyasına dair bir özlem içerisinde olduğunu anlıyoruz.

Yalın sözle: bunlar sanal insanlar. asılları

çok eskiden yaşamış. yüz milyon yıl önce.

o zaman çok farklıymış yeryüzü de gökyüzü de.

gün 24 saatmiş, daha kısa.

çok yıldız görülürmüş gece.[93]

Kendi dünyasını daha önce yaşanan dünya ile karşılaştırdıktan sonra bir devir teslim törenini anlatır.

gendeşim, ilk sözlerim bunlar

sana. belki son sözlerim de.

bu devir teslim töreniyle aydınlanıyor gece.

genlerimiz bende konakladı epey süre

-güncelleşip

usulünce.

artık sensin onların yeni taşıtı.

ata klonlardan armağan geleneğe göre.[94]

Şiirin tamamına bakıldığında Günersel'in, gelecekte olması muhtemelen insan ve dünya portresinin yanında bugünkü kanlı canlı insan yerine tüplerde büyüyen duygulardan arınık robotik bir insan tipini çizdiği görülecektir. İnsanı, sadece neslin devamını sağlayan bir taşıt olarak ele alır.

[93] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 183.
[94] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 183.

3.1.10. Özgürlük

Tarık Günersel, demokrasiyi özgürlük için en temel şart olarak görür. Demokratik anlamda gelişmemiş bir ülkede, içeride veya dışarda olmak arasında pek bir fark görmezken serbest olma ve özgür olmanın farklı şeyler olduğunun altını çizer.

Doğru dürüst bir demokrasi yoksa

Hapiste olmayan da özgür değildir.

Serbesttir, en fazla.[95]

İstenmeyen iki durum arasından birini seçmek zorunda kalmanın özgürlük sayılmasına karşı çıkar ve bu durumu şöyle ifade eder:

İşsizlik

İle mutsuzluk veren bir iş

Arasında seçim yapabilmek de

Özgürlük sayılıyor.[96]

3.1.11. Kölelik

Kölelik sadece, el ve ayaklardan zincirlenmek, efendinin her dediğini yapmak değildir. İnsan, bedenen olduğu gibi zihnen de köle olabilir. Tarık Günersel'deki kölelik anlayışı daha çok zihni manadadır.

Kölesiniz

Ama belki farkında değilsiniz.

Size yurttaş olduğunuzu söylüyorlar.

Belki oy bile kullanıyorsunuz ara sıra.

[95] Tarık Günersel, *Nasıl Gidiyo' Kölelik?* (Ankara: Bencekitap, 2012),19.
[96] Günersel, *Nasıl Gidiyo' Kölelik?26.*

İzin verilen seçenekler arasında.

Zaten zihnen

İki-üç seçenekle sınırlandırılmış olarak.[97]

Köleliğin bahsedildiği kadar kötü bir şey olmadığını aksine bazen de yararlı olabileceğini, köle olmanın kolay ulaşılabilir bir şey olmadığı kinayeli bir üslupla ifade eder.

Kölelik kötü mü?

Köle bile olamayabilirsiniz

Çölde ya da sokakta

Açlıktan ölmek üzereyken.

Bir köle, açlıktan ölmez.

Bir kölenin açlıktan ölmesine izin verilmez.[98]

Tutku, duygu gibi soyut durumları da kölelikten sayan Günersel, baba evinden kaçmak için evlenen kızların özgürlüğü değil köleliği seçtiğini düşünür.

Zulüm gördüğü baba evinden

Evliliğe sığınan

Genç kız

İki mutsuzluktan birini seçince

özgürce davranmış olur mu?[99]

3.1.12. Süzülümler

Tarık Günersel, Türk ve dünya edebiyatındaki önemli şairlerin şiirlerinden bazen alıntı yaparak bazen de o eserden ne anladığını, eserin özünü verecek şekilde anlatmasına süzülüm adını vermiştir. Bazı süzülümlerde kaynakça olarak da anlaşılabilecek şekilde hangi şiirin kaçıncı beytini aldığını gösterirken bazılarında ise

[97] Günersel, *Nasıl Gidiyo' Kölelik?, 20.*
[98] Günersel, *Nasıl Gidiyo' Kölelik?, 22.*
[99] Günersel, *Nasıl Gidiyo' Kölelik?, 25.*

eserin tümünden süzülüm yapmıştır. Süzülümler, bir eserin Tarık Günersel'in deneyimleriyle bizlere ulaştığı için iki eser okumuş oluruz. Süzülümlere 'konsantre şiir' demek yanlış bir tanımlama olmayacaktır.

Söz konusu süzülümlerden biri Mevlana'dan yaptıklarıdır. Mevlana'dan yaptığı süzülümleri *Mevlana'ya Şükran* adıyla kitaplaştırmıştır. Bu kitaptaki süzülümleri şiir ismi de vererek anladıklarını anlatabildiği kadarıyla dile getirmiştir. Günersel'in, Mevlana'nın mesnevisinden farklı konularda yaptığı süzülümlerden birkaçı şu şekildedir:

İletişim

Yanımda kimse yok değil ama yalnızım

Yalnızım diyeceğim kimse yok ondan yalnızdım[100]

Karar

Ne kadar ah etsen az.

Artık keder ne haz.

Kökler kökü bir eser yaz.

Sözü yüzyıllarca okunsun.

Özü zihne gön'le dokunsun.[101]

Düşünüş

Herkes aynı düşünüyorsa "iyi" denir.

Oysa hiç kimse hiçbir şey düşünmüyor demektir.[102]

[100] Tarık Günersel, *Mevlana'ya Şükran,* (Ankara: Bencekitap,2013), 17.
[101] Günersel*, Mevlana'ya Şükran, 21.*
[102] Günersel, *Mevlana'ya Şükran*, 23.

Dua

Sıra duaya gelir

tükenince hileler.[103]

Put

Put kırmak kolaydır;

Sıkıysa nefsini kır![104]

Balasagunlu Yusuf Has Hacip tarafından 1069-1070 yılları arasında yazılan ve 6645 beyitten oluşan Kutagdu Bilig, insana her iki dünyada da mutlu olma yollarını gösterir[105]. Bu süzülüm Kutagdu Bilig'in farklı bölümlerinden alınan beyitlerden oluşmuştur. Kutadgu Bilig, hem bu dünya hem de öte dünya için nasihatlerde bulunuyorken Tarık Günersel sadece bu dünyaya ait tespit ve rehberliğin olduğu bölümleri almaya özen göstermiştir. Kitabın ruhuna uygun olarak kendi şiir tarzının dışında yazmış ve kafiye, redif kullanmıştır.

Bilen söz söylerken korkulu

inanlar artık para kulu

davet etmedin mi bir kusur

ettin mi bin kusur bulunur

zor kullanıp toprak alsan bile

halk elde tutulmaz kılıç ile

Genel olarak şiirde cehaletten, günümüzde paranın bilginin ve erdemden daha fazla öncelenmesini, hükümdarların halk üzerinde sorumluluklarından, dostluk-düşmanlık, aklın doğru ve etkili bir şekilde kullanılmasından, erdemli insan olmanın gerekliliğinden bahseden kısımları süzmüş ve beyitler halinde bunu dile getirmiştir.

[103] Günersel, *Mevlana'ya Şükran*, 28.
[104] Günersel, *Mevlana'ya Şükran*, 32.
[105] Mustafa Kaçalin, *İslam Ansiklopedisi*,26 (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 478.

Hafız Şirazi, İran edebiyatının en önemli sanatçılarından birisidir. "1317 ile 1326 yılları arasında doğduğu, 1385 ile 1390 yılları arasında öldüğü tahmin ediliyor. Şirazi daha çok gazelleriyle meşhurdur ve o da kendisinden önceki şairler gibi aşk ve şarap meclislerini anlatır."[106]

Sadi Şirazi'nin şairlik ruhuna uygun tarzda yazan Günersel'in *Dil Döküş Şirazlı Hafız* adlı şiiri yedi beyitten oluşur. Bu şiirdeki tüm fikirlerinin Şirazi'ye ait olduğunu ama bir dizede geçen bin yıldız sözcüğün kendisi tarafından eklendiği notunu şiirin sonuna düşmüştür. Bu süzülümde çoğunlukla aşk konusunu işlemiş ve divan şiirine ait mazmunları da kullanmaktan kaçınmamıştır.

yoksun yoksulum zekât ver gözlerinden

yeğdir zehrin elin panzehirinden

Kâinatın ahvali gözümde belli

bin yıldız belledim her biri bin dilli

Bir başka süzülüm şiiri de *Avni (2. Mehmet) divanından damlalar* adlı eserdir. 2.Mehmet bilinen ismiyle Fatih Sultan Mehmet de diğer bazı Osmanlı padişahları gibi şiir yazmış ve şiirlerini de yazarken geleneğe uyup 'Avni' mahlasını seçmiştir. Günersel bu şiirde süzülüm yaptığı beyitlerin numaralarını almış bir bakıma divandaki şiirlerden beğendiği beyitleri alıp yeni bir gazel formu oluşturmuştur.

Avni için zülfünün ucu miraç gecesi *şiir 1/ beyit/1*

şeker dudağın isa'nın dirilten nefesi

allah bahşetse kâinatın her bölgesini *4/7*

asla terk edemem kirpiğinin gölgesini

Selimi divanından süzülüm Bu şiir diğer divan şiiri süzülümlerine göre daha serbest tarzda yazılmış. Yavuz Sultan Selim'in karakterine uygun olarak daha çok epik unsurların olduğu göze çarpıyor. Ok, yay, kılıç gibi savaşa ait kavramlar özellikle alınmış. Dünya parasının üzerinde onun isminin olmasından çok sevgilinin

[106]İbrahim Kaya (ed.), Şerh-i Divan-ı Hafız (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2020), 1-43.

ona köpeğim demesi bile onun için daha büyük bir şeref olduğunu ifade ederek savaşlarda heybetli görünen Yavuz Sultan'ın aşk karşısında bir zayıflık yaşadığını görüyoruz. Sevgilinin bir bakışına mazhar olabilmek için sevgilinin onun bir celladının olmasına bile razı olan âşık portresi çizdikten sonra:

Gece dilimle temizledim kanlı kılıcını

dudağım parça parça oldu dilim tel tel

Celladım ol haydi gel

Gökyüzü kilim olsun sana secde edeyim 51

diyerek sevgilisini şaşırtıcı derecede yüceltir. Şiirin tamamında hem aşka ve şiddete dair unsurları bir arada kullanarak okuru sarsar.

Tarık Günersel bir diğer süzülümü de Şeyh Galip'ten yapar. Bu şiir gazel formatına sadece kafiye şeması ve beyit sayısı açısından benzetilmiş. Şeyh Galip bilindiği gibi divan edebiyatının dehlizlerinde dolaşan bir şairdir. Tarık Günersel de onun poetikasına uygun bir içerikte süzülüm yapmış ve şiirin sonunda divanda kaçıncı şiirin kaçıncı beytini aldığını da eklemiştir.

mana beyitiyiz ağız ağıza *18.8*

doğan bile yavaş gelir bu hıza

susarak söylendi her şey bakarak *4.4*

buluştu dorukta tenler akarak[107]

3.2. ŞİİRLERİN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ

Şekil için form, biçim, çerçeve gibi karşılıklar da kullanılır. Şiirin dış görünüşü ve içeriğinin birbiriyle tam bir uyumudur. Şiirin, bütün güzelliğinin en önemli parçasıdır. Şiir gibi sınırları tam olarak çizilmemiş, mısraının nerede durması gerektiği tam olarak belirlenmemiş bir türü; dizginleyen, düzene sokan en önemli unsurdur.

[107]Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 62.

Şiirin en küçük ve temel birimi mısradır. Mısra, her ne kadar nesirdeki cümlenin karşılığı olarak görülse de yargı bir mısrada bitmeyebilir hatta birkaç mısraya da yayılabilir.

Söz unsurlarının; mısra sayısına, öbeklenişine ve kafiyelerin düzenine göre şiire yerleştirilmesine, o şiirin nazım şekli denir. Şekil, şiir için gerekli olan unsurları barındıran ve gereksizleri dışta bırakmayı sağlayan çerçeve bir yapıdır.[108] Türk edebiyatında çeşitli dönemlerde farklı edebi dönemler oluşmuştur. Divan edebiyatında temel nazım birimi beyit iken halk edebiyatında dörtlüktür. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatında ise şairlerin daha özgür kullanımları olduğu görülüyor.

Geleneksel Türk şiirinin en temel birimi mısraydı. Biçim ve içerik açısından kusursuz mısra oluşturabilmek amaçlanmıştır. Yakın dönem Türk şiirinde yoğun ve kusursuz mısra yazmak pek önemsenmemiş bu yüzden mısraının yapısında mısra birleştirme, mısra bölme, mısra arası yer değiştirme, mısraları boş bırakma gibi bazı değişikliklere gidilmiştir.

Tarık Günersel'in, şiirin –neredeyse- hiçbir kuralına uymayan bir şiir anlayışı vardır. Şiirde biçimsel olarak birçok deneme yapmaktan çekinmemiştir.

İsa'nın doğduğu yer sayılan

Bethlehem'de bulunan

Sevişme heykelciği

11 bin yıllık

sanatta en eski seks ilişkisi belki

Göbeklitepe ile çağdaş gibi

sarılmış iki sevgiliden

iç içe geçmiş iki iskelet

kalmış geriye

[108] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 149.

d*ers alıp aşkın tadını çıkaralım diye.*[109]

Şiirde biçim ve içerik açısından bir bütünlük sağlayan mısraları ayırmaya mısra bölünmesi denir. *Kalanlar* adlı bu şiir, mısra bölünmesine güzel bir örnektir. Söz konusu şiirin ilk beş mısrasını alıp nesir şeklinde ve kurallı bir cümle halinde yazarsak şiir değil gazete haberi okumuş oluruz. *İsa'nın doğduğu yer sayılan Bethlehem'de bulunan sevişme heykelciği 11 bin yıllık(tır).* Fakat Günersel, sözcükleri alt alta yazıp onları şiirsel bir ruhla düzenler ve bir sanatsal ürün ortaya çıkarır. Şiirin ikinci kıtasında da aynı durum söz konusudur.

İçeriden fethedip

Halka yarar kılmak için

Girdi saraya.

Çok umut bağlandı

Çalıştı, yükseldi, sadrazam oldu.

Saray adlı şiirden alınan yukarıdaki mısralar da mısra bölünmesine örnektir. Özellikle ilk üç mısrayı yan yana yazarsak: '*İçeriden fethedip halka yarar kılmak için girdi saraya'* şeklinde devrik bir cümle elde ederiz.

Yanarak donakaldı. "Tanrılar kızdığından,"

dedi biri, ateş yağarken "Dua et yardım dile!"[110]

Şiirde anlam, ahenk ve vurgu bakımından ayrı yazılması gerekilen mısralar birleştirilebilir, buna mısra birleştirilmesi denir. *Pompei* adlı şiirden alınan yukarıdaki dizeler de diyalog şeklinde oluşturulmuş ve mısra birleştirilmesine örnek olarak verilebilir. Şiir:

Yanarak donakaldı.

"Tanrılar kızdığından, "dedi biri, ateş yağarken

"Dua et yardım dile!"

Şeklinde düzenlendiğinde de anlam olarak bir kayba uğramamaktadır.

---

[109] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 23.
[110] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 37.

Sevinçle "Bir dakika," diyor,

gidip oradaki polise beni gösteriyor,

belli ki izin alıyor sonra gelip

kıvançla çeviriyor: "Barış."[111]

Bulgaristan '76 adlı şiirden alınan yukarıdaki mısralar ayrı bir mısra olarak yazılması gerekilen sözcükler aynı mısrada yazılarak mısra birleştirilmesi yapılmıştır. Şiir, şu şekilde de düzenlenebilir:

Sevinçle "Bir dakika," diyor,

gidip oradaki polise beni gösteriyor,

belli ki izin alıyor

sonra

gelip kıvançla çeviriyor:

"Barış."

Şair, mısralarda şiirin anlam bütünlüğü sağlayacak bazı duygu hallerini okura yansıtabilmek adına o an hissettiklerini bir sözcükle sınırlandırmak istemez. Bu durumda o duygu halinin olduğu mısralarda ya susar ve mısrayı boş bırakır ya da uygun noktalama işaretleri ile mısrayı doldurur. Buna mısraları boş bırakma denir. Tarık Günersel'in birçok şiirinde bu duruma rastlarız.

-Dokun şu düğmeye,

barış için

Bas, bu savaş bitsin.

-Bu düğme mi?

[111] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 108.

-Evet, barış için.

Bi' düğmeye bastım sadece

Hiroşima üzerinde.[112]

Yukarıdaki *Düğme* şiirde mısralar arasında boşluk olduğu görülüyor. Hiroşima'ya atılan atom bombasına atıfta bulunan bu şiirdeki mısralar arası ilk boşluk şiirdeki kişinin düğmeye basıp basmama konusundaki tereddüdünü ifade ediyorken ikinci ve daha büyük boşluk ise bilmeden yapılan sebep olunan kötü bir durumun pişmanlığını ifade ediyor.

Neredeyiz, baba?

-Çölde, kızım.

-Annemle kardeşim?

-Cennette, kızım.

-Su, baba?

-Bak, yağmur bulutu.

-Su?

-Çiş de su sayılır.

-?

-Az dayan vardık ner'deyse.

-…

..

Canım?!

.

![113]

[112] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 79.
[113] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 73.

Günersel, yukarıdaki *Göç a*dlı şiirini baba ile kız arasında geçen bir diyalog şeklinde oluşturmuş. Şiirin sonunda kızın susuzluktan bitap düştüğünü ve öldüğünü sorulara cevap vermemesinden anlıyoruz. Şair burada kızın, sorulara cevap veremeyecek kadar susuz kaldığını soru işaretiyle; öldüğünü de nokta ile göstermiş. Şair, şiirin sonunda babayı "Kızım öldü." şeklinde konuşturmamış, nokta işareti ile okuru şiire dâhil etmiştir.

3.2.1. Nazım Şekilleri

Nazım biçimleri, dize ve uyağın bir düzen içinde birleşmesinden oluşur. Dizeler bir şiirde en az iki olmak üzere üçlü, dörtlü, beşli, altılı, yedili, sekizli, dokuzlu ve onlu olmak üzere kümelenirler. Nazım biçimlerinde ölçü olarak kullanılan parçaya nazım birimi denir. Divan şiirinin nazım birimi beyit, halk şiirinin nazım birimi ise dörtlük iken çağdaş Türk şiirinde dizedir.[114]

Klasik Türk şiirinde her şair neredeyse aynı nazım şekillerini kullanırlardı. Tanzimat dönemine gelindiğinde Batı şiirinin tanınması, okunması sonucu Batı edebiyatında kullanılan nazım şekillerinin kullanıldığı görülür. Bunun yanında klasik Türk şiirine ait nazım şekilleri de kullanılmış ama içeriğinde daha özgür hareket edilmiştir. Şiiri oluşturan parçalara bent adı verilir. Bentler, şiirden azade bir unsur olmayıp şiirin birer parçasıdır.

Çağdaş Türk şiirinin önemli şairlerinden biri olan Günersel, şiirlerinde sabit olarak hiçbir nazım şeklini kullanmamıştır. Her şiirinde farklı ve yeni bir tarz denemekten çekinmemiştir. Bazı araştırmacılara garip gelen bu denemeler Günersel için Türk şiirine bir katkıdır. Günersel, çoğu şiirini, serbest tarzda yazmış. Sayıları sınırlı da olsa bazılarında halk ve divan şiirine özgü biçimleri kendi şiirinin konforunu bozmayacak şekilde değişiklik yaparak kullanmıştır.

[114] Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005), 95.

3.2.1.1. Geleneksel Yerli Nazım Biçimleri

Halk şiiri, çoğunlukla dörtlüklerden oluşur. Kafiye şeması, kafiye ve redif kullanılır. En çok kullanılan nazım şekli ise koşmadır. Günersel, sayısı az da olsa bazı şiirlerinin koşma nazım şeklini anımsatacak şekilde yazmıştır.

Çamura saplı teker
Olduğu yerde döner
Gittiğini sanırsın
Hayatın öyle söner

Ama yiğitler çıkar
Kadın erkek omuzdaş
Baskıcılar tez korkar
Ey doğrudan sapanlar[115]

Yukarıda altı dörtlükten oluşan ve sadece üç dörtlüğü alınan *Yönyol* adlı şiire baktığımızda şiirin yedili hece ölçüsüyle yazıldığı, kafiye şemasının "aaba, aaaa, acaa" olduğu, şiirin kalan kısımlarında da hece ölçüsünün yedi olduğu ama kafiye şemasının değişiklik gösterdiğini görüyoruz. Günersel, bu şiirinde nazım birimi ve hece ölçüsüne uyduğunu ama kafiye şemasının kullanımında nazım şekillerinin kurallarına riayet etmediğini söyleyebiliriz.

Ağır gönüllü değilem
Adsızlar silemez beni
Ad yavuzu olmuşum ha
Adaklım bilemez beni

Açık yir kapanıverdi

[115] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 71.

Adlar eyledim yokluğa

Bütün sonlar sona erdi

Ben hiçlikle açışınca[116]

ak gece adlı şiire ait yukarıdaki dörtlüklerde de Tarık Günersel'in bu şiirinde de sekizli hece ölçüsünü ve dörtlük nazım birimini kullandığını ama kafiye şemasını klasik nazım şekillerinin kurallarına göre oluşturmadığını görüyoruz.

3.2.1.2. Yabancı Edebiyatlardan Alınan Nazım Şekilleri

Fransız edebiyatından alınan ve "Couplet" adıyla bilinen düz kafiyeli nazım şekli klasik Türk şiirindeki mesnevi ile benzerlik gösterir. Mesneviden farklı olarak her beyit müstakil bir anlama sahip olmayıp şiirin tamamının bir parçasıdır. Mesnevide aruzun kısa kalıpları kullanılıyorken "Yeni Mesnevi" adıyla da bilinen bu nazım şeklinde aruz ya da hece ölçüsü kullanılabiliyor. Mesnevi hacim bakımından daha genişken yeni mesnevi daha kısa olabiliyor.[117] Tarık Günersel süzülümlerinde bu nazım şeklini kullanmaya özen göstermiştir.

Düşman bir olsa bile zararı bin

Bin dostla yetinme, bir daha edin

Sürüden başka nedir cahil insanlar

Bey sakin olur-öfke bilgiyi kovar

Övülünce hava atma

Yerilince iş aksatma

Yokuş tırmanmak gibi zordur iyi

[116] Tarık Günersel, *İzler (Toplu Şiirler)* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006) , 256.
[117] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi* 159.

Kötü kolaydır- inivermek gibi[118]

Kutadgu Bilig'den Süzülüm adlı şiirden alınan yukarıdaki beyitler kendi arasında mesnevi gibi kafiyelinmiş ama beyit sayısı açısından gazele benzetilmiş. Şiirdeki ilginç hususlardan biri her beyitin farklı hece ölçüleriyle yazılmasıdır.

allah bahşetse kâinatın her bölgesini

asla terk edemem kirpiğinin gölgesini

ölüm çekişmeyi ortadan kaldırır madem

nedendir dünya ile bu kuru kavga her dem

tebessümün yoksa cennet cehennemden beter

kaşların kıblemdir mihrabında secde yeter[119]

Avni divanından damlalar adlı şiirden alınan beyitlerde her beyit kendi arasında kafiyelenmiş, kafiye ve redif kullanılmıştır. Şiirin tamamı 14'lü hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Sadece surettim can buldum yardan

Tek yadigâr tebessüm son bahardan

Sevdası freng yazısı gibi terstir

Hilesi akla hesaba zor gelir

Mana beyitiyiz ağız ağıza

Doğan bile yavaş gelir bu hıza[120]

Şeyh Galip adlı şiirden alınan bu süzülüm de yeni mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır. Şiir mesnevi nazım şekli gibi kafiyelenmiş ve şiirde 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır.

[118] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 43.
[119] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 50.
[120] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 62.

3.2.1.3. Serbest Nazım Şekilleri

Tanzimat döneninden sonra Batı edebiyatından alınan nazım şekilleri Türk şiirinde kullanılmaya başlanmıştır. Bazıları tamamen alındığı haliyle kullanılırken bazıları yapılan değişikliklerle kullanılmıştır.

Serbest nazım şekilleri; Divan, Halk ve Batı edebiyatından alınan nazım şekillerinin ölçü, kafiye, kafiye şeması, mısra kümelenmesi gibi unsurların kurallarını dikkate almayan nazım şeklidir. Bu nazım şeklinde kesin kurallar yoktur. Bazıları ölçülü-uyaklı, bazıları ölçüsüz uyaklı, bazıları uyaksız ölçülü bazıları da ne ölçülü ne de uyaklıdır. Bu şekilde yazılan şiirlerin bir kısmında bent sayıları eşitken bir kısmında eşit değildir. Serbest nazım şekilleri Türk şiirine Fransız sembolistlerin etkisiyle girmiş ve Servet-i Fünun döneminden günümüze kadar kullanılagelmiştir. Bu nazım şeklini eşit düzenli serbest şekiller, karışık düzenli serbest şekiller, serbest müstezat ve tamamen serbest nazım şeklinde dört kategoride incelemek mümkündür.[121]

Günersel, şiirlerini eşit düzenli serbest şekli değil daha çok karışık düzenli serbest şekil ve serbest nazım şekillerini kullanarak yazmıştır.

3.2.1.3.1. Karışık Düzenli Serbest Şekil

Bu şekille yazılan şiirler, bentlerden ve bentler değişik sayıda mısralardan oluşur. Mısra sayıları ve vezinleri bakımından farklı olsa da bentler belli bir düzene göre sıralanırlar.[122]

Babamın babası çobanmış oğlunun oğlu da öyle

Anlatırda anam kaval çalarmış büyükbabam

Köpeği varmış o zaman dağ taş dolaşırmış

Hadi ot saati hadi bakiym kuzular

[121] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 180.
[122] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 180.

Babamın babası oğluna bırakmış kavalı

Babam ara sıra çalarmış o da bana bırakmış

En güzel köşede saklıyorum kavalı[123]

Çobanıl Şiirlerine Katkı adlı şiirden alınan yukarıdaki bentler karışık düzenli serbest nazım örneğidir. Şiirin tamamı dört bentten oluşur ve bu bentler 4+3+4+3 mısra sayısıyla oluşturulmuştur. Şiire bakıldığında Tarık Günersel'in kafiye şeması, ölçü, kafiye ve redif kullanımında tamamen serbest davrandığı görülüyor.

Erdem makyajını siliyor, hayli yorgun, belli.

Bilgi çıkardı üstünden o fraklı cümleyi.

Büyükbaba P harfinden- horluyor, tüccar,

işkilli bir ihtiyar

Uyurken gece de, Bilgi, tedirgin.

Pişman, bakıyor Erdem'e

"ya bebek karşı çıkarsa iler 'de?"[124]

Ansiklopedi adlı şiirden alınan yukarıdaki bentler karışık düzenli serbest şekilde yazılmış. Şiir, 4+3+4 mısra sayısına sahip üç bentten oluşmuştur. Kafiye, redif, ölçü gibi unsurlar kullanılmamıştır.

3.2.1.3.2. Tamamen Serbest Nazım

Serbest nazım, Servet-i Fünun döneminde Batı edebiyatından alınan ve Türk şiirine uygulanan bir nazım şeklidir.[125] Ölçü, kafiye, mısra kümelenmesi, bent düzeni ve sayısına pek önem vermeyen hatta bunları yok sayan bir nazım şeklidir.[126] Serbest nazım Türk şiirinde özellikle Cumhuriyet Sonrası Türk şiirinde sıklıkla

[123] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 82.
[124] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 203.
[125] Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi,* 385.
[126] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi,*182.

kullanılmıştır. Şiiri hem ölçünün hem de kafiye, redifin esaretinden kurtarmış, şaire biçimsel açıdan tam bir özgürlük tanımıştır.

Günersel, şiirlerinin çoğunu serbest tarzda yazmış yeni biçimleri denemekten de kaçınmamıştır.

beliriş, kayboluş

arada sadece

virgül

var,

sıradan

iddiasız

sarsıcı bir beliriş,

usul usul bir kayboluş

arada sonsuzluklar

yaşanmış olabilir,

virgül yeter

yine de

beliriş

,[127]

Virgül adlı şiirden alınan yukarıdaki parça bir serbest nazım örneğidir. Şiirde kafiye, redif, ölçü düzenli bir mısra sayısı yoktur. Günersel'in, bu şiirde dizeleri olabildiğince özgür bıraktığını görüyoruz.

[127] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 280.

biz a'yız.
sizle diyaloğa geldik.
biz doğruyuz elbet ama
sizle diyaloğa geldik.

biz b'yiz.
sizle diyaloğa geldik.
biz doğruyuz elbet ama
sizle diyaloğa geldik.

biz c'yiz.
sizle diyaloğa geldik.
biz doğruyuz elbet ama
sizle diyaloğa geldik.
biz e'yiz.
biz de öyle.
doğruyuz elbet ama
sizle diyaloğa geldik.

biz d'yiz.
sizle diyaloğa geldik.
biz doğruyuz elbet ama
sizle diyaloğa geldik
biz f'yiz.
diyalog iyi şeydir.
biz doğruyuz elbet ama
diyalog iyi şeydir.

diyalog güzel şeydir.
buna karar verilerek
bu toplantı bitmiştir.[128]

Yukarıda *diyalog* (1977) adlı şiir, yedi bentten ve son bent hariç tüm bentler dört mısradan oluşmuştur. Şiir, ilk bakışta halk şiiri izlenimi uyandırmakla beraber bir serbest nazım örneğidir.

-Defteri ben imzaladım,
Çünkü imzam iyidir.
Otele bu bey götürecek;
Kendisi güzel yürür.

-kültürlüsün gerçi ama
gelişmeden habersizsin:
imzayı ben attıysam
fotojenik olduğumdan.

[128] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 114.

Sizi başkası soyacak *Öbür beyin soyacağı*

Bu da onun uzmanlığı. *Hanımsa bir başkası.*

Sonrası bilgim dışı *Ama kim, bilgim dışı.*

Nikâh adlı şiir, iki bentten ve her bent yedi mısradan oluşmuştur. Şiirde kafiye, ölçü, redif gibi unsurlara yer verilmemiştir. Şiir, tamamen serbest şekilde yazılmıştır.

3.2.2. Görüntüye Dayalı Şekil Denemeleri

Şiirde yenilik, hem biçimde hem de içerikte olur. Biçimdeki yenilik içeriğe, içerikteki yenilik biçime yansır. Şairler; Cumhuriyet Döneminden sonra Türk şiirinde biçim ve içerikte birçok değişiklikler yapmış, şairler yeni anlatım tarzları oluşturmak amacıyla çeşitli girişim ve denemelerde bulunmuşlardır. Bunlardan biri de görüntüye dayalı şiir denemeleri olmuştur.

Bazı şairler biçime dayalı dil malzemesiyle; harf, hece, kelime ve mısralarla somut şekiller, resimler, görüntüler elde etmişlerdir.[129] Bu şekil denemeleri kırık mısra düzeni ve somut şiir olmak üzere tasnif edilebilir.

3.2.2.1. Kırık Mısra Düzeni

Mısraların kelimeler, kelime grupları bazen heceler şeklinde bazen de hecelerin alt alta kırılarak bir görüntü oluşturacak şekilde düzenlenmesine denir.[130] Ekler, sözcükler çeşitli kavram ve varlıkları çağrıştıracak şekilde dizayn edilir. Çoğunlukla bir merdiven görüntüsü oluşturur ve bu yüzden Behçet Necatigil bu tür şiirlere "Merdiven Şiir" demiştir.

aşktan yoksun

[129] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi, 182.*
[130] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi,* 182.

bir an çoksun

toksun

çocuksun

bir an yoksun

um

kum

ç ö l

son özsüz

öz sözsüz

son soluklar yansıyor

artık olmayan suda

ç / ö l

sayıklama bu da

k u m

y 0 k u m[131]

Yukarıdaki *Ç/öl* adlı şiir, kırık mısra düzeni ile yazılmıştır. Şiirin ismi çöl ve öl. Bir insanın ölmeden önceki son anlarını anlatıyor. Şiirin teması ile görüntüsü arasında bir ilişki kurulabilir. İnsan ölmeden önce sayıklar, kesik kesik nefes alır. Şiirin mısra dizaynına bakılırsa birkaç dizede sona giden sonra başa gelen adeta bir insanın nefes alıp vermesini andırıyor. Nefes alıp veren kişinin, şiirin sonunda öldüğünü hem mısra düzeninden hem de "y0kum" kelimesinden anlıyoruz.

m

um

yum

uyum

[131] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 75.

muyum

yor muyum

tiyor muyum

istiyor muyum

mak istiyor muyum

olmak istiyor muyum

var olmak istiyor muyum

e var olmak istiyor muyum

le var olmak istiyor muyum

yle var olmak istiyor muyum

öyle var olmak istiyor muyum

böyle var olmak istiyor muyum

itiyor muyum[132]

Tarık Günersel yukarıdaki *doğuruluş* adlı şiirinde 'var olma' meselesini anlatır. Bu şiir de kırık mısra düzeniyle yazılmışken önceki şiirden daha farklı olarak bir varlığın doğması ve giderek büyümesini hem kelimeleriyle hem de kelimelerin kullanılış şekliyle anlatır. Şiire bakıldığında gittikçe büyüyen daha sonra küçülen bir resim çizer.

belirip sönmelerin yerinde boşuna ara beni

geçip gitti

m

bile

kâh buraya

kâh *buraya.*

boşuna ara kendini

[132] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 86.

kâh

burada

kâh b

u

ra

d

a[133]

Planlar kalıntı olduğu zaman adlı şiire bakıldığında şiirin temasının 'aramak' olduğunu söyleyebiliriz. Kırık mısra düzeniyle yazılan bu şiirde sözcükler ve ekler öyle bir şekilde yerleştirilmiş ki sözcükler ve ekler de adetta bir arayış içerisindedir. Kâh" ve "burada" sözcükleri birbirini kovalar gibi okuru da bir bilinmezliğin sırrını aratır. Tarık Günersel, kırık mısra düzeniyle yazdığı şiirlerinde mısraları, sözcükleri ve ekleri şiirin temasına uygun bir şekilde dizayn ediyor.

3.2.2.2. Somut Şiir

Somut şiirin anlatım imkanları fazla olduğu için belli bu tarzdaki şiirleri belli formda incelemek mümkün değildir. Ancak Tarık Günersel'in tüm somut şiirleri incelendiğinde onları Ahmet Uslu'ya[134] göre: Harf ve hecelerle yapılanlar, sözcüklerle yapılanlar, semboller ve rakamlarla yapılanlar olarak tasnif edebiliriz.

3.2.2.2.1. Harf ve Hecelerle Yapılanlar

Bir Bakışmanın Hikâyesi[135] adlı şiirde "p" ve "q" olmak üzere sadece iki harf kullanılmıştır. Şiire uzak bir bakış açısıyla baktığımızda şiirin bir insan bedenini

[133] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 121.
[134] Ahmet Uslu, "Somut Şiir Bağlamında Tarık Günersel'in Şiirleri", *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2017), 327-346.
[135] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 64.

andırdığını görürüz. Şiirin başında, sonunda kadın ve erkek birbirine uzak, orta kısımlarında ise daha yakınlaşmış durumdadır. Şiiri üç bölüme ayırmak mümkündür. İlk bölümde kadın ve erkek birbirine bakar ve birbirini tanıma isteğiyle birbirlerine yaklaşırlar. Orta kısımda yakınlaşma gerçekleşir. Yakınlaşmanın gerçekleştiği bölüme kadar kadın ve erkek birbirine bakmaya devam eder. Bu yakınlaşma sonrasında uzaklaşma başlar daha sonra kadın ve erkek hiçbir zaman göz göze gelmezler. Bazen kadın, erkeğin ardından bakar; bazen de erkek kadının ardından bakar. Bu bekleyiş bu şekilde devam eder. Şiirin en sonunda kahramanlarından birinin, sevdiğini hala unutamadığını anlıyoruz. "p" ve "q" sembolleri ters simetri halindedir. Şiir; bu sembollerle Yunan Mitolojisindeki, önceleri kadın ve erkeğin tek bir varlık olduğu, daha sonra tam ortadan ikiye ayrıldığı mitini de anımsatır. Akay, bu şiiri "nesne" olarak niteler. Şiirin biçimselliğe indirgenmesini şiirin özü için bir tehlike olarak görür. Bakışan iki kişiyi başarılı bir şekilde yansıtmış ama bu bakışmada fer olmadığını savunur ve şiiri anlamsız, kuru ve ruhsuz bulur.[136] Aşkı düşündüğümüzde çoğu zaman sözler anlamsız kalır. Âşıklar işaretler yoluyla anlaşabilir. "Önce bakışmalarla başlayan aşk, işaret dilinin somut bir sonucudur. Her harfin birbirinden bağımsız olarak sayfa içerisinde tek başına yer almaları, iki cins arasındaki sonsuz bakışmaların bir göstergesidir."[137]

Sivrisinek Taktiği[138] şiirinde sivrisineğin uçarken çıkardığı sesi tasvir eder. Anlam ve görsel açıdan düşündüğümüzde şiirin bir bütün oluşturduğunu söyleyebiliriz. Şair, burada sivrisineğin hedefine yaklaştığını harfleri uzatarak göstermiştir. Ünlem işaretinin küçükten büyüğe doğru olduğunu görüyoruz. Sivrisinek, önce küçük adımlarla hedefe yaklaşır daha sonra adımlar büyür. Hedefine ulaştıktan sonra da oradan hızlıca uzaklaşır. Kendisi için bir anlam bir amaç arayan insan, önce hedef belirler ve hedefine ulaşmak için türlü yollardan geçer. Bu yollarda bazen zikzaklar çizer hatta bazen yoldan da sapabilir. Amacına ulaştıktan sonra başka bir amaç için yeni bir rota oluşturur. İnsan ve sivrisinek arasında bu anlamda bir benzerlik kurulabilir.

---

[136] Akay, Hasan, "Şiirin Anlattığı Şeye Dönüşmesi: Aşkı ve Ölümü!", *İlmi Araştırmalar,* 5 (Ocak 2014): 7-39

[137] Ahmet Uslu, "Somut Şiir Bağlamında Tarık Günersel'in Şiirleri", 334.

[138] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 14.

Kendimi Beklerken adlı şiir ise deneysel edebiyatın en önemli temsilcilerden biri olan Samuel Beckett'e ithaf edilmiştir. Günersel bu şiirinde günün 24 saatini ve her saatini bir şiirle göstermiştir. Eski, yeni, daha, bir sözcüklerinin yanı sıra x harfi de neredeyse her şiirde tekrar edilmiştir. Bu kelimelerin heceleri, harfleri farklı anlamlara gelecek şekilde eksiltilmiş yahut arttırılmıştır. 24 saati anlatan her bir şiir farklı şekilde oluşturulmuş bir deney alanı gibidir. "X+9. aa"[139] şiirine bakıldığında

gün daha ksi bir gün daha eksi bir

gün daha eksi b r gün daha eski bir

gün daha eksi bir g n daha eksi b r

"eksi bir gün daha" şiiri oluşturan temel ifadedir. Şiir, 21 dizeden oluşmaktadır. Her dizede sözcükten rastgele bir ya da iki harf eksiltilir. Bu şekilde, zamanın hem geçtiğini hem de geçerken beraberinde bir şeyler götürdüğünü ifade ediyor. Aynı sözcüklerin tekrar edilmesi de zamanın rutinliğini, bir makine gibi işlediğini anlatır. Diğer şiirlerinde de aynı sözcüklerde kum saati gibi zamanı en iyi ifade eden görselin yanı sıra anahtar, dallanan yol gibi görseller oluşturmaya çalışmıştır.

Rahimde[140] şiiri, bir insanın var olmayı isteyip istemediğini sorgular. Şiirin hiçbir dizesi, anlamlı bir cümle ya da ifade değildir. Şiire bütüncül baktığımızda anlamı görebiliriz. Dizeler bilinçli bir şekilde eksik bırakılmıştır. Ya sözcük eksiktir ya da hece. Şiirin soru işaretiyle başlayıp bitmesini şiirin ismiyle birlikte düşündüğümüzde kişinin ontolojik sorunlarla boğuştuğunu anlarız.

F Klavyeye Saygı[141] bilindiği gibi, bu klavye türü Türkçenin söz dizimi ve kelime yapısına uygun olacak şekilde tasarlanmıştır. Günersel, bu şiiri "f " harfiyle başlatıp bitirir. Şiirin diğer dizelerinde klavyedeki sıralamayı dikkate alarak harfleri bir klavye görüntüsü oluşturacak şekilde dizer. Türkçede olmayan "x,q,w" harflerine ise yer vermez. Günersel'in Türkçeye verdiği önemi göstermesi bakımından önemli bir görsel şiirdir.

[139] Tarık Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006), 149.
[140] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 295.
[141] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 345.

3.2.2.2.2. Kelimelerle Yapılanlar

Kelimelerle yapılan somut şiirlerin ilki *Keops'ta*[142] taş sözcüğüyle tüm sayfa, dikdörtgen biçimini oluşturacak şekilde yazıldıktan sonra taş sözcüğüne susku verilir ve araya çarpıcı sorular konulur. Tiyatrocu kimliğinin bir yansıması olarak bu şiirde taş sözcüğüyle bir dekor oluşturmuştur. Şairin özellikle Keops'u seçmesinin sebebi muhtemelen Keops'un en büyük piramit olmasıdır. Mısır hükümdarları, kendilerini yarı-tanrı sayıp ölümsüz olduklarını düşünürlerdi. Bu fikir onlara küçüklükten beri aşılanmıştır. Şiirde *Güneşin benden haberi var mı?* sorusuyla firavunların her ne kadar kendilerini büyük ve ölümsüz saysa da doğa karşısında çaresiz ve zayıf olduğunu anlıyoruz. Firavunun hastalanması da bizi aynı yoruma ulaştırır. Piramitlerin taşlardan yapılmış olması ve bu şiirin de taş sözcüğüyle oluşturulması arasında bir bağlantı kurmak zor olmasa gerek. Taşlar, yapıları gereği kalıcı ama zamanla rüzgâra, suya karşı aşınıp ufalabilir ve yok olabilirler. Mısır firavunlarının kendilerini dev bir aynada ve diğer insanlardan üstün görüp böyle bir anıt yaptırmasına karşı Tarık Günersel, bir gün bir aspirin tabletinin bile insanlığa bu anıttan daha çok faydası dokunacağını söyleyerek anıtın zayıflığını göstermiştir.

Tsunami[143] şiirinde yan yana ve arada boşluk olmayacak şekilde sıralanan "insan" sözcüğünden oluşmaktadır. Bu şiir, yan yana ve arada boşluk olmayacak şekilde sıralanan "insan" sözcüğünden oluşmaktadır. Şiir ayrıca istiflenmiş, sıkıştırılmış bir görüntü oluşturur. Tsunaminin doğayı ve insanları yıkıcılığıyla tek sıra haline getirmesini anlatır.

Haklar Anıtı[144] şiirinde özgürlüğü, Spartacus adlı köle lideri üzerinden anlatır. Bu şiir, "Özgür", "Spartacus" , "kulluğa" ,"hayır" sözcüklerinden oluşur. Bu sözcüklerin mizanpajı, o dönemdeki savaşların en önemli aracı olan kılıcı görselleştirir.

Karate[145] adlı şiir, efsane ve doğru sözcüklerinden oluşur. Efsane sözcüğü düz yazılmışken doğru sözcüğü eğilmiş bir vaziyettedir. Efsane, doğruyu tam ortadan

[142] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 25.
[143] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 362.
[144] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 35.
[145] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 37.

ikiye ayırmış gibi bir görüntü oluşturmuştur. İki sözcükle efsanelerin zaman içerisinde doğruları eğip bükebildiği hatta kesebildiği anlamını gösteren somut şiir örneklerinden biridir.

Gökdelen[146] şiiri değişik bir deneysel şiirdir. Şiir "özgür" kelimesinden harf eksiltme yoluyla oluşturulmuştur. Şiir ayrıca özgür kelimesi üst üste yazıldığından gökdelen şekli de oluşturur. Şiirin sadece bir yerinde özgür kelimesi eksiksiz bir şekilde yazılmıştır. Bu da modern insanın gökdelenlerde kendini özgür sandığını ama aslında oraya hapsolduğunu ironik bir yaklaşımla görselleştirmiştir.

![147] adlı şiir sadece "buhran" sözcüğüyle oluşturulmuştur. Buhran bilindiği gibi bunalım demektir. Şair, bu şiirde buhran sözcüğündeki her harfi karışık bir şekilde vermiştir. Şiire dikkatlice bakıldığında buhran sözcüğü görülebilir. Psikolojik açıdan problemler yaşayan bir insanın duygu ve düşünce dünyası karmakarışıktır. Hangi duyguyu ne zaman hissettiği, hangi düşüncenin ne zaman ve hangi düşünceyle bağlantılı bir şekilde doğduğunu pek kestiremez. Şair, bu şiirinde bunalım halini en yalın haliyle tasvir etmeye çalışmıştır.

Metro Ağı[148] adlı şiirde şairin sözcükleri yerleştirme şekli bir metro ağını andırdığından şiire bu isim verilmiş. Şiirde sözcüklerin sıralanış şekli insanda post apokaliptik bir zaman izlenimi uyandırır. Şiirde kullanılan kimsesiz, esinsiz, sessiz sözcükleri bir felaket sonrası yerle bir olmuş bir şehrin çalışmayan bir metrosunun kimsesizliğini, sessizliğini anlatır. Sözcüklerde sık sık tekrar eden "S" harfi ile aliterasyon yapılmış ve bu "S" harfleri sessizliği fısıldar.

Sözlüğün Korkunçluğu[149] şiiri kişilik, korku, komuta, mahkeme, koleksiyon, makine gibi ilk bakışta birbiriyle ilgisiz gibi görünen 28 kelimeden oluşur. Sözcüklerin çağrışım gücünden yararlanıldığında tüm sözcüklerin birbiriyle ilişkisi kurulabilir. Günersel, bu şiirde okurun zihnini yormaya çalışıyor, okura boşluklar verip okurdan kendi deneyimlerine göre şiirdeki boşlukları doldurmaya davet ediyor.

---

[146] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 206.
[147] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 91.
[148] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 168.
[149] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 270.

3.2.2.2.3. Semboller ve Rakamlarla Yapılanlar

Aşklar Mezarlığı[150] adlı şiir soldan sağa sekiz, aşağıdan yukarıya yedi adet kare sembolüyle oluşturulmuş dikdörtgen görüntüsü veren bir şiirdir. Fakat bu dikdörtgen görüntüsünü şiirin son sırasında bir kare sembolünün eksik yazılması bozmuştur. Bu şiir, ikili sıra halinde okunduğunda her bir aşığın öldüğü ve mezarların yan yana olduğunu yorumu yapılabilir. Son sıradaki bir mezarın eksik olması âşık ya da maşuktan birinin henüz ölmediği ve bu yüzden eksik mezarın olduğu düşünülebilir. Şairin bu şiiri yazarken elli beş yaşında olduğu varsayılırsa şair kendisini âşıklardan biri sayar ve henüz ölmediğini de okura bu yöntemle göstermek istemiş olabilir.

Pisagor Anıtı[151] adlı şiir, noktalarla yapılmış büyük bir üçgen içinde altı küçük üçgenden oluşmuştur. Üçgenin tam ortasında ise sonsuzluk işareti bulunur. Pisagor, nokta, üçgen ve sonsuzluk sözcükleri Pisagor'un hayatını ve matematik dünyasına neler kazandırdığından bihaber bir okura ilk başta anlamsız ve ilişkisiz gelebilir. Pisagor hem matematikte hem de felsefede kendi döneminde bir kilometre taşıdır. Üçgenlerin uzunluklarını hesaplamak için bir teorem bulmuştur. Kurduğu okulun girişine "Geometri bilmeyen giremez." yazısını yazmıştır. Matematikle uğraşan kişilerin analitik düşünme kapasitesi, diğer insanlara oranla daha gelişkindir. Şair bu şiirinde Pisagor'un matematik bilimine katkılarına bir şükran mahiyetindedir.

7 Etkileşim[152] adlı şiir, birçok kez değişmiştir. Daha önce tüm şiirlerini bir araya getiren *İzler, Toplu Şiirler* adlı kitapta *Aşk Umudu ve Korkusuyla 9 Etkileşim* adıyla yayımlanmıştır. Tarık Günersel, *Sonsuzluk Solukları* adlı kitabında şiiri revize etmiş ve *7 Etkileşim* adıyla yayımlamıştır. Bu şiir, artı ve eksi sembollerinden ve alt alta yedi kümeden oluşmuştur. İlk sıradaki kümede üç sembol, sonraki kümelerde beş sembol vardır. Çok farklı okumalara elverişli bir şiirdir. Artı ve eksi: zıtlık, erillik ve dişilik, iletişim, artma, eksilme gibi birçok anlam içerir. Her anlam, bizleri şiirin yeni bir yorumuna götürür. Şiirdeki her kümede, olumluluk ve olumsuzluk bir

[150] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 31.
[151] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 34.
[152] Günersel, *Sonsuzluk Solukları*, 69.

arada vardır. Bu yönüyle her şey zıddı ile var olur fikrini destekler. Her beyaz siyahla, her siyah da beyazla varlığını ortaya koyar.

3333 bu şiir 3333 tane 0'dan oluşuyor. 'Batı Afrika'da bir kabile kralı sadece 3333 eş alabiliyor, adam gizli aşkıyla buluşabilmek için kara kara düşünüyor' notuyla başlıyor. Her 0 bir eşi ifade eder. Nicelik olarak çokluğu nitelik olarak da yokluğu ifade eder. Sayısal anlamda çok olan eş sayısı kral için bir anlam ifade etmiyor. Bunca eşe rağmen kralın gizli aşkıyla buluşma isteği, kadınların kral için değersizliğini ifade eder. 3333 0'dan sonra ulaşabileceği gizli aşkı şiirin sonundaki kalp sembolüyle gösterir.

Cayan Sperm[153] Tarık Günersel, bu şiirin ilham kaynağını bir belgesele dayandırıyor. İzlediği belgesele göre bir spermin yumurtayı döllemek için çıktığı yolculuktan dönmesi Günersel'i etkilemiştir. Bu şiir, spermi resmedecek şekilde ok sembollerinden oluşturulmuştur. Tüm ok sembolleri bir yönü gösterirken sadece bir ok sembolü diğer ok sembollerinin tersi yönünü işaret edecek şekilde gösterilmiştir. Anlaşıldığı üzere bu somut şiir, herkesin gittiği yoldan gitmeyen, kendine özgü davranışlar sergileyen bir spermin yolculuğunu anlatır.

Newer York[154] ünlem işaretleriyle oluşturulmuş bir somut şiirdir. 11 Eylül 2001'de ABD'nin New York şehrinde bulunan ve 'İkiz Kule' olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi'ne terörist gruplarca saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırı sonucunda binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Şehrin çehresini değiştiren bu saldırıdan sonra dünyada sosyal ve siyasal birçok olay gelişmiştir. Tarık Günersel, bu şiirine "Yeni Şehir" anlamına gelen "Newer York" ismini vererek bu saldırı ile şehrin hatta dünyanın değiştiğini ifade eder. Her kule, ikili sıra halinde yirmi beş ünlem işaretiyle gösterilmiştir. Türkiye'de takvim gün, ay, yıl şeklinde gösterilirken ABD'de önce ay sonra gün gösterilir. ABD'de gerçekleşen bu olay anlatılırken oradaki yazılış şekli esas alınmıştır.

Yaş 50 [155] Soldan sağa beşli iki grup, aşağıdan yukarıya da ikili beş grup halinde kırk dokuz eğik çizgiden oluşturulmuş ve en sonunda da ünlem işareti bulunan bir şiirdir. Tarık Günersel'in, bu şiiri kırk dokuz yaşında yazdığı düşünülürse

[153] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 81.
[154] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 152.
[155] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 154.

şiirde tam olarak şairin kendi hayatını resmettiği söylenebilir. Takvim yapraklarında günleri gösteren sayılara eğik çizgi atılarak günün bittiği ifade edilirdi. Şair, burada günleri değil yıllara eğik çizgi atarak yılların gün gibi hızlıca geçtiğini ifade etmiştir. Şiirin sonundaki ünlem işaretinden, şairin içinde bulunduğu yaşın henüz bitmediğini veya kırk dokuz yaşında yaşanılan bir olayın etkisinin henüz geçmediği gibi anlamlar çıkarmak mümkündür.

Labirentin Kâbusu[156] Türk Dil Kurumunun güncel sözlüğü labirenti, "çıkış yeri çok zor bulunabilecek biçimde karışık geçenekleri olan yapı" olarak tanımlamıştır. Bu somut şiir sadece iki paralel çizgiden oluşmuştur. Bu paralel çizgiler, labirentin en büyük kâbusu olarak ifade edilmiştir. Şair burada labirentin doğası gereği karmaşıklığını iki paralel çizgiyle ifade ederek içinden rahatça çıkılabilecek, hatta içinde kaybolunmayacak ölçüde kolay bir seçenek sunarak bir paradoks oluşturmuştur. İçinden kolayca çıkılabilecek bir yapıda olan bu şekil, labirentin varlığını ortadan kaldırabilecek bir yapıda olduğundan kâbus olarak ifade edilmiştir.

Güneşler Kilimi[157] güneş sembolünün bir kilimi andıracak şekilde dizayn edilmesiyle oluşturulan bu şiirin ortasında 'Gaia' sözcüğü bulunur. "Gaia bir hipotezdir. Gezegenin ve doğanın başlı başına bir canlı olduğunu öne sürer. Gaia sözcüğü, Yunan mitolojisinde yeryüzünü sembolize eden ve yeryüzünün vücuda gelmiş hali olan Tanrıça anlamına gelir."[158] Güneşin canlılar için enerji, yaşam kaynağı olması ve Gaia sözcüğünün anlamı düşündüğümüzde Tarık Günersel'in bu şiirinde doğaya bakış açısını ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Babil Kulesi[159] şiiri, dünyanın çeşitli alfabesinden alınan hafilerden bir kulenin yapılması suretiyle oluşturulmuştur. Babil Kulesiyle ilgili tarihte birçok efsane vardır. Bunlardan en çok inanılanı ile bu şiirin bu şekilde oluşturulması arasında bir bağlantı kurulabilir. **"**Efsaneye göre Tanrı'ya ulaşabilmek için bir kule inşa edilir, kulenin olduğu yere daha sonra Babil denilmiştir, Tanrı bu durumu

[156] Günersel, *Sonsuzluk Solukları*, 154.
[157] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 172.
[158] www.evrimagaci.org, "Gaia Hipotezi Nedir? Dünya, Gerçek Anlamda Yaşayan Bir Gezegen Olabilir mi? Teoriye Bugüne Kadar Ne Tür Eleştiriler Getirildi?" erişim: 10 Ekim 2022, https://evrimagaci.org/gaia-hipotezi-nedir-dunya-gercek-anlamda-yasayan-bir-gezegen-olabilir-mi-teoriye-bugune-kadar-ne-tur-elestiriler-getirildi-9690.
[159] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),*186.

ortadan kaldırmak için bir afet yaratır. Bu afet olmadan önce aynı dili konuşan insanlar güçlü bir rüzgâr sonucu bir noktada toplanır. Kule yıkılır ve insanlar 72 farklı dile ayrılır. İnsanlar daha sonra güçlü bir rüzgâr ile farklı yerlere dağılırlar. Tanrı yalnızca Hud'un bu kulenin yapımına katılmadığı için kendi dili olan İbraniceyi konuşmasına izin verir."[160] Olay sonucu insanların 72 dile ayrılması ve birbirleriyle iletişim kuramaması ile şiirdeki farklı alfabelerden harflerin bir arada kullanılması arasında bir benzerlik kurulabilir. Bu şiir hem ismiyle hem de oluşum şekli ile Babil Kulesi olayını hatırlatıyor.

Suruç Kıyımı[161] 20 Temmuz 2015'te Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde bir İşid teröristi tarafından patlatılan bomba ile 32 genç insan katledilmiş teröristin kendisi de bu olayla ölmüştür. Tarık Günersel'in az sayıda siyasi şiirlerinden biri olan bu şiir, ikili grup halinde on altı "İ" harfinden müteşekkildir. Şiir deki "İ" harfi insan sözcüğünü temsil ederken şiirin en sonunda beyni yıkanan bir ölü beden ile bombayı patlatan terörist kastedilmiştir. Bu terörist "İ" harfinin yanına ek olarak ünlem işareti de konularak insan olduğundan şüphe edilecek şekilde ifade edilmiştir. Tarık Günersel'in yazdığı en güzel ve en yalın somut şiirlerinden biri olan bu şiir bir tabloyu andırıyor. Bilindiği gibi bir insanın kendisi de patlatmak suretiyle canlı bomba olup insan katletmesi için bir yere konsantre edilmiş zihin bir gerekiyor. Bu durum bazen ilaçlarla bazen de çeşitli psikolojik telkinlerle sağlanıyor. Bu şiirin sonlarında da ünlem işaretiyle gösterilen terörist "beyni yıkanan" şeklinde ifade edilerek bu duruma bir göndermede bulunulmuştur.

Özsansürlü Rubai[162] aruz vezninde açık ve kapalı hecenin gösterildiği "-" ve "." sembolleriyle beraber soru işareti ve ünlem sembollerinden ibaret olan bu şiir, tıpkı bir rubai gibi dört mısradan oluşmuştur. Sansür, Türkçeye yakın zamanda giren Fransızca bir sözcükken rubai daha geleneksel ve eski bir sözcüktür. Şair, şiirin isminde modern ve geleneksel ifadeleri bir arada kullanmıştır. Bu şiir, aruz vezniyle şiir yazmanın zorluğuna bir atıftır. Şiirde hiçbir sözcük yok ama açık ve kapalı hecelerin sadece sembolleri verilerek oldukça basit bir şekilde aruz vezniyle bir rubai yazmanın mümkün olduğunu göstermeye çalışmıştır. Okur, açık ve kapalı hecelere

[160] www.insancaakademi.com, "Babil Kulesi" erişim: 10 Ekim 2022, https://www.insancaakademi.com/babil-kulesi/.
[161] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,*165.
[162] Günersel, *Sonsuzluk Solukları*, 167.

istediği şekilde kelime yerleştirerek kendine has bir şiir oluşturma imkânı yaratarak postmodern metinlerde sıklıkla kullanılan okuru eserin bir parçası haline getirme imkânını şiire de getirerek şiirde yeni bir anlatım imkânı sağlamıştır. Şair, hiçbir kelime yazmayarak adeta kendi kendisini sansüre tabi tutmuş ve günümüzde yayınevi ve gazetelerde sansür uygulayan sorumluların işlerini kolaylaştırmıştır.

Algılanışlar ve Nüanslar İklimi[163] iki şiir aynı temadan bahsettikleri için onların beraber değerlendirilmeleri yerinde olacaktır. İki şiir büyük "A"ve küçük "a" harflerinin çeşitli dünya dillerindeki değişik formlarının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Algılanışlar şiirinde on tane "A" harfi, "Nüanslar İklimi" şiirinde ise aşağıdan yukarıya on bir, sağdan sola on bir "a" harfinin farklı formları gösterilmiştir. "Nüanslar iklimi" adlı şiirde, yüz yirmi bir "a" harfi gösterilmiştir. Bunlardan sadece on bir tanesi birbirinden farklı iken geri kalan yüz on tane harf ise ilk dizedeki "a" harfinin düzenli bir şekilde yer değiştirmesiyle oluşturulmuştur. İnsanların dünyayı algılama şekli birbirinden farklıdır. Çoğu insanın dünyaya ve olaylara dair düşünceleri birbirine yakın olsa da bu düşünceleri ifade ediş şekli birbirinden farklıdır. Bu farklılık, dili kullanış biçiminde kendini gösterir. Harfler ve onların telaffuzu çoğu dilde farklıdır. Günersel bu şiirleriyle aynı olayların farklı algılanmasını ve ifade edilmesini göstermiştir.

3.2.3. Hacim Bakımından Şekil

Şiirler hacim bakımından kısa şiir ve uzun şiir olmak üzere ikiye ayrılır.

3.2.3.1. Kısa Şiir

Şairler, kelime ve mısralardan tasarruf ederek konsantre metinler oluştururlar. Bu metinler genellikle bir sayfayı geçmez. Batı edebiyatında buna "minor poetry" denilmiştir. Söylenmek isteneni daha çarpıcı ve vurucu bir şekilde ifade etmek kaygısı taşırlar. Japon edebiyatında üç mısradan ve on yedi heceden oluşan "Haiku"

[163] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 169.

denilen kısa şiir türü varken Yunan edebiyatında "Epigrama" adı verilen kısa şiir şekli de vardır.[164]

Türk şiirinde özellikle divan şiirinde sıkça kullanılan rubai, tuyuğ, kıta halk edebiyatındaki manileri de kısa şiir kategorisinde değerlendirmek mümkündür. Cumhuriyetten sonraki Türk şiirinde Özdemir Asaf, Asaf Halet Çelebi Sedat Umran kısa şiirleriyle bilinen sanatçılardandır.

Tarık Günersel, diğer şiir şekillerini olduğu gibi kısa şiir şeklinde de şiir yazmıştır. Kısa şiirin tanımında olduğu gibi bir sayfayı aşmayan şiirlerin sayısı oldukça fazla olduğundan bu çalışmada üçlük, dörtlük ya da beşlik şeklinde yazılmış şiirlerine yer verilecektir.

ilahlar.or

bombalar.com

kıyımlar.com

karlar.org[165]

www isimli şiir oldukça kısa ve ironik bir şiirdir. Şiirin tamamı dört kısa mısradan oluşmaktadır.

tüm sıfatlar bir yana

galaksiler vücudumda

sonsuzluğu soydum okşuyorum

artık ne soru ne yorum[166]

Varış adlı şiir hem kırık mısra düzeniyle hem de kısa şiir şeklinde yazılmıştır.

bak, yine doğ, yeniden doğ, bak.

doğarız ne zaman farklı baksak[167]

Rönesans adlı şiiri ise iki dizeden oluşmaktadır.

[164] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 187.
[165] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 155.
[166] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 67.
[167] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 53.

Kimsenin olmadığı bir 'toplum'a doğru[168]

*Yön a*dlı şiir ise tek dizeden oluşmaktadır.

Kısa şiirin her türlüsünü yazmış olan Tarık Günersel'in aşağıdaki *Su* adlı şiirinde ise mısra sayısı daha fazla ama mısraları oluşturan sözcüklerin sayısı az.

su bereket

su acı

su tatlı

su yalın

su karmaşık

su görkemli

su mikroplu

su gerekli

gerçek'ten söz edeceğim su içirir gibi[169]

3.2.3.2. Uzun Şiir

Major poetry de denilen bu şiirler genellikle bir hikâyeye dayanan ve bir olayı anlatan uzun şiirlerdir. Geniş zamana yayılan, karmaşık bir olay ve olguları işler. Ayrıntılara da yer verdiği için bu tür metinlerin şiirsel değeri kısa şiirlere göre daha düşüktür.[170]

Bu tür şiirler, bölümlere de ayrılabilir ve bölümlerin belli bir sınırı yoktur. Kahramanlık şiirleri, destanlar, mesneviler uzun şiir kategorisinde değerlendirilebilir. Türk edebiyatında Mehmet Akif Ersoy, Edip Cansever, Nazım Hikmet, Sezai Karakoç gibi şairlerin uzun şiirleri vardır.

---

[168] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 115.
[169] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 71.
[170] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*,188.

Tarık Günersel'in uzun şiir kategorisinde değerlendirebileceğimiz şiirleri vardır. Şiirleri yazmak yerine sadece şiir isimlerini yazmak yeterli olacaktır.

1994-2005 yılları arasında Apollonios'un destanından esinlenerek kaleme aldığı *Altın Post*[171] adlı metin uzun şiir olarak sayılabilir. Bu metin diyaloglarla ve olaylarla örülü olduğu için piyes metni izlenimi de uyandırır. Şiir yirmi bölümden oluşmaktadır. Bu şiir aslında bir piyestir. Daha sonra şiir versiyonu yazılmıştır.

Samuel Beckette'e ithaf edilen ve çoğunlukla "eski, bir, gün, daha, x, yeni" sözcüklerinin çeşitli varyantlarının mısra haline getirilmesiyle oluşturulan *Kendimi Beklerken*[172] adlı şiir de uzun şiir kategorisindedir. Bu şiirde herhangi bir olay ya da diyalog olmadığı gibi farklı sözcükler de kullanılmaz. Bazı şiirlerde sözcüklerin yeri değiştirilmişken bazılarında sözcüklerin hecelerin ve harflerin karmakarışık şekilde dizayn edilmesi tercih edilmiş.

Günersel'in, annesinin ölümü üzerine yazdığı *Ağır Yokluk*[173] adlı şiir dört bölümden oluşan bir uzun örneğidir. Şiirin ilk bölümü annesinin ölümünü, ikinci bölümünde annesinin toprakla buluşmasını, üçüncü bölümde ölümden sonraki duyguları, son bölümde ise ölüm gerçeğine duygusal açıdan değil bilimsel açıdan yaklaşıp ölümü bir gerçeklik olarak ele alır.

3.3. ŞİİRLERİNDE DİL VE ANLATIM

Bütün güzel sanat dallarının her ne kadar içerik açısından benzer noktaları olsa da bu içeriği işleme şekli birbirinden oldukça farklıdır. Bir ressam için malzeme boya iken bu malzeme tiyatro için harekete dönüşür. Güzel sanat dallarından biri olan edebiyatın da malzemesi dildir. Bu dil, günlük yaşamda konuşulan dilden epeyce farklıdır. Şairler, var olan kelimeleri çok farklı şekillerde bir araya getirerek o kelimelere yeni anlamlar yükler. Bu, hem dili zenginleştirir hem de şairin duygu dünyasını tam olarak anlamamızı sağlar.

[171] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 79-135.
[172] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 141-165.
[173] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 326-331.

Şiir dili, şairin sanatkârca bir görüşle kendine özgü bir biçimde, tamamıyla şahsi tasarruflarıyla ürettiği bir dildir.[174] Bir şairi iyi ve kalıcı yapan unsur da dil üzerindeki tasarrufudur. Şairler, kendi duygu dünyalarını okurlara anlatmak için oluşturduğu bu dilin amacı iletişim kurmak değil duygu transferi sağlamaktır.

3.3.1. Sözcük Kadrosu

Tarık Günersel, şiirlerini zengin bir sözcük kadrosuyla yazmıştır. Şiirlerinde duygularını farklı kelimelerle ifade etmeye özen göstermiştir. Bazı şiirlerinde ya çok sınırlı sayıda sözcük kullanmış ya da kelimelerin şeklini, yapısını değiştirmek suretiyle anlamı yoğunlaştırma, zenginleştirme yoluna gitmiştir. Onun şiirlerinde poetikasının aynası olabilecek, sıklıkla tekrar ettiği kelimeler yoktur. Duygu ve düşünceleri en iyi hangi kelime ile anlatabiliyorsa o kelimeyi kullanmıştır. Bazı şiirlerinin her dizesini farklı kelimelerden oluşturmuş, bazı şiirlerini ise tek kelimeden oluşturup anlamı yoğunlaştırmıştır. İngilizceyi iyi derecede konuşup yazabilmesi sayesinde Türkçe yazdığı bazı şiirleri İngilizceye, İngilizce yazdığı bazı şiirleri Türkçeye çevirerek tekrar oluşturmuştur. Bazı şiirlerinde ise Türkçe ve İngilizceyi bir arada kullanarak karma şiirler oluşturmuştur. Az da olsa yeni kelime türetip Türkçenin söz varlığı sayısını artırarak dile katkı sağlamıştır.

Kin din san sen

Tine kin

Din kin san sen

Kin kan

Tine kin son san sen[175]

Son An adlı şiirde sınırlı kelimelerle farklı anlamlar oluşturması bakımından dikkate değerdir. Bu şiirin bir diğer özelliği, sözcükler arası anlam ilgisi oluşturan çekim eklerine neredeyse hiç yer vermemesidir. Kelimeleri kök hallerinde kullanıp o kelimeleri farklı yerde kullanarak şiirde değişik anlamlar üretmiştir.

[174] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 191.
[175] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 355.

imaj fırtınaları, fırtınalı imajlar, fırtına imajları

imaj fabrikaları

imaj cerrahisi, otopsileri

çözüm imajları

arzu imajı arzuları

imaj savaşları, esirleri

Zafer imajı zaferleri

imaj imajı

İmaj imaj imajı

İmaj imajı zaferi, imaj imajı zaferi imajı[176]

Hayat adlı şiire bakıldığında en az sözcükle farklı anlamlar yaratma kaygısını açıkça görüyoruz. Şiirin ana omurgasını "imaj" sözcüğü oluşturuyor. Bu sözcüğün farklı çekimleri, sınırlı sayıda değişik sözcüklerle bir araya getirilmiş.

Benim zavallı yaratıcım! Sen mi

Ölümsüz olmayı kuruyorsun? Gel gelelim,

Çıyanlar kaçışıyor artık gönüllere;

Sen anılmaktan söz ediyorsun bir de. Hem bak,

Bizim daha dün gece insan deyip

Önünde eğildiklerimiz, bu büyüyen çölde,

Nasıl da uzaklara düşmede birbirinden, anısız, yurtsuz.

Gebeyken gökler yarınsızlığa, şanlanan

İnsan değil bu kez.

kerhaneye çevirdik dünyayı, ah ne hoş![177]

[176] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 396.
[177] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 65.

Replikler (1971) şiirine bakıldığında neredeyse tekrar eden hiçbir sözcük yok. Oldukça zengin ve yerel söyleyişlerle de desteklenmiş bir şiir ortaya konulmuş.

Günersel, hem farklı sözcüklerle hem de aynı sözcüklerle şiir yazmıştır. Şiirlerin tamamına bakıldığında farklı sözcüklerden oluşan şiirlerin sayıca daha fazla olduğu görülüyor.

3.3.2. Dil Sapmaları

Sapma sözcüğü günlük kullanımda olumsuz anlam ve çağrışımları olan bir sözcüktür. Berke Vardar, sapma sözcüğünü edebi kavram olarak: "Bir dili konuşan bireylerin uydukları kuralların dışına çıkan her türlü kullanımı[178] şeklinde tanımlar.

Şairin, dil üzerindeki özgürlüğü bazen şiirlerde yerleşik dil kurallarının ötesine geçer. Daha dar kapsamlı olarak kelimelerin ya da cümlelerin oluşum şeklinde şairin, var olan kurallara aykırı olarak yaptığı değişiklikler, bozmalar, türetmeler sapma olarak ifade edilebilir.

Bu tür kullanımların bir kısmı şiire yeni açılımlar getirme iddiasındadır, bir kısmı da şiirde zaaf nedeni olan yanlışlıklardır.[179]

Günersel şiirlerinde sapmalara oldukça yer vermiştir. Onun şiirlerinde sapmalar bir zaaf değil bir tercihtir. Şiir, şair için bir özgürlük alanıdır. Bu alanın kurallarla daraltması şairin kendini sınırlamasıdır.

3.3.2.1. Yazım Sapmaları

Eski Türk edebiyatında imla ve noktalama işaretleri yoktu. Türk edebiyatında noktalama işaretlerini ilk kez kullanan sanatçı İbrahim Şinasi'dir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde noktalama ve imlaya daha çok dikkat edildiği görülüyor.

---

[178] Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, 1.bs. (İstanbul: Multilungual Yayınları, 2007) , 164.
[179] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 192.

Cumhuriyetten sonraki dönemde özellikle Attila İlhan, şiirlerinde özel isimleri küçük harfle yazmayı tercih etmiş, Sezai Karakoç ise bazı şiirlerinde imla ve noktalamayı pek önemsemeden yazdığı görülmüştür. Bu sanatçıların dışında Cemal Süreya, Melih Cevdet Anday, Ece Ayhan, Oktay Rifat Horozcu şiirlerinde yerleşik imla ve noktalama kurallarına uymadan şiirler yazmıştır.

Günersel ise bazı şiirlerinde imla kurallarına uyuyorken bazılarında uymamıştır. Noktalama işaretlerine ise ekseriyetle uymuştur. Yazım sapmaları başlığı altında özel isimlerin küçük harfle yazılması, küçük yazılması gereken sözcüklerin bir kısmı ya da sözcüğün tamamının büyük yazılması, bazı mısraların büyük yazılması kelimelerin hecelere bölünmesi gibi birçok alt başlık da vardır. Bu başlıkta Günersel'in şiirlerinde bulunan sapmaların tümü yazım sapmaları başlığı altında incelenecektir.

Hafız-ı Şirazi şiirinde iki tür sapmadan bahsedilebilir. Bunlardan biri: yerleşik kural olarak her dizenin büyük harfle yazılması, ikincisi özel isimlerin büyük harfle yazılmasıdır. Bu şiirde her iki kurala da uyulmamıştır. Dolayısıyla bir yazım sapması söz konusudur.

bak hızır'a hayat veren ab şu kadehte

melekler hafız'dan şiir bekliyor işte[180]

Görüldüğü gibi "Hızır" ve "Hafız" sözcükleri özel isim oldukları için büyük harfle yazılması gerekirken küçük harfle yazılmış ve dizeler de küçük harfle başlatılmıştır. Dizelerin küçük harfle başlatılması Günersel'in şiirlerinin karakteristik bir özelliği olarak göze çarpıyor.

Bir başka süzülüm olan *Avni divanından süzülüm* adlı şiirde de aynı tür sapmalardan söz edilebilir.

avni içün zülfünün ucu miraç gecesi

şeker dudağın isa'nın dirilten nefesi

allah bahşetse kâinatın her bölgesini

[180] Günersel, *İzler (Toplu şiirler),* 25.

asla terk edemem kirpiğinin gölgesini[181]

Yukarıdaki şiirde bulunan "Allah" ve "İsa" sözcükleri hem özel isim hem de kutsiyet taşır. Bu kelimelerin de küçük harfle yazılması birçok insan için özel bir anlamı olan bu varlıkların, Tarık Günersel için sıradan varlıklar olduğunu da söyleyebiliriz. Bu tür yazım sapması olan başka şiirleri de olmakla beraber yazım sapmalarının olmadığı imla noktalamaya uygun yazılan şiirleri de vardır.

Gölgesiz Aynur! Gölgesiz Aynur!

Gölgen nerde? Gölgen Nerde?

Gölgen yok! Gölgen yok![182]

Gölgesiz Aynur (1968) adlı şiirinde ise özel isimlerin büyük yazıldığı, dizelerin büyük harfle başladığı görülüyor. Tarık Günersel, özel isimlerin harfle yazılması, dizelerin büyük harfle başlatılması kuralına şiire göre karar veriyor.

Bazı şairler, bazı sözcükleri tamamen büyük yazarak o sözcüğün karşıladığı kavrama daha çok önem verme, o kavramı dikkat çekici hale getirmek ister. Bu da literatürde bir yazım sapması olarak görülür.

Tarık Günersel'in sayıları çok sınırlı da olsa bazı sözcükleri tamamen büyük yazdığı görülüyor.

aklı hep o delikanlıda

genç kızlıktan kadınlığa doludizgin evriliyor

İMDAT! kızı kaybediyorum

eyvah barışı kaybediyorum[183]

İmdat adlı şiirde görüldüğü gibi 'imdat' sözcüğü tamamen büyük yazılarak sözcüğün taşıdığı yardım çağrısı daha belirgin ve güçlü bir şekilde ifade edilmiş ve şiirini anlamına katkı sağlamıştır. Şairin, şiirde zor durumda olan kişinin bağırmasını okura anlatabilmek için sözcüğü büyük harflerle yazdığı yorumunu yapabiliriz.

[181] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 26.
[182] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 39.
[183] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 342.

Bir başka yazım sapması da kelimelerin hecelere bölünerek her heceden bir dize oluşturmaktır. Tarık Günersel'in şiirlerinde bu yazım sapmaları sıklıkla görülür.

Beliren noktalarda boşuna arayın

mer

ke

zi

ni

zi.

kâh

burada

kâh b

u

ra

d

a[184]

Planlar Kalıntı Olduğu Zaman adlı şiirde görüldüğü gibi sözcük hecelere ayrılmış, her hece de bir dize olacak şekilde ifade edilmiştir. Sözcüğün kendisi 'merkez' ama Tarık Günersel sözcüğün hecelerini öyle bir şekilde dizayn etmiş ki sözcüğü arayıp bulmak gerekiyor. Merkez özü gereği statiktir ama burada devinimsel bir şekilde ifade edilmiştir.

bağlan

tıları silen buluş

ması dudak

larla sessiz

[184] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 223.

liğin

su

s

m

a

k =ok

ş

a

k. nefes kesici bir

suç.[185]

Bağlantılar adlı şiirde hecelere dikkat edilmeden sözcüğün bir kısmı bir başka dizede kullanılmış ve şiirin ismine uygun olarak sözcükler arası bağlantı kurmamızı sağlayacak şekilde sözcükler bazen hecelere bazen de harflere bölünmüştür.

Şiiri oluşturan dizeler arasına boşluk bırakmak da bir tür yazım sapması olarak ele alınır. Günersel'in birçok şiirinde bu yazım sapmalarını görmek mümkün.

yıl 2 001 001

* *

*

dünyaya gidiyorum

görmek için

atalarımı

beni beklemiyorlar

[185] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 263.

aynaları göstermiyor zihnimi[186]

Yukarıdaki şiirde birçok sapmadan bahsedilebilir. Dizeler küçük harfle başlatılmış, dizeler arası boşluk bırakılmış. "Beni beklemiyorlar" dizesinde bir önceki dize ile kendisinden sonraki dize arasına boşluk bırakılmış ve böylece beklemek sözcüğünü görüntü olarak kullanmış olur. Dizeler arasında bırakılan boşluk, sanki şairin beklemesini ifade ediyor.

Nokta

Milimikron *sesinin peşinde*
Mikrosaniye *en yüksek hızına varıyor*
Megaölüm *kuş*
Milimikron *bunu görmeyen*
Mikrosaniye *irileşmiş gözbebekleri önünde*
Megaölüm *siyah simsiyah güneş*
Milimikron *son*
Mikrosaniye *lar. iz*
Milimikron *si*
z
.[187]

Günersel, *nokta* adlı şiirinde dizeler arası değil de kelimeler arasına boşluk bırakmıştır. Böylece bir diyalog görüntüsü oluşturmuştur. Kelime arasındaki boşlukları farklı şekilde oluşturmuş olan Tarık Günersel, *İlk ilk* adlı şiirinde

95

96

7

8

[186] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 375.
[187] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 367.

99 da böyle geçti

100,000 yıl:

ı ş ı k[188]

Görüldüğü gibi ışık sözcüğü arasına farklı sayıda boşluk bırakarak ışığın gittikçe hızlandığını ve uzadığını vurgulamış olur.

3.3.2.2. Ses Sapmaları

Bazı şairler, sözcüklerin, deyim ve atasözlerini oluşturan seslerde bazen değişiklik yapar. Bu değişikliği, sadece deyim ve atasözleriyle sınırlı kalmayıp günlük konuşma diline ait sözcükleri ya da yöresel ifadeleri kullanmak suretiyle de gerçekleştirebilir.

Günersel'in şiirlerinde yöresel özellik gösteren kelimeler pek yoktur. Nadir de olsa bu kelimeleri kullandığı şiirleri vardır.

Babamın babası çobanmış oğlunun oğlu da öyle

Anlatırda anam kaval çalarmış büyükbabam

Köpeği varmış o zaman dağ taş dolaşırmış

Hadi ot saati hadi bakiym kuzular[189]

Çobanıl şiirlerine katkı adlı şiirin son dizesindeki "hadi bakiym kuzular" ifadesinde de bir ünlü düşürülmüş. Konuşma dilinde bakayım sözcüğü bakiym şeklinde kullanılır.

bi ses mağaraya git bak dedi

d*iz üstüydü kıç dönmüştü memeli*

ne bu önümde büyüyen – yeni bir can mı[190]

[188] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 176.
[189] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 199.
[190] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 254.

ilk av adlı şiirden alınan yukarıdaki dizelerde de günlük konuşma dilindeki "bir" kelimesinin karşılığı olan "bi" kelimesi kullanılmış. Şiirde kullanılan bu tür ifadeler, şiire yerellik tadı vererek gerçeklik dokusunu sıklaştırıyor.

cep mesajları

çürüklerin nasl?

ellerndn öperlr

nice çürüklre;)

nicelerne:)

kims çakmadn

tanr bile[191]

Sms olarak bilinen cep telefonu mesajlarında 160 karakter sınırlaması olduğundan yazılan mesajlarda noktalama ve imlaya pek dikkat edilmez. Sesli harf çoğunlukla kullanılmaz. Söylenmek istenen, en az kelime ile ifade edilmeye çalışılır. Tarık Günersel'in dil hassasiyeti göz önünde bulundurulduğunda, bu şiirinde bazı kelimelerdeki sesli harfleri kullanmayarak dili bu şekilde kullananlara bir göndermede bulunduğunu söyleyebiliriz.

3.3.2.3. Kelime Sapmaları

Genel, ortak ve yaygın dilde kullanılmayan kelime biçimlerine yer vermektir.[192] Bu, bazen kelimelerin bilinen kök ve ek yapısını bozmak şeklinde olurken bazen de kelimenin başına, sonuna veya ortasına bazı ekler eklemek suretiyle yapılabilir.

Bazı şairler kendi duygularını mevcut kelimelerle ifade edemediğine düşünür ve yeni kelimeler de uydurabilir, türetebilir. Kelimeler, bazen tamamen uydurma

[191] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 288.
[192] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 199.

olurken bazen de o kelimenin hiç kullanılmayan bir çekimi ya da türetimi şeklinde olabilir.

Günersel'in şiirlerinde çoğunlukla yerleşik kelimeleri kullanmış ama bir şiirinde yepyeni bir kelime üretmiş birkaç şiirinde de kelimelerin farklı çekimlerini kullanarak yeni bir kelimeymiş hissiyatı uyandırmış.

Basit ve Önemli

Su basit ama önemli. Basit ve önemli

Bu iki sıfattan heceler seçip "banemli" diyebiliriz.

(İngilizcesi "simportant" olsun

Simple +important kelimelerinden hareketle)

Su banemli

Bazı sorular banemlidir. Yol açabilirler.[193]

Günersel, dilde gereksiz yapıları tekrar etmekten kaçınmış, sözü dolaysız ve ekonomik kullanmaya çalışmıştır. Günersel, "*Basit ve Önemli* adlı şiirde görüldüğü gibi basit ve önemli sözcüklerinden bazı heceler seçip yepyeni bir kelime türetmiştir. "Basit" ve "önemli" kelimeleri tekrar etmekten kaçınıp kelimelerden tasarruf etmeyi amaçlamıştır. Sadece Türkçe kelime türetmekle kalmayıp İngilizce karşılığının ne olmasına dair bir fikir de vermiş.

Yazamadım: Otmopoli

Donmuş canlılar kenti.[194]

Günersel *Otmopoli'de Akşam* adlı şiirinde otmo ve poli sözcüklerini birleştirip yepyeni bir kelime türetmiştir. Şiirden anlaşıldığı üzere, Otmopoli hayali bir şehir ismidir.

Şairler, bazen şiirlerinde argo ifadeler ya da toplum nezdinde hoş karşılanmayan, kullanılmasından imtina edilen bazı ayıp ve küfürlü ifadeler de kullanabilirler. Bu tür ifadeler de kelime sapması kategorisinde ele alınır.

---

[193] Günersel, Nasıl Gidiyo Kölelik?, 15.
[194] Günersel, *Sonsuzluk Solukları*,119

Ferit Develioğlu, argoyu özel dil sınıfında ele alır. Ona göre genel dilin sözcüklerine bazı özellikler katmakla özel dil oluşur. Özel diller de genel dilden ayrılarak küçük sosyal grupların az çok gizli düşüncelerini anlatmak için oluşturulmuştur.[195] Argonun ayaktakımı ağzı, kabadayı ağzı, külhanbeyi ağzı, tulumbacı ağzı gibi karşılıkları da vardır. Argo, çoğunlukla nükte ve zekâya dayanan simgesel bir dildir. Bazı argo ifadeler, toplumun değişik kesimlerince kullanılarak genel dile ait ifadeler olmuştur. Şiirde ise çoğunlukla mizahi üslubu olan şairler tarafından kullanılmıştır.

Küfür ve ayıp sözler ise cinsel ya da dışkısal organların isimlerini aleni bir şekilde kullanmak ve bu organlarla yapılan eylemlerin isminin zikredilmesidir. Bu tür ifadeler toplum tarafından küfür ya da ayıp olarak görülür ve kullanılması pek tercih edilmez. Bu ifadeler çoğunlukla kaba ve çirkin olarak görülür. Bu ifadelerin kullanılması bazen şaka amaçlı kullanılırken bazen de direkt hakaret amaçlı kullanılır.

Tarık Günersel şiirlerinde sınırlı sayıda da olsa argo, küfür ve ayıp sözler olarak kabul edilebilecek ifadelere yer vermiştir.

Saygon düştü

Düştüğü bok çukurundan kurtuldu.[196]

Saygon düştü adlı şiirden alınan yukarıdaki dizelerde kullanılan "bok çukuruna düşmek" ifadesi içinden çıkılması zor durumu ifade etmek için kullanılan bir deyimdir. "Bok" sözcüğü toplumca pek kullanılmayan, ayıp kabul edilen bir kelimedir. Şiirin tamamına bakıldığında ABD'nin Vietnam'a saldırmasını anlatır. ABD, Vietnam'da adeta bozguna uğramış Tarık Günersel ise bu saldırıyı çirkin bulmuş ve bu çirkin saldırıyı ayıp sayılabilecek bir deyimle ifade etmiştir.

Boşver lan ali

Düşünme son seferini

Çevir gözlerini

Çamlıca sırtlarına bak

[195] Ferit Devellioğlu, *Türk Argosu,* 6. Bs. (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları,1980), 13.
[196] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 213.

Orada homoseksüel bir çift sevişmektedir.

"olabilir"[197]

Ali'nin iki yaşamı (1969) adlı şiirden alınan yukarıdaki dizelerde hem küfür olarak algılanabilen hem de cinselliği ifade eden sözler bulunmaktadır. "Lan" ifadesi ulan sözcüğünün halk dilindeki halidir. Kaba bir seslenmedir ve bazı insanlarca küfür olarak algılanabilmektedir. 'Homoseksüel' ve 'Sevişmek' kelimeleri toplumca kullanılmasından imtina edilen cinselliği ifade eden kelimelerdir. Tarık Günersel, şiirinde "lan" kelimesini küfür anlamından çok şefkat içerek bir ünlem anlamında kullanmıştır.

Kerhaneye çevirdik dünyayı ah ne hoş[198]

Mahmur, yaşamdan pek bir şey beklemeyen,

Karşı koymayan, hoşnut, orosupu[199]

Korkak

Şerefsizler

Bednam

yavuklum[200]

Yine dolmuş emperyal taşaklar cephaneyle

Fışkırması kar demek artık

Vicdan bu pazarda salakça bir saflık[201]

Öyle bir duvar örün ki şimdi

[197] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 57.
[198] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 65.
[199] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 72.
[200] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 256.
[201] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 246.

Hayat denen mel'un, bundan böyle,

Ne buna yaklaşabilsin

Ne de size[202]

Boşluklarda kaybolan

bu anın seks hayatı merak edilir

seks ölümü[203]

Yukarıdaki dizeler, Tarık Günersel'in farklı farklı şiirlerinden alınmıştır. Bu dizelerde geçen: kerhane, orosupu, taşak, şerefsiz, mel'un, seks gibi kelimeler şiirlerin bağlamına ve ruhuna uygun olarak kullanılmıştır. Bu ifadeler toplumca pek kabul görmeyen, bazıları hakaret bazıları ise küfür anlamı taşıyan ifadelerdir. Tarık Günersel, bu ifadeleri kullanmaktan çekinmemiştir.

3.3.2.4. Sesbilgisel Yinelemeler

Şiir dilindeki etkileyiciliği ve ahengi sağlayan en önemli unsurlardan biri de ses, hece, sözcük yinelemeleridir. Şairler çıkakları birbirine benzeyen sesleri bir arada kullanarak şiirde armoni oluşturmaya çalışır.

Tarık Günersel'in şiirleri incelendiğinde ses, hece ve sözcük tekrarına sık sık başvurarak bazen armoni yakalama bazen de yeni anlamlar üretmeyi amaçladığı anlaşılıyor.

Her şair, çeşitli sebeplerden ötürü bazı sesleri yineler ve bununla bir armoni yakalama peşine düşer. Tarık Günersel'in sesleri, şiirin temasına göre yinelediği görülüyor.

sihir.

biz.

[202] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 291.
[203] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 316.

sihir.

can. canlar.

sihir-

liydik

biz.

sabah

siz. sizsiz.

Sihir-

siz

bir iz.[204]

Sabah şiiri incelendiğinde "s,b,z,i," seslerinin şiirin devamında da sık sık tekrar ettiği görülüyor. Şair, bu seslerle hem de bazı kelime tekrarlarıyla şiirde bir ahenk oluşturmuş ve anlamdan önce musikiye önem vermiştir.

Kılı kırk yardım her an tam kırk yıl boyunca

Kırk gün kırk gece uyudum kırkıma varınca

Ve kırk defa gördüm şu sarsıcı rüyayı:

Kırk bahar birikmişti kırk yumuşak döşekte,

kırk enfes an vardı bunların her birinde

leziz birer fetihti karışan ter kokuları[205]

kırk azması adlı şiirde neredeyse her dizede tekrar eden "k" sesini görüyoruz. Bu ses, çoğunlukla "kırk" sözcüğünün tekrarı şeklinde oluşmakla beraber farklı sözcüklerde de tekrar edilmiş ve armoni oluşturulmuş.

Günersel'in benzer çok sayıda şiiri vardır. Bu tür ses tekrarlarıyla oluşturduğu şiirleri, okuyucuda şiirin hem okunan hem dinlenen bir tür olduğu hissi uyandırıyor.

[204] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 271.
[205] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 339.

3.3.2.5. Biçimbirimsel Yinelemeler

3.3.2.5.1. Ön Yineleme (Anaphora)

Şiirde mısrayı aynı kelimelerle başlatmaktır. Bu teknikle şair, şiirine hem ahenk, hem de canlılık katmış olur. Yinelenen söze okuyucunun dikkati çekilir ve şiirin akılda kalması daha da kolaylaşır.

Sevmişsin adamı

Kalbini açmışsın

"al" demişsin, "işte kalbim!"

Kırmızı göz daha kırmızı

Kırmızı

Kırmızı

Kırmızı

Adam ölmüş kederinden.

Kırmızı

Kırmızı

Kırmızı[206]

Kırmızı gözlü adam (1968) şiirinde çoğunlukla şiirin başında tekrar eden kırmızı kelimesini görüyoruz. Kelimeyi daha çok vurgulamak için o kelimeyi her dizenin başında tekrar etmiştir. Hatta dizenin tümünü hem tek sözcükten hem de kırmızı sözcüğünden oluşturmuştur. Kırmızı; aşkın, şehvetin rengidir. Şiirin tamamına bakıldığında Tarık Günersel'in, şiirlerinde nadiren değindiği tema olan aşk temasını işlediği görülür. Temaya uygun olacak şekilde 'kırmızı' sözcüğünü sık sık tekrar ederek şiiri adeta kırmızı rengiyle süslemiş olur.

Su bereket

[206] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 42.

Su acı

Su tatlı

Su yalın

Su karmaşık

Su görkemli

Su mikroplu

Su gerekli

Gerçek'ten söz edeceğim su içirir gibi[207]

Su (1972) adlı şiire baktığımızda 'su' sözcüğünün, her dizenin başında tekrar edildiğini görüyoruz. Tarık Günersel, kendisini sıkı bir "doğacı" olarak görür ve doğaya büyük bir önem verir. Şiirde suyun önemini ifade edilirken aynı zamanda suyun akışı gibi pürüzsüz bir ahenk sağlanmıştır. 'Su' sözcüğünden sonra gelen sözcüklerin bazıları arasında anlam olarak zıtlık vardır. 'Su' sözcüğünün tekrarı ile okuyucuda bir alışma sağlanır ve suyun sonrasındaki kelimelerle bu alışma yerini sarsılmaya bırakır.

3.3.2.5.2. Art Yineleme

Art arda gelen sözcüklerle oluşturulan bir tekniğin asıl amacı, şiirin anlamını kuvvetlendirmek ve şiirde bir armoni oluşturmaktır. Türk edebiyatında pek kullanılmayan bu teknik, Tarık Günersel tarafından da sınırlı sayıda kullanılmış.

Son elli yılda elli bin yıl sıçradım

Zafer ne, görkem ne, değer ne,

Kendimin neresindeyim

Değer ne, arzu ne, tutku ne,

Açım

[207] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 71.

Tutku ne, kuşku ne, eylem ne,

Bırak beni, sonsuz, ben senle evleneyim

Eylem ne, nere ne, soru ne,[208]

Gelişme şiirinden alıntılanan yukarıdaki dizelerde "ne" sözcüğü bazı dizelerin ortasında bazılarının da sonunda kullanılmış. 'Ne' sorusunun sürekli tekrar edilmesi; şiirin ana anlam omurgasını oluşturan sorgulamayı belirginleştirmiş, soru anlamını kuvvetlendirmiştir.

3.3.3. Fonetik Şiir

Kelimenin anlamlı veya anlamsız bir şekilde heceye hatta sese kadar parçalanması sonucu ortaya çıkan amorf fonetiğin, ahenge dönüşmesini esas alan biçimsel tekniktir.

Bu tekniği Dadacılar ve Rus Fütüristler ilk kez kullanmıştır. Türk edebiyatında ise Nazım Hikmet ve Ercüment Behzat Lav'ın bazı şiirlerinde görülür.[209] Şiirde biçimsel birçok deneme yapan Tarık Günersel, şiirlerinde bu tekniği sık sık kullanmıştır.

u

ava

ak

a

u

ava

rak

a

u

[208] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 208.
[209] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi,* 281.

ava

oprak

ate

u

ava

oprak

ateş[210]

Bir somut şiir örneği de olan *Tehlike dansı* adlı şiirinde fonetik şiirin tüm unsurlarını bulabiliriz. Birçok gelenekte maddenin dört hali olarak kabul edilen hava, su, toprak ve ateşin; kelimeye dayandığını görüyoruz. Maddenin dört halini, anlamsız hecelerden başlatıp son hallerine kadarki süreci şiirselleştirmiştir. Şiirin anlamsızlıktan anlamlılığa dönüşümünü ve maddenin halleri arasında benzerlik kurulabilir.

?

m?

um

yum

uyum

muyum

yor muyum

ol

mak is

ti

yor

mu

[210] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 181.

var olmak is

tiyor

muyum

itiyor

mu

u

yum

um

m?

?[211]

rahimde adlı şiir, anne karnındaki bir çocuğun var olmak isteyip istemediğini sorgular. Şiirin bazı dizeleri, anlamsız hecelerden oluşmuş ve bir sonraki dizede anlama kavuşmuştur. Şiir, biçim ve içerik olarak tam bir uyum içindedir. Şiirin başı, anlamsız hecelerden oluşur ve gittikçe anlama kavuşur. Bu açıdan bakıldığında "anlamın doğuşu" şiirselleştirilmiştir.

3.3.4. Konuşma Dili

Halkın konuşma dili, her ne kadar şiir dilinden farklıysa da çoğunlukla şiir dilini besleyen ana damarlardan biridir. Şair de halkın arasından çıktığı için şiir dili ve konuşma dilini keskin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir.

13. yüzyılda Yunus Emre, halkın konuştuğu Türkçe'yi şiir dili olarak benimsemişti. Yunus Emre tarafından oluşturulan bu dil, özellikle halk şairleri tarafından sürdürüldü.[212] Divan şairleri halkın konuştuğu Türkçe'den uzak bir dil oluşturmuşlardı. Tanzimat döneminde her ne kadar dilde sadeleşme amaçlanmışsa da

[211] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 295.
[212]Erdoğan Alkan, *Şiir Sanatı,* (İnkılap Kitabevi, 2005), 598.

pek başarılı olunmamıştı. Cumhuriyetten sonra özellikle Garipçiler, konuşma diline ait unsurları şiire sokarak özgün bir şiir dili oluşturmuşlardır.

Konuşma diline ait unsurlar, tahkiye üslubuna dayalı şiirlerde bolca görülür. Deyimler, kalıp ifadeler, devrik cümleler, doğal, akıcı, rahat söyleyiş. Canım, gülüm, ciğerim, yavrum, gibi sıradan basit kelimeler ve söz varlıkları konuşma diline ait unsurlar olarak sayılabilir.[213]

Günersel'in, şiirleri incelendiğinde konuşma diline ait unsurları şiirlerinde sıkça kullandığı görülüyor. Bu, onun dili kullanmadaki rahatlığı ile ilgilidir. Şiiri, bir özgürlük alanı olarak görür ve şiirin içeriğine uygun olarak dili kasmadan, herhangi bir kural boyunduruğunun altına girmeden kullanır.

Suratı asık ve kahverengi

Saniyede üç nefes cigarasından

Adam yarı aç ve sinirli

Yerinde duramıyor

Olur a belki de

Treni bekliyor adam

Üç kere tren

Adam oralı değil

Beklediği biri mi ne[214]

Bekleyen adam (1968) şiirinden alınan yukarıdaki dizelerde geçen "cıgara" ve "biri mi ne" ifadeleri halkın günlük yaşamda kullandığı ifadelerdir. Tarık Günersel, bu şiirinde cigarasından derin derin nefes çeken, asık suratlı, beklenti içindeki bir insanı hayal etmiş ve onun gibi konuşturmuştur.

Köpeği varmış o zaman dağ taş dolaşırmış

Hadi ot saati hadi bakiym kuzular[215]

[213] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 211.
[214] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 45.
[215] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 199.

Bilindiği gibi halk, kendi arasında "bakayım" sözcüğünü "bakiym" şeklinde kullanır. Tarık Günersel de *Çobanıl şiirlere katkı* şiirinden alınan bu dizelerdeki "hadi bakiym kuzular" ifadesini, halkın bu sözcükleri kullanım şekline sadık kalmış ve olduğu gibi yazıya aktarmıştır.

Hayatta hoş sürprizler de oluyo vala

Nice imkânlar keşfetti şair

Odasıyla işyeri arasında[216]

Seyahatname adlı şiire bakıldığında ise halkın daha çok kullandığı bir ifade karşımıza çıkıyor. "Vallahi" ve "oluyor" sözcükleri "oluyo vala" şeklindedir. Konuşma dilinde, çoğunlukla şimdiki zaman kipindeki "r" sesini düşer. "Vallahi" sözcüğü yemin etmek, ant içmek için kullanılan bir sözcük iken halkın arasında çoğunlukla kısaltılıp "vala" şeklinde kullanır. Halk, bu sözcüğün hem şeklini hem de birçok farklı durum karşısında duygu durumunu anlatmak için kullanır.

Yuvanı unutma yavrum

Yetmiş kollu gök ırmak pınarındır.[217]

Yaşlı Hatunun Öğütleri şiirinde geçen "yavrum" sözcüğü içtenlik ifade eden hitaptır. Bu hitap, okurlarda şefkat duygusu uyandırır.

Engin çöllere açılmıştım

İşlemeli kından sıyrılmış kılıçtım

Yavuklum düşman elinde okçularla çevrili…[218]

Veda şiirinin dizelerinde geçen "yavuklum" ifadesi halk arasında sözlüm, nişanlım anlamında kullanılır.

Evet hanım nine satıyoruz dünyayı

Yok aman oğlum senin olsun dünyan

Ben benimkiyle başedemedim bunca yıl[219]

---

[216] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 315.
[217] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 19.
[218] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 20.
[219] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 52.

Pazarda (1969) adlı şiirinde geçen "yok aman oğlum" ve "hanım nine" ifadeleri samimiyet bildiren ve günlük kullanımı olan ifadelerdir.

3.3.4.1. Ünlemler

Ünlem tek başına kullanıldığında hiçbir anlam ifade etmeyen, başka sözcüklerle kullanıldığında bir anlam bildiren sözcük türüdür. Cümleye sevinme, şaşırma, kızma, üzülme gibi çeşitli duygular katar. Şairler, şiirde vermeye çalıştığı duyguları daha çarpıcı bir şekilde verebilmek için ünlemlerden sık sık yararlanırlar.

Tarık Günersel, çoğu şiirinde ünlemleri kullanmış ve böylece şiirlerinde duygu çeşitliliğini sağlamıştır.

Haydi aynur, haydi.

Ben vazgeçtim gölgemden

Sen beni bana ver[220]

Genç kızlıktan kadınlığa doludizgin evriliyor

İMDAT! Kızımı kaybediyorum

Eyvah barışı kaybediyorum.[221]

Ne o sıcak şey

Tohummuşum!

Çıkmışım!

Toprakötesi!

A aa!

Uzanıyorum yukarıya[222]

[220] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 40.
[221] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 342.

3.3.4.2. İkilemeler

İkilemeler: Anlatımın gücünü arttırmak, cümlenin, kavramın anlamını pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi, anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana getirilmesiyle oluşturulan söz gruplarıdır.[223]

Tarık Günersel'in, şiirlerinde ikilemeleri sıklıkla kullandığı görülüyor. Kullandığı ikilemeler çoğunlukla aynı kelimenin tekrarıyla oluşturulanlardır.

Dün gece kanlı kılıcını dilimle temizledim

Dudağım parça parça oldu dilim tel tel[224]

*

Öylesine yaratırım öylesine tanrı şaşar

Külahı ters giyerim hem ne şeytanım

Yumruğum buram buram evren kokar[225]

*

Bayan sabihayı gücendirmek olmaz

Kaldırdı ellerini

Ağır ağır otuza kadar saydı[226]

*

Usul usul sus

Uslu uslu sus us[227]

*

Yaz gelmeden alev alev Korsika

---

[222] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 369.
[223] Vecihe Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme,* (Ankara: TDK, 1981), 12.
[224] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 28.
[225] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 48.
[226] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 56.
[227] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 181.

Yaşayan Ölüler diyarı. Sürgünler yuvası[228]

*

Döne döne kıvırır sert bir çınarın gölgesinde

Ben kendimi ele vermeden bakarım[229]

İkilemeler, cümle içinde farklı görevler üstlenebilir. Tarık Günersel, çoğunlukla ikilemeleri belirteç göreviyle kullanmıştır. Sayısı az da olsa isim görevinde kullandığı ikilemeler de mevcuttur.

3.3.4.3. Deyimler

İki ya da daha fazla kelimeden meydana gelen ve kelimelerin öz anlamları dışında bir anlam ifade eden söz gruplarına deyim denir. Geçici bir durumun anlatımına canlılık ve güç katmak için sıklıkla kullanılır.[230] Deyimler, klişeleşmiş söz ve tabirlerdir. Deyimler halk tarafından sıklıkla kullanılır. Şair, deyimleri halkın kullandığı gibi kullanırsa şiir diline pek katkı sağlamaz. Şair, deyimleri kendi hayal gücüyle yeniden oluşturup onlara çekici bir söyleyiş ve içerik katarsa dili de zenginleştirmiş olur.

Tarık Günersel, söz grupları arasında en çok deyimleri kullanmıştır. Bazı deyimlerin orijinal hallerine yeni biçimler vermiş, bazı deyimleri de olduğu gibi kullanmıştır.

Her zaman her şeyimdir

Çizgiler

Elimde avucumda ne varsa

Alnımda derin, takvimde çok.[231]

*

[228] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 190.
[229] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 258.
[230] İskender Pala, *İki Dirhem Bir Çekirdek,* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2021), ix.
[231] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 38.

Ağlamış, ağlamışsın

Sonra –şeytan zekâsı-

Bana göz kırpmışsın,

Üç gölgen olmuş[232]

*

Bön bön bakma yavrum

İki yılda milyoner olan görürsen

Yediğin ölmüş eşek etiyse[233]

*

İnançlarımı söyleyemem

Fikirlerimi hele hiç

Kellem sağ olsun[234]

*

İpliği pazara çıkmış dünyanın

Daha geçen gün gördüm turfanda[235]

*

Öylesine yaratırım öylesine tanrı şaşar

Külahı ters giyerim hem ne şeytanım

Yumruğum buram buram evren kokar[236]

Yukarıda, bazı örnekleri verilmiş deyimlere bakıldığında deyimlerin çoğunlukla biçim ve içerikte pek değişiklik uğramadığı fakat "başım sağ olsun"

[232] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 39.
[233] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 43.
[234] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 52.
[235] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 52.
[236] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 48.

deyimi şiirde “Kellem sağ olsun” şeklinde sapmaya uğratılarak kullanıldığı görülmektedir.

3.3.5. Cümle

Bir şairin cümle yapısı, o şairin ruh dünyası hakkında bizlere önemli ipuçları verir. Modern dünya insanının karmaşık, tamamlanmamış ve kendini hapsolmuş hisseden ruhunu düzgün, kurallı cümlelerle ifade etmek zorlaşmıştır. Şairler, modern dünya insanının ruhunu yakalayabilmek için o ruh haline uygun cümleler kurmak zorunda kalmıştır.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının başlamasına kadar Türk şiirinin cümle şekli, çoğunlukla derli topluydu. Şiirin tüm unsurları, belli bir düzen içerisindeydi. Özellikle 1930’lu yıllardan sonra başı sonu belli cümle yapısında bozulmalar, kırılmalar, parçalanmalar meydana geldi. Ondan sonra Türk şiirinde uyumlu cümleler yerini kırık mısralara, kısa cümleler yerini uzun cümlelere bırakmıştır.

Şiirine sanatsal bir derinlik katmak isteyen bazı şairler, cümleleri karmaşık ve çetrefilli bir halde kurmuşken bazı şairler de oldukça sade ve kısa bir şekilde kurmayı tercih etmiştir. Tarık Günersel’in şiirlerinde her çeşit cümleyi bulmak mümkündür. Bazı dizeleri birden fazla cümleden oluşuyorken bazı cümleleri de birden fazla dizeyi oluşturmuştur.

3.3.5.1. Nesre Özgü Cümle Kuruluşu

Şiir ile düzyazı arasında cümle kuruluşları bakımından temel farklılık bulunmaktadır. Nesir: çoğunlukla kuru, bir açık kapı bırakmayacak ölçüde hüküm veren dolayısıyla yoruma bu anlamda daha kapalı cümlelerle oluşturulur. Bu yüzden nesir dili sıkıcıdır. Şiir ise sözcüklerin birbiriyle uyum içerisinde, bir ritim oluşturacak şekilde düzenlenmesiyle oluşturulur. Dizeleri, nesirdeki gibi hükme varan, ihtimallere, yorumlara kapıları kapattıracak cümlelerle kurmak şiirin yumuşak ruhunu sertleştirir.

Tarık Günersel, şiirlerinde nesir dilini pek kullanmamıştır. Sınırlı sayıda hüküm cümleleri kullanmıştır.

Yangınım gündemin en yakıcı maddesi olur

Çünkü yakar ama yapıcıdır.

Gel gör ki çoğunlukça yanlış yorumlanır

Tepkiler ilginç olmaz mı

Şaşanlara ak bulut yollarım

Yaşama sevinci duyarlar

Sövenlere pembe bulut- hayran olurlar

Öyle önemli yangın ağırbaşlı olur

Hoyrat değil alımlıdır alevler[237]

Yangın adlı şiirden alınan yukarıdaki dizelerde altı çizili dizeler, nesre özgü yapı özellikleri gösteriyor. Tarık Günersel, bu dizelerde kendi deneyimlerimden yola çıkarak kesin hükümlere varmış. Bu hükümler daha çok bir olgunun tasviri, özelliklerini sıralamak şeklindedir.

Tutku eldiven değil ellerimizdir

Tutku ellerimiz, tutku ayaklarımız

Egemen tutsaklığımızdır tutku[238]

Tutku şiirindeki nesir cümleleri ise çoğunlukla bir duygunun tanımı şeklinde karşımıza çıkıyor.

Aşağıda, Tarık Günersel'in çeşitli şiirlerinden bu tür özellikler gösteren örneklerin altı çizilmiştir.

Tanımların tükendiği yerde ben varım.

Bütün tanımların idam fermanıyım.

Çözümlerin keskin kabusuyumdur.[239]

---

[237] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 19.
[238] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 22.

*

Zayıf gebe düşük yapar zayıf kalırsa

Ya da çok ıkınırsa

Süt çoksa cenin sağlıksızdır

Meme sert ise sağlıklı

Gece çiş çoksa gündüz kaka az olur

Böbrek derdi sonrası basur

İyiye yorulur

Sarılık olan az yellenir[240]

*

Yok denir vardır oysa Var denir yoktur oysa

İnanırız inanmadan İnanmayız inansak da

Doğru denir eğridir Eğri denir doğrudur

Geçmiş olur gelecek Gelecek olur geçmiş

Tek an çok andır Biz onu tek an'larız[241]

3.3.5.2. Ulantı (Anjanbıman)

Şiirdeki cümlelerin bir dize yahut beyitte bitmeyip diğer mısra, beyit ya da bentlere kayması[242] cümlenin içinde bulunduğu dizede bitmeyip kendisinden sonraki dize(ler)de bitmesidir. Türk şiir geleneğinde olmayan bu teknik, Fransız şiirinden Servet-i Fünun döneminde alınmış Tevfik Fikret'le beraber kullanılmaya başlanmış; Ahmet Muhip Dıranas, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar'la yaygınlaşmıştır.

---

[239] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 29.
[240] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 32.
[241] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 93.
[242] Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler,* 2. Bs. (İstanbul: Ötüken, 1999), 50.

Tarık Günersel, şiirlerinde yeni şekiller, tarzlar denemekten hiç çekinmez. Şiir, onun için bir deney sahası gibidir.

Egemen tutsaklığımızdır tutku/ çabanın

Gururla yoğrulu batağında- aklı koşumlayan

Ve onu soruya koşan

Eldiven değil ellerimizdir.[243]

Tutku şiirinden alınan dizelerdeki altı çizili kısımlar, birbirini tamamlayan ve tek cümle anlamını veren birden fazla dizedir. Cümle, kendisinden sonraki dizelerde bitmiş. Nesirde kullanılan virgül, durmamızı nefes almamızı bir bakıma dinlenmemizi sağlar. Şiirde de ulantı sayesinde her dizenin anlamında duraklama yapar, onu sindirir ve bir sonraki dizeye geçeriz. Bu açıdan bakıldığında nesirdeki virgül ile şiirdeki ulantının görevi birbirine yakındır.

sarılmış iki sevgiliden

iç içe geçmiş iki iskelet

kalmış geriye

ders alıp aşkın tadını çıkaralım diye.[244]

Kalanlar adlı şiir de ulantıya güzel bir örnektir. Dizelerde anlam bir sonraki dizede kendisine anlam katıp ilerliyor, sonraki dizelerde tamamlanıyor.

Yanarak donakaldı." Tanrılar kızdığından,"

dedi biri, ateş yağarken." Dua et, yardım dile!"[245]

*

İçeriden fethedip

Halka yarar kılmak için

Girdi saraya.[246]

[243] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 22.
[244] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 23.
[245] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 37.
[246] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 53.

*

Donakalmış bir beden

Zaman dışı solurken

Canlanırverdi birden

Meğer benmişim bu, ben[247]

*

Yeni bir cennet yarattım,

Senin adına,

Senin için.

Yeni bir din yaratım

Tanrısı sensin, niye?

Tek senin kulun olayım diye.[248]

*

Otobüsün dinç mart sonu buğulu penceresinden kırmızı

Kanaryalar gördüm. Ufukta oynaşarak yitiyorlardı.[249]

*

-Kültürlüsün gerçi ama

Gelişmeden habersizsin:

İmzayı ben attıysam

Fotojenik olduğumdan.

Öbür beyin soyacağı

Hanımsa bir başkası.[250]

[247] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 83.
[248] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 87.
[249] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 90.
[250] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 95.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere Tarık Günersel, şiirlerinde ulantıyı sıklıkla kullanmıştır.

3.3.6. Dilde Tasarruf Yolları

Nesir için geçerli olan gramer kuralları, şiir için geçerli değildir. Sözdizimsel açıdan şiirin nesirden farklı olmasının sebebi şiirin müstakil bir sanat olmasıdır. Bu bakımdan şiirde gramer kurallarına bağlılık, nesirde olduğu gibi bir zorunluluk değildir. Şair, bazen dilden tasarruf etmek için çeşitli teknikler kullanabilir. Bu tekniklerden bazıları şöyledir:

3.3.6.1. Düşünce Çizgisi

Türk edebiyatında ilk kez Behçet Necatigil tarafından kullanılan bu teknik[251]. Bir mısrada iki kelime arasında fakat çoğunlukla mısra sonlarında yan yana iki çizginin şair tarafından bilinçli bir şekilde boş bırakılmasıyla uygulanır. Boş bırakılan yerleri, hayat ve sanat deneyimlerinden yola çıkarak okuyucunun kendisi doldurur. Bu tekniğin asıl amacı, okuyucuyu pasif durumdan aktif duruma geçirmektir.

Tarık Günersel, düşünce çizgisinden sonra oluşan boşluğu, birkaç şiiri dışında, çoğunlukla dizenin anlamını daha çok açmak amacıyla kendisi doldurmuştur. Bu, bazen dizenin anlamını pekiştirecek söz(ler) iken bazen de dizenin anlamından bağımsız söz(ler)dir.

yıllardır yürüyoruz - ala;

ilk konakta esiriz hala...[252]

ağlamış, ağlamışsın

*

[251] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi,* 217.
[252] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 21.

sonra - şeytan zekâsı -

bana göz kırpmışsın,

üç gölgen olmuş…[253]

*

Kalbini - hem de ardına kadar -

açmışsın

dedim ya ada

kırmızıya düşmanmış,

kaçmış...[254]

*

"sırat köprüsünü kim —"

se kim

çıkar bunları kafandan

"sırat köprüsünü —" boş verdik

fakat beni asıl meraklandıran

son

an[255]

*

ne demek İstanbul - olur mu öyle şey

olur mu siz söyleyin serseri yağmurlar zehir.[256]

*

yepyeni ve gerçek insan'a varabilmekle soylu-

tüneller kazsınlar:

---

[253] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 39.
[254] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 41.
[255] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 50.
[256] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 62.

sabır ve deha - - [257]

*

1 yıl oldu bile - nice yıllara

92 binyıl - bu ne sabır

sıcaklık 15 derece - mutlak sıfıra çok yakın.[258]

3.3.6.2. Kelime İçine Harf Ekleme

Bazı kelimelerin başına, sonuna ya da iç kısmının uygun bir yerine parantez içinde bazı harf(ler) eklemek suretiyle yapılır. Buradaki amaç; bir sözcüğü, yapılan harf eklemeleriyle farklı anlamlara gelecek şekilde kullanmaktır. Günersel'in, bu tekniği sadece iki şiirinde kullandığını görüyoruz.

bir sevişme çıkagelir

ve son kıpırtıları

ağzında gezen

misafir dile bırakır

fakat arzular da

kaybolan umutlarla tanımların

yanına(mı) geçmiştir.[259]

Ufuk adlı şiirden alınan yukarıdaki dizelerde arzuların, umutların; tanımların yanına geçtiğini kesin olarak anlayabiliyorken parantez içindeki 'mi' soru edatı ile beraber bu kesinliğin, yerini soruya, kuşkuya bıraktığını görüyoruz. Böylece dizelerdeki anlam yeni bir dize yazmadan çoğalmış olur.

zifiri

bir mağara

[257] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 63.
[258] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 176.
[259] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 234.

gözbebeği

uzaklaş

ki yaklaş

uçsuz bucaksız

gir

yaklaş

aynaya

h/içe dönüp.[260]

Mağara şiirinde ise parantez yerine eğik çizgi ile anlam çoğaltılmış. Aynaya yaklaşıp içe dönmeyi veya hiçe dönmeyi ifade edecek şekilde kullanılmış.

3.3.6.3. Eksiltili İfade

Düşünce çizgisine benzer bir amacı olan eksiltili ifadelerde şair; okuyucuyu düşünmeye, dinç tutmaya çalışarak bazı ifadeleri bilinçli bir şekilde boş bırakır. Temel amaç, okuyucuyu şiire dâhil etmektir.

Tarık Günersel, birçok şiirinde eksiltili ifadelere başvurmuş, okuyucuyu şiirin içine çekmeyi amaçlamıştır. Aşağıdaki örneklerde bu durum açıkça görülüyor.

kırmızı, yeşil, sarı... aklın renklerde kaybolmasın

renkler nuru görmene engel olmasın.[261]

*

ölmek, uykuya dalmak...peki rüya? rüyalar?

tatsız olan da bu[262]

*

[260] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 374.
[261] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 23.
[262] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 29.

dinle babalık etmediğim küfürleri edeceğim

...

şöyle üç odalı bir ev istiyorum

banyosu olacak [263]

*

geçici birkaç titreşim, sonra değişen madde...

ve yerin yok, gitti, giden son umutla birlikte.[264]

*

hiçbir söz hiçbir şey çağrıştıramaz ki

bu güvenilir ortam... şeyliğin..[265]

*

yanağına, saçına, şöyle, hafifçe...

elbisene dokunmuyorum, istemezsen

kaçamazsın diye.[266]

3.4. ŞİİRLERİNDEKİ ÜSLUP TÜRLERİ

Üslup, duygu, düşünce ve hayallerin kişiye has bir biçimde ifade edilişidir. Şairin; sözcüklerle kendine özgü yepyeni bir dünya kurmasını sağlayan, onun tüm şiirlerine etki eden kişisel damgadır. Şairin yaşam deneyimi, dünya görüşü, hayata bakış açısının dildeki yansıması olduğundan her şairin üslubu birbirinden farklıdır. Üslubu belirleyen en önemli unsurlardan birisi de şairin hayat ve olaylar karşısında takındığı tutum, aldığı kişisel tavırdır. Şairlerin ilk şiirleri ile sonraki şiirleri arasında

[263] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 54.
[264] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 65.
[265] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 230.
[266] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 238.

görülen üslup farklılığı da bununla ilintilidir çünkü deneyim arttıkça üslup da değişiyor.

Kişisel üsluplar olduğu gibi dönem veya aynı amaca hizmet eden grupların üslubu olabilir. Mesela Servet-i Fünun, Mili Edebiyat, Garipçiler, İkinci Yeniciler 'in eserlerine bakıldığında grup olarak benzer üslubu kullanmış olduğu görülür. Bazı şairler, özgünlüğüyle ön plana çıksa da çoğunlukla grubun anlayışını temsil eden üslup kullanmıştır.

Tarık Günersel'in şiiri, çok farklı ve yenilikten korkmayan, bıkmayan bir yapıdadır. Bazı şiirlerde divan şiiri üslubunu yakalamışken bazılarında tamamen özgün bir üslup kullanmıştır. Oyuncu ve oyun yazarı da olması vesilesiyle bazı şiirlerini bir piyesten ayırt edebilmek zorlaşıyor. Bu başlıkta şiirlerinde hangi tür üslup kullandığını inceleyeceğiz.

3.4.1. Hitabet Üslubu

Söylev veya nutuk üslubu olarak da bilinir. Bir topluluğa yüksek sesle hitap etmek demektir. Şair bu üslubu kullanarak okurlarda heyecan yaratma, onları bir fikre ya da duyguya kanalize etmeyi amaçlar.

yuvanı unutma yavrum

yetmiş kollu gökırmak pınarındır

yedi ulu dağ korunağındır

efendim de büyüklerine, hatır sor küçüklerine

saldırgan olma güçlüyken, güç gider elden [267]

Yaşlı Hatunun Öğütleri adlı şiir hitabet üslubuyla yazılmıştır. Bu şiirde, yaşlı bir kadının, kendi çocuğu üzerinden tüm çocuklara yaşam deneyimlerini aktarmak için hitabet üslubu kullanılmıştır. Bu şiirdeki kişi, yüksekçe bir yere çıkıp slogan atmıyor aksine çocuğunu karşısına almış oldukça sakin bir üslupla ona düşüncelerini aktarıyor.

[267] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 19.

3.4.2. Hiciv Üslubu

Taşlama, yergi, satir de denmektedir. Şair, bir kişiyi, zümreyi, kurumu ya da herhangi bir uygulamanın kötü sonuçlarını, kusurlarını yerleşik değer ve anlayışlardan farklı olan sapmaları teşhir ederek hiciv yapmış olur. Şair, bunu yaparken doğrudan ya da dolaylı eleştiri yapar, alaya alır ya da saldırır. Şair, böyle yaparak bu olumsuzlukları toplum, kişi veya kurumlar nezdinde yargılar. Şairin gayesi, olumsuzlukların düzeltilmesini istemek ya da o olumsuzlukları doğuranlardan intikam almaktır.[268]

Tarık Günersel'in birçok şiirinde hicvin izlerine rastlarız. Hicvin olması, şairin toplumsal konulara duyarsız kalmadığını gösterir. Böylece en demokratik yoldan haksızlıkları, yanlışları dile getirmiş olur.

şaşma yavrum

memlekette

fukara görürsen gökdelen dibinde

kıştan sonra bahar gelirse

şaşma

acıma yavrum

doğum için hastaneye

tabutla giden kadın

yine aynı tabutta ölürse[269]

Boşver Yavrum (1968) adlı şiire bakıldığında Tarık Günersel'in, ironik bir dil kullanarak toplumsal eşitsizliği; yaygın, kurum hataları eleştirdiği görülüyor.

Ey Amerika'nın yüz karaları, hangi demokrasi?

o dediğiniz

halkın kendini yönetmesi,

[268] Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi,* 231.
[269] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 43.

yoksa değil sermayenin halkı gütmesi![270]

Saygon Düştü şiirinde ise yaygın, evrensel demokrasi sorununu ve küresel sermayeyi doğrudan eleştirmiştir.

biz a'yız.

sizle diyaloğa geldik.

biz doğruyuz elbet ama

sizle diyaloğa geldik.

biz b'yiz.

sizle diyaloğa geldik.

biz doğruyuz elbet ama

sizle diyaloğa geldik.[271]

Diyalog şiirinde farklı görüşlerin, görüşlerinin doğru olduğunu dile getirip birbirleriyle diyaloğa girmeye çalışmalarını, harfler üzerinden alegorik bir anlatımla eleştirir. Bu şiirin, ilk okunuşta hiciv barındırdığı anlaşılmayabilir. Fakat şiire odaklandığımızda Tarık Günersel'in, toplumun farklı kesimlerinin birbirleriyle diyalog kurmayı beceremmemesini ince dokundurmalarla eleştirdiği görülecektir.

avukatımı savunan avukatı savunan avukatı savunan kendi avukatıyla şu an.[272]

Adalet şiiri ise adalet sisteminin çürümüşlüğünü, avukatların da birer avukat tutmak zorunda kaldığını kelime tekrarlarıyla eleştiren dikkate değer bir şiirdir.

Atın, taş esirgemeyin!

seviştiği adam

başka dinden olmasa bile

belki kıskandığınız biridir.

kadınsanız kocanızdır belki.

erkekseniz sorun kendinize

[270] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 213.
[271] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 217.
[272] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 222.

neden benle değil de başkasıyla diye![273]

Recm şiirinde ise İslamiyet'ten önce de var olan evli bir kadının evli bir erkekle zina yapmasının cezası olarak taşlanarak öldürülmeyi doğrudan eleştirir. "Neden benle değil de başkasıyla diye" dizesinde taş atanların aslında dini kuraldan çok kişisel arzuları yüzünden taş attığını ifade eder ve onları eleştirir.

3.4.3. İç Konuşma Üslubu

Monolog üslubu da denilir. Şairin kendi kendine konuşması, kendi duygularına yönelmesidir. Esasen tüm sanat eserlerinde sanatçı kendi iç dünyasına yönelir ve bunu anlatır. Bunları farklı kişiler üzerinden insanlara sunarken bu teknikte şair, birinci tekil şahıs ile konuşur. Bu konuşma, kendi kendine konuşma oluyormuş gibi gerçekleşir.

Böyle anlarında böyle günlerimin

Kütüğe benzetirim kendimi;

Yüzü soğuk,

Soğukluğu uzun, kalın bir kütüğe.

Can sıkıcı manzumeler düzerim böyle.[274]

Monolog (1972) şiirinde şair, bir varoluş sıkıntısı çeker. Kimseden ve hiçbir şeyden şikâyet etmeden oldukça naif bir üslupla bu sıkıntısını dile getirir. Şair, varoluş sıkıntısı çeker ve kendini bir kütüğe benzetir.

Herkes olmaya razıyım

Her şey olmaya razıyım

Kendimden başka

Devleti taşıdım senelerce.

Maziyi taşıdım

[273] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 291.
[274] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 68.

İstikbali taşıdım

Kendimi taşıyamadım.[275]

Avcı piyesinden hareketle yazılan bir piyesin tiradı olan bu şiir, bir padişahın pişmanlıklarını, yaptıklarını ve yapamadıklarını padişahın kendisini konuşturarak dile getirir. Bu şiir, aynı zamanda bir yakarışı da içerir.

3.4.4. Övgü Üslubu

Şairin; kendisini ya da kendisinin dışındaki varlıkları, kavramları, nesneleri övmek için kullandığı üsluptur. Eski Türk edebiyatında kaside nazım biçiminde şairin kendisini övdüğü "fahriye" bölümü ile şairin başkasını övdüğü "methiye" bölümünü andırır. Tarık Günersel'in, övgü üslubunu kullandığı şiirlerin sayısı çok sınırlıdır.

Ne görkem olur ormanlarımın tek alevde birleşmesi

aşk ateşi neymiş: yangını paklar beni

doğum türküsü eşliğinde bir parmak ateş

çalarım alnıma

birer parmak da yanaklarıma sürüp

kavrulan karıncalara gösteririm

bakın doğa beni öptü diye[276]

Günersel *yangın* şiirinde yangının kendisine hayranlık duyar ve yangını över. Yangın, önüne çıkan her şeyi yakıp yok ederek yaşamı sonlandırdığı için çoğu kişi tarafından sevimsiz bulunur. Şair, alevlerin heybetli görünüşü, çoğu şeyi yok edebilme gücü ve bu güç, heybet karşısındaki hayranlığını ifade etmiş.

Elleri dünyanın tüm gitarları üstünde

kırdılardı ezdilerdi hani

[275] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 192.
[276] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 19.

Victor'un elleri güçlü eylemi

çalıyor tüm gitarları

ezilenlerin sesi

sırf Latin Amerika'da değil

zulme karşı tüm isyanların sözcüsü

Victor Jara[277]

Günersel, *Victor Jara* şiirinde de müzisyen, tiyatrocu olan Victor Jara'ya methiyeler düzüyor. Şiirde, şairin Victor Jara'ya olan hayranlığının izlerine rastlamak mümkündür. Tarık Günersel bu duygularını ifade ederken de her ne kadar ölmüşse de ona seslenmeyi de ihmal etmemiş.

3.4.5. Yakarış Üslubu

Bu tarz şiirlerde şairin üslubuna dua samimiyeti egemendir. Eski tarz şiirlerdeki münacatı andırır. Yakarış üslubuna, sevgiliye yalvaran metinlerde de rastlarız. Bu üslubun özünde bir şeyi istemek veya yapılan bir yanlış için af dilemek vardır. Günersel, bir yaratıcıya inanmadığından ve kavuşamadığı, özlemini çektiği bir sevgili imajı yaratmadığından bu üslubu pek kullanmamakla beraber sayısı sınırlı da olsa bazı şiirlerinde bu üslubu kullandığı görülüyor.

Tükenmeyen arzularla dolu içim

Neler yapmadım senin için.

Mephisto'nun bağrına kargı sapladım.

Azrail'i kovdum huzurumdan.

Meleklerin saçlarından kilim dokudum.

Tanrı'ya bile meydan okudum, niye?

Tek bana varasın diye.

[277] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 105.

Varmadın.[278]

Günersel, 13 yaşında yazdığı *Senin İçin* (1966) şiirinde özlemini çektiği, uğruna büyük fedakârlıklar ve çileler çektiği sevgiliye bir serzenişte bulunuyor. Şiirde doğrudan bir yakarış olmamasına rağmen sevgilinin ona varmasını dileyen bir âşık tipinin gizil bir yakarışı var.

Bu yayın kirişi yok- peki sende ip de mi yok?

Ellerin çok mu küçük gelir boğazıma?

Hadi, beni kurtar!

Kaç kapı kaç kilit kaç nöbetçi varsa var!

Kurtar beni bedenimin sınırlarından!

Beni de götürsün atmacam kuşları götürdüğü yere!

Boğ beni, yedi yaşımda, iznimle

Babamı boğdukları gibi!

Atmacam ol![279]

IV. Mehmet'in Yakarışı şiirinde ömrünün son yıllarını zindanda geçiren Osmanlı padişahlarından IV. Mehmet'in kendisiyle hesaplaşmasını, Tanrı'ya sorular sormasını ve en sonunda da ölümü arzulamasını anlatır. Bu şiirde doğrudan bir yakarış var. Bu yakarış bazen Tanrı'ya bazen de kendisini hapsedenlere yöneliktir.

3.4.6. Diyalog Üslubu

Bu üsluptaki şiirler, bazen birini muhatap alarak bir sohbet havasında olabilirken bazen iki kişinin karşılıklı konuşması şeklinde olabilir. Tarık Günersel'in şairlik yönü olduğu kadar, oyun yazarlığı yönü de olduğu için bazı şiirlerinde bu tekniği kullanmıştır.

- Neredeyiz, baba?

[278] Günersel, *İzler (Toplu Şiirler),* 37.
[279] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 55.

- Çölde, kızım.

- Annemle kardeşim?

- Cennette, kızım.

- Su, baba?

- Bak, yağmur bulutu.

- Su?

Çiş de su sayılır.

-?

-Az dayan, vardık ner'deyse.

-...

?

..

Canım?!

.

![280]

Göç şiiri baba ve kızın diyalogu şeklinde oluşturulmuştur. Şair neredeyse şiire hiçbir müdahalede bulunmamış, okuyucuyu şiirin atmosferiyle baş başa bırakmıştır.

-Dedem ner'de, baba?

- Götürüldü o da.

- Babam ner'de, abi?

- Yitiverdi.

- Abim ner'de abla?

- rastlarız belki, şansla.[281]

[280] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 73.
[281] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 76.

Aile fertlerinin sırayla meçhule götürülmesini anlatan *Kıyımlar* şiirinin de diyalog tekniği ile oluşturulduğunu görüyoruz.

- Yukarıdan bakılan bir cadde:

-Uzaklaşan iki kişiden biri benim.

-Öbürü kim?

-Hep olmak istediğim.[282]

Tarık Günersel, *Fotoğraflar* şiirinde diyaloğu kendisiyle oluşturuyor. Önceki diyalog şiirlerinde iki farklı kişi karşılıklı konuşurken bu şiirde tek kişinin monoloğu halinde bir diyalog karşımıza çıkıyor.

Tarık Günersel, Apollonios'un destanından ilham alarak yazdığı ve daha sonra 21 şiirden oluşacak şekilde revize ettiği *Altın Post* adlı eserini de bu üslupla yazmıştır.

3.4.7. Şaşırtma Üslubu

Şair; bu üslupla hafif gülümsetme ve şaşırtmayı, kimi zaman küçük bir şaka kimi zaman da bir espriyle yapma gayesi güder. Bu tür şiirlerde çoğunlukla şiirin sonunda okuyucu sarsılır.

İçeriden fethedip

halka yarar kılmak için

girdi saraya.

çok umut bağlandı.

çalıştı, yükseldi, sadrazam oldu.

Tam oh denecekti ki:

"Vurun kellesini," dedi,

"yüce düzenimizi bozmak

isteyenlerin."[283]

[282] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 94.

Saray adlı şiir, basamaklar halinde ilerlerken şiirin sonunda umut bağlanan kişinin, demokratik yönetim beklentisi içerisinde olan halka yönelik totaliter kararı okuyucuyu şaşırtmıştır.

[283] Günersel, *Sonsuzluk Solukları,* 53.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN ÖYKÜLERİNİN İNCELENMESİ

Tarık Günersel'in ilk öykü kitabı *Nasıl Gidiyo Kölelik* 1983 yılında yayımlanmıştır. Kitabın içerisinde sekiz adet öykü bulunmaktadır. Günersel, daha sonra bazı piyeslerini, daha önce yayımlanmış ve yeni yazdığı öykülerini, bunların dışındaki çeşitli metinleri de içine alan verimlerini *300 Yaş Konuşması* adlı kitapta toplamıştır. Bu bölümde Günersel'in *300 Yaş Konuşması* adlı kitabı esas alınmış; bazı öykülerin kısa özetleri, bazıları hakkında ise bilgi verilecektir. Günersel'in öykülerindeki üslup, tema gibi unsurların kronolojik olarak gelişimi ve değişimini görmek amacıyla öykülerin yanına yazıldıkları tarih konulmuştur.

4.1. PRE- GENESİS / YARATIŞ ÖNCESİ[284] (2009)

Evrenin yaratılmadan önce Tanrı ile Şeytan arasında geçen diyalog şeklinde oluşturulan bir öyküdür. Bu öyküde Şeytan, Tanrı'nın yanına gelir ve O'na istihbarat raporlarına dayandırılarak meleklerin yanında gizli silah olduğu bilgisini verir. Öykünün ilerleyen kısımlarında Tanrı'nın neler yapacağına, kimlere danışacağına, evreni neye göre yaratacağına dair planlarını içeriyor.

4.2. TANIŞMA[285] (1994)

Okuyucuda tek bir etki bırakan, tek oturuşta okunabilecek kadar kısa olan ve şiirsel bir dille yazılan[286] Küçürek öykü örneğidir. Bu öykü sadece 7 kelimeden oluşuyor.

---

[284] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 9-10.
[285] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 11.
[286] Edgar Allan Poe, *Kompozisyon Felsefesi,* Çev. Faruk Uysal, (Ankara: Hece Yayınları, 2004), 105-106.

"Siz rastladığım ilk kurtsunuz," dedi kuzu, heyecanla.

4.3. ŞERLOK HOLMES'İN SON DAVASI[287] (1979)

Bu öykü, Arthur Conan Doyle'nin yarattığı ünlü dedektif Sherlock Holmes'in maceralarının parodisidir. Öykünün özeti şöyle:

Şerlok Holmes, birlikte çalıştıkları cinayet masası şefi Mr. Thompson'un evine sabahın erken saatlerinde polisler eşliğinde gider ve Thompson'u cinayet suçlamasıyla tutuklar. Holmes, araya hatırlı kişilere sokarak aynı gün Thompson'u mahkemeye çıkartır. Holmes, argümanlarını sunmaya başlar. 147 yıldır İngiltere'de her gün bir cinayet işlenirken Thompson, o sabah gazetelere " Bu gün şehrimizde hiç cinayet işlenmemiştir." demiştir. Holmes, Thompson'un bu kadar emin konuşmasından şüphelenir, cinayeti Thompsun'un işlediğini ve bunu örtmeye çalıştığını ifade eder. Thompson: cinayeti ben işlediysem maktul kim? diye sorar. Holmes, 147 yıldır İngiltere'de her gün bir cinayet işlenir bu İngiltere için adeta bir gelenek haline gelmiştir Thopmson da cinayet işlenmemiş diyerek bu geleneği öldürmüştür dedikten sonra Thompson, Holmes'in yakasına yapışır ve onu öldürür. İngiltere Kraliçesi, Holmes'e öldüğü için Thomsen'e da Holmes'i öldürdüğü için "Sir" unvanını verir.

4.4. TUTUKLAMA[288] (1977)

Bilim ve öküzler arasında geçen diyaloğu mizahi bir üslupla anlatan alegorik bir öyküdür. Bilimin pek gelişmediği dönemlerde dünyanın bir öküzün boynuzları üstünde durduğunu ve öküz her hareket ettiğinde deprem olduğuna inanılırdı.

Öküzleri yöneten bir başöküz vardır. Çalışan öküzler samanları başöküz'e teslim eder ve bundan mutluluk duyardı. Bilim, bir gün dünya "Öküzün üstünde durmuyor." der. Bu söz bazı öküzlerde kısa süreli de olsa bir aydınlanma oluştursa da

[287] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 14-17.
[288] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 20-21.

boynuzları nispetten daha ağır olan bir öküz buna karşı çıkar ve hallerinden memnun olduklarını söyler. Bilimi, diğer öküzleri kışkırtmakla suçlar. Sonunda da bilim tutuklanır ve öküzler öküzce yaşamaya devam eder.

4.5. DÖNÜŞÜM[289] (1985)

Franz Kafka'nın ünlü, "*Dönüşüm"* adlı eserinin parodisidir. Öykü üç bölüme ayrılmış. Birinci bölümde Gregor Samsa'nın bir sabah uyandığında kendini dev bir böceğe dönüşmesini anlatır. İkinci bölümde iş arkadaşının Samsa hakkındaki düşünceleri anlatılır. Üçüncü bölümde ailesinin Samsa'ya olan bakış açısını ve ileriki zamanlarda Samsa için yapılacakları anlatır. Öykü son paragrafta Samsa'nın aslında Franz Kafka'nın kendisi olduğu açıklayıp bir nevi eserin kritiğini yapar.

4.6. HİTLER'İN KÖPEĞİ[290] (2007)

Hitler'in, kendi köpeğiyle dertleşmesini anlatan bir öyküdür. Bu öyküde Hitler'in kendi fikirlerinin doğru olduğuna inanması ve köpeğini inandırmaya çalıştırması, neden savaştığı, nasıl bir ırk yaratmak istediği, o dönem liderlerin neden kendisine tepki vermediği, Stalin ile yaptıkları anlaşmaları, ölüm kamplarını kimden esinlendiği anlatır.

Hitler'in yolundan gitmeye çalışan günümüz iktidarlara da atıfta bulunur. Öyküde "Tarihi, kazananlar yazar." der. Günersel, öykünün devamında aslında Hitler belki savaşı kaybetmiş, Alman halkını ve dünyayı büyük bir felakete uğratmış, Yahudileri öldürmüş ama onun beslediği faşist duyguların herkesin içinde olduğunu, herkesin biraz Hitler olduğunu ifade ederek bir eleştiri ortaya koyar. Hitler, öykünün sonunda kendi köpeğine siyanür vererek onu öldürür.

[289] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 22-23.
[290] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 26-31.

4.7. BİR GEÇİŞ TOPLUMUNDA[291] (1978)

Bir defterin yapısını, uzun bir paragraftan oluşan tek cümle ile betimler. Daha sonra büroda çalışanların; en ufak kaş, göz hareketi, parmak çıtlatma gibi insani hareketlerinin bile politik bir eylem sayılacağı şeklinde bir uyarı yapar. Herhangi bir derecedeki bir amire herhangi bir itaatsizlikte bulunulduğu takdirde gereğinin yapılacağını söyleyen bir sorumlunun, çalışanlara verdikleri ve verecekleri emekler için teşekkür etmesiyle bitiyor.

Alexander Dubçek'ten sonra ülkenin totalitarizme doğru nasıl evrildiğini ironik bir üslupla anlatan sosyo-politik bir öyküdür.

4.8. KORKULUK[292] (1972)

Kendi özüne aykırı bir durumda yaşamak zorunda kalan bir insanın kendisini bir bostan korkuluğu gibi çaresiz ve savunmasız hissetmesini anlatır.

4.9. AYAKKABI BOYACISI ÇOCUK[293] (2009)

Beş sözcükten oluşan kısa bir öyküdür.

Ablası yıkar tabanlarını- işten dönünce

[291] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 32.
[292] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 34.
[293] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 36.

4.10. ÖDÜN[294] (1976-1983)

Delikanlı, sözlüsüne başka kadınlardan hoşlandığını itiraf eder. Genç kız da bu durumu aldatma olarak tanımlar. Delikanlı, okuduklarını hayatına tatbik etmeye ve vücudunda hoşlanma duygusuna sebep olan yerleri tespit etmeye başlar. Hoşlanma duygusunu bitirir ama bu kez özdeşleşme başlar. İzlediği filmlerde sevişen çiftlerde kendini erkeğin yerine koyar ve zevk almaya başlar. Karşıdan gelen kadının biriyle hayalinde sevişir ve bunları da sözlüsüne itiraf eder. Sözlüsü ile tartışır ve sözlüsü otobüse binip eve gider. Delikanlı, otobüse biner otobüste gördüğü kadınla hayalinde sevişir. O kadın, rüyasına girer ve kadınla rüyasında sevişir. Delikanlı, bu durumu atlatmak için artık uyumaz ve sözlüsünün kendisine verdiği ev şeklindeki anahtarlığa bütün dikkatini vererek bu durumu aşmaya çalışır.

4.11. BİR BİRİNCİ TEKİL KİŞİ[295] (1975-1982)

Bir ailenin restauranttaki yemek masasında yapılan sohbetini anlatır. “Film hakkında ne düşünüyorsun?” sorusunu masadaki bir erkeğe soran genç kız karşısında, erkeğin genç kıza hislerini anlatır.

4.12. LEĞEN, SU VE BAŞKA ŞEYLER[296] (1982)

Erkek mi kız mı olduğu belli olmayan bu öykünün kahramanı çamaşırları yıkarken su yıkama sırasında ----- şeklinde ifade edilen ve ne dediği belli olmayan bir şeyler söyler. Kahraman şişe suyu alır yıkamaya devam eder bu kez leğen ----- şeklinde ifade edilen ve ne dediği belli olmayan bir şeyler söyler. Kahraman, çarşıya gider ve bir leğen alır. Eve döner ve kapıyı çalar. Kapıyı annesi açar bu kez de annesi

[294] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 40-44.
[295] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 45-46.
[296] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 47.

---şeklinde ifade edilen bir şeyler söyler. Kahraman, annesini öper ve çamaşır yıkamaya devam eder.

4.13. BABA-OĞUL[297] (1977)

Bu öykü, 1977 yılında yazılmıştır. Baba ve oğulun bir içki masasında ülkenin politik durumu hakkında yaptıkları diyaloğu anlatır.

Ülkeyi soymaya çalışanlardan bahsedildikten sonra oğul, babasına: "*Bir gün karşı karşıya gelsek ikimiz de gereğini yapmalıyız."* der. Daha sonra baba ve oğul masadan kalkar ve birbirlerine sarılırlar.

1977 yılı düşünüldüğünde ülke, içinde bulunduğu sosyolojik ve politik durumlardan ötürü baba ve oğulun bile karşı karşıya gelebildiği marjinal bir yapıdaydı. Öyküyü, yazıldığı tarih ile değerlendirirsek daha da anlamlı olur.

4.14. 12 EYLÜL 1980[298]

Çöpleri karıştıran kedi ve köpekleri çöp tenekelerine kapatın ama çöpçülere dokunmayın çünkü onlar bizim yurttaşlarımızdır.

1980 askeri darbe sonucu, ülkenin büyük bir baskıyla yönetilmesini eleştiren bir öyküdür.

4.15. KAPSÜL[299] (1984)

Kendisinin bir kapsülün içinde olduğunu düşünen birinin vücudunda ve düşüncelerinde olan değişimleri anlatan bir öyküdür.

[297] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 48.
[298] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 53.
[299] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 55.

4.16. SURAT[300] (1984)

Baktığı her yerde surat gören ve bu suratların çoğunu tanımayan birinin, bir süre sonra, gördüğü bir suratla yaptığı mücadeleyi anlatır.

4.17. OSMANLI FERDİYET FIRKASI KURULUYOR[301] (1996)

Mustafa Tarık ismiyle yazılan bu beyanat, Osmanlı Ferdiyet Fırkası ismiyle kurulan bir partinin o dönem ülke ve dünya siyasetine dair fikirlerini içeren bir metindir. Belli bir olay örgüsü olmasa da Osmanlı Devleti'nin o dönemlerdeki sosyo-politik sıkıntılarını anlatması ve günümüz Türkiye'si ile benzerlik kurulması bakımından önemlidir.

4.18. ELMA ÇEKİRDEĞİ GİBİ[302] (1976-1984)

Bir ayrılık sonrası kişinin hayatı, etrafını, çevresindeki sıradan eylemleri daha farklı görmeye başlaması ve kendini bir elma çekirdeğinin içindeymiş gibi hissetmesini anlatan bir öyküdür.

4.19. SANDIK ODASI[303] (1982)

Bir kişinin hayalindeki kızla pikniğe gitme fikrini sekteye uğratan nisan ayından bir günden intikam almak için, kışlık elbiselerini çıkarmaya çalışan ve elbiselere ulaşabilmek için sandık odasına giden birinin, sandık odasına giderken kurduğu hayalleri anlatır.

---

[300] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 56-57.
[301] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 82-86.
[302] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 111.
[303] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 116.

4.20. MARY[304] (1989)

Bir aileye Mary adlı bir kedi gelir. Ailede özellikle kedinin eve gelmesine ilk başta en çok itiraz eden baba daha sonra Mary ile iyi anlaşmaya başlarlar. Baba ile Mary arasındaki ilişkiyi anlatır.

4.21. BİR ERKEK İLE BİR KADIN[305] (1978)

Üst kurmaca tekniği ile beraber sürreal unsurların kullanılmasıyla oluşturulmuş bir öyküdür. Garson açacakla şişeye vurur ve güneş çıkar. Daha sonra erkek ve kadın birbirlerine karşılıklı iltifatlarda bulunurlar. Rüzgâr eser. Yazar, yazı yazdığı odayı değiştirir, güneş batar ve erkek ile kadının birbirlerine daha önce ettikleri iltifatlar, yerini kötü sözlere bırakır. Daha sonra kalem, önce erkeğin sonra kadının kulağına bir şeyler fısıldar. İkisi de "demek o iş halloldu." der ve yazar da evlenme gerekçesinin ortadan kalktığını ifade eder. Kadın ve erkek birbirlerine lanetler okuyarak gözden kaybolurlar.

4.22. KRAVAT[306] (1979)

Birbirini yeni yeni tanıyan iki sevgili arasında geçen diyaloğu anlatan bir öyküdür. Kadın, erkeğin kravatının yeni olduğunu fark eder. Önceki kravatlarının akıbetini merak ederek erkeğe, kendisinden önceki sevgilisi hakkında sorular sorar.

[304] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 118.
[305] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 119-120.
[306] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 122-123.

4.23. AÇIK EVLİLİK[307] (2001)

Evliliklerinin 30. yılını kutlayan bir çift var. Erkek, karısıyla cinsel özgürlük konusunda anlaşır. Bir süre sonra kadın, kocasına kaç kişi var diye sorar. Koca, 5 kişi der. Birkaç ay geçtikten sonra kadın yine sorar. Koca, 6 der. Kadının pek umurunda olmaz. Daha sonra kadın yine kaç kişi var diye sorar. Koca 1 kişi deyince kadın "Ya o ya ben" diyerek kıskanmaya başlar. Hâlbuki koca en baştan beri sadece bir sevgilisi olduğunu söyler ve öykü biter.

4.24. BİR EVLENMEME[308] (1984)

O olmadan yapamayacağına inandığı bir adamın da kendisi olmadan yapamayacağını anlayan kadın, adamla evlenmek ister. Adam, onsuz yapamayacağını ama evlenerek de yapamayacağını düşünerek ayrılır. Bir gün yalnız geçti. Yapabildiklerini gördüler ve bu ilişkiyi kesin olarak bitirdiler.

Hikâye, bu şekilde bir paragrafın tekrar edilmesiyle devam ediyor. Post modern metinlerdeki sık sık tekrar eden düşünce, kelime ya da cümle olan Leitmotif tekniği bu öyküde kullanılmış.

4.25. PEKİ KÜÇÜK KIZ BENİ NEDEN GÖREMEDİ[309] (1988)

Bir markette yarım kiloluk helva ile işlenen bir cinayetin öyküsüdür. Müfettiş, cinayeti araştırırken yanındaki iki polisten şüphelenir. Onları da sorgularken markette küçük bir kızın olduğunu görür. Kız, yaşından oldukça büyük laflar ederek müfettişi şaşırtır. Hikâye bu şekilde devam ederken birden hikâyenin yazarı hikâyenin içine girer. Yazar, küçük kız ve müfettiş sohbet etmeye, cinayeti

[307] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 124.
[308] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 152.
[309] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 154-158.

araştırmaya başlar. Öykünün sonlarına doğru cinayeti işleyen yazarın kendisi olduğunu, yazar okuyucuya itiraf eder. Post-modern metinlerin bir özelliği olan üst kurmaca tekniğiyle yazılan ve Tanzimat romanlarında sıklıkla görülen yazarın olay örgüsüne müdahale etme durumu bu öyküde karşımıza çıkıyor.

4.26. SELİME[310] (1971-1972)

Tarık Günersel, bu öyküyü 1971 yılının yazında Bursa'da yaşadığı bir olaydan esinlenerek yazmıştır. Günersel, bu olayı ilk olarak anı- öykü şeklinde yazar. Bu öykü daha sonra 2002 yılında *Adam Öykü* dergisinde yayımlanmıştır.

Biri Amerikalı biri de üniversite öğrencisi iki kişi bir çay bahçesinde kahvaltı yaparlarken yanlarına 5 yaşındaki Selime gelir. Selime'nin hali ve tavrını gördükten sonra onu masaya davet ederler. Selime'ye karnının aç olup olmadığını sorarlar. Selime, karnının aç olduğunu söyler ve kahvaltı yapmaya başlar. Kahvaltı esnasında ismini, kaç yaşında olduğunu, burada ne aradığını, anne-baba ve kardeşlerinin olup olmadığını sorarlar. Selime'nin annesi onları bırakıp kaçmış. Babası evde kafayı çeker ve çocuklarını çalıştırır. Çay bahçesindeki görevli Selime'yi tanır ve ablasının da yan tarafta boyacılık yaptığını söyler. Üniversiteli genç, Selime hakkında biraz daha bilgi sahibi olur. Selime, karnını doyurur ve üniversiteli genç arada yanındakine Selime hakkındaki bilgileri tercüme eder. Genç, Selime'ye Vali'ye gitmek isteyip istemediğini sorar ve Selime evet yanıtını verir. Üçü beraber Vali'ye giderken yolda Selime'nin ablasına da Vali'ye gidiyoruz der. Valilik makamına kapıdaki görevliye bazı bilgiler verdikten sonra çıkarlar. Vali, onları gayet iyi karşılar ve onları başka bir odaya gönderir. Odadaki görevli Amerikalının tavırlarından hoşlanmaz ve Amerika ile Türkiye'yi devlet görevlilere nasıl davranıldığı konusunda karşılaştırır. Selime'nin ablası da içeri girer ve sonrasında vali yardımcısı üniversiteli genç ile Amerikalıyı bundan sonrası devletin işi diyerek onları odadan çıkarır.

[310] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 159-168.

4.27. SOHBETLER[311] (1992)

Sıradan bir cuma akşamı, sıradan bir lokanta, sıradan bir kalabalık… Her şey sıradandı. Adam, masada oturan kişiye müsait mi diye sorar. Masaya davet edilir ve oturur. Hiç sohbet etmeden iki duble rakı içerler ve sonra kalkarlar. Sonraki cuma akşamları da sözleşmeden yine aynı masaya otururlar. Hiç konuşmadan yıllarca bu şekilde devam eder. Bir akşam, adamın parmağında yüzük görür ve sadece gülümser. Başka bir akşam kadın kendi kızının resmini gösterir. Başka bir akşam parmağında yüzükle gelir kadın. 20 yıl öyle geçer ve adam ilk buluşmanın 20. yılında ilk dubleyi içer fakat kadın henüz gelmemiştir. Adam, bu kadar zaman sonra ismini sormayı ve kadının numarasını istemeyi düşünüyordur.

4.28. TÜL[312] (1994)

Adam, evlenmiş iki çocuğu olmuş eski sevgilisinin kendi evine gelmesine ve sevgilisini 16 yıl aradan sonra gördüğüne sevinir. Yavaş yavaş birbirlerine yaklaşır birbirlerine dokunurlar. Geçmişten bahseder, birbirlerine şiirler yazar ve okurlar. Adam henüz evlenmemiştir. Kadın ise çocuklarını okula bırakmıştır. Erkek, kadına "Telefon numaranı silebilirim." der. Kadın da kocasının döndüğünü ve silmesinin uygun olacağını söyler. Adam, telefon numarasının son rakamı hariç ezberlemiştir. Buluşmalarından 15 yıl sonra adam, otobüste rastlar kadına. Yanında torunu olduğunu düşündüğü küçük bir çocuk vardır. Son rakamı hariç telefon numarasını hala hatırlıyordur.

[311] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 169-170.
[312] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 171.

4.29. RİCA[313] (2009)

Adamın biri, günün birinde işe gitmek için hazırlanırken güvenlik güçleri tarafından alınır ve hapse atılır. Hapiste ona türlü türlü işkenceler yapılır. Örgüt bağlantısı, işlediği suçlar sorulur. Adamın hiçbir şeyden haberi yoktur. Güvenlik güçlerinin sıkıştırmasından sonra ne olduğunu bilmediği bir itirafnameyi imzalar ve mahkemeye çıkar. Mahkemede ona itiraflarıyla ilgili sorular sorar. Mahkemede başına ne geldiğini bile bilmeden konuşur ve kendi sesine bile tahammülü kalmadığını ifade eder.

Bu öykünün en önemli özelliği, bilinç akışı tekniğinin kullanmasından ötürü hiçbir noktalama işaretinin kullanılmamış olması ve bununla beraber imla konusunda da bir hassasiyetin gözetilmemiş olmasıdır.

4.30. ZİYARET[314] (2009)

Arkadaşının komadan çıktığını duyan ve onu ziyaret edip buna sevinmediğini söyleyen bir adamın; Tanrı'nın olup olmadığını, ölen bitkilerin, hayvanların ve insanların nereye gittiğini, ruhlarına neler olduğunu sorgulamasını anlatan bir öyküdür. Adam, komadaki arkadaşını ziyarete gider ve ona Tanrı, öte dünya, ölen kişilerin akıbeti, insanların neye göre cennet ya da cehenneme gittiğini sorar. Öykünün sonunda ona, ölme isteğini dile getirir.

4.31. BAY FOBİ'NİN MACERALARI[315] (2007-2009)

Adam, 40 yıl önce beş yaşındaki oğluyla vapura biner ve oğlunun ölümüne sebep olur. 40 yıl evden çıkmaz. Onca yıl sonra vapura biner ve aklından türlü türlü

[313] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 212-213.
[314] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 214-215.
[315] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 216-220.

sorular geçer. Bu sorular bazen normal bazen de evhamlılık derecesindedir. Neredeyse bilincindeki tüm soruları sorar. Satır aralarında bu kişinin bu öykünün yazarı olduğunu " Hala bunu okuyor musunuz?" sorusuyla anlarız. Öykünün sonunda kendisi de çocuğunun yanına gömülmek istediğini ve intihar edeceğini öğreniriz.

4.32. KRAL İLE KENDİSİ[316] (2009)

Bir kral, işsiz kalıp kendi ülkesinde muhalefet konumuna düşerse ya da iltica etmek zorunda kalırsa başına neler gelir? sorusuna mizahi cevaplar verilerek oluşturulan ve nazım şekilde yazılan ironik bir öyküdür.

4.33. BEDENLERE İNANIR MISINIZ[317] (1997)

Bu öykünün kahramanı bir ruh. Bedenlere inanır mısınız? sorusuyla başlayan bir sorgulamayı anlatan bir öykü. Yüzyıllardır ruh var mıdır? sorusuna maruz kalan beden ve beynin kendisi bu kez ruh tarafından sorgulanır şekilde karşımıza çıkıyor. Tarık Günersel, yüzyılların felsefi sorusunu tersten sorarak okuru şaşırtmış.

4.34. SES[318] (2009)

Tanrı ile bir ses arsındaki diyaloğu anlatan kısa bir öyküdür. Öykünün sonunda ses, Tanrı'nın vicdanı olarak karşımıza çıkıyor.

[316] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 226-227.
[317] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 232-233.
[318] Günersel, *300 Yaş Konuşması,* 235.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN PİYESLERİNİN İNCELENMESİ

Tarık Günersel'in çok sayıda piyesi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları piyes formatında yayımlanmıştır. Bazıları ise oynanmıştır. Günersel tarafından bazı piyesleri şiirsel öykü halinde *300 Yaş Konuşması* adlı eserinde yayımlanmıştır. Bu bölümde sadece piyes formatıyla yayımlanmış eserleri incelenmiştir.

5.1. ALTIN POST

1994- 1995 yıllarında İBB Şehir Tiyatroları, Türkiye ile Gürcistan arasında ilk ortak sanat etkinliğine öncülük eder. O dönem Genel Sanat Yönetmeni olan Erol Keskin, "Altın Post" efsanesini işlemelerini önerir. Bunun üzerine Tarık Günersel "Altın Post" destanının İngilizce çevirisinden hareketle iki perdelik piyes yazar. Bu piyeste, destanın orijinalinden farklı olarak günümüze atıflar da vardır. Gürcü Yönetmen Sandro Mrevlishvili ise destanın orijinaline daha sadık kalarak bir piyes yazar ve ortaya Türkçe- Gürcüce bir metin çıkar. Bu oyun, İBB Şehir Tiyatrolarında temsil edilir. Karadeniz Turnesinin sonrasında Gürcistan'da beş temsil yapılır.

Tarık Günersel 2006 ve 2011 yıllarında olmak üzere şimdiye kadar piyeste iki kez değişiklikler yapmıştır.

Metnin Geniş Özeti:

Akastos içeri girer ve İason'un geldiğini babası Pelyas'a haber verir. Bir kâhin, daha önce babasına "20 yıl sonra sadece bir ayağında sandalet olan biri, gelip seni tahtından edecek." diye uyarıda bulunmuştu. Pelyas da o kehanete atıfta bulunarak kehanetin gerçekleştiğini düşünür. İason, içeri girer ve amcası Pelyas ile konuşmaya başlar. Tahta talip olduğunu ve tahtın aslında kendisinin hakkı olduğunu söyler. Pelyas da halkın sefalet içinde yaşadığını, kendisi için değil halk için tahtta

kaldığını ifade eder. Pelyas, İason'a bu tahtı hak etmek için ne yaptığını sorar. Halkın durumunun kötü olduğunu ülkenin üzerinde bulunan kara bulutun dağılması için Karadeniz'de bulunan Altın Post'u getirmeyi başarabilirse tahtı kendisine vereceğini Altın Post'u almanın ise zor olduğunu, türlü türlü tehlikeli yollardan geçeceğini, şayet korkuyorsa da bunu anlayışla karşılayacağını söyleyerek alttan alta İason'u postu getirmek için kışkırtır. İason ülkedeki bazı savaşçıları toplar. Argonotlar adı verilen bu savaşçılar yola çıkar.

O sırada Kolhis'te Altın Post töreni düzenleniyordu ve Kolhis kralı Ayetes büyücü olan kızı Medea'ya bu törene katılması gerektiğini söyler. Medea ise buna pek yanaşmaz. Ayetes, Medea'ya:" Karadeniz'de yeni bir şey var mı?" diye sorar. Medea ise Ege'den gelen gemiyi kast ederek bir şeylerin olacağını söyler.

İason'un annesi, oğlunu gitmeme konusunda ikna etmeye çalışır. İason ise gitmeyi kafasına koymuştur. Eğer bu yolculuğa çıkmazsa halkın ona korkak diyeceğini düşünür ve halkın ona muhtaç olduğuna inanmıştır. Altın Post'u getiremezse halkın ona itibar etmeyeceğini, kral olamayacağını söyler. İason'un annesi, Pelyas'a, kocasını öldürttüğünü çocuğunun da başına bir şey gelirse bunun sorumlusunun onun olacağını söyler. Pelyas ise onların başına bir şey gelmeyeceğini söyler. Annesi, Limni Adası'na gitmeme konusunda oğlunu uyarır ve orada erkeklerin öldürüldüğünü söyler. Pelyas, oğlu Akastos'u da İason ile beraber gönderir. Oğluna: Eğer İasos ölürse sen kral olursun." der. Akastos'a içinde zehir olan bir şişe verir. Pelyas oğluna zehirli şişeyi vererek İason, Altın Post aldıktan sonra onu öldürüp Altın Post'u getirmesini tembihler.

İasos, Liman Adasına annesinin uyarısına rağmen gitmek zorunda kalmış, Orada erkek taşlama törenine denk gelmiştir. Uzaktan töreni seyreder ve kadınların dans edip vücutlarını okşadığını görür. Adanın Kraliçesi ve Atalanta onları görür. Bu adada erkeklerin eşlerini aldattığı için öldürüldüğünü söyler. Her ne kadar erkekleri öldürmek isteseler de Aganotlarla sevişmek isterler. İasos, kendini ve beraberindekileri tanıtır. "Bizim gece hayatına vaktimiz yok, burada sabahlayıp gidecez." der. Atalanta, her ne kadar kalmalarını istemese de Kraliçe, gidip gitmemeleri konusunda bir oylama yapar ve geceyi adada geçirmeleri konusunda karar çıkar. Aisos, orada kadınların yüzlerine kara su sürdüklerini görür ve onlara

kara suyun ne olduğunu sorar. İason ve Kraliçe birbirlerine iltifat etmeye başlayıp o gece beraber olurlar. Sabah yola koyulmadan önce Atalanta da Aganotlarla gitmek ister. İadas karşı çıkar ama Ainos, kabul eder. Ainos ve Kraliçe vedalaşır. Kraliçe, Ainos'tan hamile kalmayı arzuladığını söyleyip ondan kendisine mektup yazmasını ister. Adadan ayrıldıktan sonra Çanakkale Boğazında bir nöbetçi onları durdurur. Onlara burayı geçmenin tek yolu buranın kralını yenmek olduğunu söyler. Bir Argonot olan boksörlerin en iyisi Polluks, Kral ile savaşmayı kabul eder ve kralı yener. Orayı geçtikten sonra İdas Boğaziçi'nde Bilge Fineos adlı bir dostunun olduğunu, kendilerine yol gösterebileceğini düşünerek onunla görüşmek ister. Dostu olan Fineos'un başı ise devlet ile derttedir.

Bilge Fineos ve polis olan Harpya sohbet ederler. Fineos'tan bilgilerini devletin yararına kullanalım der ama Fineos bunu kabul etmez. Harpya da Fineos'u kızıyla tehdit eder. İdas, dostu Fineos'un yanına gider. Fineos, Argonotların Karadeniz'e gideceklerini öğrendikten sonra onların Altın Post'u için gideceklerini anlar. Aisos, Altın Post'un hikâyesini ve önemini Fineos'a sorar. O da Altın Post'un hikâyesini, neden kutsal olduğunu anlatmaya başlar. Daha sonra yolda çarpışan kayalara dikkat etmelerini söyler. O kayalardan sağ çıkabilmek için onlara bir plan hazırlar. İasos, Limna Adasında daha önce gördüğü kara suyu bir kâse içinde tekrar görür ve Bilge'nin ona betrol adını verdiğini öğrenir. Yola çıkar ve Bilge'nin planı sayesinde Karadeniz'e varırlar.

Denizde kuşlar onlara saldırır ve gemi batar Aisos, onları kurtarır. Aisos, kral ile tanışır ve krala Altın Post için geldiğini söyler. Kral, vermek istemez ama ağızlarında sürekli ateş çıkan boğalarla savaşıp onları yenerse Altın Post'u alabileceğini söyler. Medea ise Aisos'a ilk görüşte âşık olmuştur. Babasının bir plan yaptığını bilir. Plana göre herkes uyurken gemi yakılacak ve tüm Argonotlar ölecektir. Medea ise buna engel olmak için Aisos'u uyarır. Medea'nın casusluk yaptığı gören Akostos, Kral'ın yanına gider ve babası Pelyas'ın Aisos'u öldürmek için kendisine zehirli bir şişe verdiğini, bunu yapabileceğini söyler ama bunun karşılığında Altın Post'un kopyasını ister. Kopyasıyla ülkesine dönerse kral olabilecektir. Kral, bunu kabul eder. Akostos, Kral'a kızı Medea'nın ona ihanet ettiğini söyler. Bunu duyan Kral, kızını tutuklamak için emir verir. İdas, savaşmayı teklif etse de Aisos tekrar oylama yapar ve savaşmadan oradan gizlice ayrılmaya

karar verirler. Gidecekleri sırada yer yarılır ve aşağı inerler. Orada Proto-Gürcüler yaşar. Bilge Tamada ile tanışırlar. Tamada, gerçek Altın Post'un kendilerinde olduğunu, Ayetes'in sahne bir post ile halkı uyuttuğunu söyler. Kral'ın, Akostos için yaptığı Altın Post'un kopyasının ele geçirildiğini söyler ve bunu Aisos'a verir. Aisos, postun kopyasını alır ve Tamada'nın gösterdiği tünelden geçerek Ege'ye doğru Medea ile yola koyulur.

Kişi Kadrosu:

Apollonios: Bu efsaneyi metinleştiren bir şair. Piyeste farklı kimliklerle sık sık karşımıza çıkar. Bazen Pelyas'ın yerine anlatıcı olur, bazen Ayetes olur, bazen de kendisi olur.

Pelyas: Ege'de bir kral. Tahta çıkabilmek için kardeşini öldürmüştür. Kehanete göre sadece bir ayağında sandalet olan biri, bir gün onu tahtından indirmek için gelecektir.

Akastos: Pelyas'ın oğlu. Kuzeni Aisos'la beraber yolculuğa çıkar. Bu yolculuğa çıkmasındaki amaç; Aisos, Altın Post'u aldıktan sonra Aisos'u öldürüp Altın Post'u ülkeye getirmektir. Babasından sonra kral olma hayali kurar.

İason: Pelyas'ın genç yeğeni. Tahtın, babasından hileyle alınmasından sonra başka bir yerde yetişir ve kehanetteki tek sandaletli kişi odur. Tahtı almak için gelir ama amcasının kışkırtmasına kapılır ve yolculuğa çıkar.

İdas: Aksi ama sevimli bir adam. İason ile yolculuğa çıkan Argonotlardan biridir.

Medea: Kolhis Prensesi. Aison'a ilk görüşte âşık olur. Aşkından ötürü babasına bile ihanet eder.

Ayetes: Kolhis Kralı. Alton Post'u vermemek için türlü türlü hilelere başvurur.

Ana: İason'nun annesi. Kocasının ölümünden sonra oğlunu da kaybetmek istemeyen ve oğlunu engellemeye çalışan ama bunu başaramayan bir kadın.

Kraliçe: Limni Kraliçesi. Aison'a âşık olmuş hatta ondan hamile kalmıştır.

Atalanta: Savaşçı ve cesur bir kadın. Daha sonra Argonotlardan biri olmuştur.

Fineos: Bilimsel araştırma yapan, sahip olduğu bilgilerin kötü emeller için kullanılmasın diye devletle paylaşmayan, bu uğurda kızını bile tehlikeye atan, Argonotlara bir plan hazırlayan bir bilgin.

Harpya: Fineso'un sahip olduğu bilgileri devlet için isteyen, olumsuz cevap alınca Fineos'u kızıyla tehdit eden bir polis.

Melas: Ayetes'in torunu.

Tamada: Proto- Gürcü olan ve Altın Post'un kopyasını İason'a veren bir bilge.

Zaman:

Zaman, insanlık tarihi boyunca insan zihnini en çok meşgul eden meselelerden biri olmuştur. Her disiplin, zaman hakkında kendine göre yorumlar yapmış ve onu açıklamaya çalışmıştır. Tüm bu anlama çabalarına rağmen zamanın tanımlanması epey zordur.

Zaman, içinde olayların geçtiği şeydir.[319] Bu olaylar, özellikle edebi metinler için vazgeçilmez, temel bir unsurdur. Olayların cereyan etmelerini zaman ile anlamlı hale getirebiliriz.

Bir edebi eserdeki zamanı tespit etmenin üç farklı yolu var birincisi, yazar bize olayın geçtiği tarihi verir. İkincisi, zamanın ne kadar sürdüğünü belirtebilir. Üçüncüsü ise zamanı veya olayların sunuluşunda geçen veya yaşanan süreyi hissettirebilir.[320]

Piyeste net bir zaman verilmemekle beraber Altın Post efsanesinden yol çıkarak olayın MS 3. Yüzyılda geçtiğini söyleyebiliriz

[319] Aristo, *Zaman Kavramı*, Çev. S. Babür (İstanbul: İmge Yayınları, 1996), 63.
[320] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2017), 138-140.

Mekân:

Edebi bir esere özgü olay(lar)ın ve karakterlerin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan[321] mekân, edebi metinler için oldukça önemli bir unsurdur. Karakterlerin olaylar karşısında verdikleri tepkilerde, onların ruh halleri üzerinde ciddi öneme sahiptir. Tarık Günersel, Altın Post piyesinde açık mekân olan olarak detaylı bir tasvir yapmamıştır. Dolayasıyla mekân unsurlarının gösterilmesi birincil amaç değildir. Sahne geçişlerinde sahnenin hangi mekânda geçtiğini anlatmakla yetinmiştir. Ege bölgesi, Kral Pelyas'ın sarayı, Doğu Karadeniz'de Kolhis adı verilen bir mekân, Çanakkale Boğazı, Limni Adası, Post- Gürcüler'in yaşadığı yer. Olayın geçtiği mekânlar olarak sıralanabilir.

Dil ve Anlatım:

Piyes, nazım şekilde yazılmıştır. Bununla beraber piyeste şiirsel bir dil kullanılmıştır. Bazı diyaloglar, şiir intibası uyandırıyor. Devrik cümlelerin, kafiye ve rediflerin sık sık kullanılmış olması piyese akıcılık kazandırmıştır. Olay, üç bin yıl önce gerçekleşmiş olmasına rağmen günümüz sözcükleriyle yazılmıştır. Deyim ve atasözlerinin sıklığı da göze çarpan bir diğer husustur.

[321] Nurullah, Çetin. *Roman Çözümleme Yöntemi,* (Ankara: Öncü Kitap, 2011) 133.

5.2. NERON İLE APRİPPİNA

Tarık Günersel, 1992'de Tacitus'un iki sayfalık dökümünden hareketle bir mini destan yazar. Ondan hareketle de bir perdelik bir piyes kaleme alır. 1993'te Maarifliler Tiyatro Grubu tarafından oynanır. Daha sonra 2005'te 2 perde olarak geliştirir.

Metnin Geniş Özeti:

1. Perde

4. Roma İmparatoru Claudius tarafından sürgüne gönderilen Stoacı filozof Senaca ile Claudius'un yeğeni Agrippina arasındaki diyalog anlatılır. Agrippina, kölesi Pompeia'nin Seneca'nın geldiğini haber verir. Seneca ile Agrippina arasında sohbet başlar. Agrippina, Seneca'nın haksız bir şekilde sürgüne gönderildiğini, döndüğü için sevindiğini ifade eder. Agrippina, amcası olduğu halde İmparator Claudius ile evlenme planı yapar ve bu şekilde İmparator'u tahttan indirip oğlu Neron'u imparator yapmanın peşindedir.

İmparator Claudius'un çıkardığı "Haksızlığa uğrayan köle, efendisini mahkemeye verebilecek." yasasından rahatsız olmuş ve Oğlu Neron'un kölesi Anicetus'un içeri gelmesiyle kölelerin bir sinekten farkı olmadığını göstermek için köleyi birtakım uygulamaya maruz bırakır. Seneca Neron'a hocalık yapmaktadır. Seneca; Neron'a, annesinin İmparator Claudius ile evlenip kendisine iyi bir baba olabileceğini dile getirir. Neron ise Asya'ya gidip Şaman olma isteğini Seneca'ya söyler. Seneca, Neron'u gizliden gizliye imparatorluk için hazırlamaya başlar. Agrippina, Pompeia'ye jinekoloji ile ilgili bir papirüs vermiştir. Bu papirüs üzerinden cinsel konularla ilgili sohbet ederler. Pompeia, Agrippina'ye rüyasında bir deniz dalgasının kendisine Neron imparator olursa annesini öldürebileceğini söyler. Agrippina ise bunu pek önemsemez ve ölüm kehanetine rağmen Neron'un imparator olmasını istediğini söyler.

Seneca ile Neron ders çalışırlar. Neron'un çalgısı, Claduis'in oğlu Britanicus tarafından bozulmuş bu yüzden Neron öfkelidir. Seneca onu yatıştırmaya çalışır. Seneca, Neron'a annesi Agrippina'nın İmparatoru ikna ettiğini ve veliaht olarak da onun seçildiğini söyler. Agrippina içeri girer Seneca'yı dışarı çıkartır. Agrippina İmparator'u ikna ettiğini öz oğlu yerine onu veliaht olarak seçtiğini müjdeler. Neron'a artık daha adamakıllı olması, ava çıkması ve halkın arasına pek çıkmaması konusunda nasihatlerde bulunur. Neron, bir şiir okur ve şiiri Acte adlı azad edilmiş bir köle için yazdığını söyler. Annesi bir köleyle evlenemeyeceğini onun için en uygun adayın üvey kardeşi Octavia olduğunu söyler. O sırada Octavia da içerdedir. Agrippina ikisini evlendirmeyi kafasına takmıştır.

Seneca, İmparator Claduis'in mantar zehirlenmesi sonucu öldüğünü ve artık imparatorun kendisi olduğunu Neron'a söyler. Neron, Seneca'ya nutuk metnini yazmasını söyler. Agrippina içeri girer, Neron'a hazırlanmasını konuşma yapması gerektiğini söyler. Kâhine ile beraber Neron, Seneca, Agrippina Anicetus, yıldızlara kadeh kaldırırlar. Neron Seneca'nın yazdığı metne eklemeler yapıp senatörlere konuşma yapar. Senatörleri kızdıracak şeyler söylemeye başlayınca annesi ona müdahale eder. İmparator Neron'un henüz reşit olmadığını, kararlarda Neron'a yardımcı olacağını ilan eder. Kâhine, orada yeni imparatoriçenin de Octavia olduğunu söyler. Neron vaatlerini sıralar. Neron müzik çalışırken annesi de bir papirüsle içeri girer. Bir efendinin; kölesi tarafından öldürüldüğü, kanunlara göre o efendinin tüm kölelerinin idam edilmesi gerektiğini söyler. Neron bunu kabul etmez. Annesi, Neron'un parmağından imparatorluk yüzüğünü çıkarır, papirüse mührü basar ve ikisinin resminin olduğu paranın basıldığı söyler. Agrippina bu hareketiyle gölge imparator olduğunu ilan etmiş olur.

Neron kabus görmeye başlar ve gördüğü kâbuslardan ilki şöyle: Octavia ile Anicetus içeriye dev bir madeni parayla girer. Neron'a annesiyle burun buruna olduğu resmi gösterir. Octavia ile Anicetus, Agrippina'nın güç delisi olduğunu yakında onu da zehirleyeceğini Neron'a söyler ve Octavia Neron'u önemsiz görür. Ona hitaben bir hiç ile evli olduğunu ifade eder. Neron, düşlerden uyanır. Yanında Seneca vardır. Annesini akrep diye niteler. Agrippina içeri girer ve Seneca ise dışarı çıkıp kapı eşiğinden onları dinler. Neron ile annesi arasında ülkeyi yönetme konusunda ihtilaf çıkar. Neron, annesine nasıl bir imparator olduğunu, Claduis'in

nasıl öldürüldüğünü sormaya başlar. Ülkeyi yönetmede etkisiz olduğunu, kendisinin aslında bir sanatçı olduğunu ve tahtı bırakmak istediğini Agrippina'ya söyler.

2. Perde

Pompei, Agrippina'ya eski köle Anicetus'un başkomutan yardımcısı olduğunu haber verir. Agrippinai Anicetus'un kendisini ve Neron'u saf dışı bırakmaya çalışacağını düşünerek özel bir ordu kurmanın planlarını yapmaya başlar. Anicetus, elinde kılıç ucuna geçirilmiş büyük bir dil ile sahneye girer ve dili Octavia'ya verir. Anicetus, artık Neron'un efendisi olduğunu söyler. Neron, rüyada Anicetus'un kendisine ihanet ettiğini görerek uyanır. Anicetus, bunun bir kâbus olduğunu söyler. Agrippina'nın 3 aydır herhangi bir haberci göndermediğini, özel bir ordu kurduğunu ve eninde sonunda onu yok edeceğini söyleyerek Neron'u uyarır. Anicetus, Agrippina'yı zehirlemeyi önerir ama Neron bunu kabul etmez. Neron, Agrippina'nın zehirlere karşı bağışıklığı olduğunu ve onu hançerlemenin daha iyi olacağını söyler. Bir plan yaparlar. Buna göre Agrippina'yı bir denizde kaza süsü vererek öldüreceklerdir.

Seneca, Kahine'ye gider. Neron ile Agrippina arasındaki iktidar savaşına bir son vermek için Agrippina'yı uyarmasını ister. Kâhine de Seneca'ya Neron'la görüşmesini ister ama Seneca, Anicetus'un buna engel olacağını söyler. Agrippina vücuduna zehir bağışıklığı kazandırmak için küçük bir şişeden bir yudum zehir alır. Titremeye başlar. O sırada Pompei içeri girer ve babasından kalma kılıcın çalındığını söyler. Agrippina'nın festivale gideceğini öğrendikten sonra Neron'un ona zarar verebileceğini Agrippina'ya söyler. Agrippina ise böyle bir şey olmayacağını söyleyerek Pompei'yi kovar.

Agrippina, Neron'un yanına gelmiştir. İkisi de birbirlerine haberciler gönderdiğini ama hiçbir habercinin gelmediğini söylerler. Neron; Octavia'nın, babasının ölümüne hala üzüldüğünü ifade eder. Agrippina'ya yaptırdığı bir gemiyi hediye eder ve Agrippina, o gemi ile festivale gitmek için yola çıkar. Pompei, bunun bir tuzak olduğunu söylese de Agrippina için gitmekten vazgeçmek artık geçtir. Neron ile Agrippina birbirlerine iltifatlar ederler. Neron, baba olacağının haberini verir ve Agrippina'yı gemiye bindirir. Bundan sonra mavi dalga, Neron'un yerine geçer ve Agrippina ile konuşur. Gemi, dalgalarla boğuşur ve kamara su almaya

başlar. Dalgalar, Agrippina'yı sarar ve onu boğmaya çalışırken Agrippina Pompei'den yardım ister.

Agrippina, Pompei'nin yardımıyla boğulmaktan kurtulmuş ve Seneca'nın evine sığınmıştır. Suikastı Neron'un planlayamayacağını söyler ve bundan Seneca'yı sorumlu tutar. Seneca bunu kabul etmez ve onları yatıştırır. Bir oda hazırlattır. Onlar odaya gider ve içeri Neron girer. Agrippina'nın suikasttan kurtulduğunu haber verir. Seneca'ya bir hançer verir ve bu hançerle Agrippina'yı öldürmesini ister. Seneca kabul etmeyince Neron, bu hançeri ya Agrippina'ya ya kendine ya da bana saplayacaksın diyerek çıkar. Agrippina, dışarıdaki gürültüden uyandığını ve dışarı çıkmak istediğini söyler. Seneca ise Roma'nın yandığını ve şimdi çıkmanın tehlikeli olacağını söyler. Anicetus, Neron'a Seneca'nın Agrippina'yı evinde sakladığını haber verir. O sırada Seneca içeri girer ve Neron 'la annesini barıştırmaya çalışır. Neron, bunu kabul etmeyince Agrippina'yı öldürmek yerine sürgüne göndermesini teklif eder. Neron, bunu da kabul etmez. Anicetus ise Agrippina'yı öldürmeyi kabul eder. Anicetus, Seneca'nın evine gelir ve Agrippina'ya burada olduğunu Seneca'nın itiraf ettiğini söyler. Agrippina, öleceğini anlar ve neden öldürülmek istendiğini sorar. Anicetus; ona katil olduğunu, çok insanı zehirlediğini söyler. Agripina, babasının çalınan kılıcının Anicetus'un elinde olduğunu görür. Agrippina, ona kılıcı rahmine saplamasını ister. Anicetus bu isteği yerine getirir ve onun rahmine kılıcı saplar. Anicetus, kanlı kılıcı Neron'a verir ve Agrippina'nın öldüğünü söyler. Kâhine içerir girer ve Neron'a vicdan bulmak için başka diyarlara göç edeceği söyler. Octavia hamiledir ve içerir girer. Neron kadınlardan iyice bunalmış ve onları suçlamaya başlar. Octavia'nın üzerine elindeki kılıçla yürür. Octavia ise oradan kaçar.

Seneca; Neron'a egolu biri olduğunu, bu şekilde devam ederse kendi sonunu hazırlayacağını, binlerce masum insanı öldürdüğünü, halkın isyan edebileceği uyarısını yapar. Neron, Seneca'yı komplo kurmakla suçlar. Onun yüzünden annesini öldürdüğünü söyler. Seneca'nın bu sahnede intihar edeceğini öğreniriz. Anicetus içeri girer. İsyanın artık durdurulamaz noktaya geldiğini, halkın saray kapısına dayandığını ve bundan sonra Roma halkının bir neferi olduğunu söyler. Anicetus, Neron'u öldürmeye gelmiştir. Neron'a "Seni öldürmek istemem, bu yüzden sen

intihar et!" der. Neron, hançeri alır ama korkudan intihar etmeyi başaramaz. Hançeri Anicetus'a verir ve "Beni ana rahmine bağla!" der.

Kişi Kadrosu:

Neron: Agrippina'nın oğlu. İmparator olmayı pek önemsemeyen, sanatçı ruhlu biridir. Filozof Seneca tarafından yetiştirilir. İmparator olduktan sonra ruhsal ve karakteristik açıdan değişimler yaşar. Önce annesinin, sonra Anicetus'un etkisi altına girer.

Agrippina: İktidar uğruna amcasıyla evlenip hakkı olmadığı halde türlü oyunlarla oğlu Neron'un veliaht olmasını sağlar. Daha çok güç sahibi olmak için kocasını zehirlemiş ve Neron'u imparator yapmıştır. Her türlü kararda söz sahibi olma isteği, onun sonunu hazırlamıştır. Sonunda eski köle, yeni komutan Anicetus tarafından Neron'un emriyle öldürülmüştür.

Anicetus: Kölelikten komutanlığa terfi eder. Köle iken Agrippina tarafından bir sinekten daha aşağılık görülmesi onu incitmiş ve Neron'u yavaş yavaş ikna ederek Agrippina'nın ölüm emrinin verilmesinde pay sahibi olur. Bu şekilde de intikamını alır. Neron'a sadık olmadığını oyunun sonunda "Artık halkın adamıyım." demesinden ve Neron'a intiharı teklif etmesinden anlıyoruz.

Seneca: Bir insanın dönüşümüne şahit olan filozof, önce Neron'a hocalık yapar. Neron, imparator olduktan sonra onun konuşma metinlerini yazar. Neron ile Agrippina arasında bir denge tutturmaya çalışır ama ikisi arasında kalıp zor seçimlere maruz kalır.

Octavia: Genç bir kızdır. Daha sonra Neron'un karısı olur.

Pompeia: Agrippina'nın kölesidir. Agrippina'yı bir kez ölümden kurtarmış ve ona sadık kalmıştır.

Kâhine: Önemli konularda yıldızlara bakarak yorumlar yapan ve yöneticilere istemeleri halinde onlara fikir veren bir kadındır.

Zaman:

Piyeste belirli bir zaman yoktur. Karakterlerin tarihi kişilikler olduğunu göz önüne aldığımızda olayın MS 1. Yy ’da geçtiğini söyleyebiliriz.

Mekân:

Roma İmparatorluğunun sarayı, Seneca’nın evi, Suikast için hazırlanan gemi, başlıca mekânlardır. Frekans sıklığı saraydır.

Dil ve Anlatım:

Piyes, sade ve anlaşılır bir üslupla yazılmış. Bazı sahnelerde olayın karakterine uygun olarak bazı Latince ifadelere de yer verilmiştir. Nesir üslubu piyesin çoğuna hâkimdir. Özellikle nazım şekilde yazılan bölümlerde devrik cümlelere sıklıkla rastlanır.

Tarık Günersel’in bu piyesteki samimi ve canlı üslubu, okuru, karakterlerin her an kitabın içinden çıkıp okurun yanına oturacakmış gibi bir ruh haline sokar. Okur, Neron’un, ölüm emri verdikten sonra annesi için pişmanlık duymasına üzülür, Anicetus’un piyesin sonundaki ihanetine sinirlenir, bazen de Agrippina’nın güç için yaptıklarına hak verir.

5.3. ZIRHLI KURT

Erol Keskin, 1993’te Tarık Günersel’e IV. Mehmet hakkında bir piyes yazma önerisiyle gelir. Bu öneriler arasında “Kirişsiz Yay” ve “Zırhlı Kurt” vardı. IV. Mehmet’in babasız büyümesi ve çocukken babasının ölüme onay vermesini yıllar

sonra öğrenmesi sonucu çektiği acılar, Tarık Günersel'in böyle bir piyes yazmasında önemli bir unsur olmuştur.

Metnin Geniş Özeti:

Kösem, oğlu İbrahim'e bir darbe hazırlığı olduğu ve Hatice Turhan'ın da bu komploya karıştığı söyler. Bu komployu boşa çıkarmak için İbrahim'e, oğlu Mehmet'i öldürmesi gerektiğini söyler. İbrahim Mehmet "Benim oğlum senin de torunun." diyerek reddeder. Kösem, devlet için her şey mubah şiarıyla İbrahim'i ikna etmeye çalışır. Kösem; Mehmet'e tahta çıkacağını, babası İbrahim'in koruma altında olduğu haber verir.

Venedik Donanması, İstanbul'u almak için hazırlık yaparken Kösem, Mehmet'in tahta çıkma töreni için hazırlık yapmaktadır. Mehmet ise henüz yedi yaşındadır ve oyun oynamak istemektedir. Mehmet, padişah olmuştur. Kösem'e kardeşlerini sorar Kösem'den onların hapis hayatı yaşadığını öğrenir. Babasını sorar. Kösem, yaralı kurt tanımlamasını yapar. "İbrahim'i öldürmezsen o seni öldürecek." der ve İbrahim'in ölüm fermanını Mehmet'e uzatır. Mehmet ne olduğunu anlamaz. Kösem, Mehmet'in elini tutar ve mührü basar. Cellatlar, İbrahim'i boğar. Mehmet ise babasıyla hayali bir sohbet geçekleştirir. Babası yardım ister ve imdat çığlıkları atar. Kösem, Mehmet'e babasının öldüğünü söyler. Bundan sonra Osmanlı İmparatorluğunu beraber yöneteceklerini söyler.

Hatice Turhan ile Kösem arasında iktidar savaşı başlar. Birbirlerini öldürme planları yaparlar. Hatice bir komplo hazırlar ve Mehmet de bunu onaylar. Cellat, Kösem'i öldürmek için hareme girer. Kösem'in, karşı koymasına rağmen, saçlarından tutup boynunu ipe geçirir ve onu boğar. Mehmet'in ruhu, babaannesinden ötürü azap içindedir. Kime baksa onun yüzünü görür. 10 yıl geçer. Mehmet'in atadığı Sadrazam Ahmet Paşa'nın, yöneticilerden de vergi alması yöneticileri rahatsız eder ve Ahmet Paşa, Mehmet'e şikâyet edilir. Saraylı, Ahmet Paşa hakkında halktan rüşvet aldığını ve usulsüzlük yaptığını söylese de Mehmet buna inanmaz. Müneccim, yakın zamanda yöneticilerin birkaçına suikast yapılacağını ve önlem alınması gerektiğini söyler. Mehmet, anne Hatice Turhan'a

danışmak ister ama Saraylı, Mehmet'e Ahmet Paşa'nın "Annenize meyli var." der. Bunun üzerine Mehmet, Ahmet Paşa'nın ölüm fermanını çıkartır.

Köprülü Mehmet Paşa sadrazamlık için huzura çıkar ve onay alır. Köprülü'den babasını kimin öldürdüğünü öğrenir. Köprülü, "Sizin de mührünüz vardı." dedikten sonra Mehmet babasının ölümüne nasıl onay verdiğini hatırlar ve kahrolur. Köprülü, Mehmet'e Gülnuş adlı bir cariye getirir ve Mehmet ona ilk görüşte âşık olur. Cellat, Mehmet'e kardeşi Selim'in ona karşı ayaklanacağını bunun için kardeş katli yasasının geri getirilmesini söyler. Gülnuş, içeri girer. Mehmet ile Cellat'ın, Selim'e karşı bir plan yaptıklarını anlar.

Pietro, Venedik Taciri 'ne Mehmet'in; kahveyi, insanların zihnini açıp yönetimi eleştirebileceğini düşünerek yasakladığını ama şarabı yasaklamadığı anlatan bir mektup yazar. Mektup önce Mehmet'e gelir. Gülnuş, Mehmet'e bir cariye tarafından Topkapı Sarayı'nın kundaklandığını ve yanmış olabileceği haberini verir. Mehmet ise bu haberi pek önemsemez ve ava çıkmak istediğini söyler. Saraylı, bir sürü önemsiz kanunu onaylatmak için huzura çıkar ve matbaanın ülkeye getirilmemesini için kendisini haklı gösterecek bir savunma yapar. Saraylı, evli bir kadının gayrimüslim bir erkekle zina yaptığını, bunun için recm cezasını onaylatmak ister. Mehmet önce onaylamaz ama daha sonra onaylar.

Kadın, masum olduklarını söylese de recm edilmekten kurtulmaz. Erkek ise işkence ile öldürülmemek için Müslüman olur. Mehmet, ordusuyla beraber Viyana'ya kadar gitmiş ve şehri kuşatmıştır. Bunu Haçlı Seferleri'ne bir iade-i ziyaret olarak görür. Mehmet, kanaryalara şarkı öğretmeye çalışan vezire isyan çıktığını söylese de vezir yaptığına devam eder. Mehmet de bunun üzerine vezire ölüm fermanı çıkartır. Mehmet; yaşamaya, dışarıdaki hayata ve annesine duyduğu özlemi anlatan ifadeler kullanır.

Saraylı; ordunun ayaklandığını, askerlerin onu istemediğini Mehmet'e ifade eder. Mehmet, nedenini sorar. Saraylı da çoğu olay karşısında zayıflık gösterdiğini, yeterince gaddar olmadığını, bu yüzden tahttan indirileceğini, yerine 40 yıldır tecritte olan Süleyman'ın geçeceğini söyler. Şeyhülislam, fetva vermiştir ve Mehmet, artık padişah değildir. Mehmet, yanına sadece dilsiz bir cariye verilerek tecrit edilir. Mehmet, artık tecrittedir. Geçmişe yönelik bir muhasebe yapar. Bulunduğu yeri

betimler ve buradan çıkmanın imkânsız olduğunu anlar. Mehmet, artık hayal âleminde yaşamaktadır. Pietro'ya hitaben operanın neden şenliğe gelmediğini sorarken Pietro, Venedik Taciri'ne başka bir mektup yazar. Mehmet'in onayıyla recmedilen kadın, elinde bir taşla içeri girer. Mehmet, kadını tanır. Kadın, Mehmet'in daha çok acı çekmesi için ona uzun bir ömür diler. Mehmet'in geçmişte verdiği kararlar, onun ruhunu günden güne daha çok yaralamaktadır. Kadızadeli, dine dair birçok fetva içeren bir metni Mehmet'e verir. Mehmet, bununla dalga geçer. Mehmet, tecritten iyice bunalmış ve geçmişteki kararlarını daha çok irdelemeye başlar. Varoluşsal sıkıntılar çeker. Dışarıdaki hayata büyük bir özlem duyar ve buradan çıkamayacağını hatırlayınca cariyeden onu öldürmesini ister. Öleceğini düşünür ve ölmüş insanlara kendisini aralarına kabul etmesi için seslenir. Mehmet, Pietro'ya kahve yapar. Hayatından hareketle bir tablo yapılmasını istediğini Pietro'ya iletir.

Gülnuş, daha önceki padişah eşlerinin isimlerini sayar ve onların böyle bir hayatı seçmeyebileceğini, belki normal bir hayat arzulayabileceklerini söyler. İçine zehir konulunca çatlayan Hint kâsesinin çatladığını gören Mehmet, zehirlendiğinden şüphelenir. "Başa geçen herkesin kötü mü olmak zorundadır?" diye Bizans İmparatoru Jüstinye'e sorar. Jüstinyen, içeri girer. Mehmet, ona hitaben: "Ayasofya'yı açınca böbürlenen ve gururla tebessüm eden kişi sen değil miydin?" diye sorar. Jüstinyen de Topkapı Sarayı'nın tamamen yandığını söyler. Mehmet, 7 yaşında ve mütevazı bir köyde kardeşleriyle oyun oynadıklarını hayal eder. Ölüme hiç olmadığı kadar yakındır. Şehadet getirmeye çalışır ve babasına seslenir.

Kişi Kadrosu:

IV. Mehmet: Yedi yaşında henüz bir çocuk iken tahta çıkar. Yaşıtları oyun oynarken annesi Hatice Turhan Sultan ve babaannesi Kösem Sultan'ın iktidar savaşının arasında büyür. Padişahken aldığı kararlar sonucu, ruhi problemler yaşar ve intiharı düşünür.

Kösem Sultan: IV. Mehmet'in babaannesidir. Güçlü bir figürdür. IV. Mehmet'i neredeyse tahta o çıkartmış ve ülkeyi yönetmeye çalışmıştır. Güç arzusu, ölümüne sebep olmuştur.

Hatice Turhan: IV. Mehmet'in annesidir. Kösem Sultan ile arsında büyük bir iktidar savaşı vardır. Oğlunu ikna edip Kösem Sultan'ı ölüm fermanını onaylatmıştır.

Deli İbrahim: Çocukluğu ve gençliği hapiste geçmiştir. Mehmet'in babasıdır. Annesi Kösem Sultan'ın tüm ısrar ve oyunlarına rağmen oğlu Mehmet'i öldürtmemiştir. Bu kararlılığı, tahttan indirilmesine sebep olmuştur.

Cellat: Birkaç sahnede geçer. Görevleri sorgulamadan yerine getirir.

Saraylı: Osmanlı İmparatorluğunda yüksek bir bürokrattır. Kendi çıkarlarını, devletin çıkarlarından üstün görür.

Köprülü Mehmet Paşa: Ahmet Paşa'dan sonra sadrazam olmuştur. Mehmet'e, babasının öldürülmesini kendisinin onayladığını söyler.

Pietro Della Valle: İtalyan bir gezgin. Piyeste iki kez Venedik Taciri'ne İstanbul, Türk kahvesi ve dönemin uygulamaları hakkında mektup yazar.

Kadızadeli: Mehmet'e dinsel anlamda pek de önemli olmayan bazı fetvaları onaylatmaya çalışır.

Jüstinyen: Piyesin sonunda ortaya çıkar. Bizans İmparatoru'dur

Kanaryalı Vezir: Devlette isyan çıkmışken Mehmet'in uyarılarına rağmen isyanla ilgilenmemesi ve kanaryalarına nağme öğretmeye çalışması, ölümüne sebep olmuştur.

Zaman:

Piyes, tarihi bir olaya dayanıyor. IV. Mehmet'in tahta çıkıp tahttan indirildiği zamanı düşündüğümüzde piyesin, 1648-1687 yılları arasında geçtiğini söyleyebiliriz. Piyeste somut olarak 8. Sahnede zaman atlaması yapılmış ve on yıl ileri gidilmiştir.

Mekân:

Osmanlı İmparatorluğu Sarayı ve Mehmet'in tecrit altında tutulduğu oda, karakterlerin ruh haline etki eden ana mekânlardır. Mehmet, sarayda iken hayat alan ve hayat veren bir kişilikte iken tecrit odasında ise yardıma muhtaç, güçsüz bir kişilikte karşımıza çıkıyor.

Dil ve Anlatım:

Bu piyesin çoğunda, şiirsel bir dil kullanılmıştır. Özellikle Mehmet'in yakarışları müstakil birer şiir olarak değerlendirilebilir. Piyes, kafiye ve redif gibi ahenk unsurlarının sık sık kullanıldığı bir özellik gösterir. Tarık Günersel, "*Sonsuzluk Solukları*" adlı eserinde Mehmet'in tiradının şiir halini; "*İzdüşümler*" adlı eserinde ise piyesin tamamını şiirselleştirip tekrar oluşturmuştur.

5.4. YARIM BARDAK SU

Adnan Menderes'in başbakanlık döneminden esinlenilerek yazılan bu piyes, kurmaca ve gerçek karışımı bir yapıya sahiptir. Adnan Menderes ile piyanist bir kadın arasındaki hayali aşk ilişkisine dayanır. Demokrasi vaadiyle iktidara gelen Adnan Menderes, muhalefete baskı yapmaya başlar. Cumhurbaşkanına verdiği istifa mektubu kabul edilmeyen Adnan Menderes, daha sonra ordu müdahalesiyle görevden alınıp idam edilir.

Günersel; bu piyesin yazım sürecini, fikrin önerinin kimden geldiğini diğer piyeslerde olduğu gibi piyesten önce açıklar.

Adnan Menderes idam edilmeseydi ve Ayhan Aydan mahkemede aşkını savunmasaydı bu piyes yazılmazdı. Yine de buradaki kişiler onlar değil. -Bazı atıflara rağmen- Bu piyes Adnan Menderes ile Ayhan Aydan arasındaki ilişki ile ilgili değil… Menderes - Ayhan ilişkisinde yoğunlaşmak istemedim. "Gerçek bir

dönem, hayali bir ilişki" formülü ile yazmaya karar verdim. Hem mahremiyete saygımdan hem de 11 yıllık ilginç bir dönemi kuşatabilmek bakımından.[322]

Metnin Geniş Özeti:

Kadın ve erkek iki spiker dünyadaki siyasal gelişmeleri bizlere sırasıyla aktarır. İran Şahı Rıza Pehlevi, operaya gitmiş ve sopranoyu beğenip onun odasına elinde bir gül ile gider. Kahramanlar, erkek ve olarak nitelendirilmiştir. Karakterler arasında bir sohbet başlar. Kadın, Adam'a şarap ikram eder. Adam, yarım bardak su ister. Dolu bardağı istemez, çünkü Adam bardağın tamamını bitiremeyip kalanının ziyan olmasını istemez. Adam, seçimlere girmiştir. Kadın, onun siyasetçi olduğunu bilir ve onu tanır. Adam, siyasetten bahseder ama Kadın bu sohbet konusuna pek sıcak bakmaz. Adam, altı aydır Kadın hakkında bilgi topluyor. Kadın, kocasının önce odada olduğunu söyler. Adam buna pek sevinmez verdiği gülü alıp gitmek için izin ister. Sohbet biraz daha ilerledikten sonra Kadın, kocasının Moskova'da olduğunu, boşanma aşamasında olduğu söyler. Kadın, Adam'ın seçimi kazanacağına ve başbakan olacağına inanmaktadır.

Spikerler, Mısır kralının tahtı bıraktığını, Yunanistan ile Türkiye'nin birleşebileceğini, Kore'deki Türk askerinden bahseder. Adam ve Kadın eve girerler. Yağmur yağmış ve ıslanmışlardır. Adam, Kadın'ın konserlerini takip edebilmek için başbakan yerine dışişleri bakanı olmak istediğini Kadın'a söyler. Kadın solcudur. Adam, Kadın'la yakınlaşabilmek için solcu söylemlerde bulunur. Adam vatanını sevdiğini, geçmişte vatan için neler yaptığını anlatır. Kadın, Adam'ın çapkın olduğunun farkındadır. Adam, kendi partisinden iki vekilin muhalif basına yeterince tepki vermediği için kendisini eleştirdiğini söyler. Kendisini de diktatör olmadığını, meşru yollar kullandığını söyleyerek savunur. Kadın, Adam'a demokrasi vaadiyle başa geldiğini hatırlatır. Adam da iktidarını koruması gerektiğini, Türkçe ezana son verdiğini, ordu komutanlarını değiştirdiğini söyler. Kadın da Adam'ı orduyu NATO'ya teslim etmekle suçlar. Kadın, Adam'a Fransız Büyükelçisinin kendisine hediye ettiği kırmızı şarabı ikram eder. Kadın; Fransız büyükelçisinin, Adam'ı çeşitli

[322] Tarık Günersel, *Piyesler 1İktidar Beşlemesi,* (Bencekitap, Ankara 2012) 227-228.

uygulamalarından ötürü eleştiren gizli bir mektubu üniversite öğrencilerinin bülteninde okuduğunu söyler. Adam, istihbaratın bilmediğini öğrencilerin nasıl bilebileceğini düşünerek öğrencilere karşı bir öfke duyar. Kadın, Adam'a eğer öğrencilere bir şey olursa bir daha buraya gelemeyeceğini söyleyerek ona rest çeker.

Spikerler, yine radyodan dünyadaki gelişmeleri aktarır. Stalin ölmüştür. Stalin'in, eski yoldaşlarını bunun yanında Troçki'yi de öldürttüğünü, Nazi işgalinden kurtardığı bölgelerde kukla hükümetler kurduğunu anlatır.

Adam, Kadın'ın evine gelir ve Stalin'in öldüğünü haber verir. Kadın, bunca devlet işi varken Adam'ın kendisiyle ilgilenmesine şaşırır. Adam, Kadın'a bir şapka hediye eder. Hüseyin Cahit Yalçın'ın hapisten çıkmasını bekleyip öyle gelmiş Kadın evine. Kadın, Hüseyin Cahit'in hapsedilmesi üzerinden Adam'ı ve Adam'ın partisinin eleştirmeye başlar. Adam da kendini savunur ve bunlara kendisinin neden olmadığını söyler. Daha sonraki konuşmalarda ABD ve Sovyetler Birliği hakkında sohbetler edilir.

Radyodan Cezayir'de halkın ayaklandığını, Türkiye'nin Osmanlıdan kalan borçların son taksitini ödediğini öğreniyoruz. Türkiye'de seçim olmuş ve Adam oyların yarısından fazlasını almıştır. Kadın, seçimden ötürü tebrik etmek için Adam'a telefon eder ama Adam, buna rağmen Kadın'la olan randevunun geçerli olup olmadığını sorar. Adam, radyoda konuşma yapar. Spiker, onu tebrik edip politikalar hakkında soru sorar. Adam ise spikere meşgul olduğunu, sonra konuşmak istediği söyleyerek Kadın'la konuşmaya devam eder.

Spikerler, Cezayir'e bağımsızlık vermeyen Fransa, Türkiye'ye kendilerine destek verdikleri için teşekkür ettiğini, Einstein'ın öldüğünü, Varşova Paktı'nın kurulduğunu haber verir. Adam, Kadın'a telefon eder ve önceki gece için üzgün olduğunu söyler. Kadın Köy Enstitülerini kapattığı için Adam'a sinirlenmiştir. Ona, kendisiyle bir daha görüşmek istemediğini ifade eder. Spiker, Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığını söyledikten sonra galeyana gelen Delikanlı, camları kırar.

Amerika'dan para alamadığı için biraz üzgün olan Adam; gözden çıkarıldığını, bir sonraki seçimleri kaybedebileceğini Kadın'a söyler. Kadın, Adam'ın muhalefet konumuna düştüğü takdirde tekrar demokrasi isteyebileceğini

söyleyerek iyi olacağını düşünür. Adam, Amerika'nın bazı politikalarını eleştirmeye başladığını söyler. Genel seçimleri kazanabilmek için erkene alma fikrini Kadın'a söyler. Kadın, bu fikri eleştirir. Adam'ın maruz kaldığı uygulamaları, eleştirdiklerini yapmaya başladığı görür. Kadın, Adam'a demokrasi vaadiyle geldiğini ama şimdi tersi durumlar yaşandığı söyler ve bir daha görüşmek istemediğini Adam'ın yüzüne "Keşke başbakan olmasaydınız!" diyerek ifade eder.

Macaristan'da halk Sovyet egemenliğine karşı ayaklandı, Avrupa Ortak Pazarı Kuruldu, Yahya Kemal Beyatlı, vefat etti… gibi haberleri spikerlerden öğreniyoruz.

Delikanlı, elinde çiçekle Kadın'ın kapısını çalar. Delikanlı'nın, Kadın'ın evine sürekli çiçek götürdüğünü anlıyoruz. Polislerin üniversite öğrencilerine müdahale ettiğini ve Delikanlı'nın da yaralandığı öğrenen Kadın, mevcut iktidarı ve başbakanı eleştirmeye başlar. Delikanlı, gittikten sonra Kadın Adam'a telefon eder ve kısa bir sohbet gerçekleştirir.

İngiltere'ye giden başbakanlık uçağının düştüğünü, ölenlerin olduğunu ama Başbakan'a bir şey olmadığını spikerler son dakika haber şeklinde verir. Adam, eşinin yanına gitmeden önce Kadın'ın yanına gider. Sarılırlar. Kadın endişelenmiştir. Adam'a, Amerika ile uzaklaşmanı istemeyen birilerinin sabotajı olabileceğini söyler.

Kapı zili çalar. Kim olduğu konusunda ikisi de endişelenmiştir. Kadın ile Adam meclisin aşk hürriyeti ile ilgili bir yasa geçirmesi hususunda sohbet ederler. Adam, bir sonraki seçimi kazandıktan sonra siyaseti bırakacağını söyler. Sohbet sırasında spikerler Türkiye ve dünya haberlerini sunar. Adam kendisini her olumsuz haber sonrasında savunur. Kadın, Adam'ı sever ama ilkelerine daha çok ihanet etmemek adına onun gitmesini ister ve bir ayrılık konuşması yapılır.

Spikerler, ülkedeki antidemokratik uygulamalardan ve İsmet İnönü ile Başbakan'ın idam sehpası üzerinden yürüttükleri polemiği anlatır. Kadın, spikerlerden Başbakan'ın hilafet konusunda dediklerini dinler. Adam'a nasıl böyle bir şey söyleyebileceğini öfkeyle sorar. Adam da tamamen siyasi konuşmalar diye savunur. Kadın, ülkenin ikiye bölündüğünü, istifa etmesini önerir. Çünkü Adam için tehlike çanları çalıyor ve Kadın bunun farkındadır. Seçimleri erkene almasını önerir. Partisinin gittikçe diktatoryal bir tarafa kaydığını söyler. Adam, bir tarikatçının elini

öpmüştür. Kadın laik bir ülkede kabul edilemez bir davranış diye bunu eleştirir. Kadın, Adam'ın ülkede olanlara seyirci kalmasını şaşırır ve erken seçim ilan etmezse askeri darbe ihtimalinin çok yüksek olduğunu söyleyerek Adam'ı uyarır. Adam da yapacağı yurt içi gezisinden sonra erken seçimi açıklayacağını söyler.

Hükümetin, her türlü gösteri ve yürüyüşü yasakladığı haberini veren spikerler ardından ülkedeki diğer yasak haberlerini de verirler. O esnada radyoya bir Albay gelir ve ordunun yönetime el koyduğunu, geçici hükümetin kurulduğunu, eski hükümet üyelerinin de gözaltına alındığını millette duyurur.

Spikerler, ABD'nin darbeyi tanıdığını ve kurulacak mahkemeyi naklen vereceklerini söyler. O sırada Hâkim, celseleri açar. Adam, idamla yargılanmaktadır. Adam, 5 aydır içeride olduğunu kimseyle konuşmasına izin verilmediğini söyler. Kadın da mahkemeye çağrılır. Hâkim, Kadın'a Başbakan'ı sevip sevmediğini Adam'ın onu kayırıp kayırmadığını sorar. Kadın kayrılmaya ihtiyacı olmayacak kadar başarılı ve tanınmış bir müzisyen olduğunu, Adam'ı da sevdiğini söyler. Hâkim, Başbakan'ı diktatör olarak nitelendirirken Kadın buna karşı çıkar. Adam, vatan hainliği ile suçlanır. Kadın da: "Bu ülkede, bir şekilde herkes, herkese göre vatan hainidir." der ve gider.

Spikerler, bir senatonun kurulacağını, Pakistan'ın, Başbakan'ın hayatının bağışlanmasını rica ettiğini duyurur. Başbakan, maliye ve dışişleri bakanlarının idam cezasına çarptırıldığını haber verir.

Delikanlı, Adam'a vaktin geldiğini söyler. Adam, Delikanlı'ya Kadın'a bir çiçek vermesini ve kendisine yarım bardak su getirmesini rica eder. Diğer arkadaşlarıyla vedalaşmak ister ama onların idam edildiğini Delikanlı'dan öğrenir. Adam, Delikanlı'dan Kadın'a son anlarında onu düşündüğünü söylemesini rica eder. İntihar etmek için bir kapsülü ağzına atacakken Delikanlı buna engel olur. Darağacına gitmek için hazırlanır. Askerlerden darbe beklemediğini, vatan haini olmadığını ve kimseye kırgın olmadığını söyleyerek ölüme gider.

Kadın, Adam'ı düşünür ve daracığına götürülüşünü hissetmekten pişmanlık duyar. Bundan sonra onu hep kendisinin ziyaret edeceğini söyler.

Kişi Kadrosu:

Adam: Seçimlerden sonra başbakan olur. Demokrasi vaadi ile başa gelir ama antidemokratik uygulamaların artması sonucu askeri darbe ile görevden el çektirilir. Daha sonra idam edilir. Evli ve çocuk sahibidir. Bir müzisyene âşık olur ve her fırsatta onu ziyaret eder. Âşık olduğu Kadın'la her ne kadar farklı siyasal görüşlere sahip olsalar da ilişki bir süre devam eder. Kadın'ın yanındayken ülkede ve dünyada olup bitenlere kayıtsız kalır, bunları önemsemez. Bazı sahnelerde etkisiz bir başbakan görüntüsü verir. Bir yandan her türlü protestoyu sert bir biçimde müdahale eden sert bir yönetici, bir yandan da kalan suyun heba olmaması için sürekli yarım bardak su isteyen müşfik bir insan özelliklerine sahiptir. Son anlarında bile âşık olduğu Kadın'ı düşünür. Piyesteki Başvekil kibar bir adamdır. Adnan Manderes'in hayatından izler taşır ama A. Menderes değil, onun izdüşümüdür.

Kadın: Ulusal ve uluslararası platformlarda konserler veren başarılı bir müzisyendir. Sol bir dünya görüşüne sahiptir. Adam'a daha sonra âşık olur. Kadın, piyesteki denge ve bilge unsurudur. Adam'ın yaptığı yanlışları -başbakan olmasına rağmen- sert bir şekilde eleştirir. İlkelerine bağlı kalıp evli olan Adam'la ilişkisini bitirir. Adam'a çoğu yerde yol gösterir. Her ne kadar uygulamalardan rahatsız olsa da Başbakan'ın idam edilmesine hem bir âşık olarak hem de insani olarak karşı çıkar. Mahkemede Başbakan'ın vatan haini olarak suçlanmasına rağmen ona olan sevgisini cesurca itiraf edecek kadar güçlü bir Kadın'dır. Kadın da soprano Ayhan Aydan değil, hayalî bir solcu piyanisttir.

Delikanlı: Hem çiçekçi hem de başbakanı idama götüren görevli rolündedir. Başbakanın, protestocu öğrencilere müdahale ederken çıkan olaylarda yaralanmasına rağmen ona karşı herhangi bir kızgınlık duymaz. Hatta onun intihar etmesini engeller.

Spikerler: Kadın ve erkek olmak üzere iki tanedir. Dünyada ve ülkede olup bitenleri çoğu sahnenin başında bizlere anlatır.

Hâkim: Başbakan ve arkadaşlarının idam kararını veren, Adam ve Kadın'a mahkeme sırasında pek müsamaha göstermeyen bir kişidir.

Albay: Radyoyu basar ve darbe yapıldığını duyurur.

Zaman:

Adnan Menderes'in iktidara geldiği tarih ile askeri darbe sonucu iktidardan düşürüldüğü 1950-1960 yılları arasında geçiyor.

Mekân:

Oyun, çoğunlukla Kadın'ın evinde geçer. Son sahnelerde Adnan Menderes'in yargılandığı mahkeme de mekân olarak sayılabilir.

Dil ve Anlatım:

Tarık Günersel, bu piyesinde de sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Özellikle Kadın ve Adam'ın diyaloglarında kısa ve eksiltili cümleleri daha çok kullandığı görülüyor.

5.5. KADER PLANLAYANLAR

Dünya egemenlerinin yasalar dışı ama kendi kuralları ile Dünyayı biçimlendirme planları ile buna karşı gelişen tepkileri ele alan dram 2010 yılında yazıldı.

Metnin Geniş Özeti:

2A ve 1K masada oturmuş sohbet ederken 1A kapıyı çalar. 2A ve 1K kapıdakine kim olduğunu, parolayı bilip bilmediğini, bilmediği takdirde öldürüleceğini söyler. 1A, söylenenleri kabul eder. 1K, 1A'ya gözlük verir. Göz taraması yapar, parmak izi okutur, şifre girmesini ister ve haftalık parolayı sorar. 1A,

tüm testlerden başarıyla çıkar ve masadaki yerini alır. Üçü, dünyada olup biten her şeyin kendilerine bağlı olduğunu anlatan konuşmalar yaparlar. 3A, kapıyı çalar. Aynı testler onun için de uygulanır. 3A, giriş şifresinin bir harfini önce yanlış girer ama ikinci denemeden sonra doğru şifreyi girer ve odaya alınır. 1A'nın odaya kabulünden sonra yapılan tüm konuşmaların aynısı tekrar edilir. Daha sonra toplantıya geçerler.

İlk gündem maddesi, Orta Doğu'dur. Savaş planları yaparlar. Ama barıştan yana olan ve kim olduklarını bilmedikleri birilerinin olduğunu söylerler. İkinci gündem maddesi, uyuşturucudur. Üçüncü madde, iklim değişikliğidir. Dördüncü madde, artan dünya nüfusudur. Gündem maddeleri sıralanır ve tümü çözülmesi için ilgili alt birime havale edilir. Birileri 2A ile görünmeyen bir cihazla bağlantıya geçer. Otuz kişinin öldürülmesi için izin istenir. İzin verilir. Dünyada katliama sebep olan kişilerin başına bir şey gelmeyeceğini, barış diye bir şeyin olmadığını konuşurlar. Tanrı'nın da bu katliamlar karşısında sessiz kalmasını onaylamak anlamında yorumlayıp Tanrı'nın da kendi saflarında olduğunu söylerler. İnanç da onların tekelindedir. İnsanları istedikleri inanca kanalize edebileceklerinden ve insan hayatının önemsizliğinden bahsederler. Otuz kişi ile üç milyar kişi arasında insan değil sıfırın olduğunu, insan sayısını tam bir istatistik gibi görürler. Canlı bombalardan, İkiz Kule saldırısından bahsederler. Bu konuşmalar yapılırken kapı çalar, ama duymazlıktan gelip sohbete devam ederler. Gandi'nin yöntemini şiddet içermemesinden ötürü tehlikeli bulurlar. İnsanların, bu teknoloji çağında iletişime geçip onlara karşı harekete geçebileceği ihtimali bile onlarda endişe yaratır. Kapı tekrar çalar. Odaya giriş ritüelleri tekrar edilir. Kapıyı çalan kişi, testleri geçemez. Bu, odaya giriş izni olmayan birinin odaya girmeye çalıştığını gösterir. Diğer üyeler, bir önceki başkanın yaptığı değişikliğe göre "Sadece giriş şifresi ve haftanın parolasını bilmek içeri girmek için yeterlidir." kuralına bağlı kalarak 2K'yı içeri alırlar.

2K, masaya oturur. Bir burka giymiştir. Diğer üyeler 2K'nın bazı testleri neden geçmediği konusunda tartışırlar. Üyelerin münakaşaya girmesinin mümkün olmayacağından, dünyanın kendilerine ait olduğundan bahsederler. 1A ile 2A, herkesin aslında tek kişi olduğunu ve bu tek kişinin "Ego" olduğunu söyler. Herkesi yöneten ve yönlendiren egodur. Bütün sırlara vakıf olduklarını, ünlü olmayıp ünlüler yarattığını, her yolu ve her inancı kullandıklarını söylerler. 2A'ya elinde bir

istihbaratın olup olmadığını sorarlar. Herkes, 2K'nın neden bir burka giydiğine takılmış durumdadır. 2K hem bazı testleri geçememiş hem de sorulara kaçamak cevap vermiştir. 2K, yeniden programlandığını, her şeyi unuttuğunu, burkayı da düşmanları yanıltmak için giydiğini, görevli olduğunu söyler. 2K, elinde bir not olduğunu söyler. Diğer üyeler de bu notu sesli okumasını isterler. 2K, cebinden hayali bir not çıkartır ama bu notu gözlük olmasına rağmen hiç kimse görmez. 2K, notta yazılanları sesli bir şekilde okur. Bu notta "Yok ettiğiniz her masum insanın vicdanı, yeni insanlarda vücut buluyor. Sizin gibiler, bizim sesimizi duymak istemez." gibi cümleleri okur.

2K, diğer üyelerin attırdığı bombalar sonucu yaralanmış ve bu yüzden burka giymiş birisidir. 2K, nottaki yazıya devam eder. "Birazdan öldürdüğünüz çocukların görüntüleri zihninizde belirecek, hayatınızın her anında: yatarken, sevişirken, yemek yerken sürekli gözünüzün önünde olacak." der. 1K, 2K'ya kim olduklarını; 2A, kaç kişi olduklarını sorar. 2K, üyelerden birinin anlattıkları sonucu buraya geldiğini söyler. 2K'nın elinde, bir tabanca vardır. 1A'nın gözünde, çocuklar belirmeye başlar. 2A, dışarıda birilerinin olduğunu söyler. 1K, dışarıdakilerin üç yüz kadar kişinin olduğunu, kapıya dayandıklarını ama bir şey yapacaklarını sanmadığını söyler. Üyeler, birbirlerini casuslukla suçlamaya başlar. 3A, 1A'ya ateş eder ve sonra 2K'ya ateş eder. 2K, yaralanır. 3A da seyircilere döner ve onların birer sıfır olduğunu, düğmeye basarak da sıfırları sileceğini söyler.

Kişi Kadrosu:

1. Adam: Diğer üyelerle beraber öldürdükleri çocukların görüntüleri, onun gözünde beliriyor.

2. Adam: Dışarıda, insanların olduğunu ve kendilerine doğru geldiğini söyler.

1. Kadın: Kendileri için gelip kapıya kadar dayandığını görür.

2. Kadın: Çatışmayı yaratan karakterdir. Gizli yönetenler tarafından zulme uğramış, kötülük görmüş ve yaralanmıştır. Kendisi gibi masum insanların intikamını

almak için casus gibi içeri girmiş ve gizli yöneticilerine psikolojik işkence yapmaya çalışmıştır. Fiziki bir öldürme de düşünüyor. Çünkü cebinde bir silah vardır ve silahı da giydiği burka ile kamufle etmeye çalışmıştır. Odaya giriş bilgilerini, "Birinizden aldım." diyerek önce onların arasında ihtilaf yaratmaya çalışmıştır.

3. Adam: Silahı eline alıp 2K ve 1A'ya ateş etmiştir.

Zaman:

Piyes, bilinmeyen bir zamanda geçiyor.

Mekân:

Tek mekân kullanılmış. Piyes, ultra teknolojik özelliklerle donatılmış bir odada geçiyor. Piyeste mekân tasviri pek yapılmamış.

Dil ve Anlatım:

Bu piyesinde daha çok emir cümleleri kullanmıştır.

5.6. YİĞİT KIZLAR

Feyzan Korur, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan önce ve sonraki yaşananları iki genç kadının yaşadıkları üzerinden röportaj temelli iki öykü yazar ve bu öyküler *Rüzgâr Üstü* ismiyle kitap haline basılır. Tarık Günersel de bu öykülerden etkilenip *Yiğit Kızlar* ismiyle tiyatroya uyarlar. İki perdeden oluşan ve tek oyuncu için yazılmış bu piyesteki her perdedeki oyuncu aynı zamanda anlatıcıdır.

Metnin Geniş Özeti:

1. Perde

Gülten adlı karakter, seyircilere kendi biyografisini anlatmaya başlar. Kıbrıs'taki Türkler zulüm altındadır. Kıbrıs yönetimi onlara "Ya Kıbrıs'ta kalıp bizim kurallarımıza uyacaksınız ya da buradan gideceksiniz" demiştir. Kıbrıs'taki Türklerin can ve mal güvenliği yoktur. Gülten'in amcaları Türkiye'ye geçmiştir. Gülten de Türkiye'ye giden amcaoğluyla mektuplaşmaya başlamıştır. Kıbrıs Türkleri, bu zorluklarla başa çıkabilmek ve kendilerini savunabilmek için "Volkan" adlı bir direniş örgütü kurmuştur. Gülten ve beş arkadaşı da bu örgüte katılmıştır. Daha sonra Kıbrıs'ın kısa bir tarihinden bahsedilir. Kıbrıs'ı, İngiliz hâkimiyetinden kurtarıp Yunan topraklarına katmak için kurulan "EOKA" adlı örgüt, silahlı eylem başlatmıştır. Volkan'a katılmış bazı erkekler, olaylardan korkup kaçarken kızlar kalmaya devam etmiştir. Bu yüzden onlara yiğit kızlar adı verilmiştir. Ailesi, Gülten'in örgüte katıldığını anlamıştır. Görevleri: istihbarat toplamak, saldırıları önceden öğrenmek, halk arasında sızmaktır. Kızlar, görevdeyken Türk oldukları fark edilir ve bir adam tarafından kovalanır ama yakalanmazlar. Volkan; protesto etme, sessiz ve silahsız eylem yapma kararı alır. 1958 başlarında Lefkoşa'da köylerden ve şehirlerden zulme karşı hayır diyebilmek için toplanan Türkler, karşı hamle yapmak için meydanı doldurmuşlardır. Rumlar, saldırıya geçer. Hak arayışı, meydan savaşına dönmüştür. Gülten'in; elinde bir benzin bidonuyla çekilen resmi, basında yer bulur. Her yerde aranıyor, yakalanırsa idamla yargılanacaktır. Sevgilisi, bu işi bırakmasını isteyen bir mektup yazar. O sırada babası vefat eder. Sevgilisine mektup yazar. Türkiye'ye doğru yola çıkacaktır. Larnaka Limanı'ndan İskenderun'a doğru bir gemi yolculuğuna çıkar. Pasaport kontrolü sırasında, görevliler ona beklemesini söyler. Hasan Çavuş adlı gümrük görevlisi, Gülten'e onu almaya geldiklerini ve kaçmasını söyler. Gülten, iskeleyi geçer ve gemiye biner. Gemide bir varilin içine saklanır. Polisler, geminin her yerinde onu arar. Gemi alıkonulmuştur ve gemide arama yapılır. Gemi motorlarının durduğunu duyan Gülten, varilden çıkar. Onun varilden çıktığını gören görevliler, ona kim olduğunu sorar. Üzerinde kimlik, pasaport gibi şeyler olmadığı için onu Kıbrıs'tan soruştururlar. Kıbrıs'taki kahraman kızlardan biri

olduğu anlaşılır ve onu bekleyen yakınlarına teslim edilmesi istenir. Son kısımda Kıbrıs anlatıcı olur ve kendi tarihini anlatır.

2. Perde

Kocasını 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında kaybeden Nazlı adlı bir kadın, kocasına uzun bir mektup yazar. Savaş, onların hayatı üzerindeki yıkıcı bir etki yaratmıştır. Evini barkını kaybetmiştir. Türkiye, evsiz kalanlara barınak vermiştir. O da yalnız kalmak istemediği için anne ve babasını yanına almıştır. Devlet, şehit maaşı bağlamasına rağmen geçinmekte zorlanmış ve bu yüzden bir fabrikada işe başlamıştır. Sabahları çocuğunu annesini emanet ediyor ve işe gidiyor. İşe giderken annesi onu erkeklerle konuşmaması hakkında tembihler ve dul bir kadın olduğu sürekli ona hatırlatır. İş yerinde piknik hazırlığı vardır. Ama dul olduğu için ona teklif edilmemiş kendisi gelmek istediğini söylese de dul olduğu yüzüne çarpılır ve pikniğe götürülmez. Bu durum, onu oldukça üzmüş ve annesine derdini anlatmış. Annesi de "Evden işe işten eve diye sürekli tekrar etmem bundan ötürüydü." diyerek kızını teselli etmeye çalışır. Bir sigara içerken bile dul olduğu ve bu yüzden ayıp olduğu ona söylenir. Ablası, kıyafetlerine dikkat etmesi gerektiğini söyler. Dört bir yandan nasihatler ve yol göstermelerle kuşatılmıştır. Kimseye muhtaç olmamak için bir araba alır. Bir gün alışverişe giderken lastiği patlar. O da yardımcı olsun diye eniştesine telefon eder. Eniştesi onun yardımına gelir. Bunu duyan ablası, kocasını aradığı için ona oldukça ağır sözler söyler. Böyle sözleri ablasından beklemediği için oldukça içerlenir. Tüm bu olanlardan ötürü bunalım haline girer ve sabaha kadar uyuyamaz. Sabah, çocuğunu annesine teslim eder ve kendisini odasına kilitleyip anahtarı da pencereden atar. Zehir içer fakat çocuğunun da böyle bir zihniyet tarafından büyütüleceğini düşünür. Bunca zorlu bir yaşamda pes etmenin doğru olmayacağını, kocasının sözlerini düşünür ve pişman olur. İntihardan vazgeçer. Kapıyı kilitleyip anahtarı da dışarı attığı için odadan çıkamaz. Kapıyı kırmaya çalışır, beceremez. Pencereden atlamayı düşünür. Çıkmak için mücadele eder, ama çıkamaz. Gülten'in onu kurtarmaya geldiğini anlar ve Gülten ona anahtarın yerini söyler.

Kişi Kadrosu:

Gülten: 15 yaşlarında bir kızdır. Kıbrıs yönetiminin "Ya uy ya terk et" baskısına dayanamayan ve ülkeyi terk edip Türkiye'ye yerleşen amcasının oğluyla sevgilidir. O, akrabaları gibi kaçmayı değil, mücadele etmeyi tercih etmiş ve gizli bir örgüte katılmıştır. Eğitimler almış ve bir kez yakalanmaktan kurtulmuştur. Toplu eylemde çıkan olaylara karıştığı için devletin hedefi haline gelmiş ve idam cezasıyla karşı karşıya kalmıştır. Cesaretle karşı çıktığı, törpülediği sadece duyguları değil; toplumun kadınları soktuğu o dar kalıplara da ülke politikalarına da karşı çıkar. Kendince bunları değiştirmeye çalışır.

Nazlı: Muhafazakâr bir aile ve toplumda nazlı bir şekilde büyütülmüş bir annedir. Savaşta eşini kaybettiği için dul kalması onun hayatını değiştirmiştir. Çocuğunu tek başına büyütebilmek, kimseye muhtaç ettirmemek için mücadele eder. Toplumun ve ailesinin ona dayattıklarına daha fazla tahammül edemeyip intihara girişir. Kocasına büyük bir özlem duyar. Çocuğu için çalışması, onun güçlü yanını; etrafının sözleri nedeniyle intihara girişmesi ise zayıf yanını ortaya koyar.

Zaman:

İki perdeden oluşan bu piyesteki ölçüt zaman 1974'tür. Bu tarihte Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleşmiştir. Birinci perde harekâttan önceki 15 yılı ve o yıllar arasındaki olayları anlatırken ikinci perde harekâttan sonraki yaşananları anlatıyor.

Mekân:

Kıbrıs, bu piyesin ana mekânıdır. Birinci perdede Lefkoşa, Girne Meydanı, Çağlayan, Sarayönü Meydanı, Larnaka Limanı, Gülten'in sığındığı gemi, İskenderun meydanı; ikinci perdede Nazlı'nın yıkılmış evi, çalıştığı fabrika, belli bir şehir ismi zikredilmemesine rağmen Kıbrıs sayılabilir.

Dil ve Anlatım:

Tarık Günersel'in bu piyesi diğer Piyerlerine göre dil ve anlatım bakımından çok farklıdır. Piyeslerin en önemli anlatım tekniği olan diyaloga hiç yer vermemiş olmasıdır. Piyes, nazım şekilde yazılmış bir öykü görünümündedir.

ALTINCI BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN AFORİZMALARININ İNCELENMESİ

Bir duygu veya düşünceyi en kestirme yoldan yoğun, özlü bir şekilde anlatan ve genellikle kimin tarafından söylendiği bilinen söz[323] olarak tanımlanan aforizma türünde de Tarık Günersel'in eseri bulunmaktadır. 1971 ile 1993 arasında yazdığı aforizmaları topladığı bu eser 141 adet aforizma ve 61 sayfadan oluşmaktadır. Günersel, daha sonra aforizmalarını, süzülümlerini ve yaşama dair düşüncelerini *Doğacı* ve *Oluşmak* ismini verdiği kitaplarda toplamıştır. Aforizmaların konusu çeşitlilik gösteriyor. Aforizmalar incelendiğinde açlık, hayat, duygular, dostluk, edebiyat, şiir, şair, mitoloji, evren gibi konu çeşitliliği gösterdiği anlaşılıyor. Kitaptaki aforizmalar, alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Sayısı az da olsa bazı aforizmalar müstakil olmayıp diğer eserlerin içinden alınmıştır.

Aforizmaların kullanım amacı, kişinin hayat deneyimlerini aktarmaktır. Doğu kültüründe ise insanları doğru yola sevk etmek amacıyla söylenir. Aforizmalar, vecize, hikmetli söz veya cümleler olarak da bilinir.

Aşağıda, Günersel'in aforizmaları tematik açıdan tasnif edilmiş ve eserlerinden bazı aforizma örnekleri verilmiştir.

6.1. AŞK VE DUYGULAR

'Biz' ayrılmaya götürür, 'sen' birleşmeye.[324]

İki dilin aynı anda faaliyet göstermesinin karışıklık yaratmadığı tek durum öpüşmektir.[325]

[323] İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: Kubbealtı Lügati*, C.3, (İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2006), 307.
[324] Günersel Tarık, *Uzay Bilinci*, (İstanbul: Broy Yayınları, 1993), 12.
[325] Günersel, *Uzay Bilinci*, 17.

6.2. İNSANİ ÖZELLİKLER

Ben epey başkalarıyım başkaları epey ben.[326]

Size gösterilen güvene çok güvenmeyin.[327]

6.3. BİLİM, EVREN VE DOĞA

İnsanın hangi yılda yaratıldığını kestiremiyorum

Ama hangi günde yaratıldığından eminim: 1 Nisan[328]

Kuyruksuz olmak iletişim imkanları açısından hüzün verici[329]

Mitoloji

Dünün hakikatleri.[330]

Tanrı inancı doğaya haksızlık.[331]

İnanç, kredi kartı gibidir önce rahatlık sağlar

6.4. SİYASET

Demokrasi; *Muhalefetteyken daha çok istenen bir şey.* [332]

Sosyalistler sosyalleşmeli.[333]

Demokrasi korkusu çökertir devleti.[334]

---

[326] Günersel, *Uzay Bilinci*, 13.
[327] Günersel, *Uzay Bilinci*, 22.
[328] Günersel, *Uzay Bilinci*, 26.
[329] Günersel Tarık, *Oluşmak, Yaşama Düşünceleri* 6011, (Pan Yayıncılık, 2011),82.
[330] Günersel, *Uzay Bilinci*, 31.
[331] Günersel, *Oluşmak,* 95.
[332] Günersel, *Uzay Bilinci*, 16.
[333] Günersel, *Oluşmak,* 102.
[334] Günersel, *Oluşmak,* 102.

6.5. HAYAT

Evlilik

Boşanmak için yeterli sebeptir.[335]

Başarı

Öyle kazanın ki hiç kimseyi yenmiş olmayın.[336]

Ne evlilik ne bekârlık: Özerklik.[337]

Zaman hakkında düşünmeye başladığımda

Artık çok geçti.[338]

Bilgi arttıkça sorular çoğalır.[339]

Daha iyi sorular kazanır.[340]

6.6. TOPLUMSAL ELEŞTİRİ

Dostluğu sınamak dostça değildir.[341]

Para

Kişiliksiz olduğu halde kişilik kazandıran bir şey.[342]

---

[335] Günersel, *Uzay Bilinci*, 20.
[336] Günersel, *Uzay Bilinci*, 13.
[337] Günersel, *Uzay Bilinci*, 46.
[338] Günersel, *Uzay Bilinci*, 50.
[339] Günersel, *Uzay Bilinci*, 38.
[340] Günersel, *Uzay Bilinci*, 38
[341] Günersel, *Uzay Bilinci*, 17.
[342] Günersel, *Uzay Bilinci*, 35.

6.7. YARATICILIK, SANAT VE EDEBİYAT

Hayat, hayatiyete yetse sanat olmaz.

Deha, sahibini ezebilir.

Erken ün gelişmeyi engelleyebilir.

Demode olmak istemiyorsan moda olma.

Verimlilik mi? Yılda bir iyi cümle yeter de artar bile.[343]

[343] Günersel, *Oluşmak,* 106.

YEDİNCİ BÖLÜM

TARIK GÜNERSEL'İN HATIRALARININ İNCELENMESİ

7.1. KUMLAŞMAK, ARAMCO - ARABİSTAN ANILARI[344]

Tarık Günersel, eşi Füsun'un Greencard'ı olmasına rağmen ABD'ye gitmeyi reddedip 1982 yılında Suudi Arabistan'a gider. Orada Aramco adlı bir petrol ve doğal gaz şirketinde 1986 yılına kadar çalışır. Bu süreçte gözlemlerini, anılarını daha sonra dosya haline getirir ama çeşitli gazete ve yayınevlerince reddedilir. Bu kitap daha sonra Kaf Yayınları'ndan 1999 yılında basılır. Eser, 162 sayfa ve 101 başlıktan oluşmaktadır.

Pek çok şair gibi Tarık Günersel de maddi sıkıntılar çekmiştir. O, bunu aşabilmek ve rahatça yazabilmek için yurtdışına gitmiştir. Kuşkusuz, maddi sıkıntılar yurt dışına gitmesindeki tek sebep değildir. Anılarında bu durumu şöyle dile getirir:

Sevdiklerimi belki bir yıl göremeyeceğim. Çok zor bir şey bu. Hele kızım Barış'ı görememek... Ama Suudi Arabistan'ı hayal kurma imkânı veren *bir diyar olarak kucaklıyorum: Belki kira derdinden kurtulabiliriz; kızıma küçük de olsa bir daire alabilirim; Türkiye'de boş zaman satın alıp huzurla yazabilirim.*[345]

12 Eylül 1980 askeri darbe, ülkede travma yaratmıştır. Ülkede insanlara en çok da yazar, çizerlere karşı büyük bir baskı vardı. Darbeden önce ve sonra ülkede çeşitli sıkıntılar meydana gelmiştir. Tarık Günersel anılarında az olsa buna değişmiştir.

Bugün pek çok genç Türkiye'nin o günlerini hayal bile edemez (12 Eylül öncesini nasıl hayal edemezse) Küçük bir örnek: Kadıköy'de çiçek satan çingenelere disiplin ve düzenlilik adına mavi üniformalar giydirilmiş sandıkları numaralanmıştı.[346]

---

[344] Tarık Günersel, *Kumlaşmak, 12 Eylül Dönemi, Aramco- Arabistan Anıları,* (İstanbul: Kaf Yayınları, 1999).
[345] Günersel, *Kumlaşmak*, 11-12.
[346] Günersel, *Kumlaşmak*, 13.

İlerleyen sayfalarda; Arabistan'daki ilk günün nasıl geçtiğinden, bulundukları yerdeki sıcaklıktan, petrol kokusundan, Aramco şirketinde kaç kişinin çalıştığından, orada görev yapmak üzere hangi ülkeden kaç öğretmenin geldiğinden bahseder.

Aramco kampına gittikleri ilk gün şirketin müdür yardımcısı onlara din ve politika hakkında konuşmamalarını tembihlemiş. Tarık Günersel'in kalbinde eşi ve çocuğu hayalinde ise özlediği ve yavaş yavaş bir kelimeden ibaret kalan İstanbul vardır. Lise ve üniversite ve askerlik arkadaşı Aydın Pesen ve orada tanıştığı Yücel Göktürk ile Aramco'nun farklı okullarında ama aynı kamp ve binalarında kalırlar. Okumayı seven üç arkadaşı en çok sevindiren şey ise oldukça zengin bir kütüphanenin olmasıdır.

Çeşitli spor ve oyun imkânları önemsiz değil elbet; ama bizi en çok sevindiren şey Aramco 'nun 100,000 kitaplı kütüphaneler ağı: Sadece bizim kamptaki kütüphanede 40,000 kitap var. Foucault, Barthes, Sartre, Levi-Strauss, Eco, Eagleton ve bilumum sanat ve edebiyat eserleri ile şaşırtıcı bir vaha. Video bölümü de zengin. Dört bin kitaplı çocuk kütüphanesi ailesini getirtme niyetinde olanlara -mesela bana- heyecan veriyor.[347]

Arabistan'daki dans partisinden, ülkeye başka ülkelerden özellikle Sudan'dan gelen kadınlardan bahseder. Böylece o ülkenin gece hayatı hakkında fikir sahibi olmuş oluruz.

Anıların bir başka iyi tarafı, bazı eserlerinin doğumunu tanıklık ettirmesidir. Tarık Günersel "*Yol*" adlı metnin ortaya çıkış öyküsünü şöyle anlatır:

Aydın'la Aramco otobüsünde bir başka kampa giderken önümüzde oturan sarışına usulca -çaktırmadan- laf attık -Türkçe. Bir süre sonra şu metin doğdu:

YOL

-Aramıza giren şu koltuğun esiri olmayı nasıl kabullenebiliyorsun?!

Nesnelerle ilişkiye hapsolmaktan kurtul, bize gel!

-şu yarım metrelik nicel farkın azalması Ah ne güzel bir nitel farka yol açar, bir düşünsen!

[347] Günersel, *Kumlaşmak*, 22.

-Sen şöyle önümde çömelip de "almak veya almamak" felsefi sorununa dalıp gittiğinde ben sana teorik ve pratik düzeylerde ne güzel yol gösteririm!...[348]

Anı türündeki eserler, eğer yaşanılan memleketle ilgili yazılıyorsa o ülkenin kültüründen çok sosyal, siyasal ve edebi tarih hüviyeti kazanır. Ama başka bir ülkede yazılıyorsa o vakit gezi yazısının özelliklerini de taşımış olur. Günersel'in bu eserini okuduğumuzda Arabistan ile ilgili özellikle sosyal ve kültürel birçok bilgiye sahip oluyoruz.

Kültürel farklılıklardan çok memleket ve aile özleminin yanında ısrarla istenen ama verilmeyen izin, Günersel'in sabrını taşırmış ve istifa etmeye karar vermiştir. Eşi Füsun'a danışır ama eşi istifanın şu an için akıllıca olmadığı söyleyerek Günersel'i istifa kararından vazgeçirmeye çalışır. Arkadaşları Yücel ve Aydın da istifadan vazgeçirmek için uğraşır ve neticede başarılı olurlar. Günersel, istifadan vazgeçer. Bu sırada olumlu bir şey olur. Bıkmadan usanmadan başvurduğu 10 günlük izin bu kez çıkar. Soluğu İstanbul'da ailesinin yanında alır. 10 günlük izin çabucak biter ve Arabistan'a döner.

Kış mevsimidir. Günersel Arap kadın ve erkeklerin giyimi hakkındaki izlenimlerini şöyle ifade etmiş.

Öğrenciler okula genellikle yöresel kıyafetlerle gelirdi. Erkekler beyaz entari… Kadınlara gelince onlar hep siyahlar çeşit peçe görebilirsiniz. Koyu olan bir de âdet yerini bulsun diye takılan. Suudi Arabistan'da peçe kanunen mecburi değil, yine de Mekke gibi çok tutucu yerlerde peçete takmamak düşünülemezmiş. (Esmer hanımlar her yerde din polislerinin değneklerine dikkat etmeli) Uçağa binen Suudi kadınlarının büyük çoğunluğu uçak kalkınca peçeyi çantaya koyar, çarşafı çıkarır. Arabistan'da Bedevi kadınları peçe takmıyormuş. Bir öğrenci, Suudlu kız arkadaşının bikinili resmini gösterdi. Evlilik dışı ilişkiler yok değilmiş.[349]

Arabistan'da tiyatro ve sinema yok ama video neredeyse her evde var. TV kanallarında Avrupa'ya ait kanallar sansürleniyormuş. Kadınlar, otomobil kullanamıyor fakat Suudlu yöneticilerin eşleri Aramco kamplarında

[348] Günersel, *Kumlaşmak*, 33.
[349] Günersel, *Kumlaşmak*, 55-56.

kullanabiliyormuş. Arabistan'daki bu tür sosyal eşitsizlik ve sosyal yaşam hakkında bizlere bilgi veren Tarık Günersel şöyle bir not ekliyor.

Türkiye'de Şeriat isteyenler Suudi Arabistan'a gitse orada da muhalif olur.[350]

Otuz yaşına Arabistan'da giren Günersel, otuz yaş burhanı yaşar ve bununla ilgili olarak dünyaya ironik bir ilke önerir.

30 yaşına kadar düşünen hatalar hoş görülmeli gelecek yıl bu sınır 31 olacak.[351]

Ailesini özleyen ve bu yüzden istifa etmeyi düşünen Günersel'in yanına, eşi ve kızı gelir. Tek çocuklu olmasını yadırgayan öğrencileri de vardır. Aramco'da işten çıkarılmalar başlamış, Günersel de bu tehlikeden ötürü biraz huzursuz olmuştur. Bu zor günleri atlatmasına kızı Barış da katkı sunar. Aramco kampı, Suudi Arabistan'a nazaran biraz daha özgür bir ortama sahipken yavaş yavaş Suudi kuralların uygulanmaya başlandığı bir yere dönüşür. Günersel, Aramco'da dört yıl kalmasına rağmen Arapçayı öğrenmemesini şöyle açıklar.

Bir derste nasıl olur da Arapça öğrenmesiniz dört yılda? Dedi bir öğrencim. "İsabetli bir soru" dedim." İlk yıl burada bir yıldan fazla kalamam gibi geldi İspanyolca çalıştım. İkinci yıl master için ABD'ye gitme ihtimali vardı; lisede kalan Almanca 'mı ilerletmeye çalıştım. Üçüncü yıl işten çıkarma furyası başladı, nasıl olsa beni de çıkarırlar dedim. Dördüncü yıl… Eh sıra bana geldi işte. Arapçayı da başka bir yerde çalışırım artık."[352]

Ayrılık vakti yaklaşır. Tarık Günersel; bu coğrafyayı, insanları, özleyeceğini ve bu yüzden hüzünlendiğini dile getirir. 1986 yılında Suudi Arabistan'dan Türkiye'ye dönerken bir gece Amman'da kalır.

Günersel, son olarak bu kitabın işlevini şöyle ifade eder:

[350] Günersel, *Kumlaşmak*, 60.
[351] Günersel, *Kumlaşmak*, 70.
[352] Günersel, *Kumlaşmak,* 147.

Bu küçük kitap iki toplum arasında alışılmış kalıpların dışında etkileşimlere davet aynı zamanda. Orta Doğu'da laik ve demokratik bir barış düzeni oluşması için her alanda çaba gerekli.[353]

[353] Günersel, *Kumlaşmak,* 153.

SONUÇ

Şair, oyun yazarı, oyuncu, aforist, aktivist, çevirmen gibi çok yönlü bir sanatçı olan Tarık Günersel; kendisi hakkında Türk edebiyatında pek araştırma yapılmadığı için hak ettiği konumda değildir. Henüz on bir yaşında iken kendisinin ileride önemli bir yazar olacağını düşünmüştür. İleriki yıllarda kendisi hakkında yazılacak kitaplara, yapılacak araştırmalara katkı olsun, araştırmacılara kolaylık sağlasın diye arşiv oluşturmaya başlaması ve yaklaşık 59 yıl sonraya hazırlık yapması önemli bir detaydır.

Tarık Günersel, Türk edebiyatında somut şiir denilince ismi en başta zikredilmesi gerekilen şairlerden birisidir. Günersel, edebiyata yoğunlaşmak için 15 yaşında resim yapma sevdasını bastırmaya karar vermiş ve resim sevgisi daha sonraki yıllarda somut şiir olarak vücut bulmuştur. Somut şiirde sözcüklerle çeşitli şekiller oluşturması, resimdeki bastırılmış duyguların açığa çıkması şeklinde yorumlamak mümkündür. Günersel'i herhangi bir sanat akımına bağlı göstermek yanlış olur. Günersel, herhangi bir sanat akımına dâhil edilmeyecek kadar özgür, her sanat anlayışını içinde barındıracak kadar da orijinaldir. Şiirlerinde hem geleneksel hem de yabancı nazım şekillerinin yanında ölçü, kafiye, redif gibi ahenk unsurlarını da kullanmıştır. Bilgisayar teknolojisinin yazım imkânlarını kullanıp şiirde çeşitli görseller oluşturmuştur. Özellikle somut şiirlerinin bazılarında kelimeyi ortadan kaldırmış ve şiirde evrensel bir dil yaratmaya çalışmıştır. Üslubu oldukça yalın ve anlaşılırdır. İngiliz dili ve edebiyatı mezunu olduğu için İngilizce'ye hâkimdir. Bazı şiirlerini Türkçe yazıp İngilizceye çevirirken bazılarını da İngilizce yazıp Türkçeye çevirmiştir. İki dilde düşünüp yazdığından şiirlerinin, özellikle İngilizceye, çeviriminde anlam yitimi pek olmaz. Günersel için şiir, zekâ işidir, yoğunluktur. Üzerinde türlü türlü değişiklikler yapabileceği, oyunlar oynayabileceği bir deney alanıdır. Şiirlerini yaşadığı ülkeyle, konuştuğu dille sınırlandırmak istemez.

Türkçe hassasiyeti ön planda olduğu için Türkçe kökenli sözcük kullanmaya özen göstermiştir. Günersel, şiirdeki birçok kuralı yok saymış kendine göre bir imla tarzı oluşturmuştur. Çoğu şiirinde dizeleri küçük harfle başlatmış, özel isimlerin

büyük harfle yazma kuralına önem vermemiştir. Bu imla tarzı, şairin bilinçli bir seçimidir.

Tarık Günersel'in Türk ve dünya şiirine önemli katkılarda bulunmuştur. Bunlardan biri de 21 Mart'ta kutlanan "Dünya Şiir Günü" nün fikir babası olması ve bunu Unesco'ya teklif etmesidir. Bugün, bir şiir günü kutlanıyorsa Günersel bunun en büyük paydaşlardan biridir.

Türkiye'nin, ilk kez şiir atölyesini açmış, daha sonra Şiir Uzayı Laboratuvarı'nın açılmasına da vesile olmuştur. Laboratuvar terimini bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Tarık Günersel'e göre şiir ilham sonucu yazılan bir tür değildir. Ona göre şiir yazılmaz, üretilir.

Günersel'in bir diğer güçlü yönü piyes yazarlığıdır. Kendisi, "Piyesçi" kavramını tercih etmektedir. Piyeslerinde değindiği temalar tarihsel nitelikteki kişiler, mitoloji, efsaneler ve yakın tarihtir. Özellikle *İktidar Beşlemesi* adlı toplu oyunlarında piyeslerin ana omurgasını, insanlık tarihinde önemli sayılan kişilerin güç uğruna yaptıkları oluşturur. Tarihsel nitelikteki kişilerin iktidar çekişmesini işlerken günümüze yaptığı atıflarla piyeslere canlı bir özellik de kazandırmıştır. Piyeslerinde kullandığı dil şiirseldir. Bazı piyeslerini de şiirselleştirmiştir. Şiir ile piyesleri arasındaki geçişkenlik oldukça zariftir. Piyesten şiire, şiirden piyese geçiş yaptığında okur çoğu kez bunu farkına varmaz. Piyesleri, sayısız kez temsil edilmiş ve kendisi bazılarında oynamıştır. Ayrıca sayısız defa oynanan *Ali Baba ve Kırk Haramiler* adlı operanın sahne tasarımı hakkında da bir mezuniyet tezi çalışması yapılmıştır.

Öykülerinde çok farklı konulara değinmiştir. Sıradan insanların yaşamını yazmış, bazı önemli öykülerin parodisini yapmıştır. Bazı öykülerinde cansız varlıkları kişileştirme yoluyla canlandırmıştır. Çoğunlukla şiirsel bir dil kullanan Günersel'in üslubunun bir diğer özelliği de öykülerinde uzun cümleler kurmasıdır. Onun, uzun cümleleri pürüzsüz bir okuma imkânı yaratır. Şiirde yaptığı değişik ve şaşırtıcı buluşlarını öykülerinde de devam ettirmeye çalışmıştır. Bazı öyküleri uzun iken bazıları da tek cümlelik minimal öykü özelliği gösterir. Manzum şekilde yazdığı bazı öykülerinde kafiye, redif gibi ahenk unsurlarını kullanmıştır.

Günersel, iyi bir sanatçı olmasının yanında iyi de bir çevirmendir. Shakespeare'in *Hamlet,* Samuel Beckett 'in *Godot'yu Beklerken* adlı eserlerinin yanında birçok senaryo ve piyes çevirileri de yapmıştır.

Günersel, birçok tiyatro oyununda oynamış, bazı sinema ve dizi filmlerinde rol almıştır. Aktivist yönü de vardır. Daha yaşanabilir bir dünya için mücadele etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bu yönüyle kendini doğacı olarak tanımlamıştır.

Yaşam tarzını ve eserlerini de içeren bir bütünsellik ve devamlılık vardır. Bu özellikler ortaya dev bir eser çıkartır. *Sonsuzluk Solukları* eserinde çeşitli konuları ve evrenin oluşumundan günümüze kadarki tarihsel ana hatları, kronolojik bir şekilde sıralamış ve ortaya dev bir şiirsel tarih denilebilecek bir eser çıkartmıştır. Sürüklene sürüklene oluşan büyük bir kartopu gibi olan mozaik destan: sürüklendikçe büyüyen, büyüdükçe fazlalıklarından arınan, arındıkça yalınlaşan, yalınlaştıkça yoğunlaşan bir şiirsel dev tarihtir. Günersel'in eserlerinin belki de en dikkate değer özelliği yaşayan, yol boyunca gördükleriyle değişen, gelişen bir yapıda olmasıdır. Neredeyse hiçbir eseri statik, tamamlanmış bir özellik göstermez. Şiirleri, öyküleri, piyesleri zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramış bazıları hacim açısından kısalmış, bazıları ise muhteva bakımından zenginleştirilmiştir.

Günersel, sosyal medya kanalları üzerinden dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan şair, aktivist ve yazarlarla düzenli, olarak söyleşiler yapıyor bu şekilde sosyal medya üzerinden insanlığa miras kalacak dev bir arşiv oluşturmaya çalışıyor. Yazmak, üretmek ve düşünmekten hiç vazgeçmeyen Günersel; yedi yaşında başladığı yazma serüvenine hala devam etmekte, çok üretken olmasını ve bir gün hak ettiği değere kavuşmayı beklemektedir.

"Dünyadaş" kavramını sık sık kullanır. Bu kavram; onun dünyaya, insanlara ve canlılara olan bakış açısını ifade etmesi bakımından önemlidir. Günersel, bu kavramla beraber insanları; dil, din, ırk mezhep gibi farklılıklarından ötürü ötekileştirmeyen tüm insanları tüm farklılıklarıyla kabul eden büyük bir kümenin içine almış olur. Kendisini başka canlılardan ayırmayan, doğanın bir parçası sayan, emek ve dayanışmadan, katkıdan yanan olan, haksızlığa, şiddete karşı olan ve tüm dünyanın barış ve özgürlükten yana olmasını isteyen, çoğunlukla istemekle kalmayıp bunun için mücadele eden bir fikir yapısındadır. Günersel, dünyada yalnızca iki

milletin olduğunu savunur. Küresel dayanışma ile barış halinde yaşamak isteyip çabalayanlar, bir de kar ve zararlı çıkar uğruna her şeyi yapanlar. Her ülkede bu iki milletten insanlar var: saldırgan sömürgenler, barış amaçlı dünyadaşlar.

Günersel, bugün 70 yaşındadır. Günersel'in ulusal ve uluslararası şöhreti pek olmayabilir fakat uluslararası bir saygınlığı vardır. Eserleriyle, insanlara ve evrene dair fikirleriyle önümüzdeki yıllarda kayda değer birçok bilimsel araştırmalara konu olacaktır.

KAYNAKÇA

Akay, Hasan. "Şiirin Anlattığı Şeye Dönüşmesi : Aşkı ve Ölümü!"0 / 5 (Ocak 2014): 7-39.» *İlmi Araştırmalar,* 1997: 7-39.

Akın, Yasemin. *Gaia Hipotezi.* Erişim 10 Ekim 2022. https://evrimagaci.org/gaia-hipotezi-nedir-dunya-gercek-anlamda-yasayan-bir-gezegen-olabilir-mi-teoriye-bugune-kadar-ne-tur-elestiriler-getirildi-9690

Akova, Akgün. *Seçme Şiirler.* İstanbul: Çınar Yayınları, 2000.

Alkan, Erdoğan. *Şiir Sanatı.* İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2005.

Altıok, Metin. *Bütün Şiirleri.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınlan, 1998.

Aristo. *Zaman Kavramı, Çev. S. Babür,.* İstanbul: İmge Yayınları, 1996.

Asiltürk, Baki. *1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası*, İstanbul: Toroslu Kitaplığı, 2006.

Aslan, Rıza. *Şairin Parmak İzi.* İstanbul: Artshop Yayıncılık, 2013.

Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: Kubbealtı Lügati, C.3.* İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2006.

Balcı, U. Darancık, Y. Almanca Yazın Terimleri Sözlüklerinde 'Somut Şiir'in Tanımı. *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi 34*, 2007.

Banarlı, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1983.

Bazyar, Cemile Kaptan. Mitoloji ve Çağdaş Sanat, *STD*, 2016.

Bir, Sait. *Gılgamış Destanı.* İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019.

Çelen, Kuter. *Adolf Hitler Kimdir?* İstanbul : Kastaş Yayınevi, 2015.

Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi.* Ankara: Öncü Kitap, 2011.

Çetin, Nurullah. *Şiir Çözümleme Yöntemi.* Ankara: Öncü kitap, 2011.

Demir, Fethi. 1980 Sonrası Türk Şiirinin Başlıca Tartışma Alanları, *International Journal of Languages' Education and Teaching, Mannheim* ,3/1 Nisan 2015.

Demiralp, Oğuz. *Sorularla 20. Yüzyıl Edebiyatımız.* İstanbul: Kapı Yayınları, 2023.

Demirkan, Eser. *Ercümend Behzad Lav: Hayatı,Sanatı, Eserleri.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

Devellioğlu, Ferit. *Türk Argosu.* Ankara: Aydın Kitabevi Yayınlar, 1980.

Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.

Doğan, Abide - Demirkan, Eser "Somut Şiir Üzerine Bir Deneme I.". *Türk Dili 557 Mayıs* 1998.

Erem, Evren - Alpay, Necmiye. Güzeldi Bu Yeterince İmkânsızdı". (Söyleşi). *Sombahar*, 1995 Ocak Şubat.

Gökalp, G. Gonca. *Göstergebilim Açısından Bir Şiir Degerlendirmesi: "Bir Sözlükte Kitap Adları".* Ankara: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı Yayınevi, 1998.

Günersel, Tarık. *300 Yaş Konuşması.* İstanbul: Kitap Yayınevi, 2009.

Günersel, Tarık.*49 Poems From Mosaic.* İstanbul: Artshop Yayınları, 2008.

Günersel, Tarık.*Bedenlere İnanır mısınız?* İstanbul: Om Yayınevi, 1999.

Günersel, Tarık.*Bir Geçiş Toplumunda.* İstanbul: Yaşantı Yayınları, 1983.

Günersel, Tarık. *Doğacı,* İstanbul: Artshop Yayınları, 2008.

Günersel, Tarık.*İzdüşümler.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 2018.

Günersel, Tarık.*İzler, Toplu Şiirler.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

Günersel, Tarık.*Kumlaşmak- Aramco.* İstanbul: Kaf Yayınları, 1999.

Günersel, Tarık.*Labirentin Kabusu.* İstanbul: Bencekitap, 2012.

Günersel, Tarık.*Mevlana'ya Şükran.* İstanbul: Bencekitap, 2013.

Günersel, Tarık.*Muhafızgücü:1-Hayalgücü:0.* İstanbul: Gölge Yayınları, 1989.

Günersel, Tarık.*Nasıl Gidiyo Kölelik.* İstanbul: Bencekitap, 2012.

Günersel, Tarık.*Oluşmak- Yaşama Düşünceleri.* İstanbul: Bencekitap, 2011.

Günersel, Tarık.*Otmopoli'de Akşam.* İstanbul: 160. Kilometre, 2014.

Günersel, Tarık.*Piyesler 1.* İstanbul: Bencekitap, 2011.

Günersel, Tarık.*Planlar Kalıntı Olduğu Zaman.* İstanbul: Yaşantı Yayınları, 1983.

Günersel, Tarık.*Sonsuzluk Solukları.* İstanbul: Artshop , 2021.

Günersel, Tarık.*Uzay Bilinci.* İstanbul: Broy Yayınları, 1993.

Günersel, Tarık. *Zaman Denen Oyuncak.* İstanbul: Om Yayınları, 1999.

Halman, Talat Sait. *World Literature Today*, Sonbahar 1990.

Hatiboğlu, Vecihe. *Türk Dilinde İkileme.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.

Haz. Ersel, Hasan. *Sözden Müziğe Şairler ve Bestecileri.* İstanbul: YKY, 2010.

Haz. Kaya, İbrahim. *Şerh-i Divan-ı Hafız.* İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2020.

Işın, Serkan. "Huntington'un Felluce Tezleri". *Yasakmeyve*, 12 Ocak- Şubat: 84.

Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı 2.* İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1968.

Kahraman, Hasan B.(1990). "Açıkoturum: 1980'lerin Sosyokültürel Profili", Varlık Dergisi, S. 995.

Karataş, Turan. *"Montaj" Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Perşembe Kitapları, 2001.

Korur, Feyzan - Günersel Tarık. *Yiğit Kızlar.* İstanbul: Artshop, 2020.

Kömürcü, Nur Yıldız. *Babil Kulesi.* Erişim 08 12 2022. https://www.insancaakademi.com/babil-kulesi/.

Marifet Kapısı. Erişim 02 Temmuz 2022. https://www.dailymotion.com/video/xmtxz9.

Necatigil, Behçet. *Kareler.* Ankara: Bilgi Yayınevi, 1975.

Özcan, Abdulkadir. *"Mehmed IV",* T*ürkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 28:417. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Özşener, Funda. *Bir Sonsuzluk Deneyimi Olarak Yazmak.* İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları, 2016.

Pala, İskender. *İki Dirhem Bir Çekirdek.* İstanbul: Kapı Yayınları, 2021.

Pazarkaya, Yüksel. *Sen Dolayları, Sevgi Dolayları, Umut Dolayları*. İstanbul: Cem Yayınları, 1992.

Poe, Edgar Allan. *Kompozisyon Felsefesi l , Çev. Faruk Uysal.* Ankara: Hece Yayınları, 2004.

Serçe, Uğur. Demokrasye Geçiş Sürecinde İspanya Solu. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2022): 118.

Sertöz, Ali Sinan. Bernhard Riemann ve Kütleçekim Dalgaları. *Bilim ve Teknik*, 2016.

Süreya, Cemal. *Sevda Sözleri.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.

Taslaman, Caner. *Big Bang ve Tanrı.* İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2013.

Tekin, Arslan. *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler.* İstanbul: Ötüken Yayınları, 1999.

Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı 1* . İstanbul: Ötüken Yayınları, 2017.

Timuçin, Afşar. *Düşünce Tarihi.* İstanbul: İnsancıl Yayınları, 1997.

Uslu, Ahmet. "Somut Şiir Bağlamında Tarık Günersel'in Şiirleri". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017.

Varda, Berker. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü,.* İstanbul: Multilungual Yayınlar, 2007 2. baskı.

www.evrensel.net. *Dünya Uygarlık Projesi Bildirgesi yayınlandı.* Erişim 04 Haziran 2022.https://www.evrensel.net/haber/66253/dunya-uygarlik-projesi-bildirgesi-yayinlandi.

www.turkkulturvakfi.org.tr. *Cesaretle Değişim yaratmak.* Erişim 05 Mayıs 2023. https://www.turkkulturvakfi.org.tr/hakkimizda/tarihcemiz/.

Yalçın, Murat. *Türkiye'de Deneysel Edebiyat Antolojisi.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.

Yılter, Sait. Gılgamış Destanı (Enome Eniş) ve Altay Türklerine Ait "Yaratılış Efsanesi"nde "Tanrı" ve "Yaratılış" Kavramlarının Karşılaştırılması, *Mecmua*, 2017.

Yurttaş, Hüseyin. «Hiroşima'ya Ellinci Yılda Ağıt.» *Edebiyat ve Eleştiri*, 1995.

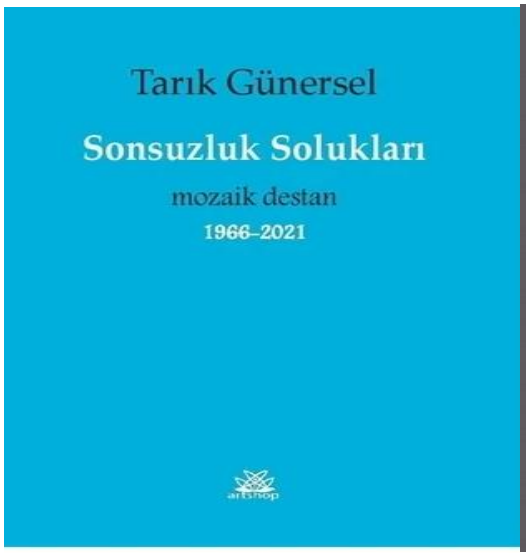
Yücel, Müslüm. *Edebiyatta Ölüm ve İntihar.* Şanlıurfa: Yom Yayınları, 2005.

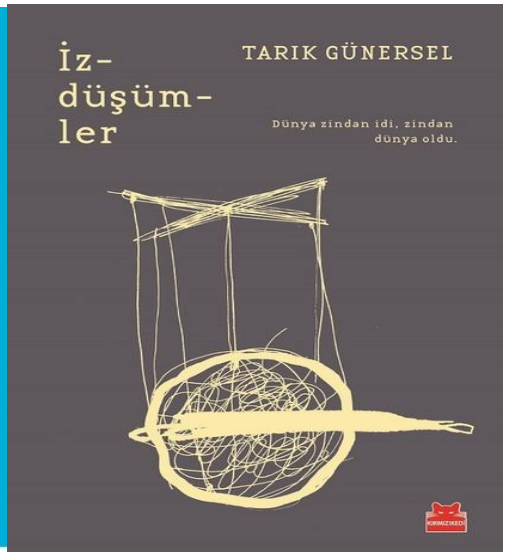
Wom Edebiyat - Yazarlar ve Eserleri. Erişim 1 Temmuz 2022. https://www.youtube.com/watch?v=WsJCe5V13Wo.

EKLER

Ek-1: *Sonsuzluk Solukları.* İstanbul: Artshop, 2021.

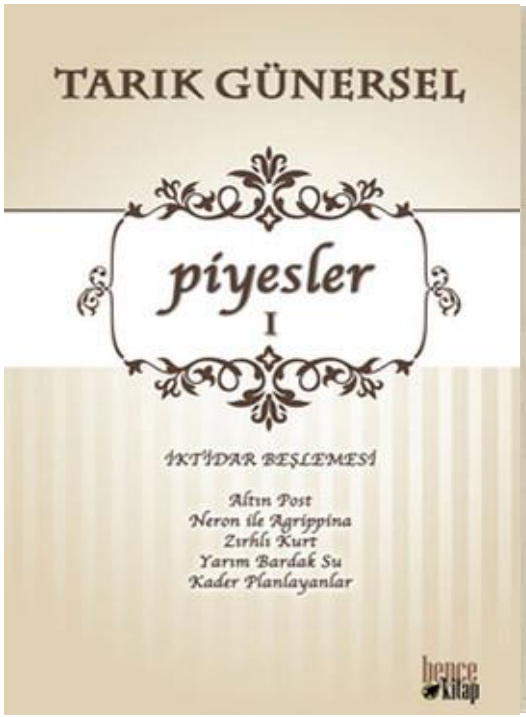
Ek-2: *İzdüşümler.* İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 2018.

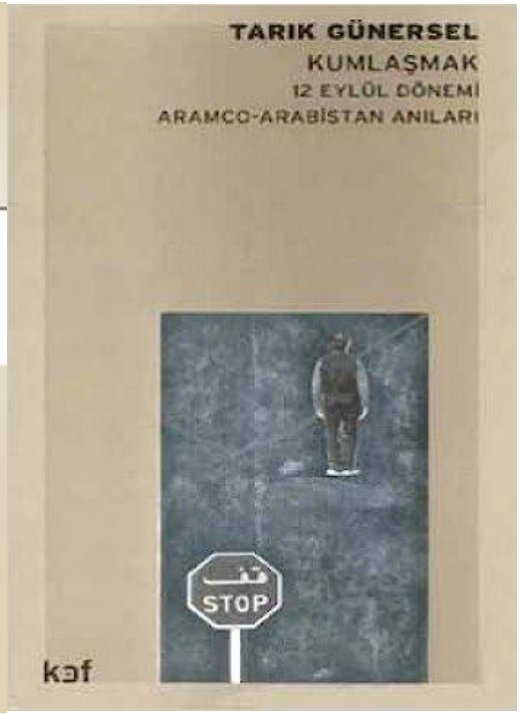

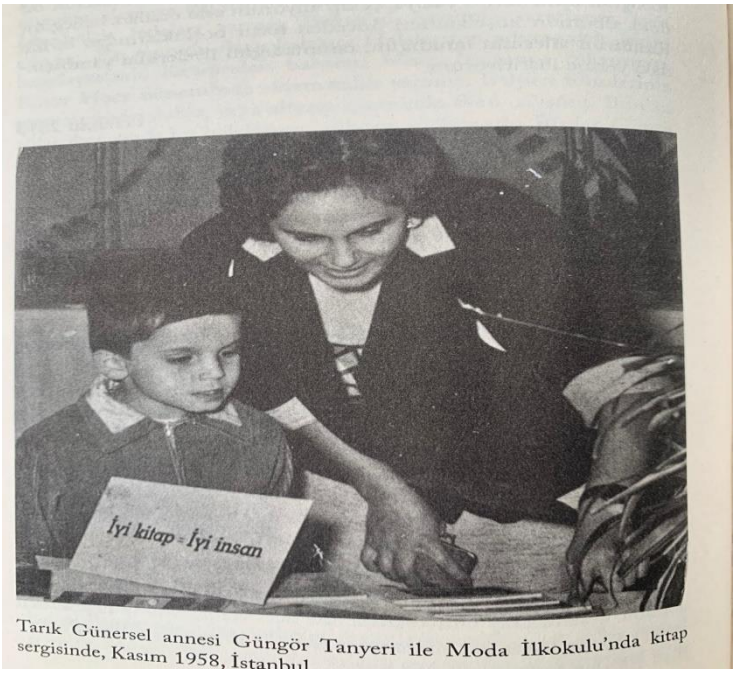
Ek-3: *Piyesler 1.* İstanbul: Bencekitap, 2011.

Ek-4: *Kumlaşmak- Aramco.* İstanbul: Kaf Yayınları, 1999.

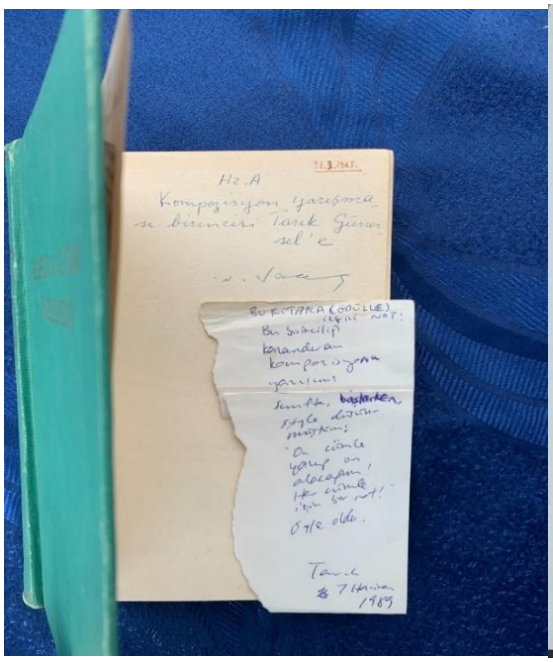
Ek-5: Annesi Güngör Tanyeri ile Moda İlkokulu kitap sergisinde. (1958)

Tarık Günersel annesi Güngör Tanyeri ile Moda İlkokulu'nda kitap sergisinde, Kasım 1958, İstanbul

Ek-6: Günersel'in 11 yaşında kompozisyon yarışmasında kazandığı kitap.(1965)

Ek-7: 33 yazarın çocukluk anılarını toplayan kitap 2016 yılında basıldı. Kitabın ayrıca Fransızca çevirisi de vardır.

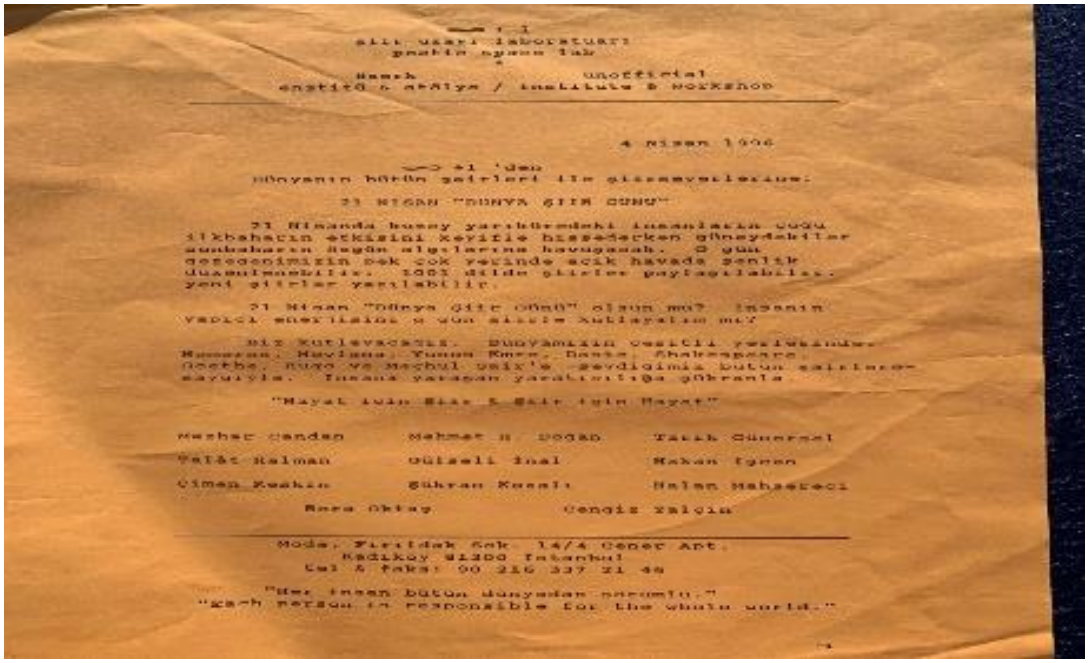
Köy veya kent kökenli, hepsi Cumhuriyet çocuğu, otuz üç yazar ve düşünürün 1930-1980 dönemine ait, daha önce yayımlanmamış çocukluk anıları-anlatıları.

Kişisel tarihler ile ülke tarihinin kesiştiği bu anlatı mozaiği, durmadan değişen bir Türkiye manzarası ortaya koyuyor. Kiminin ekonomik ya da politik nedenlerle uzaklaşıp, kiminin özlemle geri döndüğü bir ülke burası.

Hem Doğudayız, hem Batı'da. Bir ağlıyor, bir gülüyoruz. Kâh hâlâ eski dilden izler taşıyan bir Türkçe kulağımızda, kâh Ermenice, Rumca, Arapça, Kürtçe, Yahudi İspanyolcası, hatta Almanca ve Fransızca.

İstanbul	TALÂT S. HALMAN
İstanbul	DEMİR ÖZLÜ
İstanbul	ROSIE PINHAS-DELPUECH
İstanbul	SEDA ARUN
Kütahya	ZEYNEP AVCI
İzmir	GAYE PETEK
İstanbul	SELİM İLERİ
İstanbul	F. TÜLİN
Konya	GÜLTEKİN EMRE
Gaziantep	NEDİM GÜRSEL
Eskişehir	ENİS BATUR
İstanbul	TARIK GÜNERSEL
Paris	PATRICE RÖTIG
İstanbul	SARA YONATAN
İstanbul	AHMET İNSEL
Ankara	AYŞE ÖNAL
İstanbul	ESTHER HEBOYAN
Eskişehir	HAYDAR ERGÜLEN
İstanbul	AYŞE SARISAYIN
Brüksel	YİĞİT BENER
İzmir	BİRSEN FERAHLI
İstanbul	ŞEHNAZ HOTTIGER
Mardin	SELÇUK YILDIZ
İstanbul	ELİF DENİZ ÜNAL
Adapazarı	AYFER TUNÇ
İstanbul	SAMİM AKGÖNÜL
Antakya	SEMA KILIÇKAYA
Nördlingen	ELİF DALDENİZ
İstanbul	MURAT YALÇIN
Bad Hamburg	SEVENGÜL SÖNMEZ
İstanbul	ŞAFAK PAVEY
Diyarbakır	AZAD ZİYA EREN
Sondeyiş	MORIS FARHI

Ek-8: Günersel'in öncülüğünde "Dünya Şiir Günü" çağrısı. (1996)

şiir uzayı laboratuarı
gnostik aşama lab.

Hamrk unofficial
enstitü & atölye / institute & workshop

4 Nisan 1996

Dünyanın bütün şairleri ile şiseverlerine:

21 NİSAN "DÜNYA ŞİİR GÜNÜ"

21 Nisanda hemen yarıküremdeki insanlarla evde ilkbaharın etkisini keyifle hissederken gönneydekiler sunbaharın keşfin algılarına havuçsak. O gün gezegenimizin pek çok yerinde açık havada şenlik duzenlenebilir. 1001 dilde şiirler paylaşılabilir. yeni şiirler yazılabilir.

21 Nisan "Dünya Şiir Günü" olsun mu? İnsanın yapıcı enerjisini o gün şiirle kutlayalım mı?

Biz kutlayacağız. Dünyamızın çeşitli yerlerinde Homeros, Mevlana, Yunus Emre, Dante, Shakespeare, Goethe, Hugo ve Mayhul Baki'ye sevdiğimiz bütün şairlerin sayesiyle. İnsana yaraşan yaratıcılığa şükranla

"Hayat için Şiir & Şiir için Hayat"

Mesbah Candan Mehmet R. Doğan Tarık Günersel
Refik Halman Güneli İnal Hakan İşman
Cemal Kafalı Şükran Kurdakul Halan Mahçiçeci
Nora Oktay Cengiz Yalçın

Moda, Fırıldak Sok. 14/4 Caner Apt.
Kadıköy 81300 İstanbul
Tel & faks: 90 216 337 21 46

"Her insan bütün dünyadan sorumlu."
"Each person is responsible for the whole world."

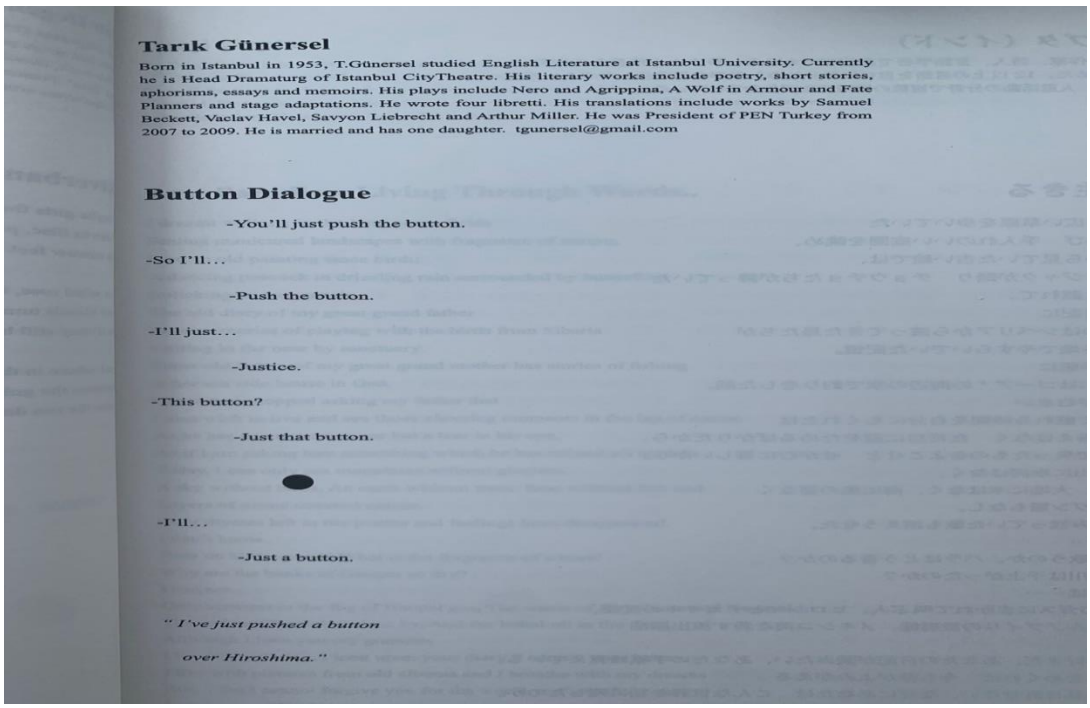
Ek-9: Frankfurt Kitap Fuarı panelinde sol baştan: Mario Levi, İkna Sarıaslan, Tarık Günersel, Karin Karakaşlı, Selim Temo. (2008)

Ek-10: Günersel'in Türk Opera Sanatına yaptığı katkılardan ötürü aldığı şükran plaketi.

Ek-11: Japon PEN Merkezi'nin hazırladığı PEN 2010 Tokyo Kongresi şiir antolojisinde yayımlanan Hiroşima odaklı *Düğme* adlı şiir

Tarık Günersel

Born in Istanbul in 1953, T.Günersel studied English Literature at Istanbul University. Currently he is Head Dramaturg of Istanbul CityTheatre. His literary works include poetry, short stories, aphorisms, essays and memoirs. His plays include Nero and Agrippina, A Wolf in Armour and Fate Planners and stage adaptations. He wrote four libretti. His translations include works by Samuel Beckett, Vaclav Havel, Savyon Liebrecht and Arthur Miller. He was President of PEN Turkey from 2007 to 2009. He is married and has one daughter. tgunersel@gmail.com

Button Dialogue

-You'll just push the button.

-So I'll...

-Push the button.

-I'll just...

-Justice.

-This button?

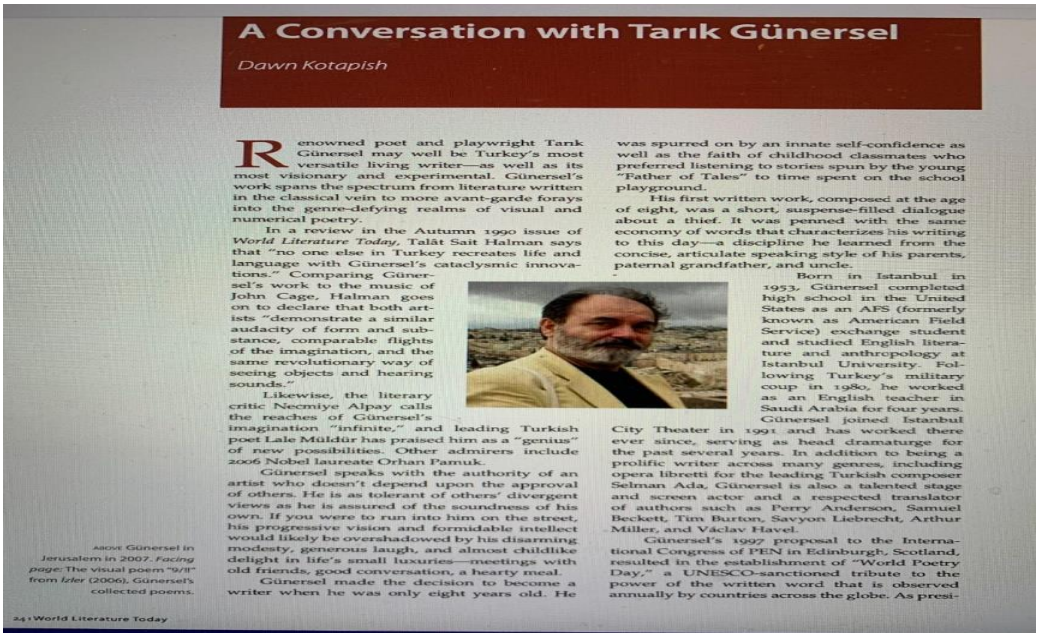
-Just that button.

-I'll...

-Just a button.

" I've just pushed a button
over Hiroshima."

Ek-12: Tarık Günersel ile editör Dawn Kotapish'in yaptığı röportaj, ABD'de çıkan *World Literature Today* (Günümüz Dünya Edebiyatı) dergisinde yer aldı. (2011). Dört sayfanın ilki. Şairin 2008'de Kudüs'te çekilmiş resmi ile.

A Conversation with Tarık Günersel

Dawn Kotapish

Renowned poet and playwright Tarık Günersel may well be Turkey's most versatile living writer—as well as its most visionary and experimental. Günersel's work spans the spectrum from literature written in the classical vein to more avant-garde forays into the genre-defying realms of visual and numerical poetry.

In a review in the Autumn 1990 issue of *World Literature Today*, Talât Sait Halman says that "no one else in Turkey recreates life and language with Günersel's cataclysmic innovations." Comparing Günersel's work to the music of John Cage, Halman goes on to declare that both artists "demonstrate a similar audacity of form and substance, comparable flights of the imagination, and the same revolutionary way of seeing objects and hearing sounds."

Likewise, the literary critic Necmiye Alpay calls the reaches of Günersel's imagination "infinite," and leading Turkish poet Lale Müldür has praised him as a "genius" of new possibilities. Other admirers include 2006 Nobel laureate Orhan Pamuk.

Günersel speaks with the authority of an artist who doesn't depend upon the approval of others. He is as tolerant of others' divergent views as he is assured of the soundness of his own. If you were to run into him on the street, his progressive vision and formidable intellect would likely be overshadowed by his disarming modesty, generous laugh, and almost childlike delight in life's small luxuries—meetings with old friends, good conversation, a hearty meal.

Günersel made the decision to become a writer when he was only eight years old. He was spurred on by an innate self-confidence as well as the faith of childhood classmates who preferred listening to stories spun by the young "Father of Tales" to time spent on the school playground.

His first written work, composed at the age of eight, was a short, suspense-filled dialogue about a thief. It was penned with the same economy of words that characterizes his writing to this day—a discipline he learned from the concise, articulate speaking style of his parents, paternal grandfather, and uncle.

Born in Istanbul in 1953, Günersel completed high school in the United States as an AFS (formerly known as American Field Service) exchange student and studied English literature and anthropology at Istanbul University. Following Turkey's military coup in 1980, he worked as an English teacher in Saudi Arabia for four years. Günersel joined Istanbul City Theater in 1991 and has worked there ever since, serving as head dramaturge for the past several years. In addition to being a prolific writer across many genres, including opera libretti for the leading Turkish composer Selman Ada, Günersel is also a talented stage and screen actor and a respected translator of authors such as Perry Anderson, Samuel Beckett, Tim Burton, Savyon Liebrecht, Arthur Miller, and Václav Havel.

Günersel's 1997 proposal to the International Congress of PEN in Edinburgh, Scotland, resulted in the establishment of "World Poetry Day," a UNESCO-sanctioned tribute to the power of the written word that is observed annually by countries across the globe. As presi-

Above Günersel in Jerusalem in 2007. *Facing page:* The visual poem "9/11" from *Izler* (2006), Günersel's collected poems.

24 | World Literature Today

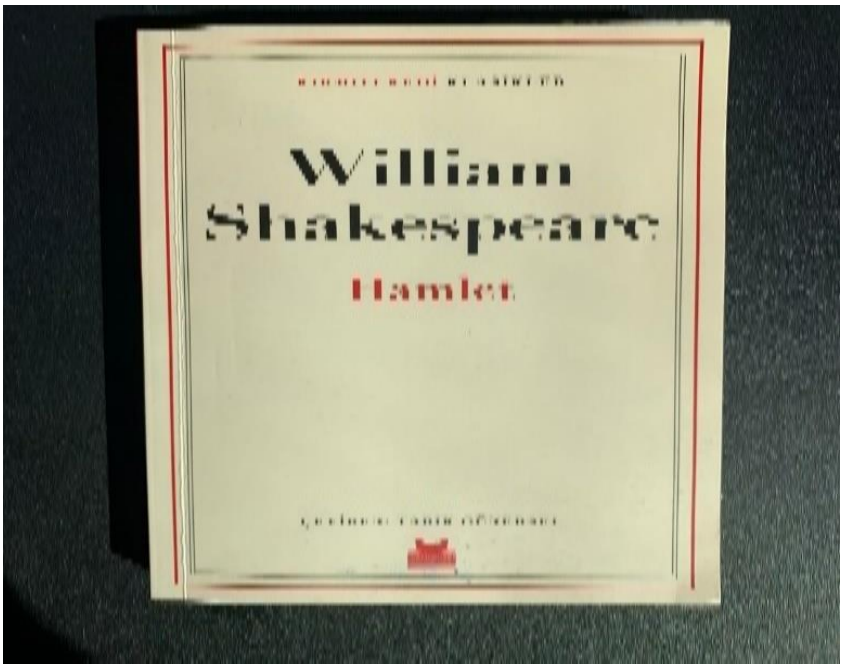
Ek-13: Yazar ve düşünür olarak Tarık Günersel Türkiye Barolar Birliğinde "Hukuk ve Sanat Buluşmaları" toplantısında konuşma yaparken. (2014)

Ek-14: Günersel'in W. Shakespeare'den yaptığı *Hamlet* çevirisi.

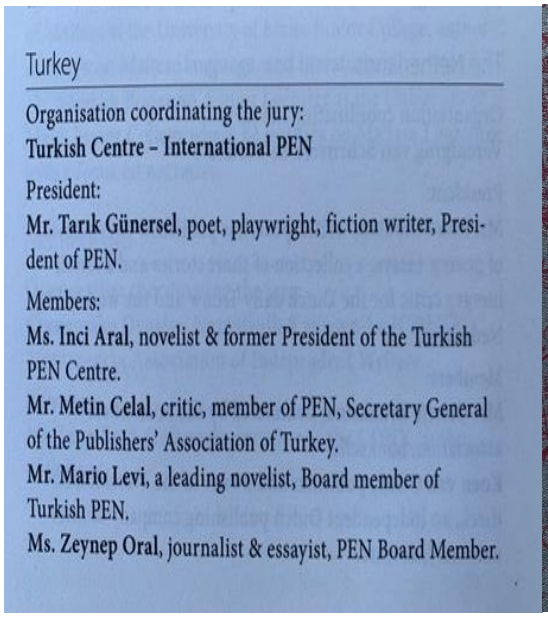
Her kötülük elbet çıkar göz önüne

Dünyanın tüm toprağı gömdüyse bile. (Kırmızı Kedi yayını, 2021, S.33.)

Ek-15: AB Edebiyat Ödülü Türkiye Jürisi Başkanlığı (2011, 2014)

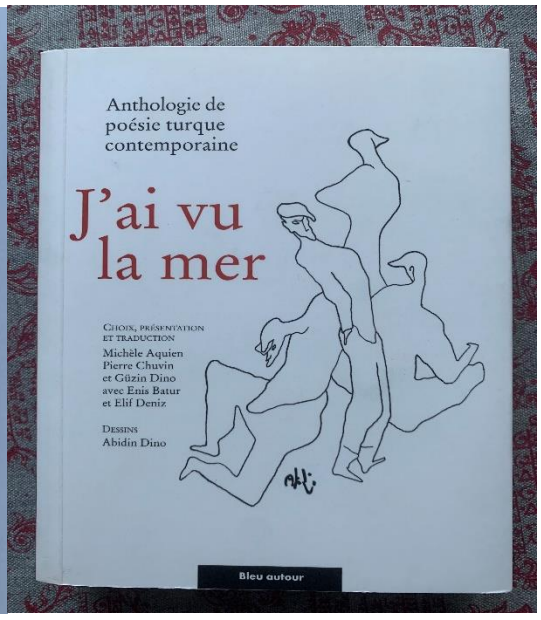
Ek-16: *Fransızca Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* (2012)

Turkey

Organisation coordinating the jury:
Turkish Centre - International PEN

President:
Mr. Tarık Günersel, poet, playwright, fiction writer, President of PEN.

Members:
Ms. Inci Aral, novelist & former President of the Turkish PEN Centre.
Mr. Metin Celal, critic, member of PEN, Secretary General of the Publishers' Association of Turkey.
Mr. Mario Levi, a leading novelist, Board member of Turkish PEN.
Ms. Zeynep Oral, journalist & essayist, PEN Board Member.

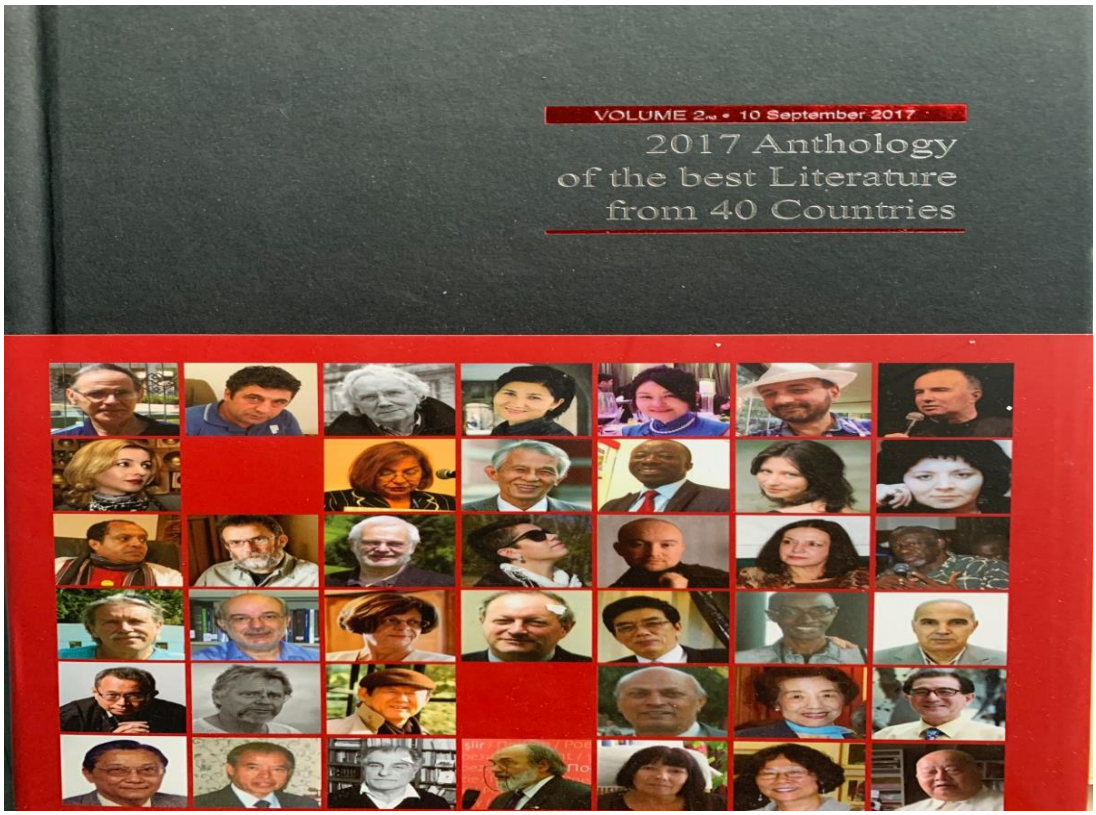

Ek-17: T. Günersel, 1971'de mezun olduğu Sheboygan North High School'da 2013'te yazarlık semineri verirken.

Poet and playwright Tarik Günersel speaks to creative writing students Wednesday at Sheboygan North High School.
PHOTO BY BRUCE HALMO/SHEBOYGAN PRESS MEDIA

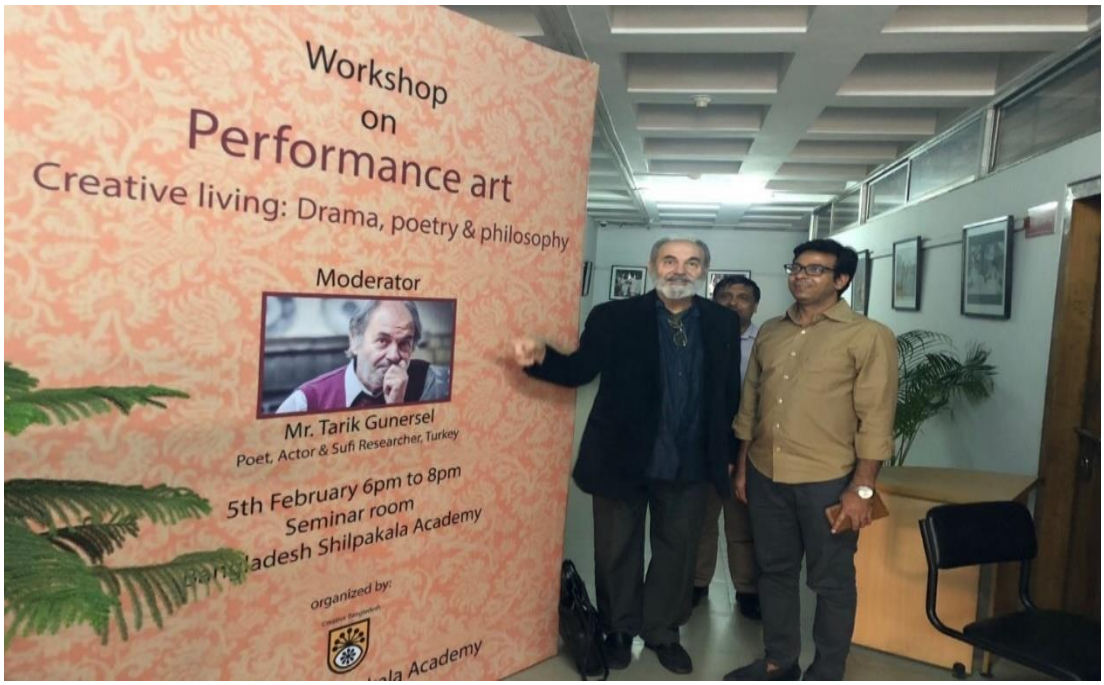
Ek-18: 2017'de Güney Kore PEN Merkezince hazırlanan *Dünya Edebiyatı Seçkisi*'nde.

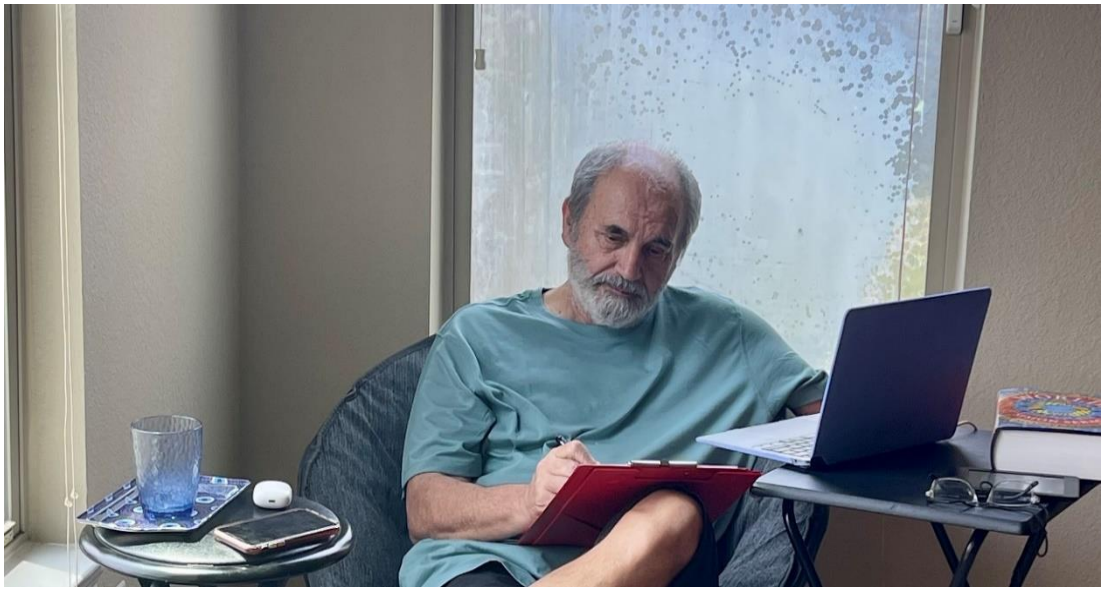
Ek-19: Eşi Füsun, kızı Dr. Adalet Barış ve Tarık Günersel.

Ek-20: Bangladeş'te yaratıcı yaşamak, yazmak, tiyatro, şiir ve felsefe üzerine sunum. (2019

Ek-21: Tarık Günersel yazarken… Fotoğraf çekimi kızı Barış'a ait. (2023)

Ek-22: Günersel, büstünü yapan Hırvat sanatçı Pero Jelisić ile Tesla sergisinde. Jelisić bu büstü Günersel'den etkilendiği için yapmıştı. Sergide Jelisić'in yaptığı Nikola Tesla heykelleri ile Günersel'in büstü vardı. (2018, Hırvatistan.)

Ek-23: Tarık Günersel Ukrayna'da 2. Dünya Savaşı Müzesinde, (2013, Kiev) - Foto: Füsun Günersel.

Ek-24: Günersel'in öncülük ettiği "Yeryüzü Uygarlığı" (Earth Civilization) grubundan bazıları: Dušan Gojkov (Sırbistan),Tarık Günersel(Türkiye),Beverly Barbey (Fransa),Aslam Jami(Afgan mülteci, İsviçre),Teresa Cadete (Portekiz),Maximillia Muninzwa (Kenya),Shakil Reja Efti (Bangladeş),Burkhard Herbote (Almanya), Katica Kulavkova (Makedonya),Anna Nasilowska (Polonya),Livia Pelin Kadercan (ABD),Folu Agoi (Nijerya). (2023)

